

Ամփոփ տեղեկատվություն Հայաստանի Հանրապետության դեմ կայացված Մարդու Իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների և դրանց կատարման ընթացքի վերաբերյալ

Ուսումնասիրություն

(Ժամանակահատված՝ 2007-2015թթ)

Կազմեց՝ Մուսաննա Դավթյան

Խմբագրեց՝ Անահիտ Չիլինգարյան

Նկարը՝ <http://www.echr.coe.int>

Մույն ամփոփումը կարող է օգտակար լինել հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների, իրավաբանական ֆակուլտետի ուսանողների, իրավաբանների, փաստաբանների, Մարդու էվրոպական դատարանի դիմումատուների համար:

Բովանդակություն

Նկարագրություն.....	8
Ամփոփ տեղեկատվություն.....	11
1. ՄԻԵԿ 3-րդ հոդվածի խախտում.....	11
Աշոտ Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	11
Թադևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	18
Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	25
Մխիթարյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	32
Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	39
Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	41
Նալբանդյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	48
Դավթյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	54
Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	58
2. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում.....	60
Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	60
Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	63
Մալխասյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	65
Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	67
Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	72
Մինասյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	73
Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	76
3. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի գ) ենթակետի խախտում.....	78
Ասատրյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	78

Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	81
4. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 3-ին կետի խախտում.....	85
Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	85
Մալխասյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	88
Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	91
Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	92
Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	95
5. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում.....	98
Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	98
Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	100
Մինասյանն ընդդեմ Հայաստանի	101
Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	102
6. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետի խախտում.....	104
Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	104
Սահակյանն ընդդեմ Հայաստանի	107
7. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում.....	109
Վահե Գրիգորյան ընդդեմ Հայաստանի.....	109
Ստեփանյանն ընդդեմ Հայաստանի	113
Պայքար և հաղթանակ ՍՊԸ ընդդեմ Հայաստանի.....	117
Նիկողոսյանը և Մելքոնյանը ընդդեմ Հայաստանի	119
Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	121
Շոլոխովն ընդդեմ Հայաստանի և Մոլդովայի Հանրապետության	124
Մամիկոնյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	126
Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	130

Շամոյանն ընդդեմ Հայաստանի	133
Նալբանդյանը ընդդեմ Հայաստանի	135
Մելիքյանն ընդդեմ Հայաստանի	137
Ամիրխանյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	140
Սաղաթեյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	142
7. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ) ենթակետի հետ.....	145
Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի	145
Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2	148
Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	150
Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի	153
Թադևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	157
Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի	162
Մխիթարյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	166
Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի	170
8. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի գ) ենթակետի հետ.....	173
Նալբանդյանն ընդդեմ Հայաստանի	173
9. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի դ) ենթակետի հետ	176
Գաբրիելյանն ընդդեմ Հայաստանի	176
9. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի խախտում	180
Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	180
10. ՄԻԵԿ 8-րդ հոդվածի խախտում	183
Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի	183
Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	186
11. ՄԻԵԿ 9-րդ հոդվածի խախտում.....	187

Ծատուրյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	187
Բուխարատյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	189
Բայաթյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	191
11. ՄԻԵԿ 10-րդ հոդվածի խախտում.....	194
Մելտեքս ՍՊԸ և ն Մեսրոպ Մովսեսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	194
12. ՄԻԵԿ 11-րդ հոդվածի խախտում.....	198
Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի	198
Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	202
Մկրտչյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	205
Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1	210
Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի	213
Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	217
Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի	221
Հայաստանի Հելսինկյան կոմիտեն ընդդեմ Հայաստանի	226
13. ՄԻԵԿ 13-րդ հոդվածի խախտում.....	229
Պողոսյանը և Բաղդասարյանը ընդդեմ Հայաստանի.....	229
Հայաստանի Հելսինկյան կոմիտեն ընդդեմ Հայաստանի.....	232
Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	233
13. ՄԻԵԿ 14-րդ հոդվածի խախտում գուգակցված 3-րդ հոդվածի հետ	235
Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	235
14. ՄԻԵԿ թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում.....	240
Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	240
Մինապյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի	242
Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի	248

Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	253
Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	257
Ղարիբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	259
Ղասաբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	262
Բաղդասարյանը և Ջարիկյանցը ընդդեմ Հայաստանի	266
Դանիելյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	271
Թունյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի	276
Անտոնյանն ընդդեմ Հայաստանի	281
Ամիրխանյանն ընդդեմ Հայաստանի	284
14. ՄԻԵԿ թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում.....	286
Սարուխանյանն ընդդեմ Հայաստանի	286
15. ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում.....	292
Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի	292
Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի.....	294
Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2	296
Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի	299
Թադևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	303
Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի	306
Մխիթարյանն ընդդեմ Հայաստանի.....	310
Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի	313
16. ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում.....	314
Պողոսյանը և Բաղդասարյանը ընդդեմ Հայաստանի.....	314

Նկարագրություն

Ամփոփման նպատակն է համակարգված տեղեկատվություն տրամադրել 2007-2015 թթ-ին ՄԻԵԴ կողմից կայացված վճիռներով արձանագրված իրավունքի խախտումների, վճիռներով նախատեսվող համակարգային ընդհանուր բնույթի միջոցառումների իրականացման վիճակի վերաբերյալ:

Ամփոփումը ներառում է տեղեկատվություն 2007-2015 թթ.-ին Հայաստանի Հանրապետության դեմ կայացված ՄԻԵԴ վճիռների վերաբերյալ:

Մասնավորապես ամփոփված է տեղեկատվություն հետևյալ 55 ՄԻԵԴ վճիռների վերաբերյալ.

1. Գրիգորյանն ընդդեմ Հայաստանի
2. Գաբրիելյանն ընդդեմ Հայաստանի
3. Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
4. Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի
5. Ծատուրյանն ընդդեմ Հայաստանի
6. Բուխարատյանն ընդդեմ Հայաստանի
7. Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի
8. Շուրխովն ընդդեմ Հայաստանի և Մոլդովայի Հանրապետության
9. Պողոսյանը և Բադդասարյանն ընդդեմ Հայաստանի
10. Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի
11. Մալխասյանն ընդդեմ Հայաստանի
12. Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի
13. Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1
14. Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2
15. Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի
16. Թադևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի
17. Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի
18. Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի
19. Մխիթարյանն ընդդեմ Հայաստանի
20. Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի
21. Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
22. Մամիկոնյանն ընդդեմ Հայաստանի
23. Աշոտ Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի
24. Ասատրյանն ընդդեմ Հայաստանի
25. Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի
26. Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի
27. Ստեփանյանն ընդդեմ Հայաստանի
28. Բայաթյանն ընդդեմ Հայաստանի
29. Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի
30. Մելտեքս ՄՊԸ-ն և Մեսրոպ Մովսեսյանն ընդդեմ Հայաստանի
31. Սարուխանյանն ընդդեմ Հայաստանի
32. Պայքար և հաղթանակ ՄՊԸ-ն ընդդեմ Հայաստանի
33. Նիկողոսյանը և Մելքոնյանն ընդդեմ Հայաստանի
34. Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի
35. Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի

36. Մկրտչյանն ընդդեմ Հայաստանի
37. Նալբանդյանն ընդդեմ Հայաստանի
38. Դավթյանն ընդդեմ Հայաստանի
39. Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի
40. Մինասյանն ընդդեմ Հայաստանի
41. Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի
42. Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
43. Սահակյանն ընդդեմ Հայաստանի
44. Շամոյանն ընդդեմ Հայաստանի
45. Ամիրխանյանն ընդդեմ Հայաստանի
46. Սաղաթեյանն ընդդեմ Հայաստանի
47. Մելիքյանն ընդդեմ Հայաստանի
48. Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
49. Հայաստանի Հելսինկյան կոմիտեն ընդդեմ Հայաստանի
50. Ղարիբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
51. Ղասաբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
52. Բաղդասարյանը և Զարիկյանցը ընդդեմ Հայաստանի
53. Դանիելյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
54. Թունյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի
55. Անտոնյանն ընդդեմ Հայաստանի

Նշված գործերի շրջանակներում արձանագրվել է ՄԻԵԿ 3-րդ, 5-րդ, 6-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 10-րդ, 11-րդ, 13-րդ, 14-րդ, Առաջին արձանագրության 1-ին, 3-րդ հոդվածների, Յոթերորդ արձանագրության 2-րդ, 3-րդ հոդվածների խախտումներ:

ՄԻԵԿ 3-րդ հոդվածի վերաբերյալ խախտում արձանագրվել է թվով 9 գործով՝ անձին մետաղյա ճաղավանդակի մեջ պահելու, ազատությունից զրկված անձի բժշկական օգնության ոչ պատշաճ տրամադրման վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի վերաբերյալ խախտումներ ճանաչվել են թվով 20 գործերով՝ կալանքի ժամկետների, ոլորտում ներպետական օրենսդրության որոշակիության, ազատությունից զրկելու հիմքերի, շարունակական կալանավորման վերաբերյալ հիմնավոր ու բավարար պատճառների հիմնավորման, կալանքի վերաբերյալ դատական արդյունավետ վերահսկողության, կալանքի տակ պահելու օրինականության արդյունավետ վիճարկման:

ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի խախտում ճանաչվել է թվով 24 գործերով՝ իրավաբանական օգնության անհամաչափ սահմանափակման, դատարանի մատչելիության, պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար ժամանակի և հնարավորությունների բացակայության, վարույթի տևողության անհարկի ձգձգման/ողջամիտ ժամկետից դուրս:

ՄԻԵԿ 8-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 2 գործով՝ գաղտնալսման իրականացման օրենսդրական որոշակի և հստակ կարգավորումների վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ 9-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 3 գործով՝ գորակոչից խուսափելու համար դատապարտմը որպես կրոնի ազատության իրավունքի միջամտություն:

ՄԻԵԿ 10-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 1 գործով՝ տեղեկատվություն և գաղափարներ տարածելու ազատության անօրինական միջամտության վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ 11-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 8 գործով՝ հավաքների ազատության իրավունքի անօրինական միջամտություն:

ՄԻԵԿ 13-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 3 գործով՝ անձի իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցից օգտվելու հնարավորությունից զրկված լինելու վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ 14-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 1 գործով՝ բռնության դեպքեր քննելիս քաղաքական ցանկացած դրդապատճառ բացահայտելու ուղղությամբ արդյունավետ քննության վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 12 գործով՝ գույքից օրենքով չնախատեսված կարգով զրկելու, անարգել օգտվելու իրավունքի անհամաչափ միջամտության, սեփականության իրավունքի անօրինական միջամտության վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 1 գործով՝ անձի թեկնածությունն անվավեր ճանաչելն հետապնդվող իրավաչափ նպատակին անհամաչափության վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 8 գործով՝ բողոքարկման ընթացակարգի բացակայության վերաբերյալ:

ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է թվով 1 գործով՝ սխալ դատապարտման հետևանքով փոխհատուցման անհասանելիության վերաբերյալ:

Ամփոփ տեղեկատվություն

Գործի անվանումը	Արձանագրված խախտումը	Անհատական բնույթի միջոցներ	Ընդհանուր բնույթի միջոցներ	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
1. ՄԻԵԿ 3-րդ հոդվածի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
1. Աշոտ Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի (15.06.2010, 15.09.2010 34334/04)	Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուին քրեակատարողական հիմնարկում անհրաժեշտ բժշկական օգնություն չցուցաբերելու հետ: Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուին վերաքննիչ դատավարության մետաղա ճաղավանդակի մեջ պահելու հետ:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 16,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման պահանջի մնացյալ մասը:	88. Դիմումատուն գանգատվեց, որ 2003թ. մայիսի 6-ից մինչև 2004թ. օգոստոսի 13-ը քրեակատարողական հիմնարկում իրեն չի ցուցաբերվել պատշաճ բժշկական օգնություն: Դիմումատուն գանգատվեց նաև վերաքննիչ դատավարության ընթացքում մետաղա ճաղավանդակում իրեն պահելու վերաբերյալ: 101. Դատարանը, նախ և առաջ, դիտարկում է, որ 3-րդ հոդվածն արձանագրում է ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար արժեքներից մեկը: Այն բացարձակապես արգելում է խոշտանգումը կամ անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքը կամ պատիժը, անկախ տուժողի վարքագծից: 103. Դատարանը չի բացառում, որ հիվանդ անձի կալանավորումը կարող է առաջացնել խնդիրներ 3-րդ հոդվածի ներքո: Չնայած սույն հոդվածը չի սահմանում առողջական խնդիրներ ունեցող կալանավորներին ազատ արձակելու ընդհանուր պարտավորություն, այնուամենայնիվ, այն պարտավորեցնում է Պետությանն ապահովելու ազատությունից զրկվածների ֆիզիկական բարեկեցությունը, ներառյալ բժշկական օգնության տրամադրումը: 105. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուն ունեցել է մի շարք լուրջ հիվանդություններ, ներառյալ տասներկուամտյա աղիքի սուր արյունահոսող խոց, շաքարախտ, շաքարախտային անզիոփաթիա և սրտի	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվում է Աշոտ Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի և Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի գործերի խմբի շրջանակներում է 16.04.2015 DH-DD(2015)435 Անհատական բնույթի միջոցառումներ <ul style="list-style-type: none"> Արդարացի փոխհատուցում-ոչ նյութական վնաս՝ 16,000 եվրո Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ <ul style="list-style-type: none"> Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում Ուսուցում և մասնագիտական վերապատրաստում Ներպետական օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ Միջոցառումներ՝ ուղղված բանտերում բժշկական օգնության տրամադրմանը <p>Անհատական միջոցառումները կատարված են: Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներից՝</p> <ul style="list-style-type: none"> վճիռը թարգմանվել է հայերեն և տեղադրվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում: Հաշվի առնելով նմանատիպ խախտումների կանխման կարևորությունը, կառավարությունն ապահովել է նաև վճռի տարածումը համապատասխան մարմինների ոլորտում: Կառավարության կողմից ակտիվորեն իրականացվում են Կոնվենցիայի ստանդարտների վերաբերյալ իրազեկման աշխատանքներ՝ համապատասխան դասընթացների միջոցով: ... Մի շարք էական փոփոխություններ են կատարվել ՀՀ 	

հետ կապված խնդիրներ: Քրեակատարողական հիմանրկ բերելու պահին, սակայն արձանագրվել են միայն դիմումատուի սրտի իշեմիկ հիվանդությունն ու շաքարախտը, բայց ոչ մի նշում չի արվել տասներկուամսյա աղիքի սուր արյունահոսող խոցի կամ շաքարախտային անգիոփաթիայի վերաբերյալ:

106. Ամեն դեպքում, 2003թ. հունիսի 20-ին՝ կալանավորումից մոտ մեկուկես ամիս հետո, Դիմումատուն զննվել է վիրաբույժի կողմից, ինչի ընթացքում արձանագրվել է, որ նա ունի նաև տասներկուամսյա աղիքի սուր արյունահոսող խոց և խորհուրդ է տրվել կատարել վիրահատություն (տե՛ս վերոնշյալ 27-րդ պարբերությունը): Խորհրդից հետո՝ 2003թ. հունիսի 26-ին, Դիմումատուն տեղափոխվեց «Դատապարտյալների հիվանդանոց» քրեակատարողական հիմնարկ: Կողմերը համաձայնության չեկան նշված խորհրդի համապատասխան իրականացման վերաբերյալ:

107. Դատարանը նշում է, սակայն, որ Կառավարության պնդումն առ այն, որ փաստացի տեղի է ունեցել վիրահատական միջամտություն, չի հիմնավորվում գործում առկա նյութերով: Մասնավորապես, ո՛չ Դիմումատուի հիվանդանոցի պատմագրի և ո՛չ էլ 2003թ. հուլիսի 29-ի էպիկրիզի մեջ չկա որևէ նշում վիրահատության մասին: Դժվար է պատկերացնել, որ նման կարևորագույն տեղեկությունը չգրանցվեր այդ փաստաթղթերում: Հետևաբար, Կառավարության փաստարկներն այս

քրեական օրենսգրքում՝ համաձայն ՀՀ նախագահի 2012թ. հունիսի 30-ի թիվ ՆԿ-96-Ա հրամանագրով հաստատված 2012-2016թթ. իրավական և դատական բարեփոխումների ռազմավարական ծրագրի: ...Քրական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը վերջնականացվել է և արդեն ՀՀ ԱԺ օրակարգում է:

Ի սպասումումն վերոնշյալ իրավական ակտերի արդյունավետության քրեակատարողական ոլորտում իրականացվեցին մի շարք փոփոխություններ: Դրանց նպատակն է պատրաստել անձանց ազատության և ինտեգրել հասարակություն: Բացի այդ, նոր քրեակատարողական օրենսգրքը մշակման փուլում է:

Օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը սկսվել է մինչև գործով դատարանի վճիռ կայացնելը:

առնչությամբ համոզիչ չեն Դատարանի համար և այն եզրակացնում է, որ 2003թ. հունիսի 20-ի բժշկի խորհուրդը, որն ամենայն հավանականությամբ կբարելավեր Դիմումատուի առողջական վիճակը, չի կատարվել:

108. Դատարանը, մյուս կողմից, նշում է, որ պետական մարմինները որոշակի ջանքեր են գործադրել Դիմումատուի առողջական վիճակը բարելավելու նպատակով՝ երկու անգամ հոսպիտալացնելով նրան: Դիմումատուն նույնպես ընդունել է այս հանգամանքը՝ ավելացնելով, որ այդ ժամանակահատվածում իր նկատմամբ վերաբերմունքի վերաբերյալ չունի հատուկ դժգոհություն: Դատարանը, սակայն, համաձայնում է Դիմումատուի հետ, որ չկա որևէ փաստարկ այն մասին, որ այդ ջանքերը կարգավորել են Դիմումատուի առողջական վիճակը, ինչպես պնդում է Կառավարությունը:

109. Մասնավորապես, ինչ վերաբերում է Դիմումատուի՝ «Դատապարտյալների հիվանդանոց» քրեակատարողական հիմնարկում 2003թ. հունիսի 26-ից մինչև հուլիսի 29-ը մնալուն, ճիշտ է, որ որոշակի բուժօգնություն, ներառյալ խոցի հեմոստատիկ թերապիան, ցույց է տրվել: Ճիշտ է նաև այն, որ թեև Դիմումատուի 2003թ. հուլիսի 29-ի էպիկրիզում նշված չէր նրա առողջական վիճակի բարելավման մասին, բժշկական գործում, այնուամենայնիվ գրառվեց, որ նա դուրս է գրվում առողջական բավարար վիճակում: Սակայն, հիվանդանոցից դուրս գրվելուց ընդամենը մի քանի օր անց Դիմումատուն կրկին հոսպիտալացվեց՝ այս անգամ քրեակատարողական հիմնարկի բուժմաս,

քանի որ նրա առողջական վիճակը նորից վատթարացավ: Ավելին, վերոնշյալ էպիկրիզում պարզ նշված էր, որ Դիմումատուն պարբերաբար պետք է անցնի բժշկական ստուգումներ: Սա նշանակում է, որ Դիմումատուի բուժումը, միգրացե օգտակար էր, սակայն չի կարելի ասել, որ այնքան արդյունավետ էր, որ ազատեր հետագա բժշկական վերահսկողության անհրաժեշտությունից:

110. Ինչ վերաբերում է քրեակատարողական հիմնարկի բուժմասում Դիմումատուի ստացած բժշկական օգնությանը, Դատարանը նշում է, որ Դիմումատուն տեղափոխվել է այնտեղ 2003թ. օգոստոսի 5-ին և պարբերաբար գտնվել է վերահսկողության ներքո 2003թ. օգոստոսի 11-ից 29-ը: Սակայն, Դիմումատուի բժշկական գործը չի պարունակում հետագա գրառումներ: Հատկանշական է, որ վերջին գրառումից հետո՝ մասնավորապես 2003թ. սեպտեմբերի 9-ին Դիմումատուի փաստաբանը դիմել է պետական մարմիններին՝ Դիմումատուին պարբերական բժշկական հետազոտությունների ենթարկելու խնդրանքով, որը մնացել է անպատասխան: Այսպիսով, 2003թ. օգոստոսի 29-ից մինչև հոկտեմբերի 13-ին Դիմումատուին իր խուց տեղափոխելը, չեն իրականացվել բժշկական հետազոտություններ և չի տրամադրվել բժշկական օգնություն: Նման պայմաններում պարզ չեն նաև բուժմասում Դիմումատուին ցուցաբերված բուժօգնության արդյունքները:

111. Բոլոր վերոնշյալ ապացույցներն ու հանգամանքները ցույց են տալիս, որ Դիմումատուն ունեցել է կանոնավոր

բժշկական զննումների և օգնության կարիք: Կողմերը չեկան համաձայնության այն հարցի շուրջ, թե արդյոք այդ կարիքն ըստ էության բավարարվել էր, թե ոչ: Դիմումատուն պնդեց, որ իր կալանավորման ընթացքում բժշկական օգնություն իրեն չի տրամադրվել, բացառությամբ երկու ժամանակահատվածների, երբ նա գտնվել է բժշկական վերահսկողության ներքո: Կառավարությունն ընդունեց, որ վիճարկվող ժամանակահատվածում Դիմումատուն բանավոր դիմել էր բժշկական օգնության խնդրանքով, սակայն պնդեց, որ նման օգնություն նրան տրամադրվել է բոլոր դեպքերում, ներառյալ պարբերական բժշկական զննումները:

114. Ճիշտ է, Դատարանի առջև չկա որևէ ապացույց փաստելու համար, որ քննարկվող ժամանակահատվածում Դիմումատուն հայտնվել է բժշկական արտակարգ իրավիճակում կամ իր մյուս հիվանդությունների (մասնավորապես, տասներկուամտնյա աղիքի սուր արյունահոսող խոցի և շաքարախտի) պատճառով տառապել է ուժեղ կամ երկարատև ցավերից: Դատարանը, սակայն, նշում է, որ ազատագրկման ընթացքում պատշաճ բժշկական օգնություն չցուցաբերելու վերաբերյալ գանգատների առկայության պարագայում պարտադիր չէ, որ նման օգնության բացակայությունը հանգեցնի բժշկական արտակարգ իրավիճակի կամ պատճառ հանդիսանա սուր և երկարատև ցավերի, որպեսզի ապացուցվի, որ ազատագրկված անձը ենթարկվել է 3-րդ հոդվածի երաշխիքների հետ անհամատեղելի վերաբերմունքի: Փաստը, որ կալանավորն

ունեցել է նման օգնության կարիք և խնդրել է դրա համար, և որն անհասանելի է եղել, որոշ պայմաններում կարող է բավարար լինել եզրակացնելու, որ նման վերաբերմունքը նվաստացուցիչ է այս հողվածի իմաստով:

115. Այսպես, ինչպես արդեն վերը նշվեց, Դիմումատուն ակնհայտորեն ունեցել է կանոնավոր բժշկական օգնության և վերահսկողության կարիք, որը, սակայն, նրան մերժվել է երկարատև ժամանակահատվածի ընթացքում: Այս կապակցությամբ Դիմումատուի փաստաբանի կողմից ներկայացված բոլոր բողոքները նույնպես մնացել են անպատասխան կամ ստացել են ձևական արձագանքներ: Դիմումատուի՝ բժշկական օգնության վերաբերյալ բանավոր խնդրանքները նույնպես ոչ մի արդյունք չեն տվել: Դատարանի կարծիքով Դիմումատուի համար սա պետք է դառնար զգալի անհանգստության և զրկանքների պատճառ, քանի որ վերջինս ակնհայտորեն տուժել է այնպիսի բժշկական պայմաններում պահվելուց, որոնք սահմանազանցել էին ազատազրկմանը բնորոշ անխուսափելի զրկանքների շեմը:

116. Հետևաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում:

...

123. Դատարանի կողմից վերաբերմունքը որակվել է «անմարդկային», քանի որ տուժողների մոտ այն առաջացրել է վախի, տառապանքի և ստորադասության զգացողություն, որը կարող է նվաստացնել և ստորացնել նրանց: Պատիժը կամ դրա հետ կապված վերաբերմունքը «նվաստացնող» համարելու համար, տառապանքը կամ նվաստացումը պետք է

բոլոր դեպքերում անցնեն օրինական վերաբերմունքի կամ պատժի կոնկրետ ձևի հետ կապված անխուսափելի տառապանքի կամ նվաստացման սահմանը:

124. Դատարանը նշում է նաև, որ հարկադրանքի միջոցը սովորաբար չի առաջացնում խնդիր Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ներքո, երբ նման միջոցը կիրառվում է օրինական կալանավորման կապակցությամբ և չի հանգեցնում ուժի գործադրման կամ հրապարակային գործողությունների՝ գերազանցելով ողջամտորեն անհրաժեշտ սահմանները: Այս կապակցությամբ պետք է հաշվի առնել կոնկրետ անձի կողմից փախուստի դիմելու կամ վնասվածք կամ վնաս պատճառելու վտանգը:

125. 3-րդ հոդվածի խախտում արձանագրվել է այն դեպքերում, երբ դիմումատուները, հանդիսանալով հանրային ճանաչում վայելող անձինք, պահվել են ամբաստանյալների համար նախատեսված ճաղերով փակված վայրում, որը նման էր մետաղյա ճաղավանդակի և վերահսկվել է հատուկ ծառայությունների կողմից, որի աշխատակիցները կրել են սև դիմակներ, և այդ ամենը ողջ երկրի տարածքով հեռարձակվել է ուղիղ եթերով, անկախ այն հանգամանքից, որ բացակայել է դիմումատուների՝ դատական նիստերի դահլիճ տեղափոխելիս կամ դատական նիստերի ընթացքում փախուստի կամ բռնության դիմելու վտանգը:

126. Դատարանը նշում է, որ վերաքննիչ դատավարության ողջ ընթացքում Դիմումատուն պահվել է շուրջ 3 ք.մ. մակերես ունեցող ճաղավանդակում:

127. Դատարանը նշում է, որ Դիմումատուի

անձի կամ վարքագծի հետ կապված ոչինչ չէր արդարացնում նման անվտանգության միջոցի կիրառումը: Առաջին ատյանի դատարանում տեղի ունեցած դատավարության ողջ ընթացքում, որտեղ Դիմումատուի նկատմամբ որևէ անվտանգության միջոց չի կիրառվել, նա կարգապահ էր և ոչ մի միջադեպ չարձանագրվեց:

128. Դատարանը գտնում է, որ դատական նիստերի նման խիստ արտաքին տեսքը կարող էր ստիպել ներկա գտնվողներին հավատալ, որ դատվում էր ծայրահեղ վտանգավոր հանցագործ: Ավելին, Դատարանը համաձայնում է Դիմումատուի հետ, որ նման հանրային մերկացման ձևը նվաստացրել է իրեն, եթե ոչ հանրության, ապա իր սեփական աչքերում, և առաջացրել է ստորադասության զգացողություն: Ավելին, նման նվաստացուցիչ վերաբերմունքը հեշտությամբ կարող էր բացասական ազդեցություն ունենալ դատավարության ընթացքում Դիմումատուի կենտրոնանալու ունակության և զգոնության վրա, այն դեպքում, երբ քննարկվում էր նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին կարևոր հարց:

<p>2. Թաղևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 41698/04) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուի կալանքի պայմաններ ի հետ:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի</p>	<p>49. Այնուհետև դատարանը նշում է, որ իր կողմից վերաբերմունքը համարվել է «նվաստացնող», որովհետև այն իր գոհերի մոտ առաջացրել է վախի, տառապանքի և նվաստացման զգացում, ինչը կարող էր վիրավորել և ստորացնել նրանց: ... Որպեսզի պատիժը կամ վերջինիս հետ կապված վերաբերմունքը լինի «նվաստացնող», կրած տառապանքը կամ վիրավորանքը պետք է ցանկացած պարագայում լինի ավելին, քան</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL 18.11.2014թ. DD(2014)1420 03.07.2015թ. DD(2015)738</p> <p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
---	--	--	---	---

փոխհատուցման մնացած մասը:

տառապանքի կամ վիրավորանքի այն անխուսափելի չափը, որն առկա է իրավաչափ վերաբերմունքի կամ պատժի ժամանակ:

50. Այնուհանդերձ, պետության պարտավորությունն է ապահովել, որ անձը պահվի այնպիսի պայմաններում, որոնք համապատասխանում են վերջինիս մարդկային արժանապատվության հարգմանը, որ տվյալ միջոցի իրականացման եղանակն ու մեթոդը նրան չեն պատճառում ավելի մեծ տառապանք և դժվարություն, քան կալանքի հետ կապված տառապանքի անխուսափելի սահմանը, և որ, հաշվի առնելով ազատագրված և անհրաժեշտությունը, նրա առողջությունն ու բարեկեցությունը բավականաչափ ապահովված են:

51. Սույն գործում դիմումատուն կալանավորված է եղել ընդհանուր տաս օր ժամկետով: Այդ ժամանակահատվածում նա պահվել է ինը այլ անձանց հետ միասին 10 քմ մակերեսով խցում, այլ կերպ ասած նրան տրամադրել էր 1 քմ անձնական օգտագործման տարածք: ... Ավելին, սույն գործում դիմումատուին տրամադրած տարածքն էականորեն փոքր էր, քան այն 4 քմ տարածքը, որը ԽԿԿ-ի չափանիշների համաձայն բազմամարդ խցի մեկ բանտարկյալի համար նախատեսված նվազագույն պահանջն է և նույնիսկ ավելի փոքր էր, քան տվյալ ժամանակահատվածում ուժի մեջ գտնվող ներպետական օրենսդրությամբ պահանջվող նվազագույն 2.5 քմ-ը է:

52. Այնուհետև դատարանը նշում է, որ խցում չկային մահճակալներ կամ անկողնային պարագաներ, ինչի արդյունքում կալանավորները ստիպված

- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեաժ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

-Ազատագրված համատեքստում 3-րդ հոդվածին առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցներ

- Ազատագրված համատեքստում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտմանն առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը գնահատելու համար Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված է ներպետական իշխանություններին ձեռքակալվածների և կալանավորվածների բողոքների ներկայացման անմիջական և պատշաճ համակարգ: Արդյունավետության նկատառումներով նշված համակարգով ապահովվում է ազատագրված անձանցից բողոքների ընդունման արագ և բարեխիղճ ընթացակարգը, բողոքների դիտարկման գործընթացին նրանց արդյունավետ մասնակցությունը և իրավախախտումը կանխելու և պատշաճ փոխհատուցում նշանակելու մի շարք իրավական գործիքներ (Հայաստանի իրավական համակարգում իրավական պաշտպանության կանխարգելիչ և փոխհատուցման միջոցները զուգորդվում և լրացնում են միմյանց):

-Կանխարգելիչ միջոցներ

- Որպես ընդհանուր կանխարգելիչ մեխանիզմ՝ հարկ է նշել, որ ձեռքակալվածներին և կալանավորվածներին

Էին քնել հատակին: ...

53.Վերջապես դատարանը նշում է, որ ժամանակավոր պահման վայրում գտնվելու ընթացքում դիմումատուին երբևէ չի թույլատրվել անարգել օգտվել գուգարանից և խմելու ջրից: ...

պահելու համար նախատեսված բոլոր վայրերը և քրեակատարողական հիմնարկները ենթակա են **հասարակական վերահսկողության**, որն իրականացնում են Սարդու իրավունքների պաշտպանը (տե՛ս նաև կետ 12), ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրությամբ ազատազրկված անձանց իրավունքների խախտումները մշտադիտարկելու լիազորություն ունեցող համապատասխան մշտադիտարկման խմբերը: Քրեակատարողական հիմնարկներում և կալանավայրերում հասարակական վերահսկողություն իրականացնող հանրային դիտորդների խմբերը հանդիսանում են վերահսկողություն իրականացնող մարմիններ, որոնք զբաղվում են ազատազրկման վայրերում պահվող անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությամբ: Սահմանված կարգի համաձայն՝ դիտորդների խմբերը ներկայացնում են երեք տեսակի զեկույցներ՝ պարբերական, տարեկան և հատուկ, իսկ Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարությունը ներկայացնում է զեկույցների վերաբերյալ իր դիտողությունները: Դիտորդների խմբի անդամները իրավասու են անարգել մուտք գործել քրեակատարողական հաստատություններ՝ ուսումնասիրելու տարբեր փաստաթղթերի (այդ թվում՝ բանտարկյալների համաձայնությամբ իրենց անձնական գործերը, գաղտնի փաստաթղթեր և նամակագրությունը) բովանդակությունը և հաստատություններում տիրող իրավիճակը և անձամբ հանդիպել բանտարկյալներին: Խմբի անդամները կարող են այցելել քրեակատարողական հիմնարկներ և ձերբակալվածներին պահելու վայրեր ցանկացած օր (այդ թվում՝ ոչ աշխատանքային օրերին): Անհրաժեշտության դեպքում դիտորդների խմբերը կարող են իրենց գործունեության մեջ ներգրավել համապատասխան ոլորտի փորձագետներին, այդ թվում՝ իրավապաշտպաններին և իրավաբաններին: Բացի դրանից, տեսանելի և հասանելի վայրերում տեղադրված են ազատազրկված անձանց իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվական

պաստառներ, գործում են նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի և դիտորդների խմբերի թեժ գծեր: Նշված միջոցները հնարավորություն են տալիս ուղղակիորեն և արագ կապ հաստատել նշված կառույցների հետ և բողոք ներկայացնել 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտման վերաբերյալ: ԱԿՄ-ի, ինչպես նաև դիտորդների խմբերի լիազորությունն ընձեռում է ազատագրկման վայրերի վարչակազմի հետ համագործակցության միջոցով բարձրացված խնդիրները լուծելու հնարավորություն: Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ ազատագրկման վայրերի վարչակազմը նույնպես պատասխանատու է բողոքների դիտարկման համար և իրավասու է հաստատել ենթադրյալ խախտումները: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նշված վայրերի վարչակազմի գործունեությունը ենթակա է վերահսկողական մարմինների կողմից **ներքին վերահսկողության**: Ներքին վերահսկողությունը ենթադրում է, որ վարչակազմի գործողությունների կամ անգործության վերաբերյալ բողոքները կարող են ներկայացվել վարչակազմի վերադաս մարմիններին: Ազատագրկված անձինք կարող են ամեն օր ներկայացնել իրենց առաջարկությունները, դիմումները և բողոքները ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր տեսքով, իսկ վերադաս մարմինները պարտավոր են արագընթաց կարգով քննել դրանք: Ավելին, քրեակատարողական ծառայության շրջանակներում գործում է անվճար թեժ գիծ, որը հնարավորություն է տալիս կապ հաստատել համապատասխան մարմինների հետ և բողոքներ ներկայացնել անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի մասին: Անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի չենթարկվելու իրավունքի խախտման արագ դադարեցման կարևոր երաշխիք է հանդիսանում **դատախազական հսկողությունը (վերահսկողությունը)**: Մահմանադրության (Հոդված 103), ինչպես նաև

Հայաստանի Հանրապետության «Դատախազության մասին» օրենքի համաձայն՝ դատախազը լիազորված է հսկողություն իրականացնել պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ (29-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Ավելին, 24.12.2007թ. «Պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման ոլորտում դատախազական գործունեությունը կազմակերպելու մասին» Գլխավոր դատախազի ընդունած թիվ 90 Հրամանի (վերջին փոփոխությունը կատարվել է 30.09.2011թ. թիվ 21 Հրամանով) 1.2 կետի համաձայն՝ հսկողություն իրականացնող դատախազը պարտավոր է կազմակերպել ազատագրկման վայրերի նկատմամբ արդյունավետ և արագ հսկողություն: Ներպետական օրենսդրությամբ խստիվ ամրագրված է դատախազի ազատ մուտքը ձերբակալվածների պահելու վայրեր և քրեակատարողական հիմնարկներ՝ առանց հատուկ և նախնական թույլտվության: Կանոնավոր և համակարգային այցելություններից բացի՝ ձերբակալված և կալանավորված անձինք հնարավորություն ունեն ցանկացած պահի իրենց անձնական իրավիճակի վերաբերյալ բողոք ներկայացնել պատժի իրականացման և անվտանգության միջոցառումների ձեռնարկման նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազին: Հարկ է նշել, որ դատախազությունը կառուցվածքային և գործառնության առումով լիովին անկախ է քրեակատարողական համակարգի մարմիններից, ունի անկախ դիրքորոշում և պատասխանատու է ազատագրկման վայրերի վարչակազմի կողմից Հայաստանի օրենսդրության պահպանման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար: Ի լրումն հսկողություն իրականացնող մարմնի իր կարգավիճակի բերումով իր ունեցած անկախության՝ դատախազությունը լիազորված է բողոքատուի մասնակցությամբ քննել նրա բողոքը և իրավասու է ողջամիտ ժամկետներում հրատապ ընթացակարգով կայացնել պարտադիր և դատական կարգով հարկադրաբար կիրառելի

որոշում: Ավելին, ազատագրկման վայրերի ղեկավարությունը պետք է հաշվետու լինի հսկողություն իրականացնող դատախազներին նրանց որոշումների կատարման վերաբերյալ:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):5 Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ

դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

• *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության սկադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության սկադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ

առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>3. Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի (27.10.2009, 27.01.2010 <u>22387/05</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուի կալանքի պայմաններին հետ:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>36. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ վատ վերաբերմունքը պետք է հասնի խստության որոշակի նվազագույն աստիճանի, որպեսզի այն ընդգրկվի 3-րդ հոդվածի կիրառման ոլորտում: Գործնականում այս նվազագույն շեմի գնահատումը հարաբերական է՝ այն կախված է գործի բոլոր հանգամանքներից, ինչպիսիք են վերաբերմունքի կամ պատժի բնույթն ու իրավիճակը, վերջինիս ի կատար ածման եղանակն ու մեթոդը, տևողությունը, ֆիզիկական և հոգեկան հետևանքները և, որոշ դեպքերում,</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. <u>DG-HL</u> 18.11.2014թ. <u>DD(2014)1420</u> 03.07.2015թ. <u>DD(2015)738</u></p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված 				

տուժողի սեռը, տարիքը և առողջական վիճակը:

37. Դատարանի կողմից վերաբերմունքը համարվել է «նվաստացնող», որովհետև այն իր գոհերի մոտ առաջացրել է վախի, տառապանքի և նվաստացման զգացում, ինչը կարող էր վիրավորել և ստորացնել նրանց: Ավելին, որոշելիս, թե վերաբերմունքի տվյալ տեսակը Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստով «նվաստացնող» է, թե ոչ՝ Դատարանը հաշվի է առնում, թե արդյոք վերջինիս նպատակը տվճյալ անձին վիրավորելն ու նվաստացնելն է և արդյոք առաջացած հետևանքների առումով այն հետագայում ազդեցություն է ունեցել նրա անձի վրա 3-րդ հոդվածին հակառակ:

Որպեսզի պատիժը կամ վերջինիս հետ կապված վերաբերմունքը լինի «նվաստացնող», կրած տառապանքը կամ վիրավորանքը պետք է ցանկացած պարագայում ավելի լինի, քան տառապանքի կամ վիրավորանքի անխուսափելի չափը, որը կապված է իրավաչափ վերաբերմունքի կամ պատժի հետ:

38. Այնուհանդերձ, պետության պարտավորությունն է ապահովել, որ անձը պահվի այնպիսի պայմաններում, որոնք համապատասխանում են վերջինիս մարդկային արժանապատվության հարգմանը, որ տվյալ միջոցի իրականացման եղանակն ու մեթոդը նրան չեն պատճառում ավելի մեծ տառապանք և դժվարություն, քան կալանքի հետ կապված տառապանքի անխուսափելի

միջոցառումներ

- Միջցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝
-Ազատագրկման համատեքստում 3-րդ հոդվածին առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցներ

- Ազատագրկման համատեքստում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտմանն առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը գնահատելու համար Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված է ներպետական իշխանություններին ձեռքակալվածների և կալանավորվածների բողոքների ներկայացման անմիջական և պատշաճ համակարգ: Արդյունավետության նկատառումներով նշված համակարգով ապահովվում է ազատագրկված անձանցից բողոքների ընդունման արագ և բարեխիղճ ընթացակարգը, բողոքների դիտարկման գործընթացին նրանց արդյունավետ մասնակցությունը և իրավախախտումը կանխելու և պատշաճ փոխհատուցում նշանակելու մի շարք իրավական գործիքներ (Հայաստանի իրավական համակարգում իրավական պաշտպանության կանխարգելիչ և փոխհատուցման միջոցները զուգորդվում և լրացնում են միմյանց):

-Կանխարգելիչ միջոցներ

- Որպես ընդհանուր կանխարգելիչ մեխանիզմ՝ հարկ է նշել, որ ձեռքակալվածներին և կալանավորվածներին պահելու համար նախատեսված բոլոր վայրերը և քրեակատարողական հիմնարկները ենթակա են **հասարակական վերահսկողության**, որն իրականացնում են Մարդու իրավունքների պաշտպանը (տե՛ս նաև կետ 12), ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրությամբ ազատագրկված անձանց

սահմանը, և որ, հաշվի առնելով ազատագրկման գործնական անհրաժեշտությունը, նրա առողջությունն ու բարեկեցությունը բավականաչափ ապահովված են:

39. Սույն գործում դիմումատուն կալանքի տակ պահվել է ընդհանուր տասն օր ժամկետով: ...

40. ... Դատարանը դիտարկում է, որ դիմումատուին տրամադրվել է 1.25 քմ-ից ոչ ավել անձնական տարածք:

41. Դիմումատուին տրամադրած տարածքն էականորեն փոքր էր, քան այն 4 քմ տարածքը, որը ԽԿԿ-ի չափանիշների համաձայն բազմամարդ խցի մեկ բանտարկյալի համար նախատեսված նվազագույն պահանջն է և նույնիսկ ավելի փոքր էր, քան տվյալ ժամանակահատվածում ուժի մեջ գտնվող ներպետական օրենսդրությամբ պահանջվող նվազագույն 2.5 քմ-ը է:

45. ... Դատարանը գտնում է, որ նշված պայմանները դիմումատուին պետք է պատճառեին տառապանք՝ նվաստացնելով նրա մարդկային արժանապատվությունը և առաջացնելով նրա մեջ վիրավորանքի և նվաստացման զգացումներ:

Իրավունքների խախտումները մշտադիտարկելու լիազորություն ունեցող համապատասխան մշտադիտարկման խմբերը: Քրեակատարողական հիմնարկներում և կալանավայրերում հասարակական վերահսկողություն իրականացնող հանրային դիտորդների խմբերը հանդիսանում են վերահսկողություն իրականացնող մարմիններ, որոնք զբաղվում են ազատագրկման վայրերում պահվող անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությամբ: Սահմանված կարգի համաձայն՝ դիտորդների խմբերը ներկայացնում են երեք տեսակի զեկույցներ՝ պարբերական, տարեկան և հատուկ, իսկ Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարությունը ներկայացնում է զեկույցների վերաբերյալ իր դիտողությունները: Դիտորդների խմբի անդամները իրավասու են անարգել մուտք գործել քրեակատարողական հաստատություններ՝ ուսումնասիրելու տարբեր փաստաթղթերի (այդ թվում՝ բանտարկյալների համաձայնությամբ իրենց անձնական գործերը, գաղտնի փաստաթղթեր և նամակագրությունը) բովանդակությունը և հաստատություններում տիրող իրավիճակը և անձամբ հանդիպել բանտարկյալներին: Խմբի անդամները կարող են այցելել քրեակատարողական հիմնարկներ և ձերբակալվածներին պահելու վայրեր ցանկացած օր (այդ թվում՝ ոչ աշխատանքային օրերին): Անհրաժեշտության դեպքում դիտորդների խմբերը կարող են իրենց գործունեության մեջ ներգրավել համապատասխան ոլորտի փորձագետներին, այդ թվում՝ իրավապաշտպաններին և իրավաբաններին: Բացի դրանից, տեսանելի և հասանելի վայրերում տեղադրված են ազատագրկված անձանց իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվական պաստառներ, գործում են նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի և դիտորդների խմբերի թեժ գծեր: Նշված միջոցները հնարավորություն են տալիս ուղղակիորեն և արագ կապ հաստատել նշված կառույցների հետ և բողոք ներկայացնել 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտման

վերաբերյալ: ԱԿՄ-ի, ինչպես նաև դիտորդների խմբերի լիազորությունն ընձեռում է ազատագրկման վայրերի վարչակազմի հետ համագործակցության միջոցով բարձրացված խնդիրները լուծելու հնարավորություն: Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ ազատագրկման վայրերի վարչակազմը նույնպես պատասխանատու է բողոքների դիտարկման համար և իրավասու է հաստատել ենթադրյալ խախտումները: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նշված վայրերի վարչակազմի գործունեությունը ենթակա է վերահսկողական մարմինների կողմից **ներքին վերահսկողության**: Ներքին վերահսկողությունը ենթադրում է, որ վարչակազմի գործողությունների կամ անգործության վերաբերյալ բողոքները կարող են ներկայացվել վարչակազմի վերադաս մարմիններին: Ազատագրկված անձինք կարող են ամեն օր ներկայացնել իրենց առաջարկությունները, դիմումները և բողոքները ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր տեսքով, իսկ վերադաս մարմինները պարտավոր են արագընթաց կարգով քննել դրանք: Ավելին, քրեակատարողական ծառայության շրջանակներում գործում է անվճար թեժ գիծ, որը հնարավորություն է տալիս կապ հաստատել համապատասխան մարմինների հետ և բողոքներ ներկայացնել անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի մասին: Անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի չենթարկվելու իրավունքի խախտման արագ դադարեցման կարևոր երաշխիք է հանդիսանում **դատախազական հսկողությունը (վերահսկողությունը)**: Մահմանադրության (Հոդված 103), ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության «Դատախազության մասին» օրենքի համաձայն՝ դատախազը լիազորված է հսկողություն իրականացնել պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ (29-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Ավելին, 24.12.2007թ. «Պատիժների և

հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման ոլորտում դատախազական գործունեությունը կազմակերպելու մասին» Գլխավոր դատախազի ընդունած թիվ 90 Հրամանի (վերջին փոփոխությունը կատարվել է 30.09.2011թ. թիվ 21 Հրամանով) 1.2 կետի համաձայն՝ հսկողություն իրականացնող դատախազը պարտավոր է կազմակերպել ազատազրկման վայրերի նկատմամբ արդյունավետ և արագ հսկողություն: Ներպետական օրենսդրությամբ խստիվ ամրագրված է դատախազի ազատ մուտքը ձերբակալվածների պահելու վայրեր և քրեակատարողական հիմնարկներ՝ առանց հատուկ և նախնական թույլտվության: Կանոնավոր և համակարգային այցելություններից բացի՝ ձերբակալված և կալանավորված անձինք հնարավորություն ունեն ցանկացած պահի իրենց անձնական իրավիճակի վերաբերյալ բողոք ներկայացնել պատժի իրականացման և անվտանգության միջոցառումների ձեռնարկման նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազին: Հարկ է նշել, որ դատախազությունը կառուցվածքային և գործառնության առումով լիովին անկախ է քրեակատարողական համակարգի մարմիններից, ունի անկախ դիրքորոշում և պատասխանատու է ազատազրկման վայրերի վարչակազմի կողմից Հայաստանի օրենսդրության պահպանման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար: Ի լրումն հսկողություն իրականացնող մարմնի իր կարգավիճակի բերումով իր ունեցած անկախության՝ դատախազությունը լիազորված է բողոքատուի մասնակցությամբ քննել նրա բողոքը և իրավասու է ողջամիտ ժամկետներում հրատապ ընթացակարգով կայացնել պարտադիր և դատական կարգով հարկադրաբար կիրառելի որոշում: Ավելին, ազատազրկման վայրերի ղեկավարությունը պետք է հաշվետու լինի հսկողություն իրականացնող դատախազներին նրանց որոշումների կատարման վերաբերյալ:

-Փոխհաստուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):5 Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*
Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական

վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության սկադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության սկադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության սկադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման

Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>4. Մխիթարյան և ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 22390/05) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուի կալանքի պայմաններ ի հետ:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո:</p>	<p>48. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ վատ վերաբերմունքը պետք է հասնի խաստության որոշակի նվազագույն աստիճանի, որպեսզի այն ընդգրկվի 3-րդ հոդվածի կիրառման ոլորտում: Գործնականաբար այս շեմի գնահատումն հարաբերական է՝ այն կախված է գործի բոլոր հանգամանքներից, ինչպիսիք են վերաբերմունքի կամ պատժի բնույթն ու իրավիճակը, վերջինիս ի կատար ածման եղանակն ու մեթոդը, տևողությունը, ֆիզիկական և հոգեկան հետևանքները, և որոշ դեպքերում տուժողի սեռը, տարիքը և առողջական վիճակը:</p> <p>49. Դատարանի կողմից վերաբերմունքը համարվել է «նվաստացնող», որովհետև այն իր զոհերի մոտ առաջացրել է վախի,</p>	<p><i>Տե՛ս Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL 18.11.2014թ. DD(2014)1420 03.07.2015թ. DD(2015)738</p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ Միջոցառումներ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը 				

տառապանքի և նվաստացման զգացում, ինչը կարող էր վիրավորել և ստորացնել նրանց: Ավելին, որոշելիս, թե վերաբերմունքի տվյալ տեսակը Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստով «նվաստացնող» է, թե ոչ՝ Դատարանը հաշվի է առնում, թե արդյոք վերջինիս նպատակը տվճյալ անձին վիրավորելն ու նվաստացնելն է և արդյոք առաջացած հետևանքների առումով այն հետագայում ազդեցություն է ունեցել նրա անձի վրա 3-րդ հոդվածին հակառակ: Որեպեսի պատիժը կամ վերջինիս հետ կապված վերաբերմունքը լինի «նվաստացնող», կրած տառապանքը կամ վիրավորանքը կամ պետք է ցանկացած պարագայում ավելին լինի, քան տառապանքի կամ վիրավորանքի անխուսափելի չափը, որը կապված է իրավաչափ վերաբերմունքի կամ պատժի հետ:

50. Անձին ազատությունից զրկելու տարրերը կարող են հաճախ նման տարրեր պարունակել: Այնուհանդերձ պետության պարտավորությունն է ապահովել, որ անձը պահվի այնպիսի պայմաններում, որոնք համապատասխանում են վերջինիս մարդկային արժանապատվության հարգմանը, որ տվյալ միջոցի իրականացման եղանակն ու մեթոդը նրան չեն պատճառում ավելի մեծ տառապանք և դժվարություն, քան կալանքի հետ կապված տառապանքի անխուսափելի սահմանը, և որ, հաշվի առնելով ազատազրկման գործնական անհրաժեշտությունը, նրա առողջությունն ու բարեկեցությունը բավականաչափ ապահովված են:

- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարված են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

-Ազատազրկման համատեքստում 3-րդ հոդվածին առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցներ

- Ազատազրկման համատեքստում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտմանն առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը գնահատելու համար Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված է ներպետական իշխանություններին ձեռքբերվածների և կալանավորվածների բողոքների ներկայացման անմիջական և պատշաճ համակարգ: Արդյունավետության նկատառումներով նշված համակարգով ապահովվում է ազատազրկված անձանցից բողոքների ընդունման արագ և բարեխիղճ ընթացակարգը, բողոքների դիտարկման գործընթացին նրանց արդյունավետ մասնակցությունը և իրավախախտումը կանխելու և պատշաճ փոխհատուցում նշանակելու մի շարք իրավական գործիքներ (Հայաստանի իրավական համակարգում իրավական պաշտպանության կանխարգելիչ և փոխհատուցման միջոցները գուգորդվում և լրացնում են միմյանց):

-Գանխարգելիչ միջոցներ

- Որպես ընդհանուր կանխարգելիչ մեխանիզմ՝ հարկ է նշել, որ ձեռքբերվածներին և կալանավորվածներին պահելու համար նախատեսված բոլոր վայրերը և քրեակատարողական հիմնարկները ենթակա են **հասարակական վերահսկողության**, որն իրականացնում են Մարդու իրավունքների պաշտպանը (տե՛ս նաև կետ 12), ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրությամբ ազատազրկված անձանց իրավունքների խախտումները մշտադիտարկելու լիազորություն ունեցող համապատասխան մշտադիտարկման խմբերը: Քրեակատարողական

51. Սույն գործում դիմումատուին ընդհանուր առմամբ տաս օր պահել են ժամանակավոր պահման վայրում: Սկզբում նրան մոտ երկու օր պահել են ինը այլ կալանավորների հետ միասին 7.5 քմ մակերեսով խցում՝ այլ կերպ ասած նա ունեցել է մոտ 0.75 քմ անձնական օգտագործման տարածք: ... Ավելին խուցը լի էր մակաբույծերով, կար բնական լույսի պակաս և որպես այդպիսին չկային քնելու հարմարություններ: ...

53. Դատարանը այնուհետև նշում է, որ կալանավորների համար նախատեսված ջուրը խմելու համար պիտանի չէր, իսկ սնունդը տրամադրվում էր օրական մեկ անգամ: Դատարանը կրկնում է, որ անընդունելի է անձին կալանքի տակ պահել այնպիսի պայմաններում, որոնք չենք ապահովում վերջինիս տարրական կարիքները:

57. ... Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուի կրած դժվարությունները գերազանցել են այն անխուսափելի սահմանը, որը գործում է կալանքի դեպքում և եզրակացնում է, որ դրա արդյունքում առաջացած տառապանքն ու վիրավորանքի ու նվաստացման զգացումները գերազանցել են Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ներքո նախատեսվող խստության թույլատրելի սահմանը:

հիմնարկներում և կալանավայրերում հասարակական վերահսկողություն իրականացնող հանրային դիտորդների խմբերը հանդիսանում են վերահսկողություն իրականացնող մարմիններ, որոնք զբաղվում են ազատագրվման վայրերում պահվող անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությամբ: Մահմանված կարգի համաձայն՝ դիտորդների խմբերը ներկայացնում են երեք տեսակի զեկույցներ՝ պարբերական, տարեկան և հատուկ, իսկ Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարությունը ներկայացնում է զեկույցների վերաբերյալ իր դիտողությունները: Դիտորդների խմբի անդամները իրավասու են անարգել մուտք գործել քրեակատարողական հաստատություններ՝ ուսումնասիրելու տարբեր փաստաթղթերի (այդ թվում՝ բանտարկյալների համաձայնությամբ իրենց անձնական գործերը, գաղտնի փաստաթղթեր և նամակագրությունը) բովանդակությունը և հաստատություններում տիրող իրավիճակը և անձամբ հանդիպել բանտարկյալներին: Խմբի անդամները կարող են այցելել քրեակատարողական հիմնարկներ և ձերբակալվածներին պահելու վայրեր ցանկացած օր (այդ թվում՝ ոչ աշխատանքային օրերին): Անհրաժեշտության դեպքում դիտորդների խմբերը կարող են իրենց գործունեության մեջ ներգրավել համապատասխան ոլորտի փորձագետներին, այդ թվում՝ իրավապաշտպաններին և իրավաբաններին: Բացի դրանից, տեսանելի և հասանելի վայրերում տեղադրված են ազատագրված անձանց իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվական պաստառներ, գործում են նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի և դիտորդների խմբերի թեժ գծեր: Նշված միջոցները հնարավորություն են տալիս ուղղակիորեն և արագ կապ հաստատել նշված կառույցների հետ և բողոք ներկայացնել 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտման վերաբերյալ: ԱԿՄ-ի, ինչպես նաև դիտորդների խմբերի լիազորությունն ընձեռում է ազատագրվման վայրերի վարչակազմի հետ համագործակցության

միջոցով բարձրացված խնդիրները լուծելու հնարավորություն: Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ ազատագրկման վայրերի վարչակազմը նույնպես պատասխանատու է բողոքների դիտարկման համար և իրավասու է հաստատել ենթադրյալ խախտումները: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նշված վայրերի վարչակազմի գործունեությունը ենթակա է վերահսկողական մարմինների կողմից **ներքին վերահսկողության**: Ներքին վերահսկողությունը ենթադրում է, որ վարչակազմի գործողությունների կամ անգործության վերաբերյալ բողոքները կարող են ներկայացվել վարչակազմի վերադաս մարմիններին: Ազատագրկված անձինք կարող են ամեն օր ներկայացնել իրենց առաջարկությունները, դիմումները և բողոքները ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր տեսքով, իսկ վերադաս մարմինները պարտավոր են արագընթաց կարգով քննել դրանք: Ավելին, քրեակատարողական ծառայության շրջանակներում գործում է անվճար թեժ գիծ, որը հնարավորություն է տալիս կապ հաստատել համապատասխան մարմինների հետ և բողոքներ ներկայացնել անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի մասին: Անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի չենթարկվելու իրավունքի խախտման արագ դադարեցման կարևոր երաշխիք է հանդիսանում **դատախազական հսկողությունը (վերահսկողությունը)**: Մահմանադրության (Հոդված 103), ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության «Դատախազության մասին» օրենքի համաձայն՝ դատախազը լիազորված է հսկողություն իրականացնել պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ (29-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Ավելին, 24.12.2007թ. «Պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման ոլորտում դատախազական գործունեությունը կազմակերպելու մասին» Գլխավոր դատախազի ընդունած թիվ 90

Հրամանի (վերջին փոփոխությունը կատարվել է 30.09.2011թ. թիվ 21 Հրամանով) 1.2 կետի համաձայն՝ հսկողություն իրականացնող դատախազը պարտավոր է կազմակերպել ազատազրկման վայրերի նկատմամբ արդյունավետ և արագ հսկողություն: Ներպետական օրենսդրությամբ խստիվ ամրագրված է դատախազի ազատ մուտքը ձերբակալվածների պահելու վայրեր և քրեակատարողական հիմնարկներ՝ առանց հատուկ և նախնական թույլտվության: Կանոնավոր և համակարգային այցելություններից բացի՝ ձերբակալված և կալանավորված անձինք հնարավորություն ունեն ցանկացած պահի իրենց անձնական իրավիճակի վերաբերյալ բողոք ներկայացնել պատժի իրականացման և անվտանգության միջոցառումների ձեռնարկման նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազին: Հարկ է նշել, որ դատախազությունը կառուցվածքային և գործառության շրջանում լիովին անկախ է քրեակատարողական համակարգի մարմիններից, ունի անկախ դիրքորոշում և պատասխանատու է ազատազրկման վայրերի վարչակազմի կողմից Հայաստանի օրենսդրության պահպանման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար: Ի լրումն հսկողություն իրականացնող մարմնի իր կարգավիճակի բերումով իր ունեցած անկախության՝ դատախազությունը լիազորված է բողոքատուի մասնակցությամբ քննել նրա բողոքը և իրավասու է ողջամիտ ժամկետներում հրատապ ընթացակարգով կայացնել պարտադիր և դատական կարգով հարկադրաբար կիրառելի որոշում: Ավելին, ազատազրկման վայրերի ղեկավարությունը պետք է հաշվետու լինի հսկողություն իրականացնող դատախազներին նրանց որոշումների կատարման վերաբերյալ:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար

նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*

«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին): 5 Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության սկադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության սկադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության սկադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են

խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>5. Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի (26.06.2012, 26.09.2012, <u>33376/07</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դատաքննության ընթացքում դիմումատուին ճաղավանդակի մեջ պահելու հետ:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 18 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>69. Դատարանը, նախ և առաջ, դիտարկում է, որ 3-րդ հոդվածն արձանագրում է ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար արժեքներից մեկը: ... Անկախ սուստոդի վարքագծից արգելվում է բացարձակապես արգելվում են խոշտանգումը կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժը:</p> <p>70. Դատարանը նշում է, որ այն նախկինում արձանագրել է 3-րդ հոդվածի խախտում մի գործով, որի դիմումատուն դատական նիստերի ժամանակ պահվել է մետաղյա ճաղավանդակում: <i>(տե՛ս Աշոտ Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի)</i></p> <p>...72. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանը չի հիմնավորել դիմումատուին մետաղյա ճաղավանդակում տեղավորելու և պահելու մասին որոշումը և որևէ հստակ պատճառաբանություն չի ներկայացրել՝ Դատարանը հակված է հանգել այն եզրակացության, որ ինչպես և <i>Աշոտ</i></p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երեք անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2014)326 16.04.2015 DH-DD(2015)435</p>
--	---	---	---	--

Հարությունյանի գործի պարագայում, նման գործողությունները թելադրված են եղել ոչ թե նրա՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու կամ բռնություն գործադրելու իրական վտանգով, այլ՝ այն պարզ հանգամանքով, որ ճաղավանդակը հանդիսանում էր նրա՝ որպես քրեական գործով ամբաստանյալի նստելու տեղը:

73. Դատարանը նշում է, որ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանում գործի քննությունը տևել է 2007 թվականի մարտից մինչև դեկտեմբեր, և այդ ընթացքում կայացել է առնվազն քսանմեկ դոնբաց նիստ: Նիստերի տևողությունը կազմել է քսանհինգ րոպեից յոթ ժամ: Այդ ողջ ընթացքում դատական նիստերին ներկա գտնվողները, այդ թվում՝ դիմումատուի ընտանիքի անդամները և ընկերները նրան տեսել են ճաղավանդակում: Դատարանը գտնում է, որ դատական նիստի նման դաժան պատկերը սովորական դիտորդի մոտ կարող էր ստեղծել այն տպավորությունը, որ ամբաստանյալը հանդիսանում է առանձնապես վտանգավոր հանցագործ: Եվ ավելին, Դատարանը կիսում է դիմումատուի կարծիքը, որի համաձայն՝ հանրության առջև նրան այդ կերպ ներկայացնելը նվաստացնում էր նրան եթե ոչ հանրության, ապա իր սեփական աչքերում՝ նրա մոտ առաջացնելով անլիարժեքության զգացում: Բացի այդ, նման նվաստացնող վերաբերմունքը կարող էր հեշտությամբ ազդել դատական նիստի ընթացքում դիմումատուի՝ ուշադրությունը կենտրոնացնելու և մտքի զգոնությունը պահպանելու ունակության վրա՝ դրանով իսկ ազդեցություն գործելով այնպիսի կարևոր հարցի լուծման վրա,

ինչպիսին է նրա քրեական պատասխանատվության ենթարկվելու հարցը:

74. Վերոնշյալ հետևությունների լույսի ներքո՝ Դատարանը եզրակացնում է, որ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանում գործի քննության ժամանակ դիմումատուի նկատմամբ նման խիստ և նվաստացնող միջոցի կիրառումը, որն արդարացված չէր անվտանգության իրական վտանգի նկատառումներով, անձի արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունք է հանդիսանում: Համապատասխանաբար, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում:

6. **Կիրակոսյան և ընդդեմ Հայաստանի** (02.12.2008, 04.05.2009 [31237/03](#)) Եզրափակիչ բանաձև՝ [CM/ResDH\(2015\)169](#)

Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դիմումատուի կալանքի պայմաններ ի հետ:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

43. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ վատ վերաբերմունքը պետք է հասնի խստության որոշակի նվազագույն աստիճանի, որպեսզի այն ընդգրկվի 3-րդ հոդվածի կիրառման ոլորտում: Գործնականաբար այս շեմի գնահատումն հարաբերական է՝ այն կախված է գործի բոլոր հանգամանքներից, ինչպիսիք են վերաբերմունքի կամ պատժի բնույթն ու իրավիճակը, վերջինիս ի կատար ածման եղանակն ու մեթոդը, տևողությունը, ֆիզիկական և հոգեկան հետևանքները, և որոշ դեպքերում տուժողի սեռը, տարիքը և առողջական վիճակը:

44. Դատարանի կողմից վերաբերմունքը համարվել է «նվաստացնող», որովհետև այն իր զոհերի մոտ առաջացրել է վախի, տառապանքի և նվաստացման զգացում, ինչը կարող էր վիրավորել և ստորացնել նրանց: Ավելին, որոշելիս վերաբերմունքի տվյալ տեսակը Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստով «նվաստացնող» է, թե

Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:

Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. [DG-HL](#), 18.11.2014թ. [DD\(2014\)1420](#) 03.07.2015թ. [DD\(2015\)738](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումներ

- Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

ոչ, Դատարանը հաշվի է առնում թե արդյոք վերջինիս նպատակը տվյալ անձին վիրավորելն ու նվաստացնելն է և արդյոք առաջացած հետևանքների առումով այն հետագայում ազդեցություն է ունեցել նրա անձի վրա 3-րդ հոդվածին հակառակ: ... Որպեսզի պատիժը կամ նրա հետ կապված վերաբերմունքը լինի «նվաստացող», կրած տառապանքը կամ վիրավորանքը պետք է ցանկացած պարագայում ավելին լինի, քան տառապանքի կամ վիրավորանքի այն անխուսափելի չափը, որը կապված է իրավաչափ վերաբերմունքի կամ պատժի հետ:

45. Անձին ազատությունից զրկելու տարրերը կարող են հաճախ նման տարրեր պարունակել: Այնուհանդերձ պետության պարտավորությունն է ապահովել, որ անձը պահվի այնպիսի պայմաններում, որոնք համապատասխանում են վերջինիս մարդկային արժանապատվության հարգմանը, որ տվյալ միջոցի իրականացման եղանակն ու մեթոդը նրան չեն պատճառում ավելի մեծ տառապանք և դժվարություն, քան կալանքի հետ կապված տառապանքի անխուսափելի սահմանը, և որ, հաշվի առնելով ազատագրվման գործնական անհրաժեշտությունը, նրա առողջությունն ու բարեկեցությունը բավականաչափ ապահովված են:

46. Սույն գործում դիմումատուն կալանավորված է եղել ընդհանուր տաս օր ժամկետով: Սկզբնապես նա գրեթե երեք օր պահվել է յոթ օր այլ անձանց հետ միասին 8.75 քմ մակերեսով խցում, այլ կերպ ասած նրան տրամադրվել է 1.1 քմ անձնական

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

-Ազատագրվման համատեքստում 3-րդ հոդվածին առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցներ

• Ազատագրվման համատեքստում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտմանն առնչվող իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը գնահատելու համար Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված է ներպետական իշխանություններին ձեռքբերելու և կալանավորվածների բողոքների ներկայացման անմիջական և պատշաճ համակարգ: Արդյունավետության նկատառումներով նշված համակարգով ապահովվում է ազատագրված անձանցից բողոքների ընդունման արագ և բարեխիղճ ընթացակարգը, բողոքների դիտարկման գործընթացին նրանց արդյունավետ մասնակցությունը և իրավախախտումը կանխելու և պատշաճ փոխհատուցում նշանակելու մի շարք իրավական գործիքներ (Հայաստանի իրավական համակարգում իրավական պաշտպանության կանխարգելիչ և փոխհատուցման միջոցները գուգորդվում և լրացնում են միմյանց):

-Կանխարգելիչ միջոցներ

• Որպես ընդհանուր կանխարգելիչ մեխանիզմ՝ հարկ է նշել, որ ձեռքբերվածներին և կալանավորվածներին պահելու համար նախատեսված բոլոր վայրերը և քրեակատարողական հիմնարկները ենթակա են **հասարակական վերահսկողության**, որն իրականացնում են Մարդու իրավունքների պաշտպանը (տե՛ս նաև կետ 12), ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրությամբ ազատագրված անձանց իրավունքների խախտումները մշտադիտարկելու լիազորություն ունեցող համապատասխան մշտադիտարկման խմբերը: Քրեակատարողական հիմնարկներում և կալանավայրերում հասարակական վերահսկողություն իրականացնող հանրային դիտորդների խմբերը հանդիսանում են վերահսկողություն իրականացնող մարմիններ, որոնք

օգտագործման տարածք: ... Ավելին խուցը լի էր մակաբույծներով, կար բնական լույսի պակաս և որպես այդպիսին չկային քնելու հարմարություններ: ...

48. Դատարանն այնուհետև նշում է, որ ժամանակավոր պահման վայրում գտնվելու ընթացքում դիմումատուն երբևէ չի թույլատրվել օգտվել զուգարանից՝ նրան թույլատրվում էր օգտվել զուգարանից սահմանված ժամերին: Ավելին զուգարանը հակասանիտարական վիճակում էր: Բացի այդ, նրան խմելու ջուր կամ սնունդ չէր տրամադրվում մինչև նա չէր համաձայնում վճարել վարչակազմին: Դատարանը կրկնում է, որ անթույլատրելի է անձին կալանքի տակ պահել այնպիսի պայմաններում, որտեղ չեն ապահովվում վերջինիս տարրական կարիքները: ...

50. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի կալանքի ժամկետը հարաբերականորեն կարճ էր՝ տևելով ընդհանուր տաս օր: Այնուհանդերձ, Դատարանը նկատի է առնում, որ դրան համեմատելի և նույնիսկ շատ ավելի կարճ տևողությամբ կալանքի պայմանները համարվել են 3-րդ հոդվածի պահանջներին հակասող:

52. ... Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուի կրած դժվարությունները գերազանցել են այն անխուսափելի սահմանը, որը գործում է կալանքի դեպքում և եզրակացնում է, որ դրա արդյունքում առաջացած տառապանքն ու վիրավորանքի ու նվաստացման զգացումները գերազանցել են Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ներքո նախատեսվող խստության թույլատրելի

գրադվում են ազատագրկման վայրերում պահվող անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությամբ: Մահմանված կարգի համաձայն՝ դիտորդների խմբերը ներկայացնում են երեք տեսակի զեկույցներ՝ պարբերական, տարեկան և հատուկ, իսկ Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարությունը ներկայացնում է զեկույցների վերաբերյալ իր դիտողությունները: Դիտորդների խմբի անդամները իրավասու են անարգել մուտք գործել քրեակատարողական հաստատություններ՝ ուսումնասիրելու տարբեր փաստաթղթերի (այդ թվում՝ բանտարկյալների համաձայնությամբ իրենց անձնական գործերը, գաղտնի փաստաթղթեր և նամակագրությունը) բովանդակությունը և հաստատություններում տիրող իրավիճակը և անձամբ հանդիպել բանտարկյալներին: Խմբի անդամները կարող են այցելել քրեակատարողական հիմնարկներ և ձերբակալվածներին պահելու վայրեր ցանկացած օր (այդ թվում՝ ոչ աշխատանքային օրերին): Անհրաժեշտության դեպքում դիտորդների խմբերը կարող են իրենց գործունեության մեջ ներգրավել համապատասխան ոլորտի փորձագետներին, այդ թվում՝ իրավապաշտպաններին և իրավաբաններին: Բացի դրանից, տեսանելի և հասանելի վայրերում տեղադրված են ազատագրկված անձանց իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվական պաստառներ, գործում են նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի և դիտորդների խմբերի թեժ գծեր: Նշված միջոցները հնարավորություն են տալիս ուղղակիորեն և արագ կապ հաստատել նշված կառույցների հետ և բողոք ներկայացնել 3-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտման վերաբերյալ: ԱԿՄ-ի, ինչպես նաև դիտորդների խմբերի լիազորությունն ընձեռում է ազատագրկման վայրերի վարչակազմի հետ համագործակցության միջոցով բարձրացված խնդիրները լուծելու հնարավորություն: Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ ազատագրկման վայրերի վարչակազմը նույնպես պատասխանատու է բողոքների դիտարկման համար

սահմանը:

և իրավասու է հաստատել ենթադրյալ խախտումները: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նշված վայրերի վարչակազմի գործունեությունը ենթակա է վերահսկողական մարմինների կողմից **ներքին վերահսկողության**: Ներքին վերահսկողությունը ենթադրում է, որ վարչակազմի գործողությունների կամ անգործության վերաբերյալ բողոքները կարող են ներկայացվել վարչակազմի վերադաս մարմիններին: Ազատագրված անձինք կարող են ամեն օր ներկայացնել իրենց առաջարկությունները, դիմումները և բողոքները ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր տեսքով, իսկ վերադաս մարմինները պարտավոր են արագընթաց կարգով քննել դրանք: Ավելին, քրեակատարողական ծառայության շրջանակներում գործում է անվճար թեժ գիծ, որը հնարավորություն է տալիս կապ հաստատել համապատասխան մարմինների հետ և բողոքներ ներկայացնել անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի մասին: Անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի չենթարկվելու իրավունքի խախտման արագ դադարեցման կարևոր երաշխիք է հանդիսանում **դատախազական հսկողությունը (վերահսկողությունը)**: Մահմանադրության (Հոդված 103), ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության «Դատախազության մասին» օրենքի համաձայն՝ դատախազը լիազորված է հսկողություն իրականացնել պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ (29-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Ավելին, 24.12.2007թ. «Պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման ոլորտում դատախազական գործունեությունը կազմակերպելու մասին» Գլխավոր դատախազի ընդունած թիվ 90 Հրամանի (վերջին փոփոխությունը կատարվել է 30.09.2011թ. թիվ 21 Հրամանով) 1.2 կետի համաձայն՝ հսկողություն իրականացնող դատախազը պարտավոր է կազմակերպել ազատագրվման

վայրերի նկատմամբ արդյունավետ և արագ հսկողություն: Ներպետական օրենսդրությամբ խստիվ ամրագրված է դատախազի ազատ մուտքը ձեռքակալվածների պահելու վայրեր և քրեակատարողական հիմնարկներ՝ առանց հատուկ և նախնական թույլտվության: Կանոնավոր և համակարգային այցելություններից բացի՝ ձեռքակալված և կալանավորված անձինք հնարավորություն ունեն ցանկացած պահի իրենց անձնական իրավիճակի վերաբերյալ բողոք ներկայացնել պատժի իրականացման և անվտանգության միջոցառումների ձեռնարկման նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազին: Հարկ է նշել, որ դատախազությունը կառուցվածքային և գործառնության առումով լիովին անկախ է քրեակատարողական համակարգի մարմիններից, ունի անկախ դիրքորոշում և պատասխանատու է ազատագրկման վայրերի վարչակազմի կողմից Հայաստանի օրենսդրության պահպանման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար: Ի լրումն հսկողություն իրականացնող մարմնի իր կարգավիճակի բերումով իր ունեցած անկախության՝ դատախազությունը լիազորված է բողոքատուի մասնակցությամբ քննել նրա բողոքը և իրավասու է ողջամիտ ժամկետներում հրատապ ընթացակարգով կայացնել պարտադիր և դատական կարգով հարկադրաբար կիրառելի որոշում: Ավելին, ազատագրկման վայրերի ղեկավարությունը պետք է հաշվետու լինի հսկողություն իրականացնող դատախազներին նրանց որոշումների կատարման վերաբերյալ:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը

նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*

«Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Գիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ

կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների

մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>7. Նալբանդյան և ընդդեմ Հայաստանի (31.03.2015թ., վերջնական 30.06.2015 <u>9935/06</u>, <u>23339/06</u>)</p>	<p>Երկրորդ և երրորդ դիմումատուների նկատմամբ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի (Խոշտանգումների արգելում) նյութաիրավական խախտում, Երեք դիմումատուների նկատմամբ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի (Խոշտանգումների արգելում) ընթացակարգային</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո առաջին դիմումատուին՝ 27,000 եվրո՝ երկրորդ դիմումատուին և 25,000 եվրո երրորդ դիմումատուին : Ծախսերի և ծախքերի դիմաց՝ 100 եվրո՝ գումարած որևէ տեսակի հարկ, որը կարող է հաշվարկվել դիմումատուներին վճարվող գումարի նկատմամբ:</p>	<p>Դատարանը նկատում է, որ Կառավարության պնդմանը հակառակ, երկրորդ և երրորդ դիմումատուները ներկայացրել են այնպիսի ապացույցներ, որոնք վկայում են քննարկվող ժամանակահատվածում մարմնական վնասվածքների առկայության մասին: (99-րդ կետ) Մասնավորապես, Ոստիկանության Վարդենիսի բաժնից «Աբովյան» քրեակատարողական հիմնարկ տեղափոխվելուց անմիջապես հետո երկրորդ դիմումատուն հետազոտվել է բժշկի կոմիտեի և նրա մոտ հայտնաբերվել են ոտքերի վնասվածքներ: Կառավարությունը պնդել է, որ այդ վնասվածքները առաջացել են այտուցվածությունից բայց չի կարողացել բացատրել, թե ինչպես է երկրորդ դիմումատուի մոտ առաջացել այդ այտուցվածությունը, հատկապես նման լուրջ այտուցվածություն, որը հանգեցրել է արյունատար անոթների վնասվածքի և կապտուկների: Կառավարության այն փաստարկը, որ այտուցվածությունը առաջացել է երկրորդ դիմումատուի արյան բարձր ճնշման հետևանքով չի հիմնավորվում որևէ բժշկական կամ այլ ապացույցով և, հետևաբար, չի կարող ընդունվել որպես նման վնասվածքների</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը և զեկույց ներկայացված չէ:</p>
---	---	---	---	--

խախտում:

վերաբերյալ բժշկական առումով ճշգրիտ կամ արժանահավատ բացատրություն: Հետևաբար, երկրորդ դիմումատուն Ոստիկանության Վարդենիսի բաժնից ազատ է արձակվել ոտքերի բավականին լուրջ վնասվածքներով, որի համար կառավարությունը չի կարողացել որևէ արժանահավատ բացատրություն տալ: Ոչինչ չի վկայում այն մասին, որ նա նախքան ոստիկանության բաժին մուտք գործելը նման վնասվածքներ է ունեցել: (100-րդ կետ)

Դատարանը նաև նշում է, որ 2004թ. հուլիսի 10-ին երկրորդ դիմումատուի մասնակցությամբ անցկացված քննչական գործողության տեսագրությունը, որն անգամ չի ներկայացվել Դատարանին, ինքնին չի կարող դիտվել որպես բավարար ապացույց ենթադրելու, որ անազատության մեջ գտնվելու ընթացքում երկրորդ դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունք չի կիրառվել, հատկապես, որ նրա մոտ հայտնաբերված վնասվածները եղել են ոտքերի վրա և չէին կարող տեսանելի լինել տեսագրության մեջ: (101-րդ կետ)

Ինչ վերաբերում է 2004թ. հուլիսի 12-ի կալանքի ընտրության կապակցությամբ նիստի ժամանակ երկրորդ դիմումատուի տրված ցուցմունքին, ապա Դատարանը նշում է, որ եթե ենթադրյալ վատ վերաբերմունքից տուժած անձը դրանից անմիջապես հետո որևէ բողոք չի ներկայացրել, կամ, ինչպես սույն գործում, ժխտել է վատ վերաբերմունքի ենթարկված լինելու փաստը, չի կարող ինքնին ծառայել որպես իրականաում վատ վերաբերմունքի բացակայության մասին վկայող բավարար ապացույց: Հայտնի է, որ վատ վերաբերմունքից անմիջապես հետո

տուժի արված հայտարարությունների վրա կարող են լուրջ ազդեցություն ունենալ նման վերաբերմունքի հետևանքով առաջացած սթրեսը, տրավման և վաղը, հատկապես, որ նման անձինք շարունակում են մնալ անազատության մեջ: (102-րդ կետ)

Այսպիսով Դատարանը եզրակացնում է, որ երկրորդ դիմումատուն ոստիկանության Վարդենիսի բաժնում վատ վերաբերմունքի է ենթարկվել, որը անկասկած Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով սահմանված դաժանության նվազագույն աստիճանի: (103-րդ կետ)

Ինչ վերաբերում է երրորդ դիմումատուին, Դատարանը, նախևառաջ նշում է, որ 2004թ. հուլիսի 10-ին երրորդ դիմումատուի Վարդենիսի բաժնում հարցաքննության նպատակով գտնվելու փաստը չի վիճարկվում: Դատարանը նաև նշում է, որ երրորդ դիմումատուի ոստիկանության բաժնից առանց վնասվածքների ազատ արձակվելու վերաբերյալ որևէ ապացույց չկա: Սակայն բազմաթիվ վնասվածքներ արձանագրվել են 2004թ. հուլիսի 16-ին՝ այն բանից հետո, երբ նրա մորեղբայրը բժշկական հետազոտություն անցնելու նպատակով իրեն տարել է Երևան: ... (106-րդ կետ)

Ճիշտ է, որ երրորդ դիմումատուն գնացել է հիվանդանոց ոստիկանության բաժնից ազատվելուց միայն հինգ կամ վեց օր անց: Սակայն դատարանը չի անտեսել այն փաստը, որ գործի քննության ժամանակ նա եղել է անչափահաս և նրա ծնողները կալանավորված են եղել: Դատարանը չի թերագնահատում այն չափազանց խոցելի

իրավիճակը, որի մեջ հայտնվել էր երրորդ դիմումատուն, ինչպես նաև այն վախն ու տառապանքը, որ նա ամենայն հավանականությամբ վերապրել է գործի քննության ժամանակ, որի պատճառով էլ ազատ արձակվելուց հետո նա բեղեքներ ներկայացնելու համար, որևէ քայլ չի ձեռնարկել: Հետևաբար, և հաշվի առնելով այն փաստը, որ ուշացումը գործի հատուկ համգամանքներում չի կարող դիտարկվել որպես ոչ խելամիտ ուշացում, Դատարանը չի ցանկանում որևէ մեծ կարևորություն տալ այս ուշացմանը, որն ամեն դեպքում չի կարող համարվել այնքան կարևոր, որ կասկածի տակ դնի երրորդ դիմումատուի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի համաձայն ներկայացված գանգատը: (106-րդ կետ)

Դատարանը նաև ուշադրություն է հրավիրում այն փաստին, որ թե ներպետական մակարդակում, թե Դատարանում երրորդ դիմումատուի վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ արված ցուցմունքները համապատասխանում են բժշկական եզրակացությունում առկա վնասվածքների նկարագրությանը և շարունակական են վարույթների ընթացքում: (107-րդ կետ)

Դատարանը մնում է այն եզրահանգմանը, որ երկրորդ դիմումատուն՝ երրորդ դիմումատուի մայրը, ազատությունից զրկված լինելու ընթացքում վատ վերբերմունքի է արժանացել մոտավորապես նույն ժամանակահատվածում, ենթադրաբար նույն մարդկանց կողմից, նույն քրեական գործի շրջանակներում իրականացված

քննության ընթացքում: Այս եզրահանգումը երրորդ դիմումատուի վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ պնդումների օգտին է: (108-րդ կետ)

Հաշվի առնելով երկրորդ և երրորդ դիմումատուների նկատմամբ վերաբերմունքի

առանձնահատկությունները,

խոստովանական ցուցմունքներ ստանալու համար նման վերաբերմունք ցուցաբերելու ոստիկանների ակնհայտ

մտադրությունները, այն փաստը, որ երկրորդ և երրորդ դիմումատուները մայր ու աղջիկ են և հետևաբար երկուսն էլ հավանաբար ուժգին տառապել են մեկը մյուսի կրած ցավից, ինչպես նաև հաշվի առնելով այն, որ երրորդ դիմումատուն անչափահաս էր, Դատարանը գտնում է, որ խնդրո առարկա վերաբերմունքը Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստով կարող է որակվել որպես խոշտանգում: (110-րդ կետ)

Դատարանը վերահաստատում է, որ երբ անհատը ներկայացնում է փաստարկված պահանջ առ այն, որ Ոստիկանությունը կամ պետական այլ մարմինները վատ վերաբերմունք են ցուցաբերել իր նկատմամբ խախտելով 3-րդ հոդվածը, ապա այդ դրույթով զուգակցված Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածով սահմանված պետության ընդհանուր պարտավորության մասին դրույթի հետ, այն է՝ «իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում է այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են

Կոնվենցիայում...», ինքնին ենթադրվում է, որ պետք է իրականացվի արդյունավետ պաշտոնական քննություն: (118-րդ կետ) Քննություն իրականացնելու պարտավորությունը «արդյունքի պարտավորություն չէ, այլ միջոցներ ձեռնարկելու պարտավորություն».

Պարտադիր չէ, որ յուրաքանչյուր քննություն լինի հաջողված կամ հանգի մի եզրակացության, որը համապատասխանում է դիմումատուի կողմից նշված դեպքերի շարադրանքին, սակայն դրա միջոցով գործնականում պետք է հնարավոր լինի արձանագրել գործի փաստերը: Այն դեպքում, որք պարզվում է, որ պնդումները ճիշտ են, այն պետք է հանգեցնի հանցանքի համար պատասխանատուների բացահայտմանը և, համապատասխան հիմքերի առկայության դեպքում՝ նրանց պատժին: Այսպիսով, վատ վերաբերմունքի մասին արժանահավատ հայտարարությունների վերաբերյալ քննությունը պետք է բազմակողմանի լինի: Դա նշանակում, որ իշխանությունները միշտ պետք է ձգտեն պարզել, թե ինչ է տեղի ունեցել և չպետք է անեն հապճեպ և անհիմն եզրակացություններ՝ իրենց քննությունը փակելու կամ դրանք իրենց որոշումների հիմք դարձնելու համար: Նրանք պետք է ձեռնարկեն բոլոր ողջամիտ միջոցները միջադեպի հետ կապված ապացույցներ ձեռք բերելու համար, որը, *inter alia*, ներառում է վկաների ցուցմունքները, դատաբժշկական փորձաքննությունը և այլն: Հետաքննության ցանկացած

քննություն, որը կարող է խաթարել վնասվածքների պատճառի կամ հանցանքի համար պատասխանատու անձանց ինքնության հաստատումը կարող է այս չափանիշին չհամապատասխանելու վտանգ առաջացնել: (119-րդ կետ)
 Պետական մարմինների կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի առթիվ իրականացվող քննությունը լինի արդյունավետ, այն պետք է լինի անկախ: Քննության անկախությունը ենթադրում է ոչ միայն ենթակայության կամ ինստիտուցիոնալ կապի բացակայություն, այլ նաև գործնական իմաստով անկախություն: (120-րդ կետ)

<p>8. Դավթյանն ընդդեմ Հայաստանի (31.03.2015թ., վերջնական 30.06.2015թ. <u>29736/06</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայ ի 3-րդ հոդվածի (Խոշտանգո ւմների արգելում) խախտում</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 9000 եվրո, Ծախսերի ծախքերի դիմաց՝ 60 եվրո:</p>	<p>Դատարանը ի սկզբանե նշում է, որ 3-րդ հոդվածով ամրագրվում է ժողովրդավարական հասարակության առավել հիմնարար արժեքներից մեկը: Այն բացարձակապես արգելում է խոշտանգումը կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժը՝ անկախ տուժողի վարքագծից: (78-րդ կետ) Դատարանը վերահաստատում է, որ վատ վերաբերմունքը պետք է լինի նվազագույն ծանրության, որպեսզի համարվի 3-րդ հոդվածով նախատեսված: (79-րդ կետ) Չի կարող բացառվել, որ հիվանդ անձի կալանավորումը կարող է խնդիրներ առաջացնել 3-րդ հոդվածի շրջանակներում: Թեև այս հոդվածը չի կարող մեկնաբանվել որպես առողջական վիճակի հիմքով կալանավորված անձանց ազատ արձակելու ընդհանուր</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր և զեկույց ներկայացված չէ</p>
--	---	---	--	--

պարտավորություն առաջացնող դրույթ, այնուամենայնիվ այն պետության համար առաջացնում է ազատությունից զրկված անձանց ֆիզիկական անձեռնմխելիությունը՝ այդ թվում անհրաժեշտ բժշկական օգնություն տրամադրելու միջոցով պաշտպանելու պարտականություն: (80-րդ կետ)

Դատարանն ընդգծեց նաև ազատությունից զրկված բոլոր անձանց՝ կալանքի տակ գտնվելու ժամանակ այնպիսի պայմանների ապահովման իրավունքը, որոնք համատեղելի են նրանց արժանապատվությունը հարգելու հետ, շեշտեց նաև այն, որ միջոցի կիրառման եղանակի և մեթոդի հետևանքով նրանք չենթարկվեն այնպիսի ծանրության տառապանքների կամ զրկանքների, արը գերազանցում է կալանքի տակ գտնվելուն ներհատուկ տառապանքի անխուսափելի աստիճանը, ինչպես նաև այն, որ նրանց առողջությունն ու բարեկեցությունն պատշաճորեն պահպանվեն, ի թիվս այլ միջոցների՝ անհրաժեշտ բժշկական օգնություն տրամադրելու միջոցով՝ հաշվի առնելով ազատությունից զրկելու հետ կապված գործնական պահանջները: (81-րդ կետ)

Դատարանն ի սկզբանե նշում է, որ անհերքելի է, որ դիմումատուն տառապել է նի շարք հիվանդություններով՝ այդ թվում ձայնալարերի քաղցկեղով, որը պահանջում էր մասնագիտացված հետազոտություն և բուժում: Կոկորդի բիոպսիա, համակարգչային տոմոգրաֆիա և լրացուցիչ հետազոտություն ու բուժում

իրականացնելու առաջարկություն արվել էր 2003թ. ապրիլի 29-ին՝ դիմումատուին կալանավորելուց հետո դեռ մեկ ամիսը չլրացած: Այնուամենայնիվ պարզվում է, որ այս հետազոտություններից ոչ մեկը ողջամիտ ժամկետում չի իրականացվել: (82-րդ կետ)

...Գործի նյութերից՝ ներառյալ քրեակատարողական հիմնարկի բժշկի՝ 2006թ. հունվարի 31-ի նիստին արված հայտարարությունից, բխում է, որ քրեակատարողական հիմնարկը և նույնիսկ ողջ քրեակատարողական համակարգը, չունի ո՛չ անհրաժեշտ մասնագետներ, ո՛չ էլ մասնագիտացված սարքավորումներ՝ համապատասխան հետազոտություններ և բուժում իրականացնելու համար: Չնայած դրա, մասնագիտացված հետազոտությունների անցկացման համար դիմումատուին քրեակատարողական հիմնարկից տեղափոխել են անկախ գործող հիվանդանոց միայն 2005թ. հունիսին՝ վարչակազմի կողմից կրկնակի պահանջ ներկայացնելուց հետո: Այսպիսով՝ բժշկի 2003թ. ապրիլի 29-ի դիմումատուին մասնագիտացված հետազոտության ուղարկելու վերաբերյալ առաջարկին առաջին անգամ ընթացք տրվել է ավելի քան երկու ամիս անց: (83-րդ կետ)

Ավելին, 2005թ. հունիսի հետազոտությունից հետո առաջարկվել է հանձնել լրացուցիչ անալիզ և կատարել վիրահատություն: Այնուամենայնիվ պարզվել է, որ դրան ևս անմիջապես ընթացք չի տրվել և միայն 2006թ. մարտին

է դիմումատուն տեղափոխվել անկախ գործող հիվանդանոց՝ առաջարկված վիրահատության համար, ակնհայտորեն այն բանից հետո, երբ նրա առողջական վիճակը կտրուկ վատացել է, և հաստատվել է նրա վիճակի՝ կյանքի համար վտանգավոր լինելը: (84-րդ կետ)

... Դատարանը նշում է, որ գործի հանգամանքներից պարզվում է, որ դիմումատուի վիճակն աստիճանաբար և կայուն ձևով վատացել է՝ ժամանակ առ ժամանակ առաջացնելով, *inter alia*, արյունախիտում, շնչահեղձության նոպաներ և գիտակցության կորուստ: Ավելին, բժշկի կողմից նրա մոտ մի քանի անգամ ախտորոշվել է դեպրեսիա, անհանգստություն և ինքնասպանություն գործելու հակումներ: (87-րդ կետ)

Դատարանը չի կարող ենթադրություններ անել այն մասին, թե արդյոք այս զգացումները եղել են դիմումատուին անհրաժեշտ մասնագիտացված հետազոտություն և բուժում չտրամադրելու հետևանքով, սակայն նշում է, որ պարտադիր չէ անհրաժեշտ բժշկական օգնություն չտրամադրելու պատճառով այնպիսի առողջական վիճակի հասցնելը կամ այլ կերպ լուրջ կամ երկար ցավեր պատճառելը, որպեսզի պարզի, որ կալանավորված անձը նման օգնության կարիք է ունեցել կամ պահանջել, սակայն այն հասանելի չի եղել նրան, կարող է, որոշակի հանգամանքներում բավարար լինել եզրակացնելու, որ նման վերաբերմունքը եղել է նվաստացնող՝ այդ հոդվածի

իմաստով: (88-րդ կետ)

Այսպիսով, ինչպես արդեն նշվել էր և հաստատվել առողջապահական ոլորտի մասնագետների կողմից, դիմումատուն մասնագիտացված հետազոտությունների և բուժման կարիք է ունեցել, որոնք, այնուամենայնիվ, չեն ապահովվել նրա համար բավականին երկար ժամանակ: Նման համգամանքներում, դիմումատուին կալանքի տակ պահելու պայմաններն անցել են կալանավորվածներին տառապանք պատճառելու անխուսափելի սահմանը և, կարելի է ասել՝ համարժեք են եղել անմարդկային և նվաստացնող վերաբերմունքի:

<p>9. Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.10.2012թ. վերջնական՝ 02.01.2013թ. 40094/ 05)</p>	<p>Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի էական խախտում, Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ընթացակարգային խախտում,</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 25, 000 եվրո, Ծախսերի ու ծախքերի փոխհատուցում՝ 6,000 եվրո</p>	<p>Դատարանը վերահաստատում է, որ վատ վերաբերմունքը պետք է լինի նվազագույն ծանրության, որպեսզի համարվի 3-րդ հոդվածով նախատեսված: Այս նվազագույն հասկացության որոշումը հարաբերական է. այն կախված է գործի բոլոր հանգամանքներից, ինչպես օրինակ՝ վերաբերմունքի տևականությունից, դրա ֆիզիկական և հոգեկան ազդեցություններից և, որոշ դեպքերում՝ տուժողի սեռից, տարիքից և առողջական վիճակից: Ազատությունից զրկված անձի նկատմամբ ֆիզիկական ուժ գործադրելը, եթե դա չի արվել վերջինիս սեփական պահվածքից առաջացած խիստ անհրաժեշտության հանգամանքներում, նվաստացնում է մարդկային արժանապատվությունը և ըստ էության հանդիսանում է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածում սահմանված իրավունքի խախտում: (149-րդ կետ)</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2014 փետրվարի 25-ին DH-DD(2014)328, Վճռի կատարման վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվություն ներկայացվել է 2015 թ. փետրվարի 16-ին DH-DD(2015)206</p> <ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում-ոչ նյութական վնաս-25.000 եվրո, Ծախսերի ու ծախքեր-6.000 եվրո • Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում • Օրենսդրական փոփոխություններ • Խոշտանգումների արգելում • Ներկայացնել երաշխիքներ ընդդեմ դաժան վերաբերմունքի • Ներպետական նախադեպային իրավունք • Ուսուցում և մասնագիտական կրթություն
--	---	---	---	---

Դատարանը վերահաստատում է, որ երբ անհատը ենթադրաբար պնդում է այն մասին, որ նրա նկատմամբ 3-րդ հոդվածի խախտմամբ ցուցաբերվել է խիստ վատ վերաբերմունք ոստիկանության կողմից կամ Պետության այլ նման գործակալների կողմից, ապա այդ դրույթով, որը ընթերցվում է Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի համաձայն Պետության հիմնական պարտականության մասին դրույթի հետ հետևյալ կերպ՝ «իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահանջվում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են Կոնվենցիայի ... », [անուղղակի կերպով պահանջվում է արդյունավետ պաշտոնական հետաքննության իրականացում: (161-րդ կետ) Հետաքննություն իրականացնելու պարտականությունը «արդյունքի պարտականությունն չէ, այլ միջոցների պարտականություն է»։ Պարտադիր չէ, որ յուրաքանչյուր հետաքննություն լինի հաջողված կամ հանգի մի եզրակացության, որը համապատասխանում է դիմումատուի կողմից նշված դեպքերի շարադրանքին, սակայն դրա միջոցով գործնականում պետք է հնարավոր լինի արձանագրել գործի փաստերը, և այն դեպքում, երբ պարզվում է, որ պնդումները ճիշտ են, ապա նաև հանգեցնի հանցանքի համար պատասխանատուների բացահայտմանը, ու արդարացված լինելու դեպքում՝ նրանց պատժելուն: Այսպիսով, վատ վերաբերմունքի մասին լուրջ պնդումներով

Անհատական միջոցառումները կատարված են: Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներից՝ օրենսդրական փոփոխությունները ընթացքի մեջ են:

-Խոշտանգումների արգելում

Մշակվել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենքի նախագիծ, որով ամրագրվել է Խոշտանգման հանցակազմը: Մինևույն ժամանակ առկա է վտանգ, որ խոշտանգման կիրառման դեպքերը (դրա մասին են վկայում ԽԿԿ և այլ զեկույցները) դեռևս մեծ տարածում ունեն ոստիկանության կողմից: Եվ անհրաժեշտ է, որ նախագիծը որքան հնարավոր է շուտ ընդունվի:

-Ներկայացնել երաշխիքներ ընդդեմ դաժան վերաբերմունքի

Ըստ գործողությունների ծրագրի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքում և քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ նախատեսող նախագծերը ներկայացվել են ՀՀ կառավարության հաստատմանը, սակայն որևէ տեղեկատվություն չի տրամադրվել առաջիկայում ձեռնարկվող քայլերի և նախագծերի ընդունման վերաբերյալ:

-Ներպետական նախադեպային իրավունք

Համաձայն ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային իրավունքի՝ անձը հետաքննության մարմնի վարչական շենք մտելու պահից ձեռք է բերում բերման ենթարկվածի կարգավիճակ: Համապատասխանաբար նրան պետք է տրվեն նվազագույն իրավունքները, ինչպիսիք են՝ ազատությունից զրկման պատճառները, երրորդ անձին տեղեկանելու նրա գտնվելու վայրի մասին, լռելու և պաշտպան ունենալու իրավունքը: Նախադեպային իրավունքը սահմանում է ևս մեկ լրացուցիչ երաշխիք, այն է՝ փաստացի ձրբակալումից 4 ժամ անց էթե անձին չեն իրազեկել իր նկատմամբ ձերբակալման արձանագրության կազմման մասին, այդ պահից՝ մեխանիկորեն անձը ձեռք է բերում ձերբակալված անձի

հետաքննությունը պետք է ամբողջական լինի: Դրանից հետևում է, որ մարմինները միշտ պետք է լրջորեն ձգտեն պարզել, թե ինչ է տեղի ունեցել և չպետք է հիմնվեն հապճեպ արված կամ անհիմն եզրակացությունների վրա իրենց հետաքննությունը փակելու կամ դրանք իրենց որոշումների հիմք դարձնելու համար: Նրանք պետք է ձեռնարկեն բոլոր հնարավոր ողջամիտ միջոցները՝ միջադեպի հետ կապված ապացույցները պարզելու համար, որը ներառում է, մասնավորապես, առերեսումը, դատաբժշկական փորձաքննության ապացույցները և այլն: Հետաքննության ցանկացած թերություն, որը կարող է խաթարել վնասվածքների պատճառի կամ հանցանքի համար պատասխանատու անձանց ինքնության հաստատմանը, կարող է այս չափանիշին չհամապատասխանելու վտանգ առաջացնել: (162-րդ կետ) Դատարանը վերահաստատում է այն հանգամանքը, որ որպեսզի Պետության գործեկալների կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքը հետաքննության արդյունավետության նպատակով համարվի արդյունավետ, այն պետք է լինի անկախ: Հետաքննության անկախությամբ ենթադրվում է ոչ միայն ենթակայության կամ ինստիտուցիոնալ կապի բացակայություն, այլ նաև գործնական իմաստով անկախություն: (164-րդ կետ)

իրավական կարգավիճակ և նրան պետք է ներկայացվեն օրենքով սահմանված բոլոր իրավունքները և երաշխիքները:

-Ուսուցում և մասնագիտական կրթություն

Կազմակերպվել են սեմինարներ ՀՀ ոստիկանության և իրապահ մարմինների աշխատակիցների համար՝ Կոնվենցիայի և ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի վերաբերյալ:

2. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց
--	--------------------------	---------------------------

10. **Հակոբյանը և** Կոնվենցիայ Ոչ նյութական 118.Դատարանը կրկնում է, որ *Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի*

**այլոք ընդդեմ
Հայաստանի**
(10.04.2012,
10.07.2012,
34320/04)

ի 5-րդ փուլի հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ այն հիմքով, որ դիմումատուների ազատությունից զրկումը եղել է կամայական և անօրինական:

5-րդ փուլի հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ այն հիմքով, որ ժախսերի և ծախքերի փոխհատուցում միասնաբար բոլոր դիմումատուներին՝ 7,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուների արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Կոնվենցիայի իմաստի ներքո այդ իրավունքն առաջնային կարևորություն ունի «ժողովրդավարական հասարակության մեջ»: ...

120. Ցանկացած ազատազրկում, (ա)-(գ) ենթակետերի մեջ այմրագրված պայմաններին բավարարելու հետ միասին, պետք է նաև լինի օրինական: Այն ժամանակ, երբ կալանավորման «օրինականություն» հարց է բարձրացված, ներառյալ «օրենքով սահմանված կարգով» լինելու հարցը, Կոնվենցիան հիմնականում հիմնվում է ներպետական օրենսդրության վրա և ամրագրում ներպետական օրենսդրության վրա և ամրագրում ներպետական օրենսդրության նյութաիրավական և ընթացակարգային կանոններին ենթարկվելու պարտավորություն: Ներպետական օրենսդրությանը համապատասխանելը, այնուամենայնիվ, բավարար չէ. 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը պահանջում է նաև, որ ազատությունից ցանկացած զրկում պետք է իրականացվի պահպանելով անձին կամայականությունից պաշտպանելու նպատակը:

121. Հիմնարար սկզբունք է, որ կամայական որևէ կալանավորում չի կարող համապատասխանել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին, և որ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով «կամայականության» հասկացությունը տարածվում է անկախ ներպետական

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 7,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

• Օրենսդրական միջոցառումներ

Հարկ է նշել, որ օրենսդրական միջոցառումների շարքում չի նշվում Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտման վերացման նպատակով իրականացված գործողությունների մասին:

• Վճիռների հրապարակում և տարածում

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների

օրենսդրությանը համապատասխանելու հանգամանքից, այնպես որ ազատությունից զրկումը կարող է լինել օրինական՝ ներպետական օրենսդրության տեսանկյունից, սակայն, միևնույն է՝ կամայական, հետևաբար՝ Կոնվենցիային հակասող: ...

122. Այնուհետև կալանավորումը կհամարվի «կամայական» այն ժամանակ, երբ, չնայած նրպետական օրենսդրությանը համապատասխանելուն, առկա լինի իշխանությունների կողմից դրսևորված անբարեխղճության կամ խաբեության տարր: Այն պայմանը, որ այսուհետ տեղի չունենա կամայականություն, պահանջում է, որ թե՛ կալանքի մասին որոշումը, թե՛ կալանքի կիրառումը իսկապես համահունչ լինեն 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի համապատասխան ենթակետով թույլատրված սահմանափակումների նպատակներին:

123. Սույն գործով դատարանը վկայակոչում է իր վերը նշված եզրակացությունը, որ դիմումատուները դարձել են վարչական գործելակերպի զոհ՝ հաջորդաբար երկու անգամ ենթարկվելով կամայական միջոցի, մասնավորապես, կարճատև կալանավորումից հետո ձերբակալմանը: Դա հետապնդել է նպատակներ, որոնք որևէ կապ չեն ունեցել ազատությունից զրկելն արդարացնող պաշտոնական հիմնավորումների հետ, և ոստիկանության սպաների կողմից պարզապես անբարեխղճության տարրի դրսևորում են եղել: Այնուհետև քանզի չկա բավարար հիմք եզրակացնելու, որ

ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների՝ դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ՝ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

կալանավորումը կիրառած ներպետական դատարանը նույնպես անբարեխիղճ է գործել, այն անկասկած անփութություն է ցուցաբերել դիմումատուների կալանավորման համար փաստական և իրավական հիմքերը ստուգելու հարցում: Այսպիսի հանգամանքներում Դատարանին այլ բան չի մնում, քան եզրակացնել, որ դիմումատուներին ազատությունից զրկելն ընդհանուր առմամբ կամայական էր և այդ իսկ պատճառով, անօրինական՝ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով:

<p>11. Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի (05.06.2012, 05.09.2012 12895/06)</p>	<p>Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6,000 եվրո: Փոստային ծախսերի փոխհատուցում՝ 227 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>64. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Կոնվենցիայի իմաստի ներքո այդ իրավունքն առաջնային կարևորություն ունի «ժողովրդավարական հասարակության մեջ»:</p> <p>65. 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտություններն ըստ էության վերագրվում են ներպետական օրենսդրությանը և սահմանում են դրա նյութական և դատավարական նորմերին ենթարկվելու պարտավորությունը:</p> <p>66. Այնուամենայնիվ, ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված կալանավորման «օրինականությունը» առաջնային, բայց ոչ միշտ վճռորոշ տարր է: Դատարանը պետք է նաև համոզվի, որ քննարկվող ժամանակահատվածի</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երկու անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2014)326</p>
--	--	---	--	---

ընթացքում կալանքի տակ պահելը համահունչ է եղել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակներին, այն է՝ կանխել կամայական կերպով մարդկանց ազատությունից զրկելը: Ավելին, դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք ներպետական օրենսդրությունն ինքնին համապատասխանում է Կոնվենցիային, ներառյալ դրանում ամրագրված և կիրառվող ընդհանուր սկզբունքները:

67. ... Դատարանն ընդգծում է, որ ազատությունից զրկելու հարցը քննելիս առանձնապես կարևոր է իրավական որոշակիության համընդհանուր սկզբունքի պահպանումը: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է, որ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ազատությունից զրկելու պայմանները հստակ սահմանված լինեն, և որ օրենսդրությունը իր կիրառելիության մեջ ինքնին կանխատեսելի լինի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով նախատեսված «օրինականության» չափանիշներին, որոնց համաձայն՝ օրենսդրությունը պետք է բավարար չափով հստակ լինի, որպեսզի անձին հնարավորություն ընձեռնի անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան խորհրդատվության պայմաններում, տվյալ հանգամանքներում ողջամիտ ժամկետներում կանխատեսել կատարված գործողության հնարավոր հետևանքները: ...

70. ... Դատարանը նշում է, որ քրեական դատավարության օրենսգրքում ոչ մի իրավական նորմ չկա, որը հստակ

սահմանում է, որ մինչդատական վարույթի վերսկսման օրը, երբ գործն ուղարկվում է լրացուցիչ նախաքննության: Այսպիսով պարզ չէ, թե 2005թ. հոկտեմբերի 14-ից դեկտեմբերի 16-ը դիմումատուի գործի նկատմամբ կալանքի ինչ նորմեր են կիրառելի եղել՝ մինչդատական թե դատական վարույթների վերաբերյալ նորմերը: ...

71. Ինչ վերաբերում է 2005թ. դեկտեմբերի 14-ից դեկտեմբերի 29-ը ընկած ժամանակահատվածը, ապա Դատարանը ... ևս մեկ անգամ նշում է, որ այն հիմնավորված չէ ներպետական որևէ իրավական նորմով: ...

72. ... Դիմումատուի՝ 2005թ. դեկտեմբերի 14-ից 29-ն ընկած ժամանակահատվածի կալանքը չի համապատասխանում Կոնվենցիայով սահմանված օրինականության պահանջներին: Դա պայմանավորված է կալանքի ընթացակարգը կարգավորող հստակ նորմերի բացակայությամբ, երբ առաջին ատյանի դատարանը կայացնում էր գործը լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելու մասին որոշում:

<p>12. Մալխասյան և ընդդեմ Հայաստանի (26.06.2012. 26.09.2012 <u>6729/07</u>)</p>	<p>Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ առ այն, որ 2007թ. հունիսի 10-</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 43 եվրո:</p>	<p>53. Դատարանը վերահաստատում է, որ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտությունները, ըստ էության, հղում են կատարում ներպետական օրենսդրությանը՝ ամրագրելով դրա նյութաիրավական և դատավարական նորմերը պահպանելու պարտավորությունը: Թեև ներպետական օրենսդրության մեկնաբանությունը և կիրառումն առաջին հերթին ազգային</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երկու անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)326 25.02.2014 DD(2014)190</p>
--	--	--	--	--

ից 22-ն
ընկած
ժամանակա
հատվածում
դիմումատո
ւին
կալանքի
տակ
պահելը
իրավական
հիմք չի
ունեցել:

իշխանությունների և մասնավորապես՝
դատարանների խնդիրն է, սակայն 5-րդ
հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան
ներպետական օրենսդրության
չպահպանումը հանգեցնում է
Կոնվենցիայի խախտմանը, և Դատարանը
կարող է և պետք է քննության առնի այն
հարցը, թե արդյոք այս կամ այն գործի
շրջանակներում ներպետական
օրենսդրության պահանջները կատարվել
են, թե ոչ:

60. Դատարանը վերահաստատում է, որ
Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածով
երաշխավորվում է ազատության և
անձնական անձեռնմխելիության
իրավունքը: Նշված իրավունքը
Կոնվենցիայի իմաստով առաջնային
նշանակություն ունի «ժողովրդավարական
պետությունում»:

61. Անձին ազատության իրավունքից
զրկելու հարցում հատկապես կարևոր
նշանակություն ունի իրավական
որոշակիության ընդհանուր սկզբունքի
պահպանումը: Ուստի, կարևոր է, որ
ներպետական օրենսդրությամբ հստակ
սահմանված լինեն ազատությունից
զրկելու պայմանները, և օրենքն ինքնին
լինի կիրառության առումով
կանխատեսելի, որպեսզի ներպետական
օրենսդրությունը համապատասխանի
Կոնվենցիայով ամրագրված
«օրինականության» (իրավաչափության)
չափանիշին, որով պահանջվում է, որ
բոլոր օրենքները լինեն բավականաչափ
հստակ, որպեսզի անհրաժեշտության
դեպքում՝ համապատասխան
խորհրդատվությամբ անձը կարողանա
տվյալ հանգամանքներում ողջամիտ
աստիճանով կանխատեսել այս կամ այն
գործողության հնարավոր հետևանքները:

62. Դատարանը նշում է, որ այն արդեն քննել է ընդդեմ Հայաստանի ներկայացված մեկ այլ գործի շրջանակներում նման մի բողոք՝ արձանագրելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, քանի որ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված կալանքը դատական որոշման վրա հիմնված չի եղել, ուստի և անօրինական էր նշված դրույթի իմաստով:

<p>13. Ոռոգսյանն ընդդեմ Հայաստանի (20.12.2011, 20.03.2012 44068/07)</p>	<p>Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, այն է՝ դիմումատուի 2007թ. հունիսի 13-ից հուլիսի 2-ը ընկած ժամանակահատվածում կալանքի տակ պահելը իրավական հիմք չի ունեցել:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>52. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Կոնվենցիայի իմաստով այդ իրավունքն առաջնային կարևորություն ունի «ժողովրդավարական հասարակության մեջ»:</p> <p>53. 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտություններն ըստ էության վերագրվում են ներպետական օրենսդրությանը և սահմանում են դրա նյութական և դատավարական նորմերին ենթարկվելու պարտավորությունը: ... Կալանքի տակ պահելու ժամկետը սկզբունքորեն «օրինական է», եթե այն հիմնված է դատարանի որոշման վրա: ...</p> <p>54. Այնուամենայնիվ, ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված կալանավորման «օրինականությունը» առաջնային, բայց ոչ միշտ վճռորոշ տարր է: Դատարանը պետք է նաև համոզվի, որ քննարկվող ժամանակահատվածի ընթացքում կալանքի տակ պահելը համահունչ է եղել 5-րդ հոդվածի 1-ին</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երեք անգամ՝ 15.01.2013 DD(2014)326 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2013)107</p>
--	---	---	--	--

կետի նպատակներին, այն է՝ կանխել կամայական կերպով մարդկանց ազատությունից զրկելը: Ավելին, դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք ներպետական օրենսդրությունն ինքնին համապատասխանում է Կոնվենցիային, ներառյալ դրանում ամրագրված և կիրառվող ընդհանուր սկզբունքները:

55. Դատարանն ընդգծում է, որ ազատագրման հարցը քննելիս առանձնապես կարևոր է իրավական հստակության համընդհանուր սկզբունքի պահպանումը: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է, որ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ազատագրկման պայմանները հստակ սահմանված լինեն, և որ օրենսդրությունը իր կիրառման մեջ ինքնին լինի կանխատեսելի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով նախատեսված «օրինականության» չափանիշներին, որոնց համաձայն՝ օրենսդրությունը պետք է բավարար չափով հստակ լինի, որպեսզի անձին հնարավորություն ընձեռնի մարդուն անհրաժեշտության դեպքում և համարժեք խորհրդի դեպքում, տվյալ հանգամանքներում ողջամիտ սահմաններում կանխատեսել կատարված գործողության հնարավոր հետևանքները:

56. Դատարանը նշում է, որ Արարատի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից 2007թ. փետրվարի 15-ին նշանակված դիմումատուի կալանավորման ժամկետը լրացել էր 2007թ. հունիսի 13-ին: Միննույն ժամանակ

հետաքննությունն ավարտվել էր, և 2007թ. հունիսի 12-ին քրեական գործն ուղարկվել էր ընդհանուր իրավասության դատարան գործի ըստ էության քննության համար: ...

Այսպիսով 2007թ հունիսի 13-ի և հուլիսի 2-ի միջև ընկած ժամանակահատվածում դիմաումատուն կալանքի տակ է պահվել ՔԴՕ-ի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հիման վրա, համաձայն որի քրեական գործով մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետի ընթացքը կասեցվում է այն օրը, երբ դատախազը գործն ուղարկում է դատարան:

58. Դատարանը նշում է, որ ՔԴՕ 138-րդ հոդվածը սահմանում է կալանավորման ժամկետին առնչվող նորմեր մասնավորապես՝ դրանց հաշվարկումը և ժամկետային սահմանափակումները: Համաձայն այդ հոդվածի՝ մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետը չի կարող գերազանցել երկամսյա ժամկետը, քանի դեռ չի երկարացվել դատարանի որոշմամբ՝ յուրաքանչյուր անգամ 2 ամիսը չգերազանցող ժամկետով:

Այնուամենայնիվ, 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն քրեական գործով մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետի ընթացքը կասեցվում է այն օրը, երբ դատախազը քրեական գործն ուղարկում է դատարան: Այդ նորմը նպատակ է հետապնդում արդարցնել գործն ըստ էության քննելու համար դատարան փոխանցելուց հետո անձին շարունակաբար կալանքի տակ պահելը, նույնիսկ եթե դատարանի կողմից

նշանակված մինչդատական վարույթում կալանքի տակ պահելու ժամկետը արդեն սպառվել է, որը տեղի է ունեցել դիմումատուի գործով:

59.Դատարանը գտնում է, որ 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասում նշված նորմն ուղղակորեն հակասում է ՔԴՕ 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված պահանջներին, որը նախատեսում է, որ կալանքը որպես խափանման միջոց կարող է կիրառվել բացառապես դատարանի որոշմամբ: Այն նաև հակասում է ՔԴՕ 141-րդ հոդվածի 10-րդ կետին, որը սահմանում է կալանավորվածներին պահելու վայրի վարչակազմի պարտավորությունը՝ անհապաղ ազատ արձակել առանց դատարանի համապատասխան որոշման կալանավորվաչ, ինչպես նաև դատարանի որոշմամբ կալանքի տակ պահելու սահմանված ժամկետը լրացած անձանց: Դատարանը 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի ձևակերպումը չի համարում բավարար հստակ, որպեսզի այդ նորմի համար ապահովի պարզ, կանխատեսելի և միանշանակ բացառություններ: Հետևաբար, Դատարանը գտնում է, որ 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին: ...

61.Դատարանը նշում է, որ ՔԴՕ 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասը չի սահմանում որևէ ժամկետի սահմանափակում, հետևաբար անձին անձին անորոշ ժամկետով կալանքի տակ պահելու համար որևէ երաշխիք չի նախատեսում: Իսկապես,

ՔԴՕ 292-րդ հոդվածը պահանջում է, որ որպեսզի գործը վարույթ ընդունած դատավորը տասնհինգ օրվա ընթացքում կայացնի որոշում կալանքի նշանակման մասին: Այնուամենայիվ այդ ժամկետն ընթացքի մեջ է մտնում այն օրվանից, երբ դատավորը որոշում է կայացնում գործն ընդունել վարույթ և ոչ թե այն օրվանից, երբ գործն ուղարկվում է դատարան: Այնուամենայնիվ, ժամանակային որևէ սահմանափակում նախատեսված չէ գործն ուղարկելուց հետո դատավորի կողմից այն վարույթ ընդունելու մասին որոշում կայացնելուց համար: Երկրորդ՝ ինչպես որ սույն գործում չկա դատավորի կողմից տասնհինգօրյա ժամկետի պահպանման որևէ երաշխիք: Դատարանը նշում է, որ նույնիսկ այդ կարճատև ձգձգման համար որևէ բացատրություն չի տրվել: Հետևաբար չի կարելի բացատրել, որ ՔԴՕ 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հիման վրա անձը կարող է պահվել կալանքի տակ առանց դատարանի որոշման էապես ավելի երկար ժամանակ, քան ՔԴՕ 292-րդ հոդվածով նախատեսված տասնհինգօրյա ժամկետը կամ նույնիսկ սույն գործում եղած տասնինն օրը:

62.Վերջապես Դատարանը չի կարող ուշադրություն չդարձնել այն փաստին, որ ՔԴՕ 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասը թույլ է տալիս կալանավորումն կիրառել այնպիսի պայմաններում, որոնք էապես տարբերվում են Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներից: Դատարանը նշում է, որ նման դիրքորոշում է հայտնել նաև Վճռաբեկ

դատարանը 2009թ. ապրիլի 10-ին կայացած իր որոշման մեջ: ...

63. ...Դատարանը գտնում է, որ 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով 2007թ. հունիսի 13-ից հուլիսի 2-ը դիմումատուի կալանավորումն անօրինական էր: ...

---

14. Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի (26.06.2012 26.09.2012, <u>33376/07</u>)	Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված դատաքննության ընթացքում դիմումատուին ճաղավանդակի մեջ պահելու հետ:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 18 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:	79. Դատարանը վերահաստատում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը երաշխավորում է ազատության և անձնական անձեռնմխելիության հիմնարար իրավունքը: Նշված իրավունքը Կոնվենցիայի իմաստով առաջնային նշանակություն ունի «ժողովրդավարական պետությունում»: 80. Անձին ազատության իրավունքից զրկելու հարցում հատկապես կարևոր նշանակություն ունի իրավական որոշակիության սկզբունքի պահպանումը: Ուստիև, կարևոր է, որպեսզի ներպետական օրենսդրությամբ հստակ սահմանված լինեն անձին ազատությունից զրկելու պայմանները, իսկ օրենքի կիրառումը, որպես այդպիսին, լինի կանխատեսելի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով ամրագրված «օրինականության» (իրավաչափության) չափանիշին, որի համաձայն՝ օրենսդրությունը պետք է բավարար չափով հստակլինի, որպեսզի անձին հնարավորություն ընձեռնի անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան խորհրդատվության պայմաններում, տվյալ հանգամանքներում ողջամիտ ժամկետներում կանխատեսել կատարված գործողության հնարավոր	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երեք անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2014)326 16.04.2015 DH-DD(2015)435
---	--	--	---	--

հետևանքները: ...

81. Դատարանը նշում է, որ Հայաստանի դեմ բերված մեկ այլ գործով այն արդեն քննել է նման մի բողոք, որտեղ արձանագրել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում դիմումատուի կալանավորման վերաբերյալ համապատասխան դատական որոշման բացակայության և դրա հետևանքով նշված դրույթի համաձայն նման կալանավորման անօրինականության հիմքով: *Տե՛ս Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի ...* Դատարանը սույն գործով այլ եզրակացության հանգելու պատճառ չի տեսնում և եզրակացնում է, որ 2007թ. փետրվարի 19-ից մարտի 12-ն ընկած ժամանակահատվածում դիմումատուի կալանքը եղել է անօրինական 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով:

<p>15. Մինասյանն ընդդեմ Հայաստանի (08.04.2014թ., վերջնական՝ 08.07.2014թ. <u>44837/08</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի կալանավորումը և կալանքի տակ պահելը) խախտում</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6,000 եվրո, Ծախսերի և ծախքերի դիմաց՝ 30 եվրո</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածով երաշխավորվում է անձնական անձեռնադրության հիմնարար իրավունքը: Այդ իրավունքն առաջնային կարևորություն ունի «ժողովրդավարական հասարակությունում» Կոնվենցիայի իմաստով: 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտությունները, ըստ էության, հղում են կատարում ներպետական իրավունքին և ամրագրում են այդ իրավունքի նյութաիրավական և ընթացակարգային պահանջները պահպանելու պարտավորությունը: Կալանքի ժամկետը սկզբունքորեն</p>	<p>Նախարարների կոմիտեի կողմից գործը քննվում է Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործերի խմբի շրջանակներում</p> <p>Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել են.</p> <p>15.01.2013 <u>DD(2013)107</u> 04.02.2014 <u>DD(2014)190</u> 25.02.2014 <u>DD(2014)326</u></p> <p>Նշված գործողությունների ծրագրերից որևէ մեկում դեռևս Մինասյանն ընդդեմ</p>	<p>Գործողությունների գեկույց չի ներկայացվել:</p>
--	---	---	--	--	--

«օրինական» է, եթե այն հիմնված է դատարանի որոշման վրա: Երբ հարցը վերաբերում է ազատությունից զրկելուն, ապա հատկապես կարևոր է, որ պահպանվի իրավական որոշակիության ընդհանուր սկզբունքը: Հետևաբար, էապես կարևոր է, որ ներպետական իրավունքով հստակորեն սահմանված լինեն ազատությունից զրկելու պայմանները, իսկ օրենքն էլ կիրառման մեջ ինքնին կանխատեսելի լինի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով սահմանված «օրինականության» չափանիշին՝ չափանիշ, որով պահանջվում է, որ ցանկացած օրենք լինի բավարար չափով կոնկրետ, որպեսզի ցանկացած ոք, անհրաժեշտության դեպքում՝ համապատասխան խորհրդատվությամբ, հնարավորություն ունենա կանխատեսել իր գործողությունների հնարավոր հետևանքները՝ այնքանով, որքանով դա ողջամտորեն հնարավոր է տվյալ իրավիճակում: (50-51-րդ հոդված)

Հայաստանի գործը չի հիշատակվում: Այնուամենայնիվ 2014 թ. փետրվարի 25-ի գործողությունների ծրագրով ներկայացվում է հետևյալ վերաբերելի տեղեկատվությունը.

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներից՝

Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում-վճիռը թարգմանվել է հայերեն և տեղադրվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում: ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի ուսուցումը, ինչպես նաև Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը մասնավորապես ներառված է ՀՀ ոստիականության կրթահամալիրի, դատախազների դպրոցում, դատավորների դպրոցում ուսումնական ծրագրի մեջ, վերապատրաստման դասընթացներ են իրականացվել նաև ազատագրկման պահման վայրերի աշխատակիցների համար:

Օրենսդրական միջոցառումներ.

Անձին ապօրինի կալանքի տակ պահելու հակասությունը ՀՀ քրեական դատավարության 138 հոդվածի 3-րդ մասի, 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և նույն օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի և ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ լուծել է Վճռաբեկ դատարանը: Դատարանը իր որոշման մեջ, հաշվի առնելով նախադեպային իրավունքը, արձանագրել է «մեղադրողի կողմից գործը դատարան ուղարկված լինելու հիմքով անձին կալանքի տակ պահելու ժամկետի կասեցումն անձի ազատության իրավունքի անօրինական սահմանափակում է: Ուստի ՀՀ քրեադատավարական օրենքի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասում առկա կարգավորումը հակասում է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասին, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ և 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասերին:»

Կառավարությունն նշում է,

որ անձին ապօրինի կալանքի տակ պահելու հարցը իր լուծումն է ստացել ՀՀ նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի Նախագծում:

<p>16. Մեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.10.2012թ. վերջնական՝ 02.01.2013, 22491/08.)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում,</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6, 000 եվրո, Ծախսերի և ծաղքերի դիմաց՝ 55 եվրո</p> <p>Կոնվենցիայի իմաստով: 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտությունները, ըստ էության, հղում են կատարում ներպետական իրավունքին և ամրագրում են այդ իրավունքի նյութաիրավական և ընթացակարգային պահանջները պահպանելու պարտավորությունը: Չնայած այն հանգամանքին, որ ներպետական իրավունքի մեկնաբանման և կիրառման հարցը առաջին հերթին ներպետական իշխանությունների, մասնավորապես՝ դատարանների խնդիրն է, այնուամենայնիվ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ներպետական օրենսդրության պահանջները չպահպանելը Կոնվենցիայի խախտում է և Դատարանը կարող է ու պետք է քննի, թե արդյոք ներպետական իրավունքի պահանջները պահպանվել են ի թիվս այլոց: Կալանավորման ժամկետը սկզբունքորեն «օրինական» է, եթե այն հիմնվում է դատարանի որոշման վրա: (67-րդ կետ) Երբ հարցը վերաբերում է ազատությունից զրկելուն, ապա հատկապես կարևոր է, որ պահպանվի իրավական որոշակիության ընդհանուր սկզբունքը: Հետևաբար, էապես կարևոր է, որ ներպետական իրավունքով հստակորեն սահմանված լինեն</p>	<p>Գործողությունների զեկույցը ներկայացվել է 2013 թ. դեկտեմբերի 25-ին DD(2014)96</p> <p>Անհատական բնույթի միջոցառումներից՝ պետք է վճարվի արդարացի փոխհատուցում՝ 6055 եվրո:</p> <p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներից՝ Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում-վճիռը թարգմանվել է հայերեն և տեղադրվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում: ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի ուսուցումը, ինչպես նաև Մեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը մասնավորապես ներառված է ՀՀ ոստիականության կրթահամալիրի, դատախազների դպրոցում,</p>
--	--	---	--

ազատությունից զրկելու պայմանները, իսկ օրենքն էլ կիրառման մեջ ինքնին կանխատեսելի լինի, որպեսզի համապատասխանի Կոնվենցիայով սահմանված «օրինականության» չափանիշին՝ չափանիշ, որով պահանջվում է, որ ցանկացած օրենք լինի բավարար չափով կոնկրետ, որպեսզի ցանկացած ոք, անհրաժեշտության դեպքում՝ համապատասխան խորհրդատվությամբ, հնարավորություն ունենա կանխատեսել իր գործողությունների հնարավոր հետևանքները՝ այնքանով, որքանով դա ողջամտորեն հնարավոր է տվյալ իրավիճակում: (75-րդ կետ)

Դատարանը նշում է, որ արդեն քննել է համանման բողոք Հայաստանի դեմ բերված մեկ այլ գործում, որում եկել է եզրահանգման, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, քանզի դիմումատուի նկատմամբ կալանքը չի կիրառվել դատարանի որոշման հիման վրա, և, հետևաբար, եղել է անօրինական՝ նշյալ դրույթի իմաստով:(76-րդ կետ)

դատավորների դպրոցում ուսումնական ծրագրի մեջ, վերապատրաստման դասընթացներ են իրականացվել նաև ազատագրկման պահման վայրերի աշխատակիցների համար:

Օրենսդրական միջոցառումներ.

Անձին սպորինի կալանքի տակ պահելու հակասությունը ՀՀ քրեական դատավարության 138 հոդվածի 3-րդ մասի, 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և նույն օրենսգրքի 136-րդ հոդվածի և ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ լուծել է Վճռաբեկ դատարանը: Դատարանը իր որոշման մեջ, հաշվի առնելով նախադեպային իրավունքը, արձանագրել է «մեղադրողի կողմից գործը դատարան ուղարկված լինելու հիմքով անձին կալանքի տակ պահելու ժամկետի կասեցումն անձի ազատության իրավունքի անօրինական սահմանափակում է:

Ուստի ՀՀ քրեադատավարական օրենքի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասում առկա կարգավորումը հակասում է Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասին, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ և 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասերին:» Կատարված շտապ նշում է, որ անձին ապօրինի կալանքի տակ պահելու հարցը իր լուծումն է ստացել ՀՀ նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի Նախագծում:

3. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի գ) ենթակետի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց
17. Ասատրյանն ընդդեմ Հայաստանի (09.02.2010, 09.05.2010, 24173/06)	Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1(գ) մասի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 500 եվրո:	40.Դատարանը կրկնում է, որ ցանկացած կալանք պետք է լինի օրինական: «Օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտությունը հիմնականում վերաբերում է ներպետական օրենսդրությանը և սահմանում է պարտականություն՝ համապատասխանել դրա նյութական և ընթացակարգային	Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է՝ 04.02.2014 DD(2014)326 25.02.2014 DD(2014)190	

դրույթներին, ինչպես նաև ենթադրում է, որ անձին ազատությունից զրկող ցանկացած միջոց պետք է համատեղելի լինի Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի՝ անձին կամայականություններից պաշտպանելու նպատակի հետ:

41. Դատարանն այնուհետև կրկնում է, որ 5-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված ազատության իրավունքի բացառությունների ցանկը սպառիչ է և միայն այդ բացառությունների նեղ մեկնաբանությունն է համատեղելի այդ դրույթի նպատակի հետ:

43. ... Դատարանը նշում է, որ համաձայն ՔԴՕ 136-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ կալանավորումը կարող է կիրառվել միայն դատարանի որոշմամբ: Համաձայն ՔԴՕ 138-րդ հոդվածի՝ կալանքի տակ պահելու ժամկետը հաշվվում է անձին փաստացի արգելանքի տակ վերցնելու պահից և չի կարող լինել երկու ամսից ավել, քանի դեռ այն չի երկարացվել դատարանի կողմից: Այսպես դիմումատուն արգելանքի տակ է վերցվել 2005թ. սեպտեմբերի 23-ի ժամը 17:50: Այսպես Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին աստիճանի դատարանի 2005թ. սեպտեմբերի 26-ի որոշմամբ սահմանված նրա կալանքի ժամկետն ուժի մեջ էր մինչև 2005թ. նոյեմբերի 23-ի ժամը 17:50-ը: Նոյեմբերի 22-ին առաջին աստիճանի դատարանը մերժեց երկարացնել դիմումատուի կալանքի ժամկետը: Մակայն դիմումատուն ազատ չի արձակվել կալանքից հաջորդ օրը՝ ժամը 17:50-ը: Փոխարենը՝ նրա կալանքի ժամկետը

լրանալուց 20 րոպե առաջ նա տարվել է դատարան՝ մասնակցելու դատախազի կողմից հետո 2005թ. նոյեմբերի 22-ի որոշման դեմ բերված բոքոքի քննության նիստին: Ավելին, նիստը մինչ մոտ 20:30 հետաձգելուց հետո դիմումատուն հետ է տարվել քրեակատարողական հիմնարկ՝ չնայած այն փաստի, որ ՔԴՕ 141-րդ հոդվածով պահանջվում է, որ քրեակատարողական հիմնարկի վարչակազմն անմիջապես ազատ արձակի կալանավորին, երբ լրացել է նրա՝ դատարանի որոշմամբ սահմանված կալանքի ժամկետը:

45. ... Դատարանը կրկնում է, որ Պայմանավորող կողմերը պետք է այնպես ձևավորեն իրենց իրավական համակարգը, որ իրավապահ մարմինները կարողանան կատարել իրենց պարտականությունը, այն է՝ խուսափել ազատությունից չարդարացված ձևով զրկելուց: Դատարանը նշում է, որ ՔԴՕ 139 հոդվածով, պահանջվում է, որ կալանքի ժամկետը երկարացնելու վերաբերյալ միջնորդությունը ներկայացվի դատարան և քննության առնվի ոչ ուշ քան կալանքի ժամկետը լրանալուց համապատասխանաբար՝ տաս և հինգ օր առաջ: Սակայն քննիչը և առաջին ատյանի դատարանը չեն պահպանել ժամկետները՝ դրանով իսկ առաջացրել են դիմումատուի կալանքի երկարացման հարցի քննության անտեղի ուշացումներ: ...

48. Դատարանը եզրակացնում է, որ 2005թ. նոյեմբերի 23-ին ժամը 17:50-ին և վերաքննիչ դատարանի կողմից 2005թ.

նոյեմբերի 24-ին դիմումատուի կալաքն երկարացնելու մասին որոշում կայացնելու միջև ընկած ժամանակահատվածում նա շարունակել է մնալ անազատության մեջ՝ չնայած այն փաստի, որ չկար նրան նշված ժամանակահատվածում կալանքի ենթարկելու մասին դատարանի որոշում՝ ինչպես պահանջվում է օրնեքով: Դրանից հետևում է, որ դիմումատուին ազատությունից զրկլեն այդ ժանակահատվածում եղել է անօրինական:

<p>18. Խաչատրյան ը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (27.11.2012թ. վերջնական 27.02.2013թ. 23978/06)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի գ) ենթակետի խախտում,</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6, 000 եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո միասնաբար բոլոր դիմումատուներին</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի գ) ենթակետը սահմանում է ազատությունից զրկելու թույլատրելի հիմքերի սահմանափակ ցանկ, որը պետք է խիստ ձևով մեկնաբանվի և ազատությունից զրկելու ոչ մի դեպք չպետք է համարվի օրինական, եթե այն չի սահմանվում այդ հիմքով: (135-րդ կետ) Անձին կարելի է կալանավորել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի գ) ենթակետի համաձայն միայն քրեական վարույթի համատեքստում անձին համապատասխան իրավական մարմնի մոտ տանելու նպատակով նրա կողմից հանցանք կատարելու կասկածանքի հիման վրա: Բացի փաստացի փաստացի կողմը հաշվի առնելուց, որը հիմնական քննարկման առարկան է հանդիսանում, նման կասկածի լրացուցիչ պահանջները, որ փաստերը պետք է հիմնավոր լինեն, համաձայն ներպետական իրավունքի, կարող է պատճառաբանված կերպով համարվել քրեական արարք: Այսինսով, հստակորեն չի կարող լինել «հիմնավոր կասկած» այն դեպքում, երբ արարքները, որոնք սահմանվել են կալանավորված</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2013թ. օգոստոսի 12-ին: <u>DD(2013)850</u> Անհատական բնույթի միջոցառումներ՝ ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6, 000 եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո միասնաբար բոլոր դիմումատուներին Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ • Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում- վճիռը կթարգմանվի և կտեղադրվի ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում՝ 2013թ. նոյեմբերին: ՄԻԵԴ</p>
---	--	--	---	---

անձի նկատմամբ չի սահմանում հանցակարգի այն ժամանակ, երբ կատարվել են արարքները: (136-րդ կետ) ... Փաստորեն, դիմումատուների այն արարքները, որոնց համար նրանք մեղադրվել են և որոնք հիմք են հանդիսացել նրանց կալանքի համար, տվյալ ժամանակահատվածում ներպետական իրավունքի համաձայն հանցանք չեն համարվել: Դատարանը, հետևաբար, եզրակացնում է, որ դիմումատուներին ազատությունից զրկելը հիմնված չի եղել իրենց կողմից կատարված «հանցանքի» հիմնավոր կասկածի վրա Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի գ) ենթակետի իմաստով: Այն փաստը, որ դիմումատուների նկատմամբ հարուցված քրեական վարույթները դադարեցվել են և որ նրանք ազատ են արձակվել, բավարար հիմք չի հանդիսանում այն եզրահանգման համար, որ դիմումատուները չեն կարող համարվել զոհ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի գ) ենթակետի իմաստով: Անօրինական կալանքի համար ներպետական մակարդակում որևէ փոխհատուցում դիմումատուին չի տրվել և ավելին, Կառավարությունը իր առարկություններում չի ընդունում, որ դիմումատուները անօրինական կերպով զրկված են եղել ազատությունից: (139-րդ կետ)

նապաղեպային իրավունքի ուսումնասիրությունը, մասնավորապես Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի գործը ներառված է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի և Դատական դպրոցի ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև պետական ծառայողների և ձեռքակալվածների պահման վայրերի աշխատակիցների համար կազմակերպվող դասընթացների ուսումնական ծրագրերում:

- **Օրենսդրական միջոցառումներ**

Ինչ վերաբերում է ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման հարցին, Կառավարությունը հայտնել է, որ Արդարադատության նախարարությունը Պողոսյանի և Բաղդասարյանի, ինչպես նաև Խաչատրյանի և այլոց գործերի

վերաբերյալ Դատարանի
հայտնած
գնահատականների
հիման վրա մշակել է
«Հայաստանի
Հանրապետության
քաղաքացիական
օրենսգրքում
փոփոխություններ և
լրացումներ կատարելու
մասին» օրենքի
նախագիծը: Օրենքի
նախագծի հիմնական
դրույթով ամրագրված է
հետևյալը.

«2. Եթե դատական կարգով
հաստատվել է, որ պետական
մարմնի կամ պաշտոնատար
անձի որոշման,
գործողության կամ
անգործության հետևանքով
ֆիզիկական անձի
նկատմամբ թույլ է տրվել
«Մարդու իրավունքների և
հիմնարար
ազատությունների
պաշտպանության մասին»
կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ կամ
5-րդ հոդվածներով
երաշխավորված
իրավունքների խախտում,
ապա այդ անձն իրավունք
ունի դատական կարգով
պահանջելու պատճառված
ոչ նյութական վնասի
հատուցում:

3. Եթե դատապարտյալն
արդարացվել է «Մարդու
իրավունքների և հիմնարար

ագատությունների
պաշտպանության մասին»
կոնվենցիային կից թիվ 7
Արձանագրության 3
հոդվածով նախատեսված
պայմաններում, ապա նա
իրավունք ունի դատական
կարգով պահանջելու իրեն
պատճառված ոչ նյութական
վնասի հատուցում»:

Վերջնական նախագիծը
պետք է ներկայացվի
Հայաստանի

Հանրապետության Ազգային
ժողովի քննությանը
ամենաուշը 2014 թվականին,
և նախատեսվում է, որ այն
ամբողջությամբ կգործարկվի
2015 թվականից սկսած:

Օրենքի նախագծի բոլոր
համապատասխան
փոփոխությունները

պատշաճ կարգով
ներկայացվել են
համապատասխան

նախարարություններին և
պետական մարմիններին՝
նախագծի մշակման
ընթացակարգի

շրջանակներում այն
քննարկելու համար: Օրենքի
նախագիծը ներկայացվել է
նաև Հայաստանի

Հանրապետության Մարդու
իրավունքների պաշտպանի
գրասենյակ և Հայաստանի
Փաստաբանների պալատ
նրանց կարծիքը ստանալու
համար: Բացի այդ, հաշվի
առնելով օրենքի նախագծի

հիմնարար նշանակությունը՝
 նախատեսվում է այն
 քննարկել քաղաքացիական
 հասարակության
 ներկայացուցիչների հետ:

4. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 3-ին կետի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
19. Մուրադխանյանն ընդդեմ Հայաստանի (05.06.2012, 05.09.2012 <u>12895/06</u>)	Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6,000 եվրո: Փոստային ծախսերի փոխհատուցում՝ 227 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:	79. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի մինչդատական կալանքը տևել է 2004թ. մայիսի 18-ից մինչև իր դատապարտումը՝ 2007 թ. սեպտեմբերի 24-ը, այն է՝ երեք տարի, չորս ամիս և վեց օր: 80. Դատարանը կրկնում է, որ կալանքի ժամկետի տևողության ողջամտությունը ամեն դեպքի համար առանձին պետք է գնահատվի՝ հաշվի առնելով դրանց բնորոշ առանձնահատկությունները: Յուրաքանչյուր գործով շարունակական կալանքը կարող է արդարացվել միայն իրավական հանրային շահի առկայության դեպքում, որը չնայած անմեղության կանխավարկածին գերակշռում է ազատության իրավունքի նկատմամբ: Առաջին հերթին ազգային դատական մարմիններն են կոչված քննելու այդ պարադիք շահի առկայության կողմ կամ դեմ խոսող հանգամանքները և դրանք ամրագրել ազատ արձակելու մասին միջնորդությունների կապակցությամբ կայացված իրենց որոշումներում: Հիմնականում այս որոշումներում նշված	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երկու անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2014)326

պատճառների և դիմումատուի բողոքներում սահմանված փաստերի հիման վրա է Դատարանը որոշում, թե արդյոք եղել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում: Ողջամիտ կասկածի առկայությունը, որ ձերբակալված անձը կատարել է իրավախախտում, հանդիսանում է sine qua non պայման՝ շարունակվող կալանքի օրինականության համար, սակայն որոշ ժամանակ անց այն արդեն բավարար չէ:

81. Կոնվենցիայի նախադեպային իրավունքը զարգացել է մինչև դատավճիռը անձին կալանքի տակ պահելու չորս հիմնական ընդունելի հիմքեր. Մեցադրյալի՝ դատաքննության չներկայանալու վտանգը, վտանգը, որ մեղադրյալը ազատ արձակվելու դեպքում կխոչընդոտի արդարադատության իրականացմանը կամ կկատարի նոր իրավախախտումներ կամ կխախտի հասարակական կարգը:

82. Եթե սահմանված հիմքերը «վերաբերելի են» ու «բավարար» Դատարանը պետք է նաև պարզի, թե արդյոք իրավասու ազգային մարմինները վարույթի ընթացքում ցուցաբերել են «հատուկ ջանասիրություն»: Քննության ծավալը և առանձնահատկություններն այս առումով գործոններ են, որոնք պետք է հաշվի առնվեն:

83. Դատարանն ընդունում է, որ իրավախախտումները իրենց բնույթով շատ լուրջ էին և պատժվում էին խստագույն կերպով, այն է՝ ցմահ ազատազրկմամբ: Այնուհանդերձ անձին

մեղսագրվող ցանր հանցանքների կատարման հիմնավոր կասկածի առկայությունը թեև վերաբերելի գործոն է, սակայն չի կարող ինքնին արդարացնել մինչդատական վարույթում երկարաժամկետ կալանքը:

84. Ինչ վերաբերում է դիմումատուի փասխուստի դիմելու վտանգին, ապա Դատարանը նշում է, որ այս հիմքը անուղղակիորեն նշված է եղել 2002թ. հուլիսի 5-ի առաջին դատական որոշման մեջ, որով դիմումատուի նկատմամբ նշանակվել է կալանք: Այնուհանդերձ հաջորդ անգամ Հայաստանի դատարաններն ուղղակիորեն անդրադարձել են այս հիմքին 2006 թ. փետրվարին 2004թ. մայիսին դիմումատուի ձերբակալումից երկու տարի անց: Դատարանը համարում է, որ ներպետական դատարանների կողմից հիմնավորումների տրամադրումը նման մեծ ընդհատումներով չի կարող համապատասխանել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի հիմքով դիմումատուի շարունակական կալանքը հիմնավորելու պահանջներին:

85. ... Այնուամենայնիվ հաշվի առնելով դիմումատուի ազատությունից զրկված լինելը, իշխանությունները պետք է գործեին հատուկ ջանասիրությամբ, ինրը նրանք չեն կատարել: Այս առումով դատարանը նշում է, որ վարույթի էական և անհարկի ձգձգումը վերագրելի է իշխանությունների վարքագծին: ... Վերջապես ոչ մի պատճառաբանություն չի տրվել 2006թ. հունիսի 2-ից մինչև

հոկտեմբերի 16-ի չորս ամսվա ընդմիջման համար, որի ընթացքում բացարձակապես ոչ մի վարույթ չի իրականացվել: Այսպիսով իշխանությունների կողմից ջանասիրության բացակայության պատճառով դիմումատուի կալանքը ընդհանուր առմամբ նվազագույնը մեկ ու կես տարով ձգձգվել է:

86.Վերոնշյալ նկատառումները բավարար են Դատարանի կողմից եզրահանգելու համար, որ դիմումատուն պահվել է շարունակական կալանքի տակ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված «ողջամիտ ժամկետի» պահանջի խախտմամբ:

20. Մալխասյան և ընդդեմ Հայաստանի (26.06.2012, 26.09.2012, 6729/07)

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում այն հիմքով, որ չեն վկայակոչվել և համապատասխան և բավարար հիմքեր դիմումատուի շարունակվող կալանքի համար:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 43 եվրո:

68. Հանցագործության համար մեղադրվող անձը մինչդատական վարույթում պետք է ազատ արձակվի, քանի դեռ Պետությունը չի ապացուցել նրա տևական կալանավորումն արդարացնող «հիմնավոր և բավարար» պատճառների առկայությունը: ...

69.Ներպետական դատարանները պետք է քննության առնեն հանրային շահից բխող իրական պահանջի առկայության կողմ և դեմ բոլոր փաստարկները և անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պատշաճ կարգով հաշվի առնելով՝ հիմնավորեն անձի ազատության նկատմամբ հարգանքն ամրագրող նորմից շեղումը՝ այդ փաստարկները ներկայացնելով գրավով ազատ արձակվելու միջտրդությունների վերաբերյալ իրենց որոշումներում: ...

70. Թեև ձերբակալված անձի կողմից հանցագործություն կատարելու վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի առկայությունն անհրաժեշտ պայման (լատ. sine qua non) է տևական կալանքն

Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երկու անգամ՝ 04.02.2014 [DD\(2014\)326](#) 25.02.2014 [DD\(2014\)190](#)

օրինական ճանաչելու համար, որոշ ժամանակ անց այդ պայմանը դառնում է ոչ բավարար: Նման դեպքերում Դատարանը պետք պարզի՝ արդյոք դատական մարմինների ներկայացած այլ հիմքերը շարունակում են հիմնավորել անձին ազատությունից զրկելը: Եթե նման հիմքերը «հիմնավոր» և «բավարար» են, Դատարանը պետք է ճշտի նաև՝ արդյոք վարույթ իրականացնելիս իրավասու ազգային մարմինները դրսևորել են «պատշաճ ջանադրություն», թե ոչ:

71. Կոնվենցիայի շրջանակներում ձևավորված նախադեպային իրավունքում առանձնացվել է հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձին մինչև դատավճռի կայացումը կալանքի տակ պահելու չորս գլխավոր ընդունելի հիմք. դատաքննության չներկայանալու վտանգը ... ազատ արձակվելու դեպքում արդարադատության իրականացմանը խոչընդոտող միջոցներ ձեռնարկելը ... կամ նոր հանցագործություններ կատարելը ... կամ հասարակական անկարգություններ հրահրելը:

72.Քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու վտանգը պետք է գնահատվի այնպիսի գործոնների լույսի ներքո, որոնք առնչվում են անձի բնավորությանը, բարոյականությանը, ընտանիքին, զբաղմունքին, ունեցվածքին, բարեկամական կապերին և իր նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնող պետությունում ունեցած բոլոր կապերին: Անձի կատարած հանցանքի համար ակնկալվող պատժի ծանրության աստիճանը և ծանրակշիռ ապացույցները կարող են վերաբերելի լինել, սակայն որպես այդպիսին որոշիչ հիմք չեն հանդիսանում, և ամեն տեսակի վտանգ

չեզոքացնելու համար կարող է անհրաժեշտ լինել երաշխիքներ ստանալու հնարավորությունը: ...

73. Մեղադրյալի կողմից դատավարության պատշաճ ընթացքը խոչընդոտելու վտանգի հիմքը չի կարող լինել վերացական (լատ.՝ in abstracto). նման հնարավոր վտանգը պետք է արդարացված լինի փաստերի վրա հիմնված ապացույցներով:

74. Սույն գործում Դատարանը նշում է, որ դիմումատուին կալանավորելու և կալանքի ժամկետը երկարացնելու մասին ներպետական դատարանների՝ որոշումների հիմքում ընկած է նրա քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու և վարույթի ընթացքը խոչընդոտելու (օրինակ՝ վկաների վրա ճնշում գործադրելու) վտանգը:

75. Դատարանը նշում է, որ ինչպես առաջին աստիճանի դատարանը, այնպես էլ Վերաքննիչ դատարանն իրենց որոշումներում միայն կրկնել են նշված հիմքերը վերացական և կարծրատիպային ձևով՝ առանց որևէ կերպ հիմնավորելու դիմումատուի թաքնվելու կամ գործում ներգրավված վկաների վրա ճնշում գործադրելու վտանգի վերաբերյալ իրենց ենթադրությունները: Նշված ներպետական դատարանները անգամ չեն փորձել հերքել դիմումատուի բերված փաստարկները: Ներպետական դատարանների կողմից որպես հիմք դիմումատուին մեղսագրվող հանցանքի ծանրության ընդհանուր վկայակոչումը չի կարող համարվել ենթադրյալ ռիսկերի բավարար հիմնավորում: Անորոշ է նաև այն հանգամանքը, թե ինչպես դիմումատուի գործով մյուս համամեղադրյալի կալանավորված լինելու փաստը, որը Վերաքննիչ դատարանը դրել է գրավով

ազատման միջնորդությունը մերժելու մասին իր որոշման հիմքում (տե՛ս վերը՝ կետ 22), կարող էր վերաբերելի համարվել դիմումատուի՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմիններից թաքնվելու վտանգը հիմնավորելու համար:

76. Վերոնշյալից ելնելով՝ Դատարանը գտնում է, որ առաջին աստիճանի դատարանի և Քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի՝ դիմումատուին կալանավորելու և կալանքի ժամկետը երկարացնելու մասին որոշումների հիմնավորումները «վերաբերելի և բավարար» չեն հանդիսանում:

<p>21. Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի, (20.12.2011, 20.03.2012 44068/07)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում՝ է դիմումատուի ձերբակալու մից հետո դիմումատու են չի ներկայացել դատարան:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>69.Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասը պահանջում է, որ ձերբակալված անձն անհապաղ տարվի դատավորի կամ պաշտոնատար անձի մոտ: Սույն հոդվածը պարտավորեցնում է դատավորին կամ այլ պաշտոնատար անձին լսել դատարան ներկայացրած անձին: Ավելին, սույն հոդվածն անձին ձերբակալելուց կամ կալանավորելուց հետո անհապաղ դատարանի կամ այլ պաշտոնատար անձի մոտ տանելու պահանջից հնարավոր բացառություն չի նախատեսում: Այլ կերպ որոշելը կհակասի հոդվածի իմաստային բովանդակությանը:</p> <p>70.Սույն գործով դիմումատուն կասկածվում էր հանցագործության կատարման մեջ: 2007թ. փետրվարի 15-ին Արարատի մարզի առաջին աստիճանի դատարանն անձի նկատմամբ կալանք նշանակելու մասին որոշում էր կայացրել դիմումատուի բացակայությամբ, քանի որ ենթադրվում էր, որ վերջինս գտնվում էր հետախուզման մեջ: Դատարանը նշում է,</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երեք անգամ՝ 15.01.2013 DD(2014)326 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2013)107</p>
---	---	---	---	--

որ դատարանի հնարավորությունները արդարադատությունից խուսափող անձի ձերբակալման որոշման հարցը լուծելիս *in absentia* չի հակասում Կոնվենցիայի դրույթներին: Այնուամենայնիվ 2007թ. ապրիլի 13-ին ոստիկանության կողմից ձերբակալումից հետո դատարան չներկայացնելու պրակտիկան ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից ճանաչվել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված երաշխիքների խախտում:

<p>22. Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի (26.06.2012, 26.09.2012 33376/07)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում այն հիմքով, որ չեն վկայակոչվել համապատասխան և բավարար հիմքեր դիմումատուի շարունակվող կալանքի համար: Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում այն հիմքով, որ մեխանիկորեն մերժվել է</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 18 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>91. Հանցագործության համար մեղադրվող անձը մինչդատական վարույթում պետք է ազատ արձակվի, քանի դեռ Պետությունը չի ապացուցել նրա տևական կալանավորումն արդարացնող «վերաբերելի և բավարար» պատճառների առկայությունը: ...</p> <p>92.Ներպետական դատարանները պետք է քննության առնեն հանրային շահից բխող իրական պահանջի առկայության կողմ և դեմ բոլոր փաստարկները և անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պատշաճ կարգով հաշվի առնելով՝ հիմնավորեն անձի ազատության նկատմամբ հարգանքն ամրագրող նորմից շեղումը՝ այդ փաստարկները ներկայացնելով գրավով ազատ արձակվելու միջնորդությունների վերաբերյալ իրենց որոշումներում: ...</p> <p>93. Թեև ձերբակալված անձի կողմից հանցագործություն կատարելու վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի առկայությունն անհրաժեշտ պայման (լատ. sine qua non) է տևական կալանքն օրինական ճանաչելու համար, որոշ ժամանակ անց այդ պայմանը դառնում է ոչ բավարար: Նման դեպքերում Դատարանը պետք պարզի՝ արդյոք դատական</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երեք անգամ՝ 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2014)326 16.04.2015 DH-DD(2015)435</p>
---	---	---	--	--

դիմումատո
վին գրավով
ազատելը:

մարմինների ներկայացած այլ հիմքերը շարունակում են հիմնավորել անձին ազատությունից զրկելը: Եթե նման հիմքերը «հիմնավոր» և «բավարար» են, Դատարանը պետք է ճշտի նաև՝ արդյոք վարույթ իրականացնելիս իրավասու ազգային մարմինները դրսևորել են «պատշաճ ջանասիրություն», թե ոչ:

94. Կոնվենցիայի շրջանակներում ձևավորված նախադեպային իրավունքում առանձնացվել է հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձին մինչև դատավճռի կայացումը կալանքի տակ պահելու չորս գլխավոր ընդունելի հիմք. դատաքննության չներկայանալու վտանգը ... ազատ արձակվելու դեպքում արդարադատության իրականացմանը խոչընդոտող միջոցներ ձեռնարկելը ... կամ նոր հանցագործություններ կատարելը: ...

95. Մեղադրյալի՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու վտանգի համար չի կարող հիմք հանդիսանալ միայն տվյալ հանցագործության համար նախատեսվող պատժի ծանրության աստիճանը: Նման վտանգը պետք է գնահատել մի շարք այլ վերաբերելի գործոնների հետ մեկտեղ, ինչի արդյունքում մեղադրյալի՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու վտանգի առկայությունը կարող է կամ հաստատվել, կամ էլ կարող է պարզվել, որ այն այնքան չնչին է, որ չի կարող հիմք ծառայել մինչդատական կալանքն արդարացնելու համար: ... Քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու վտանգը պետք է գնահատվի այնպիսի գործոնների լույսի ներքո, որոնք առնչվում են անձի բնավորությանը, բարոյականությանը,

ընտանիքին, զբաղմունքին, ունեցվածքին, բարեկամական կապերին և նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնող պետությունում ունեցած բոլոր կապերին: Անձի կատարած հանցանքի համար ակնկալվող պատժի ծանրության աստիճանը և ծանրակշիռ ապացույցները կարող են վերաբերելի լինել, սակայն որպես այդպիսին որոշիչ հիմք չեն հանդիսանում, և ամեն տեսակի վտանգ չեզոքացնելու համար կարող է անհրաժեշտ լինել երաշխիքներ ստանալու հնարավորությունը: ...

96. Մեղադրյալի կողմից դատավարության պատշաճ ընթացքը խոչընդոտելու վտանգի հիմքը չի կարող լինել վերացական (լատ.՝ in abstracto). նման հնարավոր վտանգը պետք է արդարացված լինի փաստերի վրա հիմնված ապացույցներով: ...

97. Սույն գործում Դատարանը նշում է, որ դիմումատուին կալանավորելու և կալանքի ժամկետը երկարացնելու մասին ներպետական դատարանների որոշումները պայմանավորված էին նրա քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու և վարույթի ընթացքը խոչընդոտելու վտանգով՝ հաշվի առնելով նրան առաջադրված ծանր հանցագործության համար մեղադրանքը, իսկ որոշ դեպքերում՝ որոշակի քննչական գործողություններ կատարելու անհրաժեշտությունը և դատավարության չավարտված լինելը:

98. Դատարանը նախ նշում է, որ անձին կալանավորելու այնպիսի հիմքերը, ինչպիսիք են՝ լրացուցիչ քննչական գործողություններ կատարելու անհրաժեշտությունը կամ այն փաստը, որ դատավարությունը դեռևս չի ավարտվել, չեն համապատասխանում անձին

մինչդատական կալանքի տակ պահելու համար ընդունելի որևէ հիմքին՝ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի ներքո:

99. Ինչ վերաբերում է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու կամ դատավարության ընթացքը խոչընդոտելու վտանգին՝ Դատարանը նշում է, որ ինչպես Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանը, այնպես էլ Վերաքննիչ դատարանը դիմումատուին կալանավորելու և կալանքի ժամկետը երկարացնելու իրենց որոշումներում միայն կրկնել են նշված հիմքերը վերացական և կարծրատիպային ձևով առանց որևէ կերպ հիմնավորելու դիմումատուի թաքնվելու կամ դատավարության ընթացքը խոչընդոտելու վտանգի վերաբերյալ իրենց ենթադրությունները: Նշված ներպետական դատարանները անգամ չեն փորձել հերքել դիմումատուի բերված փաստարկները: Ներպետական դատարանների կողմից որպես հիմք դիմումատուին մեղսագրվող հանցանքի ծանրության ընդհանուր վկայակոչումը չի կարող համարվել ենթադրյալ ռիսկերի բավարար հիմնավորում:

23. **Սեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի**
(02.10.2012թ. վերջնական՝ 02.01.2013թ. 22491/08)

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում, Օսիսերի և ծաղքերի դիմաց՝ 55 եվրո

Հանցագործության համար մեղարդրվողը մինչդատական վարույթի ընթացքում միշտ պետք է ազատ արձակվի, քանի դեռ պետությունը չի կարողացել ցույց տալ, որ շարունակական կալանավորման համար գոյություն ունեն «հիմնավոր ու բավարար պատճառներ»: Ներպետական դատարանները պետք է քննության առնեն բոլոր փաստերը, որոնք կողմ կամ դեմ են

Գործողությունների գեկույցը ներկայացվել է 2014 թ. ապրիլի 22-ին [DD\(2014\)96](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումներից՝ պետք է տրվի արդարացի փոխհատուցում՝ 6055

փաստարկում այնպիսի հանրային շահի իրական պահանջի առկայությանը, որը, հաշվի առնելով անձի անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, արդարացնում է անձի ազատությունը հարգելու կանոնից շեղումը, և պետք է դրանք ամրագրեն անձին միջնորդությունների վերաբերյալ իրենց որոշումներում: Ազատ արձակելուն կողմ կամ դեմ արված փաստարկները պետք է ընդհանուր և վերացական բնույթ չունենան: (82-83-րդ կետեր)

Եվրո:
Վճռաբեկ դատարանն իր մեկ այլ թիվ 0197/06/08 որոշման մեջ արձանագրել է, որ «Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված «անհապաղությունը» ՀՀ քրեական դատավարության իմաստով ձեռքբերված է եռօրյա ժամկետն է, որից հետո անձը կա՛մ ազատ է արձակվում, կա՛մ մինչդատական վարույթն իրականացնող մարմնի միջնորդության հիման վրա դատարանի որոշմամբ նրա նկատմամբ որպես խափանման միջոց ընտրվում է կալանավորումը:
Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետում ամրագրված «տարվում է» արտահայտությունը մեկնաբանելով ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ ՀՀ ներպետական օրենսդրության տրամաբանության ենթատեքստում, Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ մեղադրյալի

ներկա գտնվելը
դատարանում կարող է
տեղի ունենալ ինչպես
նախաքննության մարմնի
կողմից նրան
հարկադրաբար
դատարան տանելով,
այնպես էլ դատական
նիստին մեղադրյալի
ինքնակամ
ներկայանալով:
Կալանավորման հարցի
քննարկմանը
մեղադրյալի
մասնակցությունն
ազատությունից զրկելու
օրինականության
ապահովման հիմնական
երաշխիքն է, որը չի
կարող
արհեստականորեն
ներացվել՝ ելնելով
դատարանում անձի
ներկայությունը
ապահովելու
դատավարական
եղանակներից:
Հետևաբար՝
մինչդատական վարույթի
ընթացքում մեղադրյալի
նկատմամբ խափանման
միջոց կիրառելու հարցի
դատական քննարկմանը
մեղադրյալը կարող է
մասնակցել նաև
ինքնակամ

5. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
<p>24. Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի 20.12.2011, 20.03.2012 44068/07</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ հոդվածի խախտում՝ 2007թ. հունիսի 15-ին կալանքի տակ գտնվելու դեմ դիմումատուի կողմից ներկայացված բողոքը քննելու մերժման առնչությամբ:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 30,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 500 եվրո:</p> <p>76.Դատարանը ևս մեկ անգամ հիշեցնում է, որ համաձայն իր դատական նախադեպերի, 5-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, ինչպես նաև 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը, երաշխավորում է դատարանի դիմելու իրավունքը, որը կարող է ենթարկվել իրավունքի բուն էությունը չսահմանափակող ողջամիտ սահմանափակումների: Ավելին, 5-րդ հոդվածի 4-րդ մասը չի պարտադրում պայմանավորող երկրներին կալանքից ազատ արձակելու հարցի լուծման համար ստեղծել երկրորդ աստիճան: Այնուամենայնիվ, պետությունը, որը ստեղծում է նման համակարգ, պետք է կալանավորվածներին սկզբունքորեն տրամադրի բողոքարկման միևնույն երաշխիքները, ինչպիսին առկա են առաջին աստիճանի դատարանում:</p> <p>78.Դատարանը նշում է, որ հայկական օրենքը, մասնավորապես ՔԴՕ 137-րդ հոդվածի 5-րդ մասը և 288-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու կամ կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին առաջին աստիճանի դատարանի որոշումը վերադաս դատարան բողոքարկելու իրավունք: Մույն գործով, դիմումատուն միջնորդություն ներկայացրեց գրավի դիմաց ազատ արձակվելու խնդրանքով, որը մերժվել է Արարատի մարզի առաջին աստիճանի</p>
	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երեք անգամ՝ 15.01.2013 DD(2014)326 04.02.2014 DD(2014)190 25.02.2014 DD(2013)107</p>	

դատարանի 2007թ. հունիսի 8-ի որոշմամբ: Այնուհետև նա օգտվեց իր բողոքարկման իրավունքից ...: Մինևույն ժամանակ հետաննությունն ավարտվեց և գործն ուղարկվեց Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարան՝ ըստ էության քննության համար: 2007թ հուլիսի 6-ին ՀՀ վերաքննիչ դատարանը որոշեց թողնել դիմումատուի 2007թ. հունիսի 15-ի բողոքն առանց քննության այն հիմքով, որ մինչդատական վարույթն արդեն ավարտվել է:

79. Դատարանը նշում է, որ ներպետական օրենսդրությունը սահմանում է հիմքերի սպառիչ ցանկ, երբ առաջին ատյանի դատարանի որոշումների բողոքարկումը կարող է քննվել առանց քննության: Այդ ցանկը չի պարունակում այն հիմքերը, որոնց վրա հիմնվելով ՀՀ վերաքննիչ դատարանը մերժել է դիմումատուի բողոքի քննությունը: Այսպիսով դիմումատուն զրված է եղել ՀՀ վերաքննիչ դատարանի մասշեղիության իրավունքից ներպետական օրենսդրությամբ չնախատեսված հիմքերով: Ամեն դեպքում դատարանը գտնում է, որ դիմումատուին կալանքի տակ պահելու հարցի դատական վերանայման մերժումը միայն այն հիմքով, որ քրեական գործի մինչդատական վարույթն արդեն ավարտված է, հանդիսանում է 5-րդ հոդածի 4-րդ մասով նախատեսված դատական քննության իրավունքի անհիմն սահմանափակում:

80. ... Դատարանն ի վերջո նշում է, որ 2008թ. նոյեմբերի 28-ի որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նման պրակտիկան

համարել է անթույլատրելի և, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված երաշխիքների խախտում:

25. **Փիրուզյանն ընդդեմ Հայաստանի**
26.06.2012
26.09.2012,
33376/07

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում, այն հիմքով, որ 2006թ դեկտեմբերի 12-ին Լոռու մարզային դատարանում դատավարությունը չի եղել մրցակցային և չի ապահովել կողմերի հավասարությունը:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 18 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

116. Դատարանը վերահաստատում է, որ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետով պահանջվում է, որ պետքի կալանքի դեմ բերված բողոքը քննելիս դատարանն ապահովի դատական քննության երաշխիքները: Դատավարությունը պետք է լինի մրցակցային և պետք է միշտ ապահովի դատավարության մասնակիցների, մեղադրողի և կալանավորված անձի միջև կողմերի հավասարության սկզբունքը: Նշված սկզբունքը չի պահպանվում, եթե պաշտպանին մերժում են տրամադրել գործի նախաքննության ընթացքում ձեռք բերված փաստաթղթերը, որոնք էական նշանակություն ունեն նրա պաշտպանյալին կալանքի տակ պահելու օրինականությունն արդյունավետորեն վիճարկելու համար:

117. Անդրադառնալով սույն գործի հանգամանքներին՝ Դատարանը նշում է, որ 2006թ. դեկտեմբերի 8-ին քննիչը դիմել է Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան դիմումատուի կալանքի ժամկետը երկարացնելու միջնորդությամբ: Նշված միջնորդությանը կից ներկայացվել են գործի նյութերում առկա մի շարք փաստաթղթեր, օրինակ՝ քրեական գործ հարուցելու մասին որոշումը, դիմումատուի ձերբակալության մասին արձանագրությունը և նրան մեղադրանք ներկայացնելու մասին որոշումը, այսինքն՝ նախկինում դիմումատուին տրամադրված փաստաթղթերը: Քննիչի միջնորդությունը քննության է առնվել 2006թ. դեկտեմբերի 12-ի դատական նիստում, որին ներկա էին ինչպես դիմումատուն, այնպես էլ նրա դատապաշտպանը: Մակայն նախքան

Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երեք անգամ՝
04.02.2014 [DD\(2014\)190](#)
25.02.2014 [DD\(2014\)326](#)
16.04.2015 [DH-DD\(2015\)435](#)

որոշում կայացնելու նպատակով խորհրդակցական սենյակ հեռանալը նախագահող դատավորը քննիչից խնդրել է իրեն տրամադրել գործի բոլոր նյութերը: Կատավարությունն ընդունել է, որ գործի բոլոր նյութերը դիմումատուին հասանելի չեն եղել:

...

125.Դատարանը վերահաստատում է, որ իր ձևավորած նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը՝ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի նմանությամբ սահմանում է արդար դատաքննության իրավունքը, որը կարող է ենթարկվել միայն այնպիսի ողջամիտ սահմանափակումների, որոնք չեն խախտում դրա էությունը...

126.Դատարանը նշում է, որ ընդդեմ Հայաստանի մեկ այլ գործով այն արդեն քննել է նման բողոք, որի առնչությամբ վճռել է, որ միայն քրեական գործի մինչդատական վարույթի ավարտի հիմքով դիմումատուին կալանքի տակ պահելու մասին որոշումը դատական կարգով վերանայելու մերժումը հանդիսացել է վարույթ սկսելու իրավունքի չհիմնավորված սահմանափակում՝ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի ներքո՝ եզրակացնելով, որ տեղի է ունեցել նշված դրույթի խախտում:

<p>26. Մինասյանն ընդդեմ Հայաստանի (08.04.2014թ. վերջնական՝ 08.07.2014թ., <u>44837/08</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի (բողոքի ուսումնասիրություն/վերանայում)</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6,000 եվրո, Ծախսերի և ծախքերի դիմաց՝ 30 եվրո</p>	<p>Նախադեպային իրավունքին համապատասխան՝ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը, 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի նման, ապահովում է դատարանի մատչելիության իրավունքի ապահովումը, որը կարող է ենթարկվել միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք չեն խախտում դրա էությունը: Դատարանը նշում է, որ արդեն նման բողոք ընդդեմ Հայաստանի քննել է, որտեղ սահմանվել է,</p>	<p>Նախարարների կոմիտեի կողմից գործը քննվում է Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործերի խմբի շրջանակներում</p> <p>Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով գործողությունների ծրագիրը</p>
--	---	---	--	--

որ դիմումատուի կալանքի նկատմամբ դատական վերահսկողության մերժումը միայն այն հիմքով, որ գործն արդեն մինչդատական վարությամբ չէ, նրա՝ 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետին համապատասխան վարույթ հարուցելու իրավունքի ոչ արդարացված սահմանափակում է և եզրակացրել է, որ տեղի է ունեցել այդ դրույթի խախտում: (75-76-րդ կետեր)

ներկայացվել են.

15.01.2013 DD(2013)107

04.02.2014 DD(2014)190

25.02.2014 DD(2014)326

Նշված գործողությունների ծրագրերից որևէ մեկում դեռևս Մինսկայան ընդդեմ Հայաստանի գործը չի հիշատակվում:

Այնուամենայնիվ 2014 թ. փետրվարի 25-ի գործողությունների ծրագրով ներկայացվում է հետևյալ վերաբերելի տեղեկատվությունը.

Վճռաբեկ դատարանն իր մեկ այլ որոշման մեջ անընդունելի է գտել դատարանի կողմից կալանավորման օրինականության և հիմնավորվածության հարցի ըստ էության և ողջամիտ ժամկետում չքննումը, քանի որ չի ապահովել կալանավորման օրինականությունը վիճարկելու անձի իրավունքի իրականացումը և չի կատարել անհապաղ որոշում կայացնելու իր պարտականությունը¹:

---

27. **Սեֆիյանն ընդդեմ Հայաստանի** Կոնվենցիայ Ոչ նյութական Դատարանը վեահաստատում է, որ 5-րդ ի 5-րդ վնասի դիմաց՝ հոդվածի 4-րդ կետը պահանջում է, Գործը քննվում է նաև Գործողությունների Պողոսյանն ընդդեմ զեկույցը ներկայացվել է

¹ 2008 նոյեմբերի 28 0299/01/08 և 2008 դեկտեմբերի 260235/06/08

(02.10.2012թ. վերջնական՝ 02.01.2013թ. 22491/08)

հողվածի 4-րդ կետի խախտում,

6, 000 եվրո, Ծախսերի և ծաղքերի դիմաց՝ 55 եվրո

որպեսզի կալանքի դեմ բերված բողոքը քննելիս դատարանը ապահովի դատական քննության երաշխիքները: Քննությունը պետք է լինի մրցակցային, և միշտ պետք է ապահովվի «կողմերի հավասարությունը» մեղադրանքի կողմի և կալանավորված անձի միջև: Կողմերի հավասարությունն ապահովված չի համարվում, եթե պաշտպանին մերժում են տրամադրել գործով նախաքննությամբ ձեռք բերված այն փաստաթղթերը, որոնք կարևոր են նրա պաշտպանյալին կալանքի տակ պահելու օրինականությունը արդյունավետորեն վիճարկելու համար: (103-րդ կետ)

Ներպետական իրավունքով արգելվում է գործի նյութերը պաշպանության կողմին տրամադրել մինչև նախաքննության ավարտը: Դատարանը համարում է, որ ներպետական իրավունքն այս առումով չափազանց մեծ սահմանափակում է նախատեսում: Իր վստահորդին վերաբերող պնդումների հիմքը և նրան կալանքի տակ պահելու օրինականությունը արդյունավետորեն վիճարկելու նպատակով պաշտպանության կողմին պետք է տրամադրվեն գործին առնչվող առնվազն այն նյութերը, որոնք վերջինիս անհրաժեշտ են դա անելու համար, այդ թվում նաև՝ արդարացնող ապացույցները, որոնք ևս պետք է տրամադրվեն պաշտպանության կողմին: (104-րդ կետ)

Հայաստանի գործի խմբի շրջանակներում: Պողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել են. 15.01.2013 [DD\(2013\)107](#) 04.02.2014 [DD\(2014\)190](#) 25.02.2014 [DD\(2014\)326](#)

Վերաբերելի են վերջին երկու գործողությունների ծրագրը

Վճռաբեկ դատարանն իր մեկ այլ որոշման մեջ անընդունելի է գտել դատարանի կողմից կալանավորման օրինականանության և հիմնավորվածության հարցի ըստ էության և ողջամիտ ժամկետում չքննումը, քանի որ չի ապահովել կալանավորման օրինականությունը վիճարկելու անձի իրավունքի իրականացումը և չի կատարել անհապաղ որոշում կայացնելու իր պարտականությունը: Կատարվածությունը կտրամադրի լրացուցիչ տեղեկատվություն օրենսդրական փոփոխությունների դեպքում:

2013 թ. դեկտեմբերի 25-ին [DD\(2014\)96](#)

Ինչ վերաբերում է 5-րդ հողվածի 4-րդ կետի խախտմանը՝ դատական քննության ոչ մրցակցային լինելուն, կողմերի հավասարությունը չապահովելուն, ապա Կատարվածությունն ընդգծում է, որ Սեֆիլյանի դեպքում, նախաքննության նյութերը հրապարակվել էին վարույթն իրականացնող մարմնի թույլտվությամբ, ինչն էլ նախատեսված է գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի 201-րդ հողվածով:

6. ՄԻԵԿ 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետի խախտում		Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
<p>28. Խաչատրյան ը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (27.11.2012թ. վերջնական՝ 27.02.2013թ. <u>23978/06</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետի խախտում</p> <p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6, 000 եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին , Օախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո միասնաբար բոլոր դիմումատուներին</p>	<p>5-րդ հոդվածի 5-րդ կետով սահմանված՝ փոխհատուցում ստանալու իրավունքը ենթադրում է որպեսզի ներպետական իշխանության կամ Կոնվենցիոն մարմինների կողմից արձանագրվի մյուս կետերից որևէ մեկի խախտում: (155-րդ կետ) Դատարանը նշում է որ Հայաստանի օրենսդրությունը գործի քննության ժամանակահատվածում չի սահմանել պատճառված ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման իրավունք՝ այդ թվում նաև Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի առաջին 4 կետերից որևէ մեկի խախտման հետևանքով պատճառված: Մասնավորապես, Քրեական դատավարության օրենսգիրքը արդարացվածին տալիս է միայն նյութական վնասի համար փոխհատուցում ստանալու հնարավորություն: (158-րդ կետ)</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2013թ. օգոստոսի 12-ին: <u>DD(2013)850</u></p> <p>Անհատական միջոցառումներ՝ բնույթի ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6, 000 եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին Օախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո միասնաբար բոլոր դիմումատուներին</p> <p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p> <ul style="list-style-type: none"> Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում- վճիռը կթարգմանվի և կտեղադրվի ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում՝ 2013թ. նոյեմբերին: ՄԻԵԴ նապաղեպային իրավունքի ուսումնասիրությունը, մասնավորապես Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի գործը ներառված է Ոստիկանության ակադեմիայի,

Դատախազների դպրոցի
և Դատական դպրոցի
ուսումնական
ծրագրերում, ինչպես
նաև պետական
ծառայողների և
ձեռքակալվածների
պահման վայրերի
աշխատակիցների
համար կազմակերպվող
դասընթացների
ուսումնական
ծրագրերում:

- **Օրենսդրական
միջոցառումներ**

Ինչ վերաբերում է ոչ
նյութական վնասի
փոխհատուցման
հարցին,
Կառավարությունը
հայտնել է որ
Արդարադատության
նախարարությունը
Պողոսյանի և
Բաղդասարյանի, ինչպես
նաև՝ Խաչատրյանի և
այլոց գործերի
վերաբերյալ Դատարանի
հայտնած
գնահատականների
հիման վրա մշակել է
«Հայաստանի
Հանրապետության
քաղաքացիական
օրենսգրքում
փոփոխություններ և

լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը: Օրենքի նախագծի հիմնական դրույթով ամրագրված է հետևյալը.

«2. Եթե դատական կարգով հաստատվել է, որ պետական մարմնի կամ պաշտոնատար անձի որոշման, գործողության կամ անգործության հետևանքով ֆիզիկական անձի նկատմամբ թույլ է տրվել «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ կամ 5-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների խախտում, ապա այդ անձն իրավունք ունի դատական կարգով պահանջելու պատճառոված ոչ նյութական վնասի հատուցում:

3. Եթե դատապարտյալն արդարացվել է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիային կից թիվ 7 Արձանագրության 3 հոդվածով նախատեսված պայմաններում, ապա նա իրավունք ունի դատական կարգով պահանջելու իրեն պատճառոված ոչ նյութական

վնասի հատուցում»:
 Վերջնական նախագիծը
 պետք է ներկայացվի
 Հայաստանի
 Հանրապետության Ազգային
 ժողովի քննությանը
 ամենաուշը 2014 թվականին,
 և նախատեսվում է, որ այն
 ամբողջությամբ կգործարկվի
 2015 թվականից սկսած:
 Օրենքի նախագծի բոլոր
 համապատասխան
 փոփոխությունները
 պատշաճ կարգով
 ներկայացվել են
 համապատասխան
 նախարարություններին և
 պետական մարմիններին՝
 նախագծի մշակման
 ընթացակարգի
 շրջանակներում այն
 քննարկելու համար: Օրենքի
 նախագիծը ներկայացվել է
 նաև Հայաստանի
 Հանրապետության Սարդու
 իրավունքների պաշտպանի
 գրասենյակ և Հայաստանի
 Փաստաբանների պալատ՝
 նրանց կարծիքը ստանալու
 համար: Բացի այդ, հաշվի
 առնելով օրենքի նախագծի
 հիմնարար նշանակությունը՝
 նախատեսվում է այն
 քննարկել քաղաքացիական
 հասարակության
 ներկայացուցիչների հետ:

29. Մահակյանն ընդդեմ Հայաստանի	Կոնվենցիայ ի 5-րդ հոդվածի 5-	Ոչ նյութական վնասի հատուցում՝	Դատարանը վերահաստատել է, որ 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետի պայմանները բավարարված են համարվում են դեպքում,	Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված չէ:
---	------------------------------------	-------------------------------------	---	---

(10.11.2015թ., րդ կետի 3,000 եվրո:
66256/11) խախտում

երբ 1-ին, 2-րդ, 3-րդ կամ 4-րդ կետերի խախտմամբ ազատագրկման պարագայում հնարավոր է ներկայացնել վնասի փոխհատուցման մասին դիմում: Ուստի, 5-րդ կետով սահմանված վնասի փոխհատուցման իրավունքով ենթադրվում է, որ նշված կետերից որևէ մեկի խախտումը պետք է արձանագրվի կամ ներպետական մարմնի, կամ Կոնվենցիայի կիրառումն ապահովող հաստատությունների կողմից: ...Ավելին, 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետը պետք է մեկնաբանվի ոչ թե որպես զուտ նյութական վնասի, այլ 5-րդ հոդվածի որևէ այլ դրույթի խախտման արդյունքում անձի կրած տառապանքի, անհանգստության և ձախողման զգացումի դիմաց փոխհատուցում ստանալու իրավունք տվող դրույթ: (29-րդ կետ)

Տե՛ս Խաչատրյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի

5-րդ հոդվածի 5-րդ կետով սահմանված՝ փոխհատուցում ստանալու իրավունքը ենթադրում է որպեսզի ներպետական իշխանության կամ Կոնվենցիոն մարմինների կողմից արձանագրվի մյուս կետերից որևէ մեկի խախտում: (155-րդ կետ) Դատարանը նշում է որ Հայաստանի օրենսդրությունը գործի քննության ժամանակահատվածում չի սահմանել պատճառված ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման իրավունք՝ այդ թվում նաև Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի առաջին 4 կետերից որևէ մեկի խախտման հետևանքով պատճառված: Մասնավորապես, Քրեական

դատավարության օրենսգիրքը արդարացվածին տալիս է միայն նյութական վնասի համար փոխհատուցում ստանալու հնարավորություն:

Դատարանը որևէ պատճառ չի տեսնում սույն գործում այլ եզրակացության հանգելու համար: (30-31-րդ կետեր)

7. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց	
30. Վահե Գրիգորյան ընդդեմ Հայաստանի (10.07.2012, 17.12.2012, <u>3627/06</u>)	Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,500 եվրո: Միաձայն է մերժում և է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:	126.Դատարանը վերահաստատում է, որ քրեական վարույթի տևողությունը որոշելիս հաշվի առնվող ժամանակահատվածը սկսվում է այն օրվանից երբ անձին «մեղադրանք է առաջադրվում»՝ այդ եզրույթի ինքնավար և բովանդակային իմաստով, այն է՝ ձերբակալման օրը, տվյալ անձին՝ իրեն հետապնդելու մասին պաշտոնապես ծանուցելու օրը, կամ նախնական քննության մեկնարկի օրը: Այն ավարտվում է այն օրը, երբ մեղավորությունը պաշտոնապես հաստատվում է կամ վարույթը կարճվում է:	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 13.11.2013 DD(2013)1235	Անհատական բնույթի միջացումներ - Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,500 եվրո: Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ
		127.Վարույթի տևողության ողջամտությունը գնահատվում է ելնելով քննության առարկա գործի կոնկրետ փաստական հանգամանքներից՝ հաշվի առնելով Դատարանի նախադեպային իրավունքով սահմանված չափորոշիչները, մասնավորապես՝ գործի բարդությունը, դիմումատուի վարքագիծը և իրավասու մարմինների վարքագիծը, և դիմումատուի համար ռիսկի գործոնը:	127.Վարույթի տևողության ողջամտությունը գնահատվում է ելնելով քննության առարկա գործի կոնկրետ փաստական հանգամանքներից՝ հաշվի առնելով Դատարանի նախադեպային իրավունքով սահմանված չափորոշիչները, մասնավորապես՝ գործի բարդությունը, դիմումատուի վարքագիծը և իրավասու մարմինների վարքագիծը, և դիմումատուի համար ռիսկի գործոնը:	Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում	
		128.Սույն գործում դիմումատուի դեմ քրեական վարույթը հարուցվել է 2005թ.	128.Սույն գործում դիմումատուի դեմ քրեական վարույթը հարուցվել է 2005թ.	Վճռի մասին ստացել դրա	

Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 13.11.2013 [DD\(2013\)1235](#)

Անհատական բնույթի միջացումներ - Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,500 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- վճռի մասին տեղեկատվության տարածում
- օրենսդրական միջոցառումներ

Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում

Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և տեղադրվել ՀՀ Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճռի մասին և ստացել դրա

հունիսի 10-ին: Նույնիսկ այն պայմաններում, երբ այդ պահից մինչև 2005թ. հոկտեմբերի 7-ին ձերբակալվելը դիմումատուն պաշտոնապես ներգրված էր որպես վկա, քրեական գործ հարուցելու որոշման բովանդակությունից ակնհայտ է, որ դիմումատուն քրեական գործու ունեթյակակաձյալի կարգավիճակ: Հետևաբար դիտարկման ենթակա ժամկետը սկսվում է 2005թ. հունիսի 10-ին: Դատարանը նշում է, որ վարույթը կասեցվել էր 2006թ. և դեռևս ընթացքի մեջ էր 2010թ. սեպտեմբերի 10-ին ... :

129. Դատարանը համարում է, որ դիմումատուի համար ռիսկի գործոնի աստիճանը մեծ էր, քանի որ նա երկարատև ժամանակահատվածում տառապել է իր ապագայի մասին անորոշության զգացումից՝ հաշվի առնելով, որ նրան սպառնում է քրեական գործով դատապարտում: Այս առումով Դատարանը վերահաստատում է, որ քրեական վարույթում մեղադրյալն իրավունք ունի պահանջելու, որ իր գործի քննությունն իրականացվի հատուկ ջանասիրությամբ, և որ քրեական գործերում 6-րդ հոդվածը կոչված է ապահովելու այն, որ մեղադրյալը, վարույթի արդյունքների առումով, չափազանց երկար չգտնվի անորոշ իրավիճակում:

130. Ավելին, Դատարանին չի ներկայացվել որևէ նյութ, որը հնարավորություն կտար ենթադրել, որ գործն ունեցել է առանձնակի բարդություն: ...

թարգմանությունը: Բացի այդ, վճիռը պատշաճ կարգով տարածվել է համապատասխան անձանց շրջանում: ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Գրիգորյանի գործի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի և Դատական դպրոցի, ինչպես նաև պետական ծառայողների և ձերբակալվածների պահման վայրերի աշխատակիցների համար կազմակերպվող դասընթացների ուսումնական ծրագրերում:

Օրենսդրական միջոցառումներ

Գործող Քրեական դատավարության օրենսգրքի համեմատ՝ Քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի վերջնական նախագծում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված «ողջամիտ ժամկետի» պահանջի նկատմամբ մոտեցումը նշանակալի փոփոխությունների է ենթարկվել: Նոր օրենսգրքի

131. Դատարանը նաև նշում է, որ պարզ չէ թե արդյոք 2005թ. հոկտեմբերի 10-ի և 2006թ. օգոստոսի 10-ի՝ վարույթի կասեցման ամսաթվի միջև ընկած ժամանակահատվածում կատարվել են քննչական գործողություններ: Ավելին, գործի նյութերից հնարավոր չէ ենթադրել, որ վարույթի կասեցումից հետո՝ այսինքն չորս տարվա ընթացքում իրականացվել են քննչական գործողություններ: Կառավարությունը տեղեկատվություն չի տրամադրել այն մասին, թե արդյոք մեղադրող կողմը ձեռնարկել է որևէ միջոցառում անհայտ կորած անձանց հայտնաբերման ուղղությամբ այդպիսի վարույթի շարունակական կասեցման համար հիմքը վերացնելու նպատակով: 132. Վերոնշյալ նկատառումները բավարար են, որպեսզի դատարանը եզրահանգի, որ վարույթի տևողությունը եղել է չափազանց երկար և չի բավարարել «ողջամիտ ժամկետի» պահանջը:

նախագծի համապատասխան դրույթներով ամրագրված է հետևյալը.

«Հոդված 12. Քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքները

1. Քրեական հետապնդում չպետք է հարուցվի, իսկ հարուցված քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, եթե՝

....

14) լրացել է սույն օրենսգրքով սահմանված քրեական հետապնդման առավելագույն ժամկետը, և դատախազն այդ ժամկետի ընթացքում քրեական գործը չի ուղարկել դատարան:

Հոդված 194. Հանրային քրեական հետապնդման ժամկետները

1. Մինչդատական վարույթում հանրային քրեական հետապնդումն այն հարուցելու պահից չի կարող տևել ավելի, քան՝

- 1) երկու ամիս՝ ոչ մեծ ծանրության հանցանքի վերաբերյալ վարույթով.
- 2) չորս ամիս՝ միջին ծանրության

հանցանքի
վերաբերյալ
վարույթով.

3) ութ ամիս՝ ծանր
հանցանքի
վերաբերյալ
վարույթով.

4) տասը ամիս՝
առանձնապես
ծանր հանցանքի
վերաբերյալ
վարույթով:

2. Բացառիկ դեպքերում,
երբ դա է պահանջում
արդարադատության
շահը, սույն հոդվածի 1-
ին մասով
նախատեսված
ժամկետները վերադաս
դատախազի կողմից
կարող են երկարացվել
առավելագույնը երկու
ամսով:

**Հոդված 196. Հանրային
քրեական հետապնդման
ժամկետը կասեցնելու
հիմքերը**

...

4. Քրեական
հետապնդման ժամկետի
կասեցումը չի կարող տևել
ավելի, քան
համապատասխան
հանցագործության համար
Հայաստանի
Հանրապետության
քրեական օրենսգրքով
նախատեսված քրեական
պատասխանատվության

<p>31. Ստեփանյան և ընդդեմ Հայաստանի (27.10.2009, 27.01.2010 <u>45081/04</u>) Եզրափակիչ բանաձև՝ <u>CM/ResDH(20 15)38</u></p>	<p>Կոնվենցիայ ի 6-րդ հոդվածի 1- ին կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցու մ՝ 1,200 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցու մ՝ 1,000 եվրո:</p>	<p>30.Դատարանը նշում է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը կիրառելի է այն վարույթների նկատմամբ, երբ անձը մեղադրվում է քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ մինչև մեղադրանքի վերջնական հաստատումը: Դատարանն այնուհետև հիշեցնում է, որ 6-րդ հոդվածը չի կիրառվում գործի վարույթը վերսկսելու մասին միջնորդությունը մերժելուն վերաբերող դատավարության նկատմամբ: Միայն գործի վարույթը վերսկսելու վերաբերյալ միջնորդությունը բավարարելուց հետո հարուցած նոր վարույթները կարող են դիտարկվել որպես քրեական մեղադրանքի առաջադրում:</p> <p>31.Դատարանը նշում է, որ ՀՀ քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի նախագահը քննել է ՀՀ Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանի 2004թ. մայիսի 20-ի որոշման դեմ բերած դիմումատուի արտակարգ բողոքը: Այսպիսով նախագահը վերանայել է դիմումատուի գործը, նրա դատապարտումը թողել է անփոփոխ և նշանակել նոր պատժատեսակ:</p> <p>42. Դատարանը հիշեցնում է, որ բանավոր և հրապարակային դատաքննությունը հանդիսանում է 6-րդ հոդվածի 1-ին մասում բովանդակվող հիմնարար սկզբունք: Այս սկզբունքը մասնավորապես կարևոր է քրեական ենթատեքստում, որը</p>	<p>Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է 24.10.2014 DD(2014)1324</p>
--	--	---	---	--

ենթադրում է, որ սովորաբար պետք է լինի առաջին ատյանի դատարան, որն ամբողջովին կունենա իր գործը «քննելու» իրավունք, *inter alia* իր օգտին ցուցմունքներ տալու, իր դեմ առկա ապացույցները լսելու, ինչպես նաև վկաներին հարցաքննելու և խաչաձև հարցաքննելու հնարավորությամբ:

43. Այնուամենայնիվ, պաշտպանյալի անձնական ներկայությունը նույն կարևորությունը չունի վերաքննիչ վարույթի դեպքում: Վերաքննիչ դատարանում վարույթի նկատմամբ 6-րդ հոդվածի կիրառումը կախված է ընթացող դատավարության

առանձնահատկություններից. պետք է հաշվի առնել ներպետական իրավական համակարգի գործունեության ամբողջությունը և վերաքննիչ դատարանի դերը այդտեղ:

«Հրապարակային դատաքննության» բացակայությունը երկրորդ և երրորդ ատյանների դատարաններում կարևոր է արդարացվել կոնկրետ վարույթի առանձնահատկություններով

պայմանավորված, պայմանով, որ առաջին ատյանի դատարանում անցկացվել է հրապարակային դատաքննություն: Այսպիսով վերաքննիչ և միայն իրավունքի հարցերին վերաբերող դատավարությունը ի տարբերություն փաստի հարցերին առնչվող դատավարության, կարող է համապատասխանել 6-րդ հոդվածի պահանջներին, նույնիսկ եթե դիմումատուին հնարավորություն չի ընձեռնվել անձամբ հանդես գալու

վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարաններում:

44. Այնուհետև, նույնիսկ եթե վերաքննիչ դատարանն ունի լրիվ իրավագործություն գործը քննելու և՛ իրավունքի և՛ փաստի հարցերով, 6-րդ հոդվածը ոչ միշտ է ենթադրում հրապարակային դատաքննության և անձամբ ներկա գտնվելու իրավունք: ...

45. Սույն գործում ՎԻՎՕ-ի համապատասխան դրություններից չի երևում, թե արդյոք ՀՀ քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի նախագահի իրավագործությունը սահմանափակված էր միայն իրավունքի հարցերով, թե ընդգրկում էր նաև փաստի հարցերը: Այնուամենայնիվ, վերաքննիչ դատարանի 2004թ. հունիսի 8-ի որոշման բովանդակությունից, մասնավորապես այն եզրահանգումից, որ «դիմումատուն կատարել է վերը նշված գործողությունները», բխում է, որ վերաքննիչ դատարանն իրավասու էր քննելու ոչ միայն իրավունքի, այլ նաև փաստի հարցեր: Բացի այդ, նախագահն իրավասու էր կատարելու դիմումատուի մեղքի կամ անմեղության առկայության լրիվ գնահատում և ն շանակել պատիժ, ինչը նա արել է գործի գրավոր նյութերի հիման վրա:

46. Դատարանը գտնում է, որ այս առումով սույն գործի հանգամանքները նման են վերանշյալ *Ekbatani* գործի հանգամանքներին, որի պարագայում Դատարանը պետք է քններ, թե ինչպես է «հրապարակային դատաքննության» պահանջը գործում վերաքննիչ վարույթում

և իրավունքի և փաստի հարցերով քննություն կատարելու իրավագործություն ունեցող դատարանի առջև: Դիմումատուն այդ գործում հերքել էր այն փաստերը, որոնց վրա հիմնված է եղել իր դեմ մեղադրանքը: Այնուամենայնիվ նա դատապարտվել էր առաջին ատյանի կողմից տուժողի տված ցուցմունքների հիման վրա: Վերաքննիչ դատարանի համար այդպիսով որոշիչ նշանակություն է ունեցել ներգրավված երկու անձանց արժանահավատությունը:

Այնուամենայնիվ վերաքննիչ դատարանը առանց հրապարակային դատաքննություն անցկացնելու որոշել է հաստատել առաջին ատյանի դատարանի դատավճիռը, որը ճանաչվեց 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում:

47. Սույն գործում դիմումատուի դատապարտումը հիմնված է եղել ոստիկանության երկու աշխատակիցների տված ցուցմունքների վրա, ովքեր հանդես են եկել որպես գործով հիմանական և միակ վկաներ: Դիմումատուն իր արտակարգ բողոքում մանրամասն հերքել է իրադարձությունների զարգացման՝ վերոնշյալ ոստիկանության աշխատակիցների տարբերակը: Այնուամենայնիվ, ՀՀ քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի նախագահն անփոփոխ է թողել դիմումատուի դատապարտումն՝ առանց նրան և վերոնշյալ ոստիկանության աշխատակիցներին հարցաքննելու: Դատարանը գտնում է, որ գործի որոշակի հանգամանքներում դիմումատուի

մեղավորությունը կամ անմեղությունը չէր կարող որպես արդար դատաքննության հարց, պատշաճ կերպով որոշվել առանց դիմումատուի և նշված երկու ոստիկանության աշխատակիցների անձամբ տված ցուցմունքների ուղղակի գնահատական:

<p>32. Պայքար և հաղթանակ ՄՊԸ ընդդեմ Հայաստանի (20.17.2007, 02.06.2008 <u>21638/03</u>) Եզրափակիչ քանակ՝ CM/ResDH(2011)185</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 1,200 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 25 եվրո:</p>	<p>44.Դատարանը կրկնում է, որ դատական պաշտպանության իրավունքը, որի մի մասն է կազմում դատարանի մատչելիության իրավունքը, բացարձակ չէ և կարող է ենթարկվել սահմանափակումների: Այնուհանդերձ կիրառված սահմանափակումները այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակ են անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի այդ, սահմանափակումը հոդված 6-ի 1-ին մասին չի համապատասխանի, եթե այն իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում և եթե կիրառված միջոցների և հետապնդվող նպատակի միջև չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն:</p> <p>45.Դատարանն այնուհետև կրկնում է, որ այն դեպքերում, երբ բողոքարկման ընթացակարգեր են նախատեսված, Բարձր պայմանավորող կողմերը պարտավոր են ապահովել իրենց իրավասության տակ գտնվող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից 6-րդ հոդվածով սահմանված այն նույն երաշխիքներից օգտվելը վերաքննիչ դատարաններում, ինչպիսիք նրանք ունեն առաջին ատյանի դատարանում: ... Ավելին, այն</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է 12.02.2011 CM/ResDH(2011)185</p>
--	--	--	---	--

սահմանափակումները, որոնք գուտ ֆիզիկական բնույթ ունեն և որոնք բացարձակապես կապված չեն վերաքննիչ բողոքի կամ վերջինիս հաջողության հեռանկարների հետ, պետք է արդարադատության շահերից ելնելով մանրակրկիտ քննության առնվեն:

46.Սույն գործում դիմումատու ընկերության վճռաբեկ բողոքը չէր քննվել պետական տուրքը չվճարելու պատճառով:

...

48.Դատարանը նշում է, որ պետական տուրքը վճարելու պարտավորությունը չի կարող դիտարկվել որպես դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակում, որն ինքնին չի համապատասխանում 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին: Այնուամենայնիվ այդ տուրքի գումարները գնահատելը որոշակի գործի հատուկ հանգամանքների տեսանկյունից, ներառյալ դրանք վճարելու դիմումատուի ունակությունը և դատավարության այն փուլը, որում նման սահմանափակումը կիրառելի է, հանգամանքներ են, որոնք էական են որոշելու համար անձն օժտված է եղել դատարանի մատչելիության իրավունքով թե ոչ: Համապատասխանաբար դատարանն անհրաժեշտ է համարում քննել, թե արդյոք պետական տուրքի վճարումը հետաձգելու մասին դիմումատու ընկերության դիմումը մերժելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանը հաշվի է առել դիմումատու ընկերության գործի հատուկ հանգամանքները, թե ոչ և առաջին հերթին վճարելու նրա ունակությունը:

49.Այս իմաստով դատարանը նշում է, որ

Վճռաբեկ դատարանը չի քննել պետական տուրքի վճարումը հետաձգելու մասին դիմումատու ընկերության միջնորդությունը, որում դիմումատու ընկերությունը փաստարկներ էր ներկայացրել վճարելու իր անկարողության վերաբերյալ: Այդ պատճառով ՀՀ վճռաբեկ դատարանը հստակ տեղեկացված չէր դիմումատու ընկերության ֆինանսական դրության մասին: ... Ավելին, ... ՀՀ վճռաբեկ դատարանը չունեի օրենքով ուղղակիորեն սահմանված պարտավորություն գնահատելու դիմումատու ընկերության վճարելու ունակությունը: Դատարանը սակայն գտնում է, որ այդ դրույթներով սահմանված պետական տուրքի վճարումից ազատման բացարձակ արգելքն ինքին խնդիր է առաջացնում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ կապված: Կառավարության այն պնդումը, որ առևտրային կազմակերպությունը քանի դեռ անվճարունակ չի ճանաչվել, պետք է ունենա բավարար միջոցներ պետական տուրքը վճարելու համար, ենթադրական է ... և այդ պատճառով չի ներգործում այս խնդրի շուրջ Դատարանի կարծիքի վրա:

<p>33. Նիկողոսյան ը և Մելքոնյանը ընդդեմ Հայաստանի (06.12.2007, 06.03.2008 <u>11724/04</u> և <u>13350/04</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, քանի որ չի հարգվել կողմերի հավասարու</p>	<p>Մերժում է դիմումատուների արդարացի փոխհատուցման պահանջը:</p>	<p>37.Դատարանը հիշեցնում է, որ այն դեպքերում, երբ դատաքննությունը ներառում է հակադիր մասնավոր շահեր, կողմերի հավասարության պահանջը, որ արդար դատաքննության հասկացության հատկանիշներից մեկն է, ենթադրում է, որ յուրաքանչյուր կողմին ողջամիտ հնարավորություն պետք է տրվի</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է 9.14.2011 CM/ResDH(2011)89</p>
---	---	--	--	--

Եզրափակիչ թյան
բանաձև՝ սկզբունքը:
[CM/ResDH\(2011\)89](#)

ներկայացնելու իր փաստարկները, ներառյալ ապացույցներ, այնպիսի պայմաններում, որոնք նրան չեն դնում ավելի նվազ բարենպաստ պայմաններում՝ համեմատած հակառակ կողմի հետ ...: Ավելին, իշխանությունների կողմից դատաքննության կողմերից մեկին չծանուցելը, այնպես որ նրան հնարավորություն չունենալի իրականացնելու իր ներկա գտնվելու իրավունքը կարող է որոշ դեպքերում հարցեր ատաջացնել կապված 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ:

40. ... Ղատարանը գտնում է, որ Քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանը դիմումատուների բացակայությամբ նիստ գումարելով ինչպես հարկն է չի ստուգել, թե արդյոք դիմումատուներին պատշաճ կերպով տեղեկացված են եղել նիստի վերաբերյալ:

Պատասխանողի ներկայացուցիչը ներկա է եղել նիստին և բանավոր ներկայացրել է իր փաստարկները և բացատրությունները, որոնց վերաբերյալ դիմումատուներին չեն հնարավորություն չեն ունեցել ներկայացնելու իրենց դիրքորոշումը: Նրանք նաև հնարավորություն չեն ունեցել, ի պաշտպանություն իրենց հայցի, ներկայավցնել իրենց բանավոր փաստարկները: Այս բացթողումը չի շտկվել նաև փաստով, որ դիմումատուները կարող էին վճիռը բողոքարկել Վճռաբեկ դատարանում, քանի որ վերջինս ի տարբերություն Քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի, չի իրականացնում գործի ամբողջական

ամբողջական վերաքննություն: Այս հանգամանքը ավելի է հիմնավորվում, եթե հաշվի առնենք, որ Վճռաբեկ դատարանը լիազորված էր ետ ուղարկել գործը նոր քննության՝ դիմումատուների դատավարական իրավունքների խախտման առկայության հիմքով ինչը և նրանք պահանջել են իրենց վճռաբեկ բողոքում և ինչը Վճռաբեկ դատարանը չի արել: Այստեղից հետևում է, որ սույն գործի հանգամանքներում, կողմերի հավասարության սկզբունքը չի հարգվել:

<p>34. Հարությունյանն ընդդեմ Հայաստանի (28.06.2007, 28.09.2008 36549/03) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2011)40</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,000 եվրո:</p>	<p>59. Դատարանը հանգում է այն եզրակացության, որ ներպետական դատարանները դիմումատուին մեղավոր ճանաչելու ապացույցների շարքում որպես ապացույց օգտագործել են նաև դիմումատուի խոստովանական ցուցմունքը և վկաներ Տ.-ի ու Ա.-ի բռնության ազդեցության տակ տված ցուցմունքները: ...</p> <p>60. Դատարանը հիշեցնում է, որ Կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածի համաձայն, իր պարտականությունն է հանդիսանում Կոնվենցիայով Բարձր Պայմանավորվող Պետությունների ստանձնած պարտավորությունների կատարման ապահովումը: Մասնավորապես, ներպետական դատարանների կողմից փաստական կամ իրավական ենթադրյալ սխալների ուսումնասիրությունը չի հանդիսանում նրա գործառույթը, քանի դեռ և այնքանով որքանով որ այդ սխալները չեն խախտել Կոնվենցիայով պաշտպանվող իրավունքներն ու ազատությունները: Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը երաշխավորում է արդար դատաքննության իրավունքը՝ մինչև ժամանակ, այն չի սահմանում ապացույցի</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 06.08.2011 CM/ResDH(2011)40</p>
--	--	---	---	--

ընդունելիության վերաբերյալ կանոններ, որպես այդպիսիք, որն ի սկզբանե հանդիսանում է ներպետական օրենքի կարգավորման առարկա:

61. Հետևաբար, սկզբունքորեն Դատարանի խնդիրը չէ որոշել ապացույցների որոշակի տեսակների, օրինակ, ներպետական օրենսդրության խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցների օգտագործման թույլատրելիությունը, կամ որոշել արդյոք դիմումատուն իրականում մեղավոր է, թե ոչ: Պատասխան ակնկալող հարցն այն է, թե արդյոք քննությունը, որպես ամբողջություն, ներառյալ եղանակը, որի միջոցով ձեռք է բերվել ապացույցը, եղել է արդար: Սա ներառում է վիճարկվող «անօրինականության» ստուգումը և եթե խոսքը գնում է Կոնվենցիայով սահմանված այլ իրավունքի խախտման մասին. վերջինիս բնույթի պարզումը

62. Ինչ վերաբերում է, մասնավորապես Կոնվենցիայի խախտման բնույթի ուսումնասիրությանը, ապա Դատարանը հիշեցնում է, որ մասնավորապես Khan-ի (վերը նշված, 25-28 կետերը) և P.G. and J.H. v. the United Kingdom (վերը նշված, 37-38 կետերը) գործերով ինքն արձանագրել է, որ գաղտնի ձայնագրող սարքի օգտագործումը հանդիսացել է Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի խախտում, քանի որ նման միջոցի օգտագործումը չունի իրավական հիմքեր ներպետական օրենսդրության մեջ, և դիմումատուի՝ անձնական կյանքը հարգելու իրավունքին միջամտությունը «նախատեսված չէր օրենքով»: Չնայած որ այդ գործերի հանգամանքներում նման ճանապարհով ստացված տեղեկատվությունը որպես ապացույց օգտագործելը չի հակասել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով

երաշխավորված արդարության
պահանջներին:

63. Դատարանը նշում է, որ այնուամենայնիվ, գոյություն ունեն տարբեր մոտեցումներ 3-րդ հոդվածի խախտմամբ ձեռքբերված ապացույցների նկատմամբ: Հարցը կարող է առաջանալ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի ներքո այն ապացույցի կապակցությամբ, որը ձեռք էր բերվել հոդված 3-ի խախտումով, նույնիսկ եթե դատապարտման համար նման ապացույցի ընդունելիությունը չուներ վճռորոշ նշանակություն: Հոդված 3-ի խախտումով ձեռք բերված ապացույցի՝ քրեական դատավարության ժամանակ օգտագործումը, դատավարության արդարության առումով լուրջ խնդիրներ է առաջացնում: Մեղադրող ապացույցը, լինի դա խոստովանության կամ իրեղեն ապացույցի տեսքով, որը ձեռք է բերվել բռնությունների գործադրման միջոցով կամ դաժանությունների կամ այլ վերաբերմունքի, որը կարելի է բնութագրել որպես խոշտանգում, երբեք չպետք է դրվի տուժողի մեղքի ապացույցի հիմքում, անկախ նրա ապացուցողական նշանակությունից: ...

65. ... Այն փաստը, որ դիմումատուն խոստովանել, կամ իր հետագա ցուցմունքներում հաստատել է ճնշման տակ տրված իր խոստովանությունը ոչ թե նշված վատ վերաբերմունքի ցուցաբերման համար պատասխանատու, այլ մեկ այլ մարմնին, չպետք է մեխանիկորեն հանգեցնի այն եզրակացության, որ նման խոստովանությունը կամ հետագա ցուցմունքները չեն հանդիսացել հետևանք՝ նրա նկատմամբ ցուցաբերված վատ վերաբերմունքի և նրա հետագա

ապրումների վերաբերյալ հնարավոր վախի: ...

66.Վերը նշված վերլուծության հիման վրա Դատարանը եզրահանգում է, որ անկախ նրանից, թե ինչ ազդեցություն են ունեցել խոշտանգումների միջոցով ձեռք բերված ցուցմունքները դիմումատուի քրեական վարույթի արդյունքի վրա, նման ապացույցի օգտագործումը ամբողջ դատավարությունը դարձնում է անարդար: Այսպիսով, տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում:

67.Հանգելով նման եզրակացության, Դատարանն անհրաժեշտ չի համարում առանձին անդրադառնալ դիմումատուի այն փաստարկին, որ իր խոստովանական ցուցմունքի օգտագործումը հանգեցրել էր ինքն իր դեմ ցուցմունք չտալու իր իրավունքի խախտման:

<p>35. Շոլիսովն ընդդեմ Հայաստանի և Մոլդովայի Հանրապետության, (31.07.2012, 31.10.2012, 40358/05) Եզրափակիչ բանաձև՝ RES(2015)116</p>	<p>Վճռում է հինգ կողմ երկու դեմ ձայների հարաբերակցությամբ, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի հատուցում՝ 5,000 եվրո: Հինգ կողմ երկու դեմ ձայների հարաբերակցությամբ մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>66. Դատարանը վերահաստատում է, որ դատավճռի կատարումը հանդիսանում է 6-րդ հոդվածի իմաստով «դատաքննության» անբաժանելի մասը...: Բացի այդ, քաղաքացիական իրավունքներին և պարտականություններին վերաբերող հայցերի դեպքերում 6-րդ հոդվածը կիրառելի է ինչպես ներպետական, այնպես էլ օտարերկրյա դատարանների կողմից կայացված և ուժի մեջ մտած վճիռների կատարման նկատմամբ ... : 67.Դատարանը վերահաստատում է նաև այն դիրքորոշումը, որ դատարանների և դատական ատյանների կայացրած վճիռները պետք է պատշաճ կերպով պարունակեն դրանց հիմքում դրված պատճառաբանությունը: Թեև 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով դատարանները պարտավոր են հիմնավորել իրենց վճիռները, չի կարելի ենթադրել, որ</p>	<p>Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երկու անգամ 17.09.2013 DD (2013)1193 03.07.2015 DD(2015)739</p>
---	--	---	---	--

դրանից բխում է յուրաքանչյուր փաստարկ մանրամասնելու պահանջը: Վճիռը հիմնավորելու նշված պարտականության աստիճանը կախված է որոշման բնույթից և պետք է որոշվի գործի հանգամանքներին համապատասխան: ...

69. Այդ կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ թեև դիմումատուի հայցի մերժման հիմքում ընկած սկզբունքն ինքնին անհիմն չէ, Դատարանը ցանկանում է անդրադառնալ Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կողմից հայցը մերժելու նկատմամբ որդեգրված մոտեցմանը: Մասնավորապես, Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 2004թ. ապրիլի 23-ի որոշման մեջ միայն ֆորմալ ձևով (ձևականորեն) մեջբերվում է Մինսկի Կոնվենցիայի 55-րդ հոդվածը, և որևէ կերպ չի հիմնավորվում դատարանի այն պնդումը, որ 1988 և 2003 թվականների վճիռների առարկան նույնն է: Դատարանը նշում է, որ 2003 թվականի վճռով դիմումատուի օգտին նշանակվել է փոխհատուցում ի թիվս այլոց հետևյալ ծախսերի համար՝ ներտնային ծառայություններ, անկողնային սպիտակեղեն, փոխադրամիջոցի գնում, դրա հիմնանորոգման և վառելանյութի հետ կապված ծախսեր: Այդ իսկ պատճառով Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը պետք է հիմնավորեր իր եզրակացությունը, որի համաձայն՝ նշված ծախսերը դասվում են լրացուցիչ բժշկական օգնության և հավելյալ սննդակարգի հետ կապված ծախսերի շարքին, որոնց դիմումատուի օգտին փոխհատուցումը նշանակվել է 1988 թվականի վճռով: Ուստի՝ տվյալ հանգամանքի բերումով Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի

հիմնավորումը չի կարելի բավարար համարել:

70. Ստեղծված իրավիճակը շտկելու փորձ չի արել նաև Վճռաբեկ դատարանը, քանի որ այն պարզապես անփոփոխ է թողել վերաքննիչ դատարանի որոշումը՝ վերոնշյալ երկու վճիռների առարկայի նույնությունը վիճարկող դիմումատուի բողոքը համարելով չհիմնավորված:

71. Վերոգրյալից ելնելով՝ Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմումատուի՝ 2003 թվականի վճիռը ճանաչելու և կատարելու հայցը մերժելու նկատմամբ Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի որդեգրած մոտեցումը, այն է՝ Մինսկի Կոնվենցիայի 55-րդ հոդվածի «գ» կետին ֆորմալ ձևով հղում անելը և 1988 ու 2003 թվականների վճիռների առարկայի նույնության վերաբերյալ եզրակացության հիմնավորման բացակայությունը, չի համապատասխանում արդար դատաքննության պահանջներին:

<p>36. Մամիկոնյան և ընդդեմ Հայաստանի (16.03.2010, 04.10.2010 <u>25083</u>) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)142</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 1,000 եվրո:</p>	<p>25. Դատարանը կրկնում է, որ «դատարանի իրավունքը», որի մի մասն է կազմում դատարանի մատչելիության իրավունքը, բացարձակ չէ: Այն ենթակա է սահմանափակումների, մասնավորապես, երբ քննարկվում են բողոքի ընդունելիության պայմանները, քանի որ այն իր բնույթով թողնված է պետության կարգավորմանը, որն այս առնչությամբ ունի հայեցողության որոշակի սահման: Սակայն, այդ սահմանափակումները չպետք է անձի դատարանի մատչելիության իրավունքը սահմանափակեն կամ նվազեցնեն այն կերպ կամ այն չափով, որ խախտվի իրավունքի բուն էությունը. վերջապես, նման սահմանափակումները չեն համապատասխանի Կոնվենցիայի 6-րդ</p>	<p>Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երկու անգամ՝ 22.04.2014 DD(2015)833rev 24.07.2015 DD(2014)551</p>
---	--	---	---	--

հողվածի 1-ին մասի պահանջներին, եթե դրանք չեն հետապնդում իրավաչափ նպատակ կամ կիրառվող միջոցի և հետապնդվող նպատակի միջև առկա չէ ողջամիտ համամասնություն: ...Որպեսզի դատարանի մատչելիության իրավունքը լինի արդյունավետ անձը պետք է իր իրավունքների իրականացմանը միջամտող իրավական ակտը վիճարկելու հստակ և իրական հնարավորություն ունենա:

26.Այնուհետև Դատարանը կրկնում է, որ ներպետական օրենսդրության մեկնաբանումը թողնված է ներպետական մարմիններին, և առաջին հերթին դատարաններին, և որ Դատարանը կամայականության բացակայության դեպքում դրանք չի փոխարինի իր իսկ մեկնաբանություններով:

Մասնավորապես, դա վերաբերում է դատարանների կողմից այնպիսի դատավարական նորմերի մեկնաբանմանը, ինչպիսիք են փաստաթղթերի ներկայացման կամ բողոքարկման համար սահմանված ժամկետները:

27.Դիմումների, բողոքների կամ այլ գանգատների ներկայացման համար սահմանված ժամկետները, անկասկած, նպատակ ունեն ապահովել արդարադատության պատշաճ իրականացումը և համապատասխանությունը, մասնավորապես, իրավական որոշակիության սկզբունքին: Շահագրգիռ անձինք պետք է ակնկալեն, որ այդ կանոնները կկիրառվեն: Մակայն, նման կանոնները կամ դրանց կիրառումը չպետք է խոչընդոտ հանդիսանան դատավարության մասնակիցների համար

առկա պաշտպանության միջոցներից
օգտվելիս:

28.Վերադառնալով սույն գործի
հանգամանքներին՝ Դատարանը նշում է,
որ ինդրո առարկա
ժամանակահատվածում գործող ՀՀ
քրեական դատավարության
օրենսդրության համաձայն դիմումատուն
2004թ. դեկտեմբերի 27-ի Վերաքննիչ
դատարանի դատավճռի դեմ վճռաբեկ
բողոք բերելու համար տաս օր ժամանակ է
ունեցել: 2004թ. դեկտեմբերի 31-ին,
վճռաբեկ բողոք բերելով, դիմումատուն
բավարարել է այդ պահանջը, սակայն նա
չի ներկայացրել մանրամասն
փաստարկներ: Այդ փաստարկները
ներկայացվել են տասնօրյա ժամկետի
ավարտից հետո, այն է՝ 2005թ. հունվարի
12-ին, և Վճռաբեկ դատարանի կողմից
քննության չեն առնվել:

29.Դատարանը, նախ և առաջ, դիտարկում
է, որ թեպետ տասնօրյա ժամկետը երկար
չէր, այն ինքնին այնքան էլ կարճ չէր,
որպեսզի զրկեր դիմումատուին
բողոքարկման ընթացակարգից օգտվելու
իրական և արդյունավետ
հնարավորությունից: Իրականում,
բողոքարկման համար սահմանված կարճ
ժամկետները ընդհանուր են Բարձր
պայմանավորվող կողմերի բողոքարկման
համակարգերի համար:

33. Այս իմաստով, այնուամենայնիվ,
Դատարանը նշում է, որ լրացուցիչ
փաստարկներ ներկայացնելու
ընթացակարգը որևէ կերպ կարգավորված
չի եղել օրենքով: Որևէ հստակ կանոններ
կամ պահանջներ սահմանված չեն եղել, թե
ինչ ձևով պետք է ներկայացվեն նման
փաստարկները կամ արդյոք որևէ
ժամկետներ սահմանված են այդ

փաստարկների ներկայացման համար: Մյուս կողմից, Քր. դատ. օր.-ի 174-րդ հոդվածում, մասնավորապես, խոսվում է հարգելի պատճառով բաց թողնված «ժամկետը» վերականգնելու հնարավորության մասին: Այսինքն դիմումատուին չի կարելի մեղադրել նման փաստարկներ ներկայացնելիս Քր. դատ. օր.-ի 174-րդ հոդվածով նախատեսված խնդրանքի չներկայացման համար: ...

34. Միննույն ժամանակ Դատարանը նշում է, որ դիմումատուն իր` 2004թ. դեկտեմբերի 31-ի բողոքում հստակ նշել էր, որ նա Վերաքննիչ դատարանի դատավճռի պատճենն ստանալուն պես մտադիր է լրացուցիչ փաստարկներ ներկայացնել: Ավելին, դիմումատուի կողմից 2005թ. հունվարի 12-ին ներկայացված փաստաթուղթը, թեպետ վերնագրված էր «վճռաբեկ բողոք», հստակ սահմանում էր, որ այն ներկայացված էր ի լրումն 2004թ. դեկտեմբերի 31-ի բողոքի: ... Վերջապես, Դատարանը նշում է, որ չնայած լրացուցիչ փաստարկներ ներկայացնելու վերաբերյալ հստակ կանոնների բացակայությանը, դիմումատուն այդ փաստարկները առանց անհարկի ուշացման, այն է` Վերաքննիչ դատարանի դատավճռի պատճենն ստանալուց ընդամենը մի քանի օր հետո ներկայացնելով` գործել է բարեխղճորեն:

35. Վճռաբեկ դատարանը, սակայն, անտեսել է վերը նշված բոլոր հանգամանքները և շատ հակիրճ պատճառաբանմամբ մերժել է դիմումատուի կողմից 2005թ. հունվարի 12-ին ներկայացված լրացուցիչ փաստարկների քննությունը: Ուստի, Վճռաբեկ դատարանի կողմից գործի քննությունը սահմանափակված է եղել միայն 2004թ. դեկտեմբերի 31-ի բողոքում

մատնանշված հիմքերի սահմաններով, ինչպես որ պահանջում է Քր. դատ. օր.-ի 415-րդ հոդվածի 1-ին մասը: Այդ բողոքը, սակայն, ինչպես արդեն վերը նշվեց, ըստ էության որևէ իրավական փաստարկ չէր պարունակում՝ դիմումատուից անկախ պատճառներով:

36. Հաշվի առնելով վերոնշյալ համգամանքները՝ Դատարանը գտավ, որ դիմումատուի կողմից 2005թ. հունվարի 12-ին ներկայացված լրացուցիչ փաստարկների քննության մերժումը անհամաչափորեն խախտել է դիմումատուի դատարանի մատչելիության իրավունքը:

37. **Խաչատրյան և ընդդեմ Հայաստանի**
(01.12.2009, 01.03.2010 31761/04)
Եզրափակիչ քանաձև՝
[CM/ResDH\(2015\)37](#)

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում:
Նյութական վնասի փոխհատուցում՝ Առաջին դիմումատու՝ 365 եվրո, Երկրորդ դիմումատու՝ 380 եվրո:
Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ երկու դիմումատուներին՝ 1,000 եվրո:

46. Դատարանը կրկնում է, որ իր իրավասությունը տարածվում է *ratione temporis* միայն պատասխանող Պետության կողմից Կոնվենցիան կամ դրան կից Արձանագրությունները վավերացնելուց հետո ընկած ժամանակահատվածի վրա: Վավերացնելուց հետո Պետության վիճարկվող բոլոր գործողությունները և անգործությունները պետք է համապատասխանեն Կոնվենցիային և դրան կից Արձանագրություններին, և դրանից հետո տեղի ունեցող գործողությունները ընկնում են Դատարանի իրավագործության տակ, եթե անգամ դրանք ամբողջապես արդեն գոյություն ունեցող իրավիճակի շարունակությունն են:

66. Դատարանը հիշեցնում է, որ 6-րդ հոդվածի առաջին մասը պաշտպանում է քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների հետ կապված հարյց հարուցելու յուրաքանչյուրի իրավունքը: Այսպիսով այն ներառում է

Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝
18.11.2014 [DD\(2015\)207](#)
16.02.2015 [DD\(2014\)1419](#)

«դատարան դիմելու իրավունքը», որի ասպեկտներից մեկը հանդիսանում է դատարանի մատչելիության իրավունքը, այսինքն դատարանում քաղաքացիական գործերով վարույթ հարուցելու իրավունքը: Մինչդեռ այդ իրավունքը կլինե՞ր անիրական, եթե Պայմանավորվող պետության իրավական համակարգը թույլ տար, որ վերջնական, պարտադիր դատական որոշումները մնան չկատարված՝ ի վնաս մի կողմի: Անընդունելի կլինե՞ր, եթե 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը մանրամասն նկարագրեր կողմերին տրված դատավարական երաշխիքները առանց դատական որոշումների կատարման երաշխիքների: Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի մեկնաբանումը միայն դատարանի մատչելիության և դատավարությունների անցկացման իրավունքի շրջանակներում, հավանաբար, կառաջացնե՞ր մի իրավիճակ, որը անհամատեղելի կլինե՞ր օրինականության սկզբունքի հետ, որը Պայմանավորող Պետությունները Կոնվենցիան վավերացնելիս պարտավորվել են հարգել: Ցանկացած դատարանի կողմից ընդունված դատական որոշման կատարումը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի իմաստով պետք է դիտվի որպես «դատավարության» բաղկացուցիչ մաս:

67. Դատարանը նշում է, որ այն արդեն մերժել է Կառավարության այն փաստարկը, որ Պետությունը պատասխանատու չի եղել Հրազդանմաշի պարտքերի համար: Այս առումով դատարանը կրկնում է, որ

իշխանությունները չեն կարող որպես վճռի չկատարման արդարացում վկայակոչել միջոցների պակասը: Ինչպես հայտնի է, վճռի կատարման ուշացումը կարող է արդարացվել հազվադեպ պարագաներում: Ինչևէ այն չի կարող լինել այնպսիսին, որ նվազեցվի Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված իրավունքի էությունը:

68. Դատարանը այնուհետև կրկնում է, որ նախադեպային իրավունքը այն առումով, որ Դիմումատուի օգտին կայացված վճռի կատարկմանը հասնելու անհնարինությունը բերում է 1-ին Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին նախադասության մեջ սահմանված՝ իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի միջամտության:

69. Դատարանը նշում է, որ որ մինչ օրս, 2001թ. հուլիսի 2-ին դիմումատուների օգտին կայացված վճիռը մնում է չկատարված: Հետևաբար, դիմումատուների դեպքում պարտքերի վերադարձման ընթացքը մինչ այժմ տևել է ավելի քան ութ տարի և չորս ամիս, որից մոտավորապես յոթ ու կես տարին ընկնում է Դատարանի իրավասության տակ *ratione temporis*: Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուների օգտին կայացված վճռի կատարման համար անհրաժեշտ միջոցներ չձեռնարկելով՝ հայաստանյան իշխանությունները սահմանափակել են դիմումատուների «դատարան դիմելու իրավունքի» իմաստը և զգալի ժամանակահատվածով խոչընդոտել են և դեռ խոչընդոտում են Դիմումատուների՝

գումարն ամբողջությամբ ստանալուն, որի իրավունքը նրանք ունեին, որն էլ հավասարեցվում է իրենց գույքից անարգել օգտվելու անհամաչափ միջամտության:

38. **Շամոյանն Ընդդեմ Հայաստանի**
(07.07.2015թ., վերջնական 07.10.2015թ. 18499/08)

Տեղի է 3600 եվրո (երեք հազար վեց հարյուր վեց եվրո)՝ գումարած ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման համար գանձվող ցանկացած հարկ,

60 եվրո (վաթսուն եվրո)՝ գումարած ծախսերի և ծախքերի կապակցությամբ դիմումատուի ց գանձվող ցանկացած հարկ:

Դատարանը նշում է, որ խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսդրության համաձայն՝ դիմումատուի անունից վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու իրավունք ունի միայն Վճռաբեկ դատարանում հանդես գալու թույլտվություն ունեցող փաստաբանը: Դատարանը նաև նշում է, որ օրենքով չի նախատեսում դիմումատուին անվճար իրավաբանական օգնություն տրամադրելու հնարավորություն. «Փաստաբանական գործունեության մասին» օրենքի 6-րդ հոդվածով նման հնարավորությունը նախատեսված է ալիմենտային վճարումների կամ առողջությանը վնաս պատճառելու հետ կապված քրեական կամ քաղաքացիական վարույթի կամ կերակրողի կորուստի դեպքերում: (32-րդ կետ) Թեև Կոնվենցիայով չեն սահմանվում քրեական վարույթների և «քաղաքացիական իրավունքների և պարտավորությունների» որոշմանն ուղղված վարույթների ժամանակ իրավաբանական օգնություն տրամադրելու կամ նմանօրինակ այլ պահանջները, 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով պետությունը կարող է պարտավորված լինել ապահովել քաղաքացիական վարույթի շրջանակներում իրավաբանական օգնության

Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույցը սպասվում է:

տրամադրումը այն դեպքերում, երբ նման օգնությունն անփոխարինելի է իրավական ներկայացուցչության պարտադիր պահանջի դեպքում դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման համար: Հաշվի առնելով Վճռաբեկ դատարանի հատուկ դերակատարումը, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը և ճիշտ մեկնաբանումը՝ Դատարանը պատրաստ է ընդունելու, որ բողոքների՝ արտոնագրված փաստաբանների կողմից ներկայացման պահանջը ենթադրաբար ծառայում է նման բողոքների բարձր որակն ապահովելու իրավաչափ նպատակին: Այդուհանդերձ, Դատարանը նշում է, որ նման ընթացակարգային պահանջը կատարելու համար անհրաժեշտ իրավաբանական օգնություն ստանալու հնարավորության բացակայության պատճառով դիմումատուի՝ Վճռաբեկ դատարան դիմելու իրավունքը կախման մեջ է ընկել նրա ֆինանսական վիճակից: (34-35-րդ կետեր)

Դատարանը գտնում է, որ վճռաբեկ բողոքների՝ Վճռաբեկ դատարանում հանդես գալու լիազորություն ունեցող փաստաբանների կողմից ներկայացվելու ընթացակարգային պահանջի պայմաններում իրավաբանական օգնության դիմելու հնարավորության բացակայությունը անհամաչափորեն սահմանափակում է դիմումատուի՝ դատարան դիմելու իրավունքը: (36-րդ կետ)

Դատարանի՝ վերը նշված

պատճառաբանությունը այնուհետև հիմնավորվում է նրանով, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը 2008թ. հոկտեմբերի 8-ին հակասահմանադրական է ճանաչել ՔԴՕ 223-րդ հեղվածի 1-ին մասի 1-ին կետը և «Փաստաբանության մասին» ՀՀ օրենքի 29.1-րդ հոդվածը: Մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանը, inter alia, գտել է, որ Վճռաբեկ դատարանում հավատարմագրված փաստաբանների միջոցով վճռաբեկ բողոք բերելու կանոնն անհամաչափորեն սահմանափակում է Վճռաբեկ դատարանի մատչելիությունը՝ այդ դատարանի մատչելիությունը գործնականում պայմանավորելով բողոք բերած անձանց ֆինանսական վիճակով: Եվ վերջապես, դատարանը նշել է, որ 2009թ. հունվարի 1-ից արտոնագրված փաստաբանների միջոցով վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու ընթացակարգային պահանջը Հայաստանում այլևս չի գործում: Այս փաստը, այդուհանդերձ, որևէ կապ չունի խնդրո առարկա գործի հետ: (37-38-րդ կետեր)

<p>39. Նալբանդյան ը ընդդեմ Հայաստանի (31.03.2015թ., վերջնական 30.06.2015թ. <u>9935/06, 23339/06</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի (դատարանի մատչելիության իրավունք) խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո առաջին դիմումատուին՝ 27,000 եվրո՝ երկրորդ դիմումատուին և 25,000 եվրո</p>	<p>Առաջին դիմումատուն պնդել է, որ դատարանի մատչելիության իր իրավունքը խախտվել է, քանի որ վճռաբեկ դատարանը ձևական պատճառներով մերժել է ընդունել փաստաբան Ս.-ի բողոքը՝ չնայած, որ այն ըստ էության ընդունելի է եղել: (139-րդ կետ)</p> <p>Դատարանը վերահաստատում է, որ արդար դատաքնության իրավունքի հիմնարար բաղադրիչներից մեկն է</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված չէ:</p>
---	--	--	---	---

երրորդ
դիմումատուին
:
Ծախսերի և
ծախքերի
դիմաց՝ 100
եվրո՝
գումարած որևէ
տեսակի հարկ,
որը կարող է
հաշվարկվել
դիմումատունե
րին վճարվող
գումարի
նկատմամբ:

հանդիսանում յուրաքանչյուր անձի իրեն
ներկայացված քրեական մեղադրանքի
առնչությամբ փաստաբանի,
անհրաժեշտության դեպքում նաև
պետության կողմից նշանակված
պաշտպանի կողմից արդյունավետ
պաշտպանված լինելու իրավունքը,
չնայած վերջինս բացարձակ իրավունք չէ:
(140-րդ կետ) Դատարանը
վերահաստատում է, որ դատարան
դիմելու իրավունքը, որի մի մասն է
կազմում դատարանի մատչելիության
իրավունքը, բացարձակ չէ, բայց կարող է
ենթարկվել սահմանափակումների
պետության կողմից կարգավորման
եղանակով: Այս առումով պետությունն
ունի հայեցողական լիազորությունների
որոշակի շրջանակ: Այնուամենայնիվ
կիրառվող սահմանափակումները չպետք
է սահմանափակելն անհատի՝ դատարան
դիմելու իրավունքն՝ այնպես կամ այն
չափով, որ խախտվի այդ իրավունքի բուն
էությունը: Ավելին, որևէ սահմանափակում
համատեղելի չի լինի 6-րդ հոդվածի 1-ին
կետի դրույթների հետ, եթե այն չի
հետապնդում օրինական նպատակ և եթե
գործադրված միջոցների ու հետապնդվող
նպատակի միջև չկա համաչափության
ողջամիտ հարաբերություն: (145-րդ կետ)
Սույն գործում առաջին դիմումատուի
անունից իրավական հարցերի վերաբերյալ
փաստաբան Ս-ի կողմից ներկայացված
բողոքը Վճռաբեկ դատարանի կողմից չի
ընդդունվել քննության այն հիմքով, որ
փաստաբան Ս.-ն նրան ներկայացնելու
լիազորություն այլևս չի ունեցել:

Դատարանը համարում է, որ այն կանոնը, որով պահանջվում է, որ բողոքը դատարան ներկայացվի պատշաճ լիազորված անձի կողմից, ինքնին չի խախտում դատարանի մատչելիության իրավունքը: Մյուս կողմից, Դատարանը չի կարող անտեսել այն փաստը, որ առաջին և երկրորդ դիմումատուների՝ իրենց փաստաբանների ծառայություններից հրաժարվելու հանգամանքները պարուրված են անորոշությամբ: (146-րդ կետ)

Պետք է նշել, որ առաջին դիմումատուն անհամաչափորեն է զրկվել դատարանի մատչելիության իրավունքից, հետևաբար առկա է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի: (150-րդ կետ)

<p>40. Մելիքյանն ընդդեմ Հայաստանի (19.02.2013թ. վերջնական՝ 19.05.2013 թ. 9737/06) Եզրափակիչ անաձև՝ CMResDH(2014)44</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի (դատարանի մատչելիության խախտում:</p>	<p>Վճիռը Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 3 ամսվա ընթացքում, դիմումատուին պետք է վճարի 3,600 եվրո՝ ավելացված ոչ դրամական վնասի նկատմամբ վճարման ենթակա</p>	<p>Դատարան դիմելու իրավունքը, որի մի մասն է կազմում բողոքարկման իրավունքը, բացարձակ չէ և կարող է սահմանափակումների ենթարկվել՝ պետական կարգավորման տեսքով: Այս առումով պետությունն ունի որոշակի գնահատողական թույլատրելի հայեցողություն: Այնուամենայնիվ, կիրառված սահմանափակումները չպետք է սահմանափակեն անձին տրված բողոքարկման հնարավորությունը նմանատիպ ձևով կամ այնպիսի չափով, որը վնասի իրավունքի բուն էությունը: Բացի այդ, սահմանափակումը չի համապատասխանի հոդված 6-ին, եթե այն չի հետապնդում իրավաչափ նպատակ և եթե առկա չէ համաչափության ողջամիտ հարաբերություն օգտագործվող միջոցների և այն նպատակի միջև, որը պետք է</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված չէ:</p>
---	--	--	--	---

հարկերը, որը իրականացվի: (45-րդ կետ)
պետք է Անդրադառնալով սույն գործի
փոխարկվի հանգամանքներին՝ դատարանը նշում է,
պատասխանող որ ՀՀ օրենսդրությամբ, քննարկվող
արժույթի՝ վճարման օրվա իրավունք են ունեցել պետական
դրությամբ մարմինների անօրինական
գործողություններն անվավեր ճանաչելու:
գործող Այնուամենայնիվ, Քաղաքացիական
փոխարժեքով: դատավարության օրենսգրքի 160-րդ
հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությամբ,
որը դիմումատուի գործով կիրառվել է
ներպետական դատարանների կողմից,
ամբողջությամբ սահմանափակել է
դիմումատուի հնարավորությունը՝
իրականացնելու գործադիր իշխանության
կայացրած որոշման, մասնավորապես՝
որոշման դեմ դատական
պաշտպանության իրավունքը՝ անկախ այն
հանգամանքից, որոշման ենթադրյալ
հակաօրինականությունը կամ
հակասահմանադրականությունը
վկայակոչվել է, թե ոչ: Կառավարությունը
պնդում էր, որ ներպետական
դատարանները չեն մերժել քննել
դիմումատուի՝ որոշումն անվավեր
ճանաչելու վերաբերյալ պահանջը և այն,
որ դիմումատուի պահանջն ավելի շատ
վերաբերվում էր որոշման
հակասահմանադրականությանը, քան
նրա հակաօրինականությանը: Այս
առումով, Դատարանը նշում է, որ
դիմումատուի՝ որոշումն անվավեր
ճանաչելու մասին պահանջը վճարեկ
դատարանի կողմից 2005թ. սեպտեմբերի 9-
ին թողնվել է առանց քննության: (46-րդ

կետ)

...Դատարանը նշում է, որ ներպետական դատարանները չեն մատնանշել, թե արդյոք քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունը կիրառվել են դիմումատուի պահանջի նկատմամբ միայն այն մասով, որը վերաբերում է որոշման ենթադրյալ հակասահմանադրականությանը և եթե դա այդպես է, որոնք էին որոշման ենթադրյալ հակասահմանադրականության վերաբերյալ մասը առանց քննության թողնելու պատճառները: Հետևաբար, կարելի է եզրահանգել, քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունը դիմումատուի պահանջի նկատմամբ կիրառվել է ամբողջությամբ: Այս առումով Դատարանը հաշվի է առնում այն համգամանքը, որ ինչպես Սահմանադրական դատարանը իր 2006թ. նոյեմբերի 16-ի որոշման մեջ նշել է, գորյություն է ունեցել դատական մի պրակտիկա, համաձայն որի Քաղաքացիական դատարավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունը ներպետական դատարանների կողմից կիրառվել է Նախագահի կամ Կառավարության կայացված որոշման օրինականությունը վիճարկող պահանջները մերժելու համար: Վերջապես, քանի դեռ Սահմանադրական դատարանի որոշումը վերաբերելի է, Դատարանը նշում է, որ Քաղաքացիական

դատարավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերությունը անհամատեղել է Սահմանադրության՝ անձանց իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանությունը երաշխավորող դրույթների հետ, և ճանաչում է անվավեր: (47-րդ կետ)

Ելնելով վերոգրյալից, Դատարանը գտնում է, որ ներպետական դատարանները, կիրառելով նման չիմնավորված սահմանափակում դիմումատուի՝ գործադիր իշխանության ենթադրյալ անօրինական գործողության դեմ դատական պաշտպանության իրավունքի նկատմամբ, խախտել է դիմումատուի դատարան դիմելու իրավունքի բուն էությունը:

41. **Ամիրխանյան ընդդեմ Հայաստանի**
(03.12.2015թ.,
22343/08)

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին հոդվածի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո:

Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով երաշխավորված՝ դատարանի կողմից արդար դատաքննության իրավունքը հարկավոր է մեկնաբանել Կոնվենցիայի Նախաբանի լույսի ներքո, որով պայմանավորվող կողմերի ընդհանուր ժառանգության այլ բաղադրիչների հետ մեկտեղ նշված է նաև օրենքի գերակայության (իրավական պետություն) սկզբունքը: Օրենքի գերակայության հիմնարար հայեցակետերից է իրավական որոշակիության սկզբունքը, որի համաձայն, ի թիվս այլոց, դատարանների կողմից որևէ հարցի շուրջ կայացված վերջնական որոշումը չպետք է կասկածի տակ դնել: ... Իրավական որոշակիության սկզբունքը ենթադրում է դատական ակտի վերջնականության սկզբունքի

Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված չէ:

պահպանում: Նշված սկզբունքով մասնավորապես շեշտվում է, որ դատավարության կողմերից ոչ մեկն իրավունք չունի գործի վերաքննության և այլ կերպ դրա լուծման նպատակով պահանջել վերջնական և պարտադիր դատական ակտի վերանայում: Վերադաս դատարանների՝ վճիռը վերանայելու լիազորությունը միտված է ոչ թե գործի նոր քննությանը, այլ՝ դատական սխալների և բացթողումների շտկմանը: Վճռի դատական վերանայումը չպետք է համարվի քողարկված բողոքարկում, իսկ վճռի առարկայի վերաբերյալ երկու տարբեր կարծիքի առկայությունը դեռևս հիմք չի հանդիսանում դրա վերանայման համար: Նշված սկզբունքը կարելի է շրջանցել միայն էական և անհաղթահարելի բնույթի հանգամանքների բերումով առաջացած անհրաժեշտության դեպքում: (33-րդ կետ)

Ճիշտ է՝ տվյալ ժամանակահատվածում գործում էր Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1 հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված ընդհանուր կանոնի մեկ բացառություն, որով դատավարության կողմերին իրավունք էր վերապահվում ներկայացնել կրկնակի դիմում այն դեպքերում, երբ վճռաբեկ դատարանը նպատակահարմար է համարում շտկել բողոքում տեղ գտած թերությունները և որոշակի ժամկետ սահմանում դրանք շտկելու և բողոքը կրկին ներկայացնելու համար: Սակայն, նշված բացառությունը տվյալ դեպքում կիրառելի չէ, քանի որ 2007թ. ապրիլի 12-ի իր որոշման մեջ վճռաբեկ դատարանը հստակ հայտնել է, որ նպատակահարմար չի գտնում սահմանել նման ժամկետ: Վերոնշյալից ելնելով՝ Դատարանը հանգել

է այն եզրակացության, որ Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ 2007թ. մարտի 9-ի վճիռն այլևս բողոքարկման ենթակա չէ, և այն վերջնական և պարտադիր է դարձել Վճռաբեկ դատարանի՝ 2007թ. ապրիլի 12-ի որոշմամբ, որով վերջինս վերադարձրել է դատավարության հակառակ կողմի՝ 2007թ. մարտի 26-ին ներկայացված վճռաբեկ բողոքը: Այսպիսով, դատավարության նույն կողմի ներկայացրած կրկնակի բողոքն ընդունելով և այնուհետև այն բավարարելով՝ Վճռաբեկ դատարանը բեկանել է վերջնական վճիռը: Դատարանն ընդունում է, որ իրավական որոշակիության սկզբունքը կարող է խախտվել որոշ հանգամանքներում «սկզբունքային թերությունը» կամ «դատական սխալը» շտկելու նպատակով: Սակայն Կառավարությունը չի նշել տվյալ դեպքում նման հանգամանքների բերումով նշված սկզբունքը շրջանցելու մասին: Գործի նյութերում նույնպես ոչինչ չի ասվում նման նպատակի մասին: Ընդհակառակը, թվում է, թե վճռաբեկ դատարանը պարզապես նոր որոշում է կայացրել տվյալ գործով, ընդ որում՝ համապատասխան իրավական հիմքի բացակայությամբ, ուստիև՝ խախտել է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով ամրագրված դատական ակտի վերջնականության սկզբունքը: (38-39-րդ կետեր)

<p>42. Մաղաթեյան և ընդդեմ Հայաստանի (20.10.2015թ.,</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում</p>	<p>Դատարանը նշում է, որ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով տվյալ ատյանի «անկախ» լինելու փաստը պարզելու համար ի թիվս այլոց հարկավոր է հաշվի</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված չէ:</p>
---	---	--	--	---

7984/06)

ին հողվածի
խախտում: մ' 3,600 եվրո:
Ծախսերի և
ծախքերի
փոխհատուցու
մ' 1,300 եվրո:

առնել դրա անդամների նշանակման կարգը, նրանց պաշտոնավարման ժամկետը, արտաքին ճնշումներից պաշտպանված լինելու երաշխիքների առկայությունը և այն հարցը, թե արդյոք տվյալ մարմինն ունի անկախ մարմնի հատկանիշներ: Ինչ վերաբերում է «անկողմնակալությանը», այս պահանջն ունի երկու կողմ: Նախ, ատյանը պետք է սուբյեկտիվորեն զերծ լինի անձնական նախապաշարմունքներից կամ կողմնակալությունից: Երկրորդ, այն պետք է լինի անկողմնակալ նաև օբյեկտիվ տեսանկյունից, այսինքն՝ բավարար երաշխիքներ առաջարկի այս առումով ցանկացած իրավաչափ կասկած բացառելու համար: Անկախության և օբյեկտիվ անկողմնակալության հասկացությունները սերտորեն փոխկապակցված են, և Դատարանը շատ դեպքերում դրանք դիտարկում է համադրության մեջ: (42-րդ կետ)

Դատարանը վերահաստատում է, որ «դատարան դիմելու իրավունքը», որի բաղադրիչներից է արդար դատաքննության իրավունքը, բացարձակ իրավունք չի հանդիսանում, այլ ենթակա է մասնակի սահմանափակումների, քանի որ իր բնույթով հանդերձ այն ենթակա է կարգավորման պետության կողմից, որն այս հարցում ունի որոշակի հայեցողություն ցուցաբերելու իրավունք: Այդուհանդերձ, կիրառվող սահմանափակումները չպետք է անձի դատարան դիմելու իրավունքը սահմանափակեն այնչափ կամ այն աստիճան, որ հանգեցնեն նշված իրավունքի բուն էության խախտմանը: Եվ վերջապես, նման սահմանափակումները 6-րդ հողվածի 1-ին կետով հիմնավորված

չեն համարվում, եթե չեն հետապնդում իրավաչափ նպատակ, կամ եթե ձեռնարկվող միջոցները ողջամտորեն համաչափ չեն հետապնդվող նպատակին: (45-րդ կետ)

48. Նման հանգամանքներից ելնելով և հաշվի առնելով գործի քննության ժամանակ ֆիզիկական անձանց համար Սահմանադրական դատարան դիմելու անհնարիությունը՝ դիմումատուն լիովին զրկվել է որևէ դատարան կամ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պայմաններին համապատասխանող որևէ այլ իրավասու մարմին դիմելու և իր պաշտոնավարման ժամկետը վաղաժամկետ դադարեցնելու մասին նախագահի հրամանագիրը վիճարկելու հնարավորությունից:

Ի վերջո, Դատարանը նշում է, որ 2006թ. նոյեմբերի 16-ի իր որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը հակասահմանադրական է ճանաչել ՔԴՕ-ի 160-րդ հոդվածի 1-ին կետի երկրորդ պարբերությունը, քանի որ դատարանների կողմից դրա մեկնաբանության և կիրառման բերումով (մասնավորապես, ընդհանուր իրավասության դատարանները, որպես կանոն, հրաժարվում էին կարծիք հայտնել որոշ պետական մարմինների և պաշտոնյաների ընդունած ակտերի օրինականության շուրջ) այս դրույթը վտանգում էր ի թիվս այլոց անհատի՝ դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացումը: Այդուհանդերձ, նշված փաստը որևէ կերպ չի ազդում խնդրո առարկա գործի վրա:

Վերոնշյալից ելնելով՝ Դատարանը գտնում է, որ ՔԴՕ-ի 160-րդ հոդվածի 1-ին կետի երկրորդ պարբերության կիրառմամբ

տվյալ գործի շրջանակներում դրված սահմանափակմամբ, այն է՝ դիմումատուին պաշտոնից ազատելու մասին նախագահի հրամանագրի նկատմամբ դատական վերահսկողության սահմանափակմամբ խախտվում է «դատարան դիմելու իրավունքի» բուն էությունը: Այս եզրահանգումից ելնելով՝ Դատարանն անհրաժեշտ չի համարում պարզել, թե արդյոք դիմումատուի՝ դատարան դիմելու իրավունքի սահմանափակմամբ հետապնդվել է իրավաչափ նպատակ, և արդյոք նշված միջոցը համաչափ է եղել նման նպատակին, թե ոչ: (48-50-րդ կետեր)

7. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում ենթաակետի հետ	7. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ)	Գործողությունների ծրագիր Գործողությունների գեկույց
<p>43. Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի (15.11.2007, 15.02.2008, <u>26986/03</u>)</p> <p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Ծախսեր և ծախքեր՝ 7,000 եվրո</p> <p>78. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուին առաջադրված մեղադրանքը և դրան հետևած դատապարտումը, ինչպես նշված է վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրության և ոստիկանության կողմից նախապատրաստված այլ նյութերի մեջ, հիմնված են եղել ձեռքարկությունն իրականացնող ոստիկանների տված վկայությունների վրա: Դատարանի կարծիքով այն հանգամանքը, որ քրեական դատավարությունում միակ ապացույցը ձեռքարկությունն իրականացրած ոստիկանների ցուցմունքներն են, ինքնին չի հակասում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին, եթե մեղադրյալը հնարավորություն ունի ստուգելու այդ վկայությունները մրցակցային դատավարության ընթացքում:</p> <p>84. Դատարանը հիշեցնում է, որ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «բ» ենթակետը</p>	<p>ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: <u>DH-DD(2015)434</u></p> <p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ. Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 3,000 եվրո: Ծախսեր և ծախքեր՝ 7,000 եվրո</p> <p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Օրենսդրական միջոցառումներ <p>2005 թվականի հուլիսին Հայաստանի Վճռաբեկ դատարանն ընդունել է նախադեպային բնույթի որոշում, որն ազդեցություն է գործել վարչական օրենսդրության ոլորտի հետագա կանոնադրական փոփոխությունների և զարգացումների վրա: Պատշաճ կարգով հաշվի առնելով և վկայակոչելով դատարանի կայացած նախադեպային իրավունքի համակարգը Վճռաբեկ դատարանը վճռել է,</p>

երաշխավորում է «մեղադրյալին բավարար ժամանակ և հնարավորություններ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար» և այդ իսկ պատճառով ենթադրում է, որ ի շահ ինքնուրույն իրականացվող նրա պաշտպանական գործունեությունը կարող է ներառել այն ամենը ինչն «անհրաժեշտ է» հիմնական դատավարությունը կազմակերպելու համար: Մեղադրյալը պետք է հնարավորություն ունենա պատշաճ կերպով կազմակերպելու իր պաշտպանությունը և առանց սահմանափակումների կապված գործին վերաբերող բոլոր պաշտոնական փաստարկները դատարանին ներկայացնելու հնարավորության հետ, դրանով իսկ ազդեցություն ունենալ դատավարության արդյունքի վրա: Ավելին, այն հնարավորությունները, որոնցից յուրաքանչյուր ոք, ում ներկայացված է քրեական մեղադրանք պետք է կարողանա օգտվել, ներառում են նաև իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու նպատակով ամբողջ վարույթի ընթացքում իրականացված քննության արդյունքներին անձամբ ծանոթանալու հնարավորություն: 86. ... Դատարանը գտնում է նաև, որ միայն այն հանգամանքը, որ որ դիմումատուն ստորագրել է մի փաստաթուղթ, որում հայտնել է, որ չի ցանկանում ունենալ պաշտպան և ինքնուրույն է իրականացնելու իր պաշտպանությունը չի նշանակում, որ իրեն անհրաժեշտ չէ բավարար ժամանակ և հնարավորություններ դատական

որ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված վարչական կալանքը վարչական իրավական համակարգի մասով հանցագործությանը բնորոշ միջոց է, իսկ նշանակված պատժի ծանրության աստիճանը (հինգօրյա վարչական կալանք) բավարար հիմքեր է տալիս եզրակացնելու, որ հանցագործությունը դասակարգվել է որպես «քրեական»: Վերոնշյալից ելնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է դիմումատուի դատաքննության հրապարակայնության, ինչպես նաև իր դեմ վկայություն տված վկաներին հարցեր ուղղելու և այլոց կողմից հարցաքննելու և վկաներին դատարան կանչելու իրավունքների խախտում: Հիմք ընդունելով նշված որոշումը՝ անգամ նախքան Գալստյանի գործերի շարքի վերաբերյալ վճիռների կայացումը վարչական կալանքը կարգավորող խնդրահարույց օրենսդրական դրույթը ճանաչվել է որպես Կոնվենցիայի չափանիշներին չհամապատասխանող և չեղյալ է հայտարարվել 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին: Այսպիսով, հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքին առնչվող նման խախտում հետագայում բացառվում է: Բացի այդ, 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին ընդունվել է Վարչական դատավարության նոր օրենսգիրք: Լրացուցիչ երաշխիք հանդիսացող ՎԴՕ-ի 86-րդ Հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ելնելով գործի առանձնահատկություններից՝ վարչական դատարանը կարող է երկարաձգել վարչական հայցադիմումի պատասխանը ներկայացնելու ժամկետը հետևյալ դեպքերում՝ (i) սեփական նախաձեռնությամբ կամ (ii) պատասխանողի միջնորդությամբ: Հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքի նշանակման և արագացված դատաքննության անցկացման արդյունքում Կոնվենցիայի 6-րդ Հոդվածի 3-րդ կետի «բ» ենթակետով նախատեսված համապատասխան երաշխիքները չեն ապահովվել, ինչը հանգեցրել է արդար դատաքննության իրավունքի խախտման: Հարկավոր է շեշտել, որ այս խախտումն ուղղակիորեն կապված է խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող վարչական ընթացակարգի և վարչական կալանքի նշանակման գործելակերպի հետ: Ուստի, նշված ընթացակարգի և գործելակերպի վերացումը կբացառի հետագայում նման խախտումները:

նիստին արդյունավետորեն նախապատրաստվելու համար: Եվ ոչ էլ այն, որ դիմումատուն այդ կարճ նախնական քննության ընթացքում չի ներկայացրել որևէ որոշակի միջնորդություն, անպայմաններն նշանակում է, որ իրեն անհրաժեշտ չէ լրացուցիչ ժամանակ, որպեսզի կարողանա բավարար պայմաններում պատշաճ գնահատելու իրեն ներկայացված մեղադրանքը և քննարկելու տարբեր հնարավորություններ իրեն արդյունավետորեն պաշտպանելու համար: ...

87. Դատարանը նշում է, որ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրությունը, որը պարունակում է մեղադրանքը և հանդիսանում է դիմումատուի դեմ ներկայացված հիմնական հիմնական ապացույցը, հստակ չի սահմանում, թե որ ժամին է այդ փաստաթուղթը ներկայացվել նրան և ինչքան ժամանակ է տրամադրվել այդ փաստաթղթերին ծանոթանալու համար: ... Անգամ եթե ընդունենք, որ դիմումատուի գործը բարդ չէր, Դատարանը կասկածում է, որ այն պայմանները, որոնց առկայությամբ դիմումատուի նկատմամբ վարույթ է իրականացվել, սկսած նրան ձերբակալելու պահից մինչև դատապարտումը, եղել են այնպիսին, որ հնարավորություն են տվել նրան պատշաճ կերպով ծանոթանալու և գնահատելու իրեն ներկայացված մեղադրանքը և իր դեմ ներկայացված ապացույցները և իր պաշտպանությունը

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի

իրականացնելու նպատակով մշակելու կենսունակ իրավաբանական ռազմավարություն:

նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

44. **Գասպարյան և ընդդեմ Հայաստանի 2**
(16.06.2009, 16.09.2009, 22571/05)

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցություն ամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

29. Դատարանը նշում է, որ նմանատիպ փաստեր և գանգատներ արդեն քննել են Հայաստանի Հանրապետության դեմ ներկայացված մի շարք գործերով, որոնցով Դատարանը 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում է ճանաչել 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցմամբ:

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի...

Սույն գործի հանգամանքները գրեթե նույնական են: Դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական գործը արագացված կարգով քննվել է ՎԻՎՕ 277-րդ հոդվածով նախատեսված դրույթներով: Դիմումատուն նույնպես բերման է ենթարկվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում, առանց արտաքին աշխարհի հետ որևէ կապի հնարավորության, որտեղ նրան առաջադրվել է մեղադրանքը, և մի քանի ժամվա ընթացքում տարվել է դատարան և դատապարտվել է: Հետևաբար, սույն գործով դատարանը մեկ այլ եզրահանգման գալու պատճառ չի տեսնում և այսպիսով եզրակացնում է, որ դիմումատուի դատաքննությունը չի եղել արդար, մասնավորապես այն պատճառաբանությամբ, որ նրան չի տրամադրվել բավարար ժամանակ ու հնարավորություններ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով:

DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 3,000 եվրո: Ծախսեր և ծախքեր՝ 7,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

• Օրենսդրական միջոցառումներ
2005 թվականի հուլիսին Հայաստանի Վճռաբեկ դատարանն ընդունել է նախադեպային բնույթի որոշում, որն ազդեցություն է գործել վարչական օրենսդրության ոլորտի հետագա կանոնադրական փոփոխությունների և զարգացումների վրա: Պատշաճ կարգով հաշվի առնելով և վկայակոչելով դատարանի կայացած նախադեպային իրավունքի համակարգը՝ Վճռաբեկ դատարանը վճռել է, որ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված վարչական կալանքը վարչական իրավական համակարգի մասով հանցագործությանը բնորոշ միջոց է, իսկ նշանակված պատժի ծանրության աստիճանը (հինգօրյա վարչական կալանք) բավարար հիմքեր է տալիս եզրակացնելու, որ հանցագործությունը դասակարգվել է որպես «քրեական»: Վերոնշյալից ելնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է դիմումատուի՝ դատաքննության հրապարակայնության, ինչպես նաև իր դեմ վկայություն տված վկաներին հարցեր ուղղելու և այլոց կողմից հարցաքննելու և վկաներին դատարան կանչելու իրավունքների խախտում: Հիմք ընդունելով նշված որոշումը՝ անգամ նախքան Գալստյանի գործերի շարքի վերաբերյալ

վճիռների կայացումը վարչական կալանքը կարգավորող խնդրահարույց օրենսդրական դրույթը ճանաչվել է որպես Կոնվենցիայի չափանիշներին չհամապատասխանող և չեղյալ է հայտարարվել 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին: Այսպիսով, հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքին առնչվող նման խախտում հետագայում բացառվում է: Բացի այդ, 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին ընդունվել է Վարչական դատավարության նոր օրենսգիրք: Լրացուցիչ երաշխիք հանդիսացող ՎԴՕ-ի 86-րդ Հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ելնելով գործի առանձնահատկություններից՝ վարչական դատարանը կարող է երկարաձգել վարչական հայցադիմումի պատասխանը ներկայացնելու ժամկետը հետևյալ դեպքերում՝ (i) սեփական նախաձեռնությամբ կամ (ii) պատասխանողի միջնորդությամբ: Հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքի նշանակման և արագացված դատաքննության անցկացման արդյունքում Կոնվենցիայի 6-րդ Հոդվածի 3-րդ կետի «բ» ենթակետով նախատեսված համապատասխան երաշխիքները չեն ապահովվել, ինչը հանգեցրել է արդար դատաքննության իրավունքի խախտման: Հարկավոր է շեշտել, որ այս խախտումն ուղղակիորեն կապված է խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող վարչական ընթացակարգի և վարչական կալանքի նշանակման գործելակերպի հետ: Ուստի, նշված ընթացակարգի և գործելակերպի վերացումը կբացառի հետագայում նման խախտումները:

- **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

- **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և

հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ Երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

45. **Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի**
(10.04.2012, 10.07.2012, 34320/04)

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գույքակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի Ոչ նյութական վնասի փոխահտուցում յուրաքանչյուր դիմումատուին՝ 7,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի

132.Դատարանը ի սկզբանե նշում է, որ նմանատիպ զանգատներ արդեն իսկ քննվել են Հայաստանի դեմ մի շարք գործերով, որտեղ դատարանը գտել է, որ տեղի է ունեցել 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում՝ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի հետ մեկտեղ վերցված: *Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի,*

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի
ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով:
DH-DD(2015)434

խախտում: փոխհատուցում միասնաբար բոլոր դիմումատուներին՝ 7,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուների արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի...

133. Մասնավորապես, Դիմումատուների դեմ երկու վարչական գործերն էլ քննվել էին ՔԴՕ 277-րդ հոդվածով նախատեսված արագացված կարգով: Այլ վարչական կալանքներով գործերի պես, դիմումատուներին մեղադրանք էր ներկայացվել դատարան տանելուց և դատապարտվելուց մեկից մի քանի ժամ առաջ՝ ոստիկանության կալանքի տակ գտնվելու և արտաքին աշխարհի հետ որևէ շփում չունենալու պայմաններում: Այդ իսկ պատճառով դատարանը չի տեսնում սույն գործով մեկ այլ եզրակացության գալու համար որևէ պատճառ և եզրակացնում է, որ երկու վարչական վարույթների ընթացքում էլ յուրաքանչյուր դիմումատու չի ունեղել արդար դատաքննություն, մասնավորապես, իրենց պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար բավար ժամանակի և հնարավորությունների բացակայության տեսանկյունից:

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 7,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

• **Օրենսդրական միջոցառումներ**

2005 թվականի հուլիսին Հայաստանի Վճռաբեկ դատարանն ընդունել է նախադեպային բնույթի որոշում, որն ազդեցություն է գործել վարչական օրենսդրության ոլորտի հետագա կանոնադրական փոփոխությունների և զարգացումների վրա: Պատշաճ կարգով հաշվի առնելով և վկայակոչելով դատարանի կայացած նախադեպային իրավունքի համակարգը՝ Վճռաբեկ դատարանը վճռել է, որ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված վարչական կալանքը վարչական իրավական համակարգի մասով հանցագործությանը բնորոշ միջոց է, իսկ նշանակված պատժի ծանրության աստիճանը (հինգօրյա վարչական կալանք) բավարար հիմքեր է տալիս եզրակացնելու, որ հանցագործությունը դասակարգվել է որպես «քրեական»: Վերոնշյալից ելնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է դիմումատուի դատաքննության հրապարակայնության, ինչպես նաև իր դեմ վկայություն տված վկաներին հարցեր ուղղելու և այլոց կողմից հարցաքննելու և վկաներին դատարան կանչելու իրավունքների խախտում: Հիմք ընդունելով նշված որոշումը՝ անգամ նախքան Գալստյանի գործերի շարքի վերաբերյալ վճիռների կայացումը վարչական կալանքը կարգավորող խնդրահարույց օրենսդրական դրույթը ճանաչվել է որպես Կոնվենցիայի չափանիշներին չհամապատասխանող և չեղյալ է հայտարարվել 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին: Այսպիսով, հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքին առնչվող նման խախտում հետագայում բացառվում է: Բացի այդ, 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին ընդունվել է Վարչական դատավարության նոր օրենսգիրք: Լրացուցիչ երաշխիք հանդիսացող ՎԴՕ-ի 86-րդ Հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ելնելով գործի առանձնահատկություններից՝ վարչական դատարանը կարող է երկարաձգել վարչական հայցադիմումի պատասխանը ներկայացնելու ժամկետը հետևյալ

դեպքերում՝ (i) սեփական նախաձեռնությամբ կամ (ii) պատասխանողի միջնորդությամբ: Հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքի նշանակման և արագացված դատաքննության անցկացման արդյունքում Կոնվենցիայի 6-րդ Հոդվածի 3-րդ կետի «բ» ենթակետով նախատեսված համապատասխան երաշխիքները չեն ապահովվել, ինչը հանգեցրել է արդար դատաքննության իրավունքի խախտման: Հարկավոր է շեշտել, որ այս խախտումն ուղղակիորեն կապված է ինդրոս առարկա ժամանակահատվածում գործող վարչական ընթացակարգի և վարչական կալանքի նշանակման գործելակերպի հետ: Ուստի, նշված ընթացակարգի և գործելակերպի վերացումը կբացառի հետագայում նման խախտումները:

- **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

- **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, գանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի

հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

<p>46. Կիրակոսյան և ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 31237/03) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գույքակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p>78. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ նմանատիպ փաստեր և գանգատներ արդեն քննվել են Հայաստանի Հանրապետության դեմ ներկայացված մի շարք գործերով, որոնցով Դատարանը 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետերի խախտում է ճանաչել 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գույքակցմամբ. տես <i>Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի 86-88-րդ կետեր</i>, <i>Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի 66-67-րդ կետեր</i>: ... Սույն գործի փաստական հանգամանքները գրեթե նույնական են: Դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական գործը քննվել է արագացված դատաքննության կարգով՝ համաձայն ՎԻՎՕ-ի 277-րդ հոդվածի: Դիմումատուն սույն գործով ևս տարվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում՝ առանց արտաքին աշխարհի հետ շփման հնարավորության, որտեղ էլ նրան մեղադրանք է առաջադրվել և մի քանի</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը</i>: Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL 18.11.2014թ. DD(2014)1420 03.07.2015թ. DD(2015)738</p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո • Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ • Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը • Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն 				

Ժամ անց նա տարվել է դատարան և դատապարտվել: Հետևաբար, սույն գործով Ղատարանը մեկ այլ եզրահանգման գալու պատճառ չի տեսնում և եզրակացնում է, որ խախտվել է դիմումատուի արդար դատաքննության իրավունքը, մասնավորապես կապված այն բանի հետ, որ վերջինիս չի տրամադրվել պատշաճ ժամանակ և հնարավորություն իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:

ուղղված միջոցառումներ
Անհատական միջոցառումները կատարվեաժ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Կառավարությունն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի մեջ փոփոխություններ կատարելուց հետո վարչական կալանքը վերացվել է Հայաստանում: Ուստիև, վարչական կալանքի պատճառով ոչ ոք այլևս չի ազատագրկվի:

Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Ղատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

Ավելին, Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի առնչությամբ հարկավոր է նախևառաջ նշել, որ 2004 թվականից սկսած՝ գործարկվել է ազատագրկման վերաբերող նոր իրավական դաշտ: Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2004թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ ՆԿ-328-ՆԳ հրամանի համաձայն՝ ոստիկանության համակարգի ձերբակալվածներին պահելու բոլոր վայրերում գործարկվել է լայնածավալ վերանորոգման ծրագիր: Հարկավոր է նշել, որ 2007 թվականի զեկույցում Խոշտանգումների և այլ դաժան, անարդկային կամ

արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեն նշել և ողջունել է այդ փոփոխությունները: Նշված գործընթացի շրջանակներում 2004թ. դեկտեմբերի 24-ին ընդունվել է ՀՀ քրեակատարողական օրենսգիրքը, որով, ի թիվս այլոց սահմանվում է մեկ դատապարտյալին հատկացվող բնակելի տարածության մակերեսի չափի չորս քառակուսի մետր նվազագույն չափանիշը, ինչը «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» օրենքում 2005 թվականի փոփոխություններ կատարելուց հետո վերաբերում է նաև նախնական կալանքի տակ գտնվողներին (տե՛ս՝ CPT/Inf (2007) 47, կետեր՝ 28, 29, 34):

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*

«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-

ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):5 Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

• *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության

տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>47. Թաղևոսյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009 <u>41698/04</u>) Եզրափակիչ</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցու</p>	<p>72. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ նմանատիպ փաստեր և գանգատներ արդեն քննվել են Հայաստանի Հանրապետության դեմ ներկայացված մի շարք գործերով, որոնցով Դատարանը 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետերի խախտում</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. <u>DG-HL</u> 18.11.2014թ. <u>DD(2014)1420</u> 03.07.2015թ. <u>DD(2015)738</u></p>
--	--	---	--	---

քանաձև՝
[CM/ResDH\(2015\)169](#)

ընդ մասի (բ) կետի խախտում:

մ՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

է ճանաչել 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցմամբ. Տ՛ես *Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի 86-88-րդ կետեր, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի 66-67-րդ կետեր: ...* Սույն գործի փաստական հանգամանքները գրեթե նույնական են: Դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական գործը քննվել է արագացված դատաքննության կարգով՝ համաձայն ՎԻՎՕ-ի 277-րդ հոդվածի: Դիմումատուն սույն գործով ևս տարվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում՝ առանց արտաքին աշխարհի հետ շփման հնարավորության, որտեղ էլ նրան մեղադրանք է առաջադրվել և մի քանի ժամ անց նա տարվել է դատարան և դատապարտվել: Հետևաբար, սույն գործով Դատարանը մեկ այլ եզրահանգման գալու պատճառ չի տեսնում և եզրակացնում է, որ խախտվել է դիմումատուի արդար դատաքննության իրավունքը, մասնավորապես կապված այն բանի հետ, որ վերջինիս չի տրամադրվել պատշաճ ժամանակ և հնարավորություն իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:

Անհատական բնույթի միջոցառումներ

- Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Կառավարությունն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի մեջ փոփոխություններ կատարելուց հետո վարչական կալանքը վերացվել է Հայաստանում: Ուստիև, վարչական կալանքի պատճառով ոչ ոք այլևս չի ազատագրկվի:

Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ

անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան: Ավելին, Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի առնչությամբ հարկավոր է նախևառաջ նշել, որ 2004 թվականից սկսած՝ գործարկվել է ազատագրկման վերաբերող նոր իրավական դաշտ: Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2004թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ ՆԿ-328-ՆԳ հրամանի համաձայն՝ ոստիկանության համակարգի ձեռքարկվածներին պահելու բոլոր վայրերում գործարկվել է լայնածավալ վերանորոգման ծրագիր: Հարկավոր է նշել, որ 2007 թվականի գեկույցում Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեն նշել և ողջունել է այդ փոփոխությունները: Նշված գործընթացի շրջանակներում 2004թ. դեկտեմբերի 24-ին ընդունվել է ՀՀ քրեակատարողական օրենսգիրքը, որով, ի թիվս այլոց սահմանվում է մեկ դատապարտյալին հատկացվող բնակելի տարածության մակերեսի չափի չորս քառակուսի մետր նվազագույն չափանիշը, ինչը «Ձեռքարկված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» օրենքում 2005 թվականի փոփոխություններ կատարելուց հետո վերաբերում է նաև նախնական կալանքի տակ գտնվողներին (տե՛ս՝ CPT/Inf (2007) 47, կետեր՝ 28, 29, 34):

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կատարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով

հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Գիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*
Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների,

դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և

Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

48. **Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի**
(27.10.2009, 27.01.2010 22387/05)

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

66. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ նմանատիպ փաստեր և զանգատներ արդեն քննվել են Հայաստանի Հանրապետության դեմ ներկայացված մի շարք գործերով, որոնցով Դատարանը 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետերի խախտում է ճանաչել 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցմամբ. *Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի 86-88-րդ կետեր, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի 66-67-րդ կետեր: ...* Սույն գործի փաստական հանգամանքները գրեթե նույնական են: Դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական գործը քննվել է արագացված դատաքննության կարգով՝ համաձայն ՎԻՎՕ-ի 277-րդ հոդվածի: Դիմումատուն սույն գործով ևս տարվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում՝ առանց արտաքին աշխարհի հետ շփման հնարավորության, որտեղ էլ նրան մեղադրանք է առաջադրվել և մի քանի ժամ անց նա տարվել է դատարան և դատապարտվել: Հետևաբար, սույն գործով Դատարանը մեկ այլ եզրահանգման գալու պատճառ չի տեսնում և եզրակացնում է, որ խախտվել է դիմումատուի արդար դատաքննության իրավունքը, մասնավորապես կապված այն բանի հետ,

Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի իմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:
Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL
18.11.2014թ. DD(2014)1420
03.07.2015թ. DD(2015)738

Անհատական բնույթի միջոցառումներ

- Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Կառավարությունն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի մեջ փոփոխություններ կատարելուց հետո վարչական կալանքը վերացվել է Հայաստանում: Ուստիև, վարչական կալանքի պատճառով ոչ ոք այլևս չի

որ վերջինիս չի տրամադրվել պատշաճ ժամանակ և հնարավորություն իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:

ազատագրկվի:

Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուցորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

Ավելին, Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի առնչությամբ հարկավոր է նախևառաջ նշել, որ 2004 թվականից սկսած՝ գործարկվել է ազատագրկման վերաբերող նոր իրավական դաշտ: Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2004թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ ՆԿ-328-ՆԳ հրամանի համաձայն՝ ոստիկանության համակարգի ձերբակալվածներին պահելու բոլոր վայրերում գործարկվել է լայնածավալ վերանորոգման ծրագիր: Հարկավոր է նշել, որ 2007 թվականի զեկույցում Խոշտանգումների և այլ դաժան, անարդյակային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեն նշել և ողջունել է այդ փոփոխությունները: Նշված գործընթացի շրջանակներում 2004թ. դեկտեմբերի 24-ին ընդունվել է ՀՀ քրեակատարողական օրենսգիրքը, որով, ի թիվս այլոց սահմանվում է մեկ դատապարտյալին հատկացվող բնակելի տարածության մակերեսի չափի չորս քառակուսի մետր նվազագույն չափանիշը, ինչը «Ձերբակալված և կալանավորված

անձանց պահելու մասին» օրենքում 2005 թվականի փոփոխություններ կատարելուց հետո վերաբերում է նաև նախնական կալանքի տակ գտնվողներին (տե՛ս՝ CPT/Inf (2007) 47, կետեր՝ 28, 29, 34):

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ

դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

• *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության սկադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության սկադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ

առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>49. Մխիթարյան և ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 22390/05) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո:</p>	<p>75. Դատարանը նախ և առաջ նշում է, որ նմանատիպ փաստեր և զանգառներ արդեն քննվել են Հայաստանի Հանրապետության դեմ ներկայացված մի շարք գործերով, որոնցով Դատարանը 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետերի խախտում է ճանաչել 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցմամբ. Տ՛ես <i>Գայսոյանն ընդդեմ Հայաստանի 86-88-րդ կետեր, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի 66-67-րդ կետեր</i>: ... Սույն գործի փաստական հանգամանքները գրեթե նույնական են: Դիմումատուի դեմ հարուցված վարչական գործը քննվել է արագացված</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը</i>: Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL 18.11.2014թ. DD(2014)1420 03.07.2015թ. DD(2015)738</p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո • Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված 				

դատաքննության կարգով՝ համաձայն ՎԻՎՕ-ի 277-րդ հոդվածի: Դիմումատուն սույն գործով ևս տարվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում՝ առանց արտաքին աշխարհի հետ շփման հնարավորության, որտեղ էլ նրան մեղադրանք է առաջադրվել և մի քանի ժամ անց նա տարվել է դատարան և դատապարտվել: Հետևաբար, սույն գործով Դատարանը մեկ այլ եզրահանգման գալու պատճառ չի տեսնում և եզրակացնում է, որ խախտվել է դիմումատուի արդար դատաքննության իրավունքը, մասնավորապես կապված այն բանի հետ, որ վերջինիս չի տրամադրվել պատշաճ ժամանակ և հնարավորություն իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար:

միջոցառումներ

- Միջցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Շնորհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուճորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան: Ավելին, Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի առնչությամբ հարկավոր է նախևառաջ նշել, որ 2004 թվականից սկսած՝ գործարկվել է ազատագրկման վերաբերող նոր իրավական դաշտ: Մասնավորապես, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2004թ. դեկտեմբերի 28-ի թիվ ՆԿ-328-ՆԳ հրամանի համաձայն՝ ոստիկանության համակարգի ձեռքակալվածներին պահելու բոլոր վայրերում գործարկվել է լայնածավալ վերանորոգման ծրագիր: Հարկավոր է նշել, որ 2007 թվականի զեկույցում Խոշտանգումների և այլ դաժան, անարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման

Եվրոպական կոմիտեն նշել և ողջունել է այդ փոփոխությունները: Նշված գործընթացի շրջանակներում 2004թ. դեկտեմբերի 24-ին ընդունվել է ՀՀ քրեակատարողական օրենսգիրքը, որով, ի թիվս այլոց սահմանվում է մեկ դատապարտյալին հատկացվող բնակելի տարածության մակերեսի չափի չորս քառակուսի մետր նվազագույն չափանիշը, ինչը «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» օրենքում 2005 թվականի փոփոխություններ կատարելուց հետո վերաբերում է նաև նախնական կալանքի տակ գտնվողներին (տե՛ս՝ CPT/Inf (2007) 47, կետեր՝ 28, 29, 34):

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:
- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի

27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):5 Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

• *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ

ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>50. Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի (17.07.2008, 01.12.2008, <u>33268/03</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայ - ի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի գուգակցությամբ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ)</p>	<p>65. Քանի որ դիմումատուի նկատմամբ տեղի ունեցած վարչական վարույթները գործնականում ունեն նույնական հանգամանքներ, ապա Դատարանը հնարավոր է համարում դրանք քննարկել միասին: 66. Դատարանը նախապես նկատում է, որ նմանատիպ փաստեր և զանգատներ</p>	<p>ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Մափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: <u>DH-DD(2015)434</u></p>
--	--	---	--

կետի
խախտում:

արդեն իսկ քննարկվել են ... *Գալստյանի* գործում, որտեղ Դատարանը գտել էր, որ տեղի է ունեցել 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (բ) կետի խախտում 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի զուգակցմամբ տե՛ս *Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի* գործը, 86-88-րդ կետեր: Սույն գործի հանգամանքները գործնականում նույնական են: Դիմումատուի դեմ երկու վարչական գործերն էլ քննվել են ՎԻՎՕ-ի 277-րդ հոդվածով նախատեսված արագացված կարգով: Երկու դեպքում էլ դիմումատուն նույնպես տարվել և պահվել է ոստիկանության բաժնում՝ առանց արտաքին աշխարհի հետ որևէ կապի, որտեղ նրան ներկայացվել է մեղադրանքը և ժամերի ընթացքում տարվել դատարան ու ճանաչվել մեղավոր: Դատարանը, հետևաբար, որևէ պատճառ չի տեսնում սույն գործում կայացնել այլ որոշում և եզրակացնում է, որ 2003թ. ապրիլի 7-ի և 9-ի երկու դատավարություններում էլ դիմումատուն չի ունեցել արդար դատաքննություն, մասնավորապես, իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու նպատակով բավարար ժամանակ և միջոցներ չունենալու մասով:

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 3,000 եվրո: Ծախսեր և ծախքեր՝ 7,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Օրենսդրական միջոցառումներ

2005 թվականի հուլիսին Հայաստանի Վճռաբեկ դատարանն ընդունել է նախադեպային բնույթի որոշում, որն ազդեցություն է գործել վարչական օրենսդրության ոլորտի հետագա կանոնադրական փոփոխությունների և զարգացումների վրա: Պատշաճ կարգով հաշվի առնելով և վկայակոչելով դատարանի կայացած նախադեպային իրավունքի համակարգը Վճռաբեկ դատարանը վճռել է, որ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված վարչական կալանքը վարչական իրավական համակարգի մասով հանցագործությանը բնորոշ միջոց է, իսկ նշանակված պատժի ծանրության աստիճանը (հինգօրյա վարչական կալանք) բավարար հիմքեր է տալիս եզրակացնելու, որ հանցագործությունը դասակարգվել է որպես «քրեական»: Վերոնշյալից ելնելով՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է դիմումատուի դատաքննության հրապարակայնության, ինչպես նաև իր դեմ վկայություն տված վկաներին հարցեր ուղղելու և այլոց կողմից հարցաքննելու և վկաներին դատարան կանչելու իրավունքների խախտում: Հիմք ընդունելով նշված որոշումը՝ անգամ նախքան Գալստյանի գործերի շարքի վերաբերյալ վճիռների կայացումը վարչական կալանքը կարգավորող խնդրահարույց օրենսդրական դրույթը ճանաչվել է որպես Կոնվենցիայի չափանիշներին չհամապատասխանող և չեղյալ է հայտարարվել 2005թ. դեկտեմբերի 16-ին: Այսպիսով, հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքին առնչվող նման խախտում հետագայում բացառվում է: Բացի այդ, 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին ընդունվել է Վարչական դատավարության նոր օրենսգիրք: Լրացուցիչ երաշխիք հանդիսացող ՎԴՕ-ի 86-րդ Հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ելնելով գործի առանձնահատկություններից՝ վարչական դատարանը կարող է երկարաձգել վարչական հայցադիմումի պատասխանը ներկայացնելու ժամկետը հետևյալ

դեպքերում՝ (i) սեփական նախաձեռնությամբ կամ (ii) պատասխանողի միջնորդությամբ: Հարկավոր է ընդգծել, որ վարչական կալանքի նշանակման և արագացված դատաքննության անցկացման արդյունքում Կոնվենցիայի 6-րդ Հոդվածի 3-րդ կետի «բ» ենթակետով նախատեսված համապատասխան երաշխիքները չեն ապահովվել, ինչը հանգեցրել է արդար դատաքննության իրավունքի խախտման: Հարկավոր է շեշտել, որ այս խախտումն ուղղակիորեն կապված է ինդրոս առարկա ժամանակահատվածում գործող վարչական ընթացակարգի և վարչական կալանքի նշանակման գործելակերպի հետ: Ուստի, նշված ընթացակարգի և գործելակերպի վերացումը կբացառի հետագայում նման խախտումները:

- **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

- **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, գանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի

հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

8. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում ենթակետի հետ	8. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի գ)	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց
<p>51. Նալբանդյան և ընդդեմ Հայաստանի (31.03.2015թ., վերջնական՝ 30.06.2015թ. <u>9935/06</u>, <u>23339/06</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում գուգակցված Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի գ) ենթակետի հետ (արդյունավետ իրավաբանական օգնություն), Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո առաջին դիմումատուին՝ 27,000 եվրո՝ երկրորդ դիմումատուին և 25,000 եվրո երրորդ դիմումատուին :</p> <p>Ծախսերի և ծախքերի դիմաց՝ 100 եվրո՝</p>	<p>Առաջին և երկրորդ դիմումատուները պնդել են, որ դատական նիստերի դահլիճում անվտանգության ապահովման մասին Կառավարության պնդումը չի համապատասխանում իրականությանը: Ընդհակառակը, փաստաբանների դեմ հնչած սպառնալիքները և բռնության դեպքերը եղել են դատարանի լուր համաձայնությամբ: Դատարանում անվտանգության ապահովման մասին դատարանի հավաստիացումները եղել են պարզապես սին հայտարարություններ: Ավելին՝ ՔԴՕ-ի 98-րդ հոդվածով պահանջվում է, որ անվտանգության հետ կապված բողոքները քննվեն անմիջապես՝ ամենաուշը 24 ժամվա ընթացքում: Որոշումը պետք է կայացվեր, իսկ դրա պատճենը պետք է ուղարկվեր տվյալ անձին: Սակայն նման որոշում չի</p>	<p>Գործողությունների ծրագրի կամ գեկույց ներկայացված չէ:</p>

գումարած
որևէ տեսակի
հարկ, որը
կարող է
հաշվարկվել
դիմումատունե
րին վճարվող
գումարի
նկատմամբ:

կայացվել առաջին ատյանի կամ
Վերաքննիչ դատարանների կողմից և որևէ
հատուկ պաշտպանության միջոցներ չեն
ձեռնարկվել: Այսպիսով փաստաբանին
անվտանգության երաշխիքներ չեն տրվել,
որի պատճառով էլ փաստաբանը չի
կարողացել ներկայանալ: Արդյունքում
առաջին և երկրորդ դիմումատուները
զրկված են եղել արդյունավետ
իրավաբանական օգնությունից: (138-րդ
կետ)

Դատարանը վերահաստատում է, որ
արդար դատաքննության իրավունքի
հիմնարար բաղադրիչներից մեկն է
հանդիսանում յուրաքանչյուր անձի իրեն
ներկայացված քրեական մեղադրանքի
առնչությամբ փաստաբանի,
անհրաժեշտության դեպքում նաև
պետության կողմից նշանակված
պաշտպանի կողմից արդյունավետ
պաշտպանված լինելու իրավունքը,
չնայած վերջինս բացարձակ իրավունք չէ:
(140-րդ կետ)

Դատարանը նշում է, որ և՛ մարզի, և՛
վերաքննիչ դատարանների նիստերը, ըստ
երևույթին, անցկացվել են առաջին և
երկրորդ դիմումատուների, նրանց
ընտանիքի անդամների և
փաստաբանների նկատմամբ անընհատ
սպառնալիքների, հայհոյանքների և
ֆիզիկական բնույթի ոտնձգությունների
մթնոլորտում: Պարզվում է, որ բազմաթիվ
առիթներով ծեծկռտուքներ են եղել, կամ
փաստաբանները ֆիզիկական
վնասվածքներ են ստացել: Իրավիճակն
այնքան վատ է եղել, որ փաստաբանները
ստիպված են եղել չներկայանալ
դատական նիստերին՝ վախենալով իրենց
անվտանգության համար և ներկայացրել
են բազմաթիվ բողոքներ, այդ թվում՝ մեկը

ուստիկանությանը: Դատարանը կասկած չունի, որ դատարանում նման իրավիճակը պետք է որ բացասաբար ազդած լիներ դատարանում փաստաբանների վարքագծի, ինչպես նաև գործի հետ կապված ընդհանուր աշխատանքների վրա: Ի վերջո Դատարանը նշում է, որ այս իրավիճակը շարունակվել է ամբողջ դատավարության ընթացքում առաջին և երկրորդ առտյաններում, որոնք կոչված են եղել հրապարակային դատական նիստի ժամանակ պարզել փաստերի և իրավունքի հետ կապված հարցերն ու կայացնել դատավճիռ: (143-րդ կետ)

Վերոնշյալի լույսի ներքո, Դատարանը գտնում է, որ առաջին և երկրորդ դիմումատուների քրեական գործով դատական նիստերի անցկացման ձևը խախտել է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 3-րդ կետի գ) ենթակետով սահմանված երաշխիքները: (144-րդ կետ)

Դատարանը վերահաստատում է, որ դատարանի դիմելու իրավունքը, որի մի մասն է կազմում դատարանի մատչելիության իրավունքը, բացարձակ չէ, բայց կարող է ենթարկվել սահմանափակումների պետության կողմից կարգավորման եղանակով: Այս առումով պետությունն ունի հայեցողական լիազորությունների որոշակի շրջանակ: Այնուամենայնիվ կիրառվող սահմանափակումները չպետք է սահմանափակեն անհատի դատարան դիմելու իրավունքն՝ այնպես կամ այն չափով, որ խախտվի այդ իրավունքի բուն էությունը: Ավելին, որևէ սահմանափակում համատեղելի չի լինի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի դրույթների հետ, եթե այն չի հետապնդում օրինական նպատակ և եթե գործադրված միջոցների ու հետապնդվող

նպատակի միջև չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերություն: (145-րդ կետ)
 Դատարանը համապատասխանաբար նշում է, որ առաջին և երկրորդ դիմումատուները զրկված են եղել արդյունավետ իրավաբանական օգնությունից, հետևաբար առկա է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում զուգակցված Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի գ) ենթակետի հետ: (150-րդ կետ)

9. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում ենթակետի հետ	9. ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում զուգակցված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի դ)	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց
<p>52. Գաբրիելյան և ընդդեմ Հայաստանի (10.04.2012, 10.07.2012թ 8088/05)</p> <p>Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում՝ 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (դ) ենթակետի հետ միասին վերցված՝ դիմումատուի կողմից իր դեմ ցուցմունք տված վկաներին հարցաքննելու հնարավորություն չունենալու առնչությամբ</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 2,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 1,600 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p> <p>75. Դատարանը կրկնում է, որ ապացույցի ընդունելիությունը ի սկզբանե ներպետական կարգավորման խնդիր է, և, որպես համընդհանուր կանոն ներպետական դատարանները պետք է գնահատական տան ներկայացված ապացույցներին: Կոնվենցիայի ներքո Դատարանի խմբի քննության է ոչ թե սահմանել կանոն, որով վկաների ցուցմունքները ճիշտ կընդունվեն որպես ապացույց, այլ հստակեցնել, թե արդյոք վարույթն ամբողջությամբ, ներառյալ ապացույցների ձեռքբերման գործընթացը, արդար էր:</p> <p>76. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի (դ) ենթակետը արտացոլում է այն սկզբունքը, որ մինչ մեղադրյալի դատապարտումն ներկայացված բոլոր ապացույցները պետք է պատշաճ դիտարկվեն իր ներկայությամբ հրապարակային դատաքննության ընթացքում՝ հաշվի առնելով մրցակցության սկզբունքը: Այս սկզբունքից</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2013թ. ապրիլի 24-ին: DH-DD(2013)493</p> <p>Անահատական բնույթի միջոցառումներ. արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 2,500 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 1,600 եվրո:</p> <p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.</p> <ul style="list-style-type: none"> Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում Օրենսդրական միջոցառումներ <p>Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և 2013թ. ապրիլի 8-ին տեղադրվել ԱՆ պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները պատշաճ</p>	

բ:

հնարավոր է բացառություններ կատարել, սակայն այդ դեպքում չպետք է խախտվի պաշտպանության իրավունքը, որը որպես կանոն, պահանջում է, որպեսզի մեղադրյալին ընձեռնվի բավարար և պատշաճ հնարավորություն առարկություններ ներկայացնելու և հարցաքննելու իր դեմ ցուցմունք տված վկաներին, ինչպես վկայի ցուցմունք տակու ընթացքում, այնպես էլ դատավարության հետագա փուլերում ... :

78. Բացակայող վկայի կողմից ներկայացված ապացույցները ընդունելու համար լավ պատճառաբանական պահանջն առաջնային քննարման խնդիր է, որը պետք է ուսումնասիրվի մինչ այդ ապացույցները միակը կամ վճռորոշը համարելը: Նույնսիկ երբ բացակայող վկայի ապացույցը միակը կամ վճռորոշը չի եղել, Դատարանը այնուամենայնիվ գտել է, որ տեղի է ունեցել 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 3-րդ կետի (դ) ենթակետի խախտում, քանի որ վկային չհարցաքննելու համար լավ պատճառաբանություն չի ներկայացվել: Սա այն պատճառով է, որ որպես կանոն, վկաները պետք է տան ցուցմունքներ դատաքննության փուլում և որ բոլոր ողջամիտ ջանքերը պետք է ներդրվեն նրանց ներկայությունն ապահովելու համար: Այսինսով եթե վկան չի ներկայանում բանավոր ցուցմունք տալու համար, ապա պարտավորվածություն կա տեղեկանալ, թե արդյոք այդ բացակայությունն արդարացված էր:

կարգով տեղեկացվել են վճռի մասին և ստացել դրա թարգմանությունը: Բացի այդ, վճիռը պատշաճ կարգով տարածվել է համապատասխան անձանց շրջանում: ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես Գաբրիելյանի գործի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության սկադեմիայի, Դատախազներ ի դպրոցի և Դատական դպրոցի, ինչպես նաև պետական ծառայողների և կալանավայրերի աշխատակիցների համար կազմակերպվող դասընթացների ուսումնական ծրագրերում: Օրենսդրական միջոցառումների շրջանակներում Կառավարությունը հայտնում է, որ ներկայումս բարեփոխումներ են իրականացվում Քրեական դատավարության օրենսգրքով ամրագրված ցուցմունքի հրապարակման ընթացակարգում: Արդարադատության նախարարության աշխատանքային խումբը միջազգային գործընկերների (ԵԱՀԿ ԺՀՄԻԳ, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության

79. Սույն գործով Դատարանը նշել է, որ դիմումատուն մեղավոր էր ճանաչվել պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված կոչեր անելու համար:

...

81. ... Հատկանշական է այն փաստը, որ երբ վկան բացակայում է երկրից, որտեղ վարույթն ընթանում է, դա ինքնին բավարար չէ 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի (դ) ենթակետի պահանջներին բավարարելու համար, որը Պայմանավորող պետություններից պահանջում է ձերնարկել դրական քայլեր՝ մեղադրյալին հնարավորություն ընձեռելով հարցաքննել իր դեմ ցուցմունք տված վկաներին: Այսպիսի միջոցառումները կազմում են Պայմանավորող պետությունների կողմից կատարման ենթակա պարտավորությունների մաս, որը պետք է երաշխավորի 6-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքների արդյունավետ իրականացում:

84. Դատարանը եզրակացնում է, որ իշխանությունների կողմից գործադրված ջանքերն այս գործի շրջանակներում բավարար չեն կարող համարվել: ... Այսպիսով չի կարելի պնդել, որ առկա էին հարգելի պատճառներ վկաներին չհարցաքննելու համար, կամ որ ներպետական իշխանություններն իրականացրել են իրենց պարտականությունը՝ ճշտելու արդյոք նրանց բացակայությունն արդարացված էր: ...

86. Վերը նշված դիտարկումները բավարար

տնտեսական համագործակցության կազմակերպություն, ԱՄՆ դեսպանատուն) աջակցությամբ մշակել է նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագիծը: Որոշ դրույթների մշակման ժամանակ հաշվի են առնվել Գաբրիելյանի գործում արձանագրված խախտումները: Մշակվել են նոր մոտեցումներ, որոնք ուղղված են ցուցմունքների և ապացույցների հետ կապված ավելի շատ երաշխիքների ապահովմանը:

Համապատասխան իրավական դրույթները մանրամասն ներկայացվում են նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծում: Նախ, մշակվել է նոր մեխանիզմ (Գլուխ 42 «Ցուցմունքի դատական դեպոնացումը»)՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի «դ» ենթակետին համապատասխան հակընդդեմ հարցման (խաչաձև հարցաքննություն) իրավունքը մինչդատական վարույթում երաշխավորելու համար: Երկրորդ, մշակվել է հատուկ մեխանիզմ խոցելի վիճակում հայտնված վկաների՝ պաշտպանության համար՝ առանց խախտելու Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի

են Դատարանին միանշանակ եզրակացնելու, որ դատապարտման հարցը լուծելիս առանց հիմնավորման սահմանափակվել է դիմումատուի՝ վճռորոշ դեր ունեցող վկաներին հարցաքննելու իրավունքը: Նա չէր կարող նրանց արժանահավատ լինելու հանգամանքը ենթարկել մանրակրկիտ ստուգման կամ կասկածի տակ դնել նրանց գրավոր ցուցմունքները: ...

3-րդ կետի «դ» ենթակետին համապատասխան խաչաձև հարցաքննության իրավունքը: Երրորդ, որոշակի առաջընթաց է արձանագրվել մինչդատական վարույթում կամ դատարանում ցուցմունքների հրապարակման ընթացակարգերում: Մասնավորապես, նախագծի 336-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ մինչդատական վարույթում կամ դատարանում ցուցմունքի հրապարակումը թույլատրվում է շատ քիչ դեպքերում, մասնավորապես, եթե. ա) մինչդատական վարույթում անձի ցուցմունքը սույն օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան դեպոնացվել է, բ) անձի՝ դատարանում և նախկինում տված ցուցմունքների միջև առկա է էական հակասություն, գ) օգտվելով իր սահմանադրական իրավունքից՝ մեղադրյալն իրավաչափորեն հրաժարվել է դատարանում ցուցմունք տալուց, դ) վկան կամ տուժողն անիրավաչափորեն հրաժարվել է դատարանում ցուցմունք տալուց, ե) անձը մահացել է, և մինչդատական վարույթում ծանր հիվանդության հիմքով տվյալ

անձի ցուցմունքի
 դեպոնացման
 անհրաժեշտությունը
 ողջամտորեն բացակայել է:
 Քրեական դատավարության
 նոր օրենսգրքի նախագիծը
 մշակելու ընթացքում
 պատշաճ կերպով քննարկվել
 են բոլոր համապատասխան
 փոփոխությունները, և
 մասնավորապես հաշվի են
 առնվել ՄԻԵԴ-ի
 նախադեպային իրավունքը և
 ընդդեմ Հայաստանի քննված
 գործերը: Վերոնշյալ
 դրույթների նպատակն էր
 կանխել Հայաստանի
 իրավական համակարգում
 նման իրավական
 մեխանիզմների
 բացակայության պատճառով
 հետագայում հնարավոր
 խախտումները: Վերջնական
 նախագիծը պետք է այս
 տարի քննարկվի ՀՀ ԱԺ
 կողմից և նախատեսվում է,
 որ այն ուժի մեջ կմտնի 2014
 թվականին:

9.ՄԻԵԿ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
53.	Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.10.2012թ. վերջնական 02.01.2013թ. 40094/ 05)	Կոնվենցիայ ի 6-րդ հոդվածի 2- րդ կետի խախտում	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցու մ՝ 25, 000 եվրո, Ծախսերի ու ծախքերի փոխհատուցու	Դատարանը վերահաստատում է, որ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված անմեղության կանխավարկածը արդար քրեական դատավարության այն բաղադրիչներից մեկն է, որը պահանջվում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով: Այն կխախտվի, եթե քրեական իրավախախտման մեջ մեղադրվող անձի	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2014 փետրվարի 25-ին <u>DH-DD(2014)328</u> , Վճռի կատարման վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվություն ներկայացվել է 2015 թ. փետրվարի 16- ին

մ' 6,000 եվրո

վերաբերյալ պետական պաշտոնյայի ցուցմունքում կարծիք արտահայտվի այն մասին, որ նա մեղավոր է, նախքան դա ապացուցված կլինի օրենքի համաձայն: Նույնիսկ որևիցե պաշտոնական եզրակացության բացակայության պայմաններում, դա բավարար պատճառ կարող է հանդիսանալ կարծելու, որ պաշտոնյան գտնում է, որ մեղադրյալը մեղավոր է: Ավելին, անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը կարող է խախտվել ոչ միայն դատավորի կամ դատարանի կողմից, այլ նաև այլ պետական մարմինների կողմից, այդ թվում նաև դատախազների կողմից: (185-րդ կետ)

Բացի դրանից, հայտարարությունը այն մասին, որ անձին պարզապես կասկածում են հանցագործություն կատարելու մեջ պետք է հստակորեն տարբերակվի այն բացահայտ արված հայտարարությունից, որ անհատը, թեպետ դեռ չի կայացվել վերջնական մեղադրական եզրակացության, կատարել է տվյալ: Վերջինով խախտվում է անմեղության կանխավարկածի դրույթը, մինչդեռ առաջին տեսակի հայտարարությունը Դատարանի կողմից քննված զանազան իրավիճակներում համարվել է անառարկելի: Այն հարցը, թե արդյոք պետական պաշտոնյայի կողմից արված հայտարարությամբ խախտվել է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, պետք է որոշվի այն կոնկրետ հանգամանքների համատեքստում, որոնց պայմանում արվել է վիճարկվող հայտարարությունը: (186-րդ կետ)

Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի նկատմամբ հարուցված քրեական վարույթը կարճվել է նախադատական

DH-DD(2015)206

- Արդարացի փոխահատուցում-ոչ նյութական վնաս-25.000 եվրո, Ծախսերի ու ծախքեր-6.000 եվրո
- Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում
- Օրենսդրական փոփոխություններ
- Խոշտանգումների արգելում
- Ներկայացնել երաշխիքներ ընդդեմ դաժան վերաբերմունքի
- Ներպետական նախադեպային իրավունք
- Ուսուցում և մասնագիտական կրթություն

Անհատական միջոցառումները կատարված են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներից՝ օրենսդրական փոփոխությունները ընթացքի մեջ են:

-Խոշտանգումների արգելում

Մշակվել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենքի նախագիծ, որով ամրագրվել է Խոշտանգման հանցակազմը: Միննույն ժամանակ առկա է վտանգ, որ խոշտանգման կիրառման դեպքերը (դրա մասին են վկայում ԽԿԿ և այլ զեկույցները) դեռևս մեծ տարածում ունեն ոստիկանության կողմից: Եվ անհրաժեշտ է, որ նախագիծը որքան հնարավոր է շուտ ընդունվի:

-Ներկայացնել երաշխիքներ ընդդեմ դաժան վերաբերմունքի

Ըստ գործողությունների ծրագրի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքում և քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ նախատեսող նախագծերը ներկայացվել են ՀՀ կառավարության հաստատմանը, սակայն որևէ տեղեկատվություն չի տրամադրվել առաջիկայում ձեռնարկվող քայլերի և նախագծերի ընդունման վերաբերյալ:

փուլում դատախազի 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշմամբ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի նախկին 2-րդ կետի 2-րդ մասով սահմանված հիմքով, որով թույլատրվում էր վարույթի կարճում այն դեպքում, եթե դատախազի կարծիքով մեղադրյալը քավել է կատարածը տուժելու և այլ գրկանքների միջոցով, որոնց նա ենթարկվել է կատարածի առումով: Դատախազի որոշումը թողնվել է անփոփոխ ներպետական դատարանների կողմից: (188-րդ կետ)

Հաշվի առնելով դատախազի 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշումը՝ Դատարանը նշում է, որ այս որոշումը ձևակերպվել է այնպես, որ կասկած չի առաջացել այն առումով, որ դատախազի կարծիքով դիմումատուն հանցանք է կատարել: Մասնավորապես, դատախազը սկզբում ամփոփ տեսքով հավաքել է գործի փաստական հանգամանքները, ինչպես նշված են դիմումատուի դեմ ներկայացված մեղադրանքի մեջ, և ներկայացրել այնպես, որ դրանով առաջարկվում էր հաստատել, որ ոստիկան Հ.Մ.-ն գործել է ինքնապաշտպանության նկատառումներով, իսկ դիմումատուն կանխամտածված վնասվածքներ էր հասցրել նրան: Այնուհետև դատախազը եզրակացրել է, որ նպատակահարմար չէր քրեական հետապնդում իրականացնել դիմումատուի նկատմամբ, քանի որ կատարվածի պատճառով նա նույնպես վնասվել է: Սա նշելով՝ դատախազը հատուկ օգտագործել է «Հանցանքը կատարելու ժամանակ [դիմումատուն] նույնպես վնաս է ստացել» և «գրկանքների միջոցով [դիմումատուն] քավել է իր մեղքը» բառերը: (189-րդ կետ)

Թե՛ վերաքննիչ դատարանը և թե՛

-Ներպետական նախադեպային իրավունք

Համաձայն ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային իրավունքի՝ անձը հետաքննության մարմնի վարչական շենք մտելու պահից ձեռք է բերում բերման ենթարկվածի կարգավիճակ: Համապատասխանաբար նրան պետք է տրվեն նվազագույն իրավունքները, ինչպիսիք են՝ ազատությունից զրկման պատճառները, երրորդ անձին տեղեկանելու նրա գտնվելու վայրի մասին, լրելու և պաշտպան ունենալու իրավունքը: Նախադեպային իրավունքը սահմանում է ևս մեկ լրացուցիչ երաշխիք, այն է՝ փաստացի ձրբակալումից 4 ժամ անց եթե անձին չեն իրազեկել իր նկատմամբ ձերբակալման արձանագրության կազմման մասին, այդ պահից՝ մեխանիկորեն անձը ձեռք է բերում ձերբակալված անձի իրավական կարգավիճակ և նրան պետք է ներկայացվեն օրենքով սահմանված բոլոր իրավունքները և երաշխիքները:

-Ուսուցում և մասնագիտական կրթություն

Կազմակերպվել են սեմինարներ ՀՀ ոստիկանության և իրապահ մարմինների աշխատակիցների համար՝ Կոնվենցիայի և ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի վերաբերյալ:

վճռարեկ դատարանը անփոփոխ են թողել այս որոշումը և ըստ էության չեն առարկել դրա դեմ: Ավելին, այդ ընթացքում երկու դատարաններն էլ գտել են, որ անհրաժեշտ էր հաստատել այն, որ դիմումատուի պնդումն այն մասին, որ նա գործել էր ինքնապաշտպանության

նկատառումներով, անհիմն էր: Պետք է նշել, որ դատարաններում անցկացվող վարույթներով չի որոշվել դիմումատուի քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը, այլ որոշվել է այն հարցը, թե արդյոք անհրաժեշտ էր կարճել գործը դատախազի որոշման հիմքերով: Այսպիսով չի կարելի ասել, որ այս վարույթները հանգեցրել են կամ նպատակաուղղված են եղել հանգեցնելու դիմումատուի «մեղավորությունը օրենքի համաձայն ապացուցելուն»: (190-րդ կետ)

Վերջապես, Դատարանը նկատում է, որ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի նախկին 2-րդ կետի 2-րդ մասով նախատեսված քրեական վարույթը կարճելու հիմքը իրենով ենթադրում էր, որ մեղսագրվող արարքի կատարումը անվիճարկելի փաստ էր: (191-րդ կետ)

Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը համարում է, որ դիմումատուի դեմ քրեական գործի կարճման համար դատախազի կողմից տրված պատճառները և ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 2-րդ մասի հիման վրա անփոփոխ թողնելը անմեղության կանխավարկածի խախտում էին: (192-րդ կետ)

10. ՄԻԵԿ 8-րդ հոդվածի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
54.	Մեֆիլյանն ընդդեմ Հայաստանի	Կոնվենցիայ Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝	Ներպետական օրենսդրությամբ պետք է սահմանվի պետական մարմինների	Գործողությունների զեկույցը ներկայացվել է

(02.10.2012թ. վերջնական՝ 02.01.2013թ. 22491/08)

հողվածի խախտում

6, 000 եվրո, Ծախսերի և ծաղքերի դիմաց՝ 55 եվրո

կողմից 8-րդ հողվածի 1-ին կետով երաշխավորված իրավունքներին կամայական միջամտության դեմ իրավական պաշտպանության միջոց: Մասնավորապես, այն դեպքում, երբ գործադիր իշխանությունն իրականացնում է գաղտնի գործունեություն, կամայականության վտանգներն ակնհայտ են: Քանի որ հաղորդումների վերահսկման միջոցառումների իրականացումը գործնականում բաց չէ շահագրգիռ անհատների կամ հանրության լայն զանգվածների կողմից ուսումնասիրության համար, ապա իրավունքի գերակայությանը կհակասի, եթե գործադիր իշխանությանը կամ դատավորին շնորհիվ անսահմանափակ լիազորությամբ արտահայտվող իրավական հայեցողություն: Հետևաբար, օրենքը պետք է բավարար հստակությամբ նախատեսի իրավասու մարմիններին տրամադրվող ցանկացած նման հայեցողության շրջանակը և դրա իրականացման եղանակը՝ հաշվի առնելով տվյալ միջոցառման օրինական նպատակը՝ անհատին կամայական միջամտության դեմ համապատասխան պաշտպանություն տրամադրելու համար: (126-րդ կետ) Դատարանը չի կարող չնկատել տվյալ ժամանակահատվածում հայաստանյան օրենքում առկա լուրջ թերությունները: Մասնավորապես օրենքով սահմանված չեն եղել ոչ իրավախախտումների տեսակները, ոչ էլ այն անձանց շրջանակը, որոնց դեպքում կարելի է թույլատրել գաղտնալսումը: Այն

2013 թ. դեկտեմբերի 25-ին
DD(2014)96

Ինչ վերաբերում է ՄԻԵԿ 8-րդ հողվածով սահմանված անձի անձնական և ընտանեկան կյանքի նկատմամբ հարգանքի, ինչպես նաև նամակագրության գաղտնիության, ապա համանման իրավակարգավորումներ են պարունակվում ՀՀ նոր քրեական դատավարության օրենսգրքում:

նան չի մանրամասնել այն հանգամանքները կամ հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում կարելի էր նման միջոցառման իրականացման որոշում կայացնել: Այս առումով հարկ է նշել, որ նման մանրամասնությունների բացակայությունը կարող էր հանգեցնել լուրջ հետևանքների՝ հաշվի առնելով այն, որ սույն մջոցառման իրականացման թույլտվություն կարելի էր տալ որևէ քրեական վարույթի բացակայության պայմաններում: (130-րդ կետ) Օրենքով նան նախատեսված չէր գաղտնալսման համար հստակ առավելագույն ժամկետ: Այսպիսով, թեպետ գաղտնալսման իրականացում թույլատրող դատական որոշման գործողության ժամկետը սովորաբար սահմանափակվել է 6 ամսով, այնուհանդերձ դատավորը ազատ է եղել կայացնելու այլ որոշում: Օրենքով նախատեսված չէր միջոցառման իրականացման նկատմամբ պարբերական վերահսկողություն կամ դրա կիրառման նկատմամբ դատական կամ նմանաբնույթ այլ անկախ հսկողություն, կամ տվյալներն ուսումնասիրելու, օգտագործելու, պահելու, և ոչնչացնելու որևէ կանոն: Ոչ էլ պահանջվում էր գաղտնալսումը դադարեցնելուց հետո ծանուցել այն անձին, ում նկատմամբ այն կիրառվել էր՝ այն դեպքերում, երբ նման ծանուցումն այլևս չէր վտանգի գաղտնալսման նպատակը: (131-132-րդ կետեր)

Դատարանը ուշադրություն է հրավիրում իր կողմից սահմանված նախադեպային իրավունքին, համաձայն որի՝ «օրենքին

համապատասխան» արտահայտությամբ ոչ միայն պահանջվում է, որ վիճարկվող միջոցը որոշակի հիմքեր ունենաներպետական իրավունքում, այլ նաև այդ արտահայտությունը վերաբերում է խնդրառարկա օրենքի որակին, այսինքն պահանջվում է, որ այն հասանելի լինի շահագրգիռ անձի համար և կանխատեսելի լինի իր հետևանքների առումով: (121-րդ կետ)

Օրենքի դրույթները պետք է լինեն բավականաչափ հստակ, որպեսզի քաղաքացիները պատշաճ կերպով տեղեկացվեն այն հանգամանքերի և պայմանների մասին, որոնց պարագայում իշխանությունները լիազորված են դիմել անձնական կյանքը և հաղորդակցության գաղտնիությունը հարգելու իրավունքի նկատմամբ այս գաղտնի և վտանգավոր միջամտությանը: Հեռախոսային խոսակցությունների գաղտնալսումը և վերահսկման այլ ձևերը լուրջ միջամտություն են անձնական կյանքի և հաղորդակցության նկատմամբ և համապատասխանաբար պետք է հիմնված լինեն հատկապես հստակ «օրենքի» վրա: Կարևոր է խնդրի վերաբերյալ ունենալ հստակ և մանրամասն կանոններ, հատկապես, երբ կիրառման համար առկա տեխնոլոգիաները շարունակաբար կատարելագործվում են: (123-րդ կետ)

<p>55. Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (16.06.2015թ., <u>13216/05</u>)</p>	<p>Տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի շարունակական</p>	<p>է Հաշվի առնելով գործի բացառիկ բնույթը՝ դատարանը գտնում է, որ պատրաստ չէ</p>	<p>8-րդ հոդվածով ամրագրված «անձնական կյանք», «ընտանեկան կյանք» և «բնակարան» հասկացությունները, ինչպես նաև թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածում նշված «գույք» հասկացությունը հանդիսանում են ինքնուրույն հասկացություններ. դրանցով ամրագրված</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը կամ զեկույցը սպասվում է:</p>
---	---	--	---	---

խախտում: որոշում կայացնել 41-րդ հոդվածի կիրառման վերաբերյալ: Հարկավոր է սահմանված կարգով հետաձգել այդ որոշման կայացումը և ամրագրել հետագա ընթացակարգերը:

իրավունքների պաշտպանությունը կախված է ոչ թե ներպետական օրենսդրությամբ դասակարգումից, այլ՝ գործի փաստական հանգամանքներից: Դիմումատուներից գրեթե բոլորն ամուսնացել և երեխաներ են ունեցել այդ շրջանում: Ավելին, այդտեղ նրանք վաստակել են իրենց ապրուստը, և այդտեղ են ապրել նրանց նախնիները: Նրանք նաև կառուցել են տներ, որոնք պատկանել են իրենց: Դիմումատուները կամովին բնակություն չեն հաստատել որևէ այլ վայրում, այլ ստիպված որպես ներքին տեղահանված անձինք բնակվում են Բաքվում և այլուր: Գործի հանգամանքների բերումով չի կարող համարվել, որ Լաչինի շրջանից նրանց հարկադիր տեղահանումը և նրանց կամքին հակառակ բացակայությունը կարող էր հանգեցնել շրջանի հետ նրանց կապերի խզմանը՝ նրանց փախուստից անցած ժամանակից անկախ:

Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածով ներկայացված նույն հիմքերով Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուների՝ իրենց բնակարաններն օգտագործելու իրավունքի մերժումը հանդիսանում է նրանց՝ անձնական և ընտանեկան կյանքի և բնակարանի նկատմամբ հարգանքի իրավունքի անհիմն խախտում: (206-207-րդ կետեր)

11. ՄԻԵԿ 9-րդ հոդվածի խախտում	Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
56. Ծատուրյանն Կոնվենցիայ Ոչ նյութական	42.Դատարանը կրկնում է, որ ինչպես	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երկու

**ընդդեմ
Հայաստանի**
(10.01.2012,
10.04.2012,
37821/03)
Եզրափակիչ
բանաձև՝
CM/Res(2014)
2015

ի 9-րդ վնասի
հոդվածի փոխհատուցում
խախտում: մ` 6,000 եվրո:
Դատական ծախսերի
փոխհատուցում` 4,000 եվրո:
Միաձայն մերժում է
դիմումատուի արդարացի
փոխհատուցման մնացած
մասը:

արտացոլված է 9-րդ հոդվածում, մտքի, խղճի և կրոնի ազատությունը հանդիսանում է Կոնվենցիայի իմաստով «ժողովրդավարական հասարակության» հիմքերից մեկը: Այս ազատությունն իր կրոնական էության հանդիսանում է հավատացյալների ինքնությունը և նրանց կողմից կյանքի իմաստավորումը հաստատելու կարևորագույն բաղկացուցիչ մասերից մեկը, սակայն այն նաև բավականին արժեքավոր է աթեիստների, ագնոստիկների, սկեպտիկների և կրոնի նկատմամբ անտարբեր մարդկանց համար: Բազմակարծությունը, որը ժողովրդավարական հասարակության անբաժանելի մասն է կազմում, և ձեռք է բերել դարերի ընթացքում, կախված է դրանից: Այդ իրավունքը ներառում է ի թիվս այլոց կրոնական համոզմունքներ ունենալու կամ չունենալու կամ կրոնը դավանելու կամ չդավանելու ազատություն:

43. Մինչդեռ կրոնական ազատությունը ընդամենը անհատի գիտակցության հարցն է, այն ի թիվս այլոց ենթադրում է նաև անձի՝ կրոնը դավանելու ազատություն, ինչպես միանձնյա և հրապարակավ կամ մասնավոր կարգով, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ: 9-րդ հոդվածը թվարկում է անձի կրոնի կամ հավատքի արտահայտման մի քանի տեսակ՝ պաշտամունք, քարոզչություն՝ արարողությունների և ծեսերի միջոցով:

44. Դատարանը նշում է, որ քննել է նմանատիպ գանգատ Բայաթյանն ընդդեմ

անգամ՝ 2013թ. փետրվարի 25-ին և 2014թ. հոկտեմբերի 20-ին:

DH-DD(2013)269

DH-DD(2014)1302

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 6,000 եվրո, դատական ծախսերի փոխհատուցում՝ 4,000 եվրո:

դատվածություն՝ Ծատուրյանի դատվածությունը դատվածությունը մարվել է:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Վճիռների մասին տեղեկությունների անհապաղ տարածում

• Ձեռնարկված օրենսդրական միջոցառումները՝ Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և կարճ ժամանակ անց՝ համապատասխանաբար՝ 2011թ. հոկտեմբերի 7-ին և 2012թ. հունվարի 10-ին, տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում: Վճիռը տրամադրվել է դատավորներին, դատախազներին և զինվորական գերատեսչությունների ներկայացուցիչներին: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Բայաթյանի, Բուխարատյանի և Ծատուրյանի գործերի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի, Դատական դպրոցի, պետական ծառայողների համար նախատեսված դասընթացների և կալանավայրերի աշխատակիցների համար նախատեսված դասընթացների ծրագրերում:

Նշված վճռի կայացումից հետո Հայաստանի իշխանությունները կրկին լրացումներ են կատարել «Այլընտրանքային ծառայության մասին» օրենքում՝ այդ կապակցությամբ նաև խնդրելով Վենետիկի հանձնաժողովին ներկայացնել իր եզրակացությունը (տե՛ս՝ Եզրակացություն թիվ 644/2011): «Այլընտրանքային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքն (այսուհետ՝ «Այլընտրանքային

Հայաստանի գործով և եզրակացրել է, որ դիմումատուի նկատմամբ պատժամիջոցի կիրառումը այն դեպքում, երբ իր կրոնի և համոզմունքի պահանջների որևէ բավարարում չի իրակացվել, չի կարող անհրաժեշտ համարվել ժողովրդավարական հասարակությունում: Սույն գործում դիմումատուն նույնպես հանդիսանում է «Եհովայի վկա» կրոնական կազմակերպության անդամ և չէր ցանկանում անցնել զինվորական ծառայություն ոչ թե անձնական շահերից կամ հարմարավետությունից ելնելով, այլ հիմնվելով միայն իր կողմից անկեղծորեն դավանվող կրոնական համոզմունքների վրա, իսկ կիրառված քրեական պատժամիջոցները նման հնարավորության բացակայության հետևանքն էին:

ծառայության մասին» լրամշակված օրենք) ընդունվել է 2013թ. մայիսի 2-ին և ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Բացի այդ, նախքան «Այլընտրանքային ծառայության մասին» լրամշակված օրենքի ուժի մեջ մտնելը դատապարտված անձանց դրությունը բարելավելու համար փոփոխություններ են կատարվել նաև ՀՀ «Քրեական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» օրենքում: Օրենքն ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Օրենքի վերջնական նախագծի պատրաստման ժամանակ պատշաճ կարգով հաշվի է առնվել Վենետիկի հանձնաժողովի եզրակացությունը:

57. **Բուխարայի անն ընդդեմ Հայաստանի**
(10.01.2012, 10.04.2012, 37819/03)
Եզրափակիչ բանաձև՝ [CM/Res\(2014\)2015](#)

Ձայների վեց կողմ և մեկ դեմ հարաբերակցությամբ, որ տեղի ունեցել Կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 6,000 եվրո: Դատական ծախսերի փոխհատուցում՝ 4,000 եվրո: Միաձայն մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

45. Դատարանը ընդգծում է, որ, ինչպես արտացոլված է 9-րդ հոդվածում, մտքի, խղճի և կրոնի ազատությունը հանդիսանում է Կոնվենցիայի իմաստով «ժողովրդավարական հասարակության» հիմքերից մեկը: Այս ազատությունն իր կրոնական էությամբ հանդիսանում է հավատացյալների ինքնությունը և նրանց կողմից կյանքի իմաստավորումը հաստատելու կարևորագույն բաղկացուցիչ մասերից մեկը, սակայն այն նաև բավականին արժեքավոր է աթեիստների, ագնոստիկների, սկեպտիկների և կրոնի նկատմամբ անտարբեր մարդկանց համար: Բազմակարծությունը, որը

Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երկու անգամ՝ 2013թ. փետրվարի 25-ին և 2014թ. հոկտեմբերի 20-ին:
DH-DD(2013)269
DH-DD(2014)1302

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 6,000 եվրո, դատական ծախսերի փոխհատուցում՝ 4,000 եվրո: դատվածություն՝ Բուխարայի դատվածությունը դատվածությունը մարվել է:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Վճիռների մասին տեղեկությունների անհապաղ տարածում
- Ձեռնարկված օրենսդրական միջոցառումները՝ Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և կարճ ժամանակ անց՝

ժողովրդավարական հասարակության անբաժանելի մասն է կազմում, և ձեռք է բերել դարերի ընթացքում, կախված է դրանից: Այդ իրավունքը ներառում է ի թիվս այլոց կրոնական համոզմունքներ ունենալու կամ չունենալու կամ կրոնը դավանելու կամ չդավանելու ազատություն:

46. Քանի որ կրոնի ազատությունը հանդիսանում է յուրաքանչյուրի խղճի հարց, այն, ի թիվս այլոց ենթադրում է նաև անձի՝ կրոնը դավանելու ազատություն, ինչպես միանձնյա և հրապարակավ, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ: 9-րդ հոդվածը թվարկում է այն ձևերը, որոնցով անձը կարող է արտահայտել կրոնի կամ համոզմունքի ազատությունը, այն է՝ պաշտամունքի, քարոզչության, արարողությունների և ծեսերի միջոցով:

47. Դատարանը նշում է, որ քննել է նմանատիպ գանգատ Բայաթյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով և եզրակացրել է, որ դիմումատուի նկատմամբ պատժամիջոցի կիրառումը այն դեպքում, երբ իր կրոնի և համոզմունքի պահանջների որևէ բավարարում չի իրակացվել, չի կարող անհրաժեշտ համարվել ժողովրդավարական հասարակությունում: Սույն գործում դիմումատուն նույնպես հանդիսանում է «Եհովայի վկա» կրոնական կազմակերպության անդամ և չէր ցանկանում անցնել զինվորական ծառայություն ոչ թե անձնական շահերից կամ հարմարավետությունից ելնելով, այլ հիմնվելով միայն իր կողմից անկեղծորեն դավանվող կրոնական համոզմունքների

համապատասխանաբար՝ 2011թ. հոկտեմբերի 7-ին և 2012թ. հունվարի 10-ին, տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում: Վճիռը տրամադրվել է դատավորներին, դատախազներին և զինվորական զերատեսչությունների ներկայացուցիչներին: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Բայաթյանի, Բուխարատյանի և Օատուրյանի գործերի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի, Դատական դպրոցի, պետական ծառայողների համար նախատեսված դասընթացների և կալանավայրերի աշխատակիցների համար նախատեսված դասընթացների ծրագրերում:

Նշված վճռի կայացումից հետո Հայաստանի իշխանությունները կրկին լրացումներ են կատարել «Այլընտրանքային ծառայության մասին» օրենքում՝ այդ կապակցությամբ նաև խնդրելով Վենետիկի հանձնաժողովին ներկայացնել իր եզրակացությունը (տե՛ս՝ Եզրակացություն թիվ 644/2011): «Այլընտրանքային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքն (այսուհետ՝ «Այլընտրանքային ծառայության մասին» լրամշակված օրենք) ընդունվել է 2013թ. մայիսի 2-ին և ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Բացի այդ, նախքան «Այլընտրանքային ծառայության մասին» լրամշակված օրենքի ուժի մեջ մտնելը դատապարտված անձանց դրությունը բարելավելու համար փոփոխություններ են կատարվել նաև ՀՀ «Քրեական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» օրենքում: Օրենքն ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Օրենքի վերջնական նախագծի պատրաստման ժամանակ պատշաճ կարգով հաշվի է առնվել Վենետիկի հանձնաժողովի եզրակացությունը:

վրա, իսկ կիրառված քրեական պատժամիջոցները նման հնարավորության բացակայության հետևանքն էին:

58. **Բայաթյանն ընդդեմ Հայաստանի** (07.07.2011 [23459/03](#)) Եզրափակիչ բանաձև՝ [CM/ResDH\(2014\)225](#)

Չայնեթի տասնվեց կողմ և մեկ դեմ հարաբերակցությամբ, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 9-րդ հոդվածի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: Դատական ծախսերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: Միաձայն մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

124. Դատարանը չի կարող անտեսել այն փաստը, որ սույն գործում դիմումատուն հանդիսանալով «Եհովայի վկա» կրոնական կազմակերպության անդամ, փորձել է ազատվել զինվորական ծառայությունից ոչ թե անձնական շահերից կամ հարմարությունից, այլ իր կրոնական համոզմունքներից ելնելով: Քանի որ Հայաստանում չկար այլընտրանքային քաղաքացիական ծառայություն սովյալ պահին, դիմումատուն չունեի այլընտրանք, քան հրաժարվել զորակոչից, քանի որ պետք է հավատարիմ մնար իր հավատքին և համոզմունքներին և իր այդ արարքով ենթարկվել քրեական պատասխանատվության: Այսպես սովյալ ժամանակ գործող համակարգը քաղաքացիների վրա դնում էր մի պարտականություն, որը լուրջ հետևանքներ կարող էր առաջացնել կրոնական համոզմունքներից ելնելով զինվորական ծառայությունից հրաժարվող անձանց համար՝ չնախատեսելով կրոնական հիմքով որևէ բացառություններ և սահմանելով պատիժ զինվորական ծառայությունից խուսափողների համար: Դատարանի կարծիքով նման համակարգը արդարացի հավասարում չի դնում հասարակության ընդհանուր և դիմումատուի շահերի միջև: Հետևաբար

Սույն գործով Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է երկու գործերի հետ միասին՝ Բուխարայանն ընդդեմ Հայաստանի, Օատուրյանն ընդդեմ Հայաստանի:

Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է երկու անգամ՝ 2013թ. փետրվարի 25-ին և 2014թ. հոկտեմբերի 20-ին:
DH-DD(2013)269
DH-DD(2014)1302

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 10,000 եվրո, դատական ծախսերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: դատվածություն՝ Բայաթյանի դատվածությունը դատվածությունը մարվել է:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Վճիռների մասին տեղեկությունների անհապաղ տարածում
- Ձեռնարկված օրենսդրական միջոցառումները՝ Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և կարճ ժամանակ անց՝ համապատասխանաբար՝ 2011թ. հոկտեմբերի 7-ին և 2012թ. հունվարի 10-ին, տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում: Վճիռը տրամադրվել է դատավորներին, դատախազներին և զինվորական գերատեսչությունների ներկայացուցիչներին: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Բայաթյանի, Բուխարայանի և Օատուրյանի գործերի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի, Դատական դպրոցի, պետական ծառայողների համար նախատեսված դասընթացների և կալանավայրերի

այն գտնում է, որ դիմումատուի նկատմամբ պատժի կիրառումը, այն դեպքում, երբ իր խղճի և համոզմունքների պահանջների կապակցությամբ որևէ զիջում նախատեսված չէ, չի կարող համարվել ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ միջոց:

Մինչդեռ մրցակցող շահերի համար պետք է նախատեսված լինեն նվազագույն արդյունավետ և կիրառելի այլընտրանքներ, ինչպես դա ցույց է տալիս եվրոպական պետությունների մեծամասնության փորձը:

125.Դատարանը ընդունում է, որ ցանկացած համակարգ, որտեղ զինվորական ծառայությունը պարտադիր է, քաղաքացիների վրա դրվում է ծանր լուծ: Այն կարող է արդարացվել միայն հավասար բաշխման դեպքում և եթե առկա բացառությունները հիմնված են համոզիչ և հիմնարար պատճառաբանությունների վրա: ...

126.Դատարանն այնուհետև նշեց, որ բազմակարծությունը, հանդուրժողականությունը և լայնախոհությունը «ժողովրդավարական հասարակության» չափանիշներն են: Անվիճելի է, որ խմբի շահերը պետք է գերադասվեն անհատական շահերից, այնուամենայնիվ ժողովրդավարությունը չի նշանակում, որ մեծամասնության կարծիքը պետք է մշտապես գերակայի՝ անհրաժեշտ է հասնել հավասարակշռության, որը կապահովի արդարացի և համապատասխան վերաբերմունք փոքրամասնությունների

աշխատակիցների համար նախատեսված դասընթացների ծրագրերում:

Նշված վճռի կայացումից հետո Հայաստանի իշխանությունները կրկին լրացումներ են կատարել «Այլընտրանքային ծառայության մասին» օրենքում՝ այդ կապակցությամբ նաև խնդրելով Վենետիկի հանձնաժողովին ներկայացնել իր եզրակացությունը (տե՛ս՝ Եզրակացություն թիվ 644/2011): «Այլընտրանքային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքն (այսուհետ՝ «Այլընտրանքային ծառայության մասին» լրամշակված օրենք) ընդունվել է 2013թ. մայիսի 2-ին և ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Բացի այդ, նախքան «Այլընտրանքային ծառայության մասին» լրամշակված օրենքի ուժի մեջ մտնելը դատապարտված անձանց դրությունը բարելավելու համար՝ փոփոխություններ են կատարվել նաև ՀՀ «Քրեական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» օրենքում: Օրենքն ուժի մեջ է մտել 2013թ. հունիսի 8-ին: Օրենքի վերջնական նախագծի պատրաստման ժամանակ պատշաճ կարգով հաշվի է առնվել Վենետիկի հանձնաժողովի եզրակացությունը:

նկատմամբ և կբացառի գերակայության
դիրքի ցանկացած չարաշահում:

127.Դատարանը ի վերջո նշում է, որ
դիմումատուի հետապնդումը և
դատապարտումը տեղի են ունեցել այն
ժամանակ, երբ Հայաստանի
իշխանությունները արդեն իսկ
պաշտոնապես պարտավորություն են
ստանձնել ԵՄ առջև՝ անդամակցությունից
հետո որոշակի ժամկետում ընդունել
այլընտրանքային ծառայության մասին
օրենք: Հայաստանի իշխանությունների
կողմից նման պարտավորությունների
ստանձնումը նշանակում է, որ խզհի
ազատությունը կարող է արտահայտվել
զինվորական ծառայությունից
հրաժարվելու միջոցով և խնդրի
հանգուցալուծումը պետք է լինի
այլընտրանքային միջոցների ընդունումը,
այլ ոչ այդ անձանց նկատմամբ
պատիժների կիրառումը: Այսպես
դիմումատուի դատապարտումը իր
համոզմունքների համար ուղղակի
հակասում է տվյալ
ժամանակահատվածում, ի կատարումն
ստանձնած միջազգային
պարտավորությունների, Հայաստանում
իրականացվող բարեփոխումների և
օրենսդրական փոփոխությունների
պաշտոնական քաղաքականությանը, և չի
կարելի ասել, նման հանգամանքների
ներքո այն թելադրվել է ճնշող
սոցիալական կարիքի արդյունքում: Այս
իրավիճակն ավելի քան այդպիսինն է,
հաշվի առնելով որ այլընտրանքային
ծառայության մասին օրենքն ընդունվել է

դիմումատուի վերջնական դատապարտումից հետո մեկ տարվա ընթացքում: Այն փաստը, որ դիմումատուն պայմանական վաղաժամկետ ազատ է արձակվել, չի փոխում իրավիճակը: Նոր օրենքի ընդունումը նույնպես չի ունեցել որևէ ազդեցություն դիմումատուի գործում:

11. ՄԻԵԿ 10-րդ հոդվածի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
59. Մելտեքս ՄՊԸ ն ն Մեսրոպ Մովսեսյանն ընդդեմ Հայաստանի (17.06.2008, 17.09.2008, 32283/04) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2011)39	Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 20,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 10,000 եվրո: Մերժում է դիմումատու ընկերության արդարացի փոխհատուցման պահանջի մնացյալ մասը:	80. ... Համաձայն հաստատված նախադեպային իրավունքի՝ քննարկվող արտահայտությունը, որն օգտագործվում է նաև Կոնվենցիայի 9-րդ և 11-րդ հոդվածներում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածում օգտագործվող «նախատեսված է օրենքով» արտահայտությունը, ոչ միայն պահանջում են, որպեսզի միջամտությունը քննարկվող հոդվածներում ամբողջական իրավունքներին ունենա որոշակի հիմք ազգային օրենսդրությունում, այլ վերաբերում են նաև այդ օրենքի որակին: Օրենքը պետք է մատչելի լինի շահագրգռված անձանց համար և ունենա բավարար հստակ ձևակերպում, որպեսզի հնարավորություն տա նրանց (անհրաժեշտության դեպքում պատշաճ խորհրդատվության միջոցով) ողջամտության սահմաններում կանխատեսել կոնկրետ գործողության հնարավոր հետևանքները: ... 81. Բացի դրանից, ազգային օրենսդրությունը պետք է տրամադրի իրավական պաշտպանության միջոց հանրային իշխանությունների կողմից Կոնվենցիայով երաշխավորված	Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է՝ CM/ResDH(2011)39 6.08.2011

իրավունքներին կողմնակալ միջամտության դեպքում: Հիմնարար իրավունքներին վերաբերող հարցերում գործադիր իշխանությանը օրենդրությամբ տրամադրվող գործողությունների անսահմանափակ ազատությունը կհակասի Կոնվենցիայում արձանագրված ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկին՝ իրավունքի գերակայությանը: Հետևաբար, օրենքը ցանկացած դեպքում պետք է պատշաճ հստակությամբ ամրագրի իշխանություններին տրամադրվող նման ազատության սահմանները և դրա իրականացման ձևը՝ անդրադառնալով քննարկվող միջոցի իրավաչափ նպատակին, որպեսզի անհատին տրամադրի պատշաճ պաշտպանություն կողմնակալ միջամտությունից: ... Ինչ վերաբերում է կոնկրետ արտոնագրման ընթացակարգին, Դատարանը կրկնում է, որ արտոնագրման ընթացքում արտոնագրման չափանիշների կիրառման ձևը պետք է ընձեռի բավարար երաշխիքներ կողմնակալությունը բացառելու համար՝ ներառյալ արտոնագրող մարմնի կողմից հեռարձակման արտոնագիրը մերժելու որոշման պատշաճ պատճառաբանվածությունը:

82. Անդրադառնալով քննարկվող գործին՝ Դատարանը նշում է, որ ՀՌԱՀ-ի՝ այլ ընկերություններին հեռարձակման արտոնագիր տրամադրելու որոշումները հիմնված են եղել «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի և այլ լրացուցիչ իրավական ակտերի վրա: Վերոնշյալ օրենքի 50-րդ հոդվածը հստակեցնում է այն չափանիշները, որոնց հիման վրա ՀՌԱՀ-ը պետք է կայացնի

հեռարձակման արտոնագիր տրամադրելու որոշում: Վերջիններս ներառում են՝ «սեփական արտադրության հաղորդումների գերակայությունը», «հայրենական արտադրության հաղորդումների գերակայությունը», «դիմոդի տեխնիկական և ֆինանսական հնարավորությունները», «աշխատակազմի մասնագիտական պատրաստվածությունը»: Թեև քննարկվող չափանիշները բավարար հստակ են, խնդրո առարկա ժամանակահատվածում «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքը հստակորեն չէր պահանջում, որպեսզի արտոնագրող մարմինն այդ չափանիշները կիրառելիս տրամադրի որևէ բացատրություն: Հետևաբար, արտոնագրող մարմինը՝ մեր դեպքում ՀՌԱՀ-ը, դիմումատու ընկերությանը չի տրամադրել և ոչ մի բացատրություն հեռարձակման արտոնագիր տրամադրելը պարբերաբար մերժելու համար: Յուրաքանչյուր դեպքում ՀՌԱՀ-ը պարզապես հայտարարել է մրցույթի հաղթողին՝ ոչ մի բացատրություն չտալով, թե ինչու այս կամ այն ընկերության հայտն ավելի է համապատասխանում անհրաժեշտ չափանիշներին, քան դիմումատու ընկերության հայտը: Թեև ՀՌԱՀ-ը անցկացնում էր հրապարակային լուումներ, նման լուումների ժամանակ չէր հրապարակվում ոչ մի որոշում, որը կներառեր նման արտոնագրի տրամադրման կամ մերժման պատճառները: Մրցակից ընկերությունները պարզապես ներկայացնում էին իրենց հայտերը, որից հետո անցկացվում էր վարկանիշային քվեարկություն առանց որևէ պատճառաբանություն տրամադրելու:

Հետևաբար, դիմումատու ընկերությունը և հանրությունը չէին տեղեկացվում, թե ինչի հիման վրա է ՀՌԱՀ-ն իրականացնում հեռարձակման արտոնագրի տրամադրումը մերժելու իր լիազորությունը:

83. Այս կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից հեռարձակման բնագավառում ընդունված ուղենիշները պահանջում են արտոնագրման ընթացակարգը կարգավորող նորմերի բաց և թափանցիկ կիրառում և հատկապես առաջարկում են, որ «կարգավորող մարմինների կողմից կայացված բոլոր որոշումները... պետք է լինեն...պատշաճ հիմնավորված» Դատարանն այնուհետև հաշվի է առնում Հայաստանի վերաբերյալ իր 2004թ. հունվարի 27-ի բանաձևում ԵԽԽՎ-ի կատարած համապատասխան եզրահանգումները, որտեղ վերջինս նշել էր, որ «գործող օրենքի անհստակության հետևանքով [ՀՌԱՀ-ին] բացահայտ ինքնահայեցողական լիազորություններ են տրված»: Դատարանը գտնում է, որ արտոնագրման այն ընթացակարգը, որով արտոնագրող մարմինը չի պատճառաբանում իր որոշումները, պետական մարմնի կողմից խոսքի ազատության հիմնարար իրավունքին կամայական միջամտություններից բավարար պաշտպանություն չի ապահովում:

84. Դատարանն այդ պատճառով եզրակացնում է, որ դիմումատու ընկերության տեղեկատվություն և գաղափարներ տարածելու ազատության միջամտությունները, մասնավորապես՝ հեռարձակման արտոնագիր

տրամադրելու թվով յոթ մերժումները, չեն բավարարել Կոնվենցիայով սահմանված օրինականության պահանջը: Այս պարագայում անհրաժեշտություն չկա պարզելու, թե արդյոք այս միջամտություններն իրավաչափ նպատակ էին հետապնդում և, եթե այսպես է, արդյոք դրանք հետապնդվող նպատակին համաչափ էին:

12. ՄԻԵԿ 11-րդ հոդվածի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների գեկույց
60. Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի (15.11.2007, 15.02.2008, <u>26986/03</u>)	Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Ծախսեր և ծախսեր՝ 7,000 եվրո	95. Դատարանը նշում է, որ սույն գործի հանգամանքների շրջանակներում 10-րդ հոդվածը պետք է դիտվի <i>lex generalis</i> 11-րդ հոդվածի նկատմամբ, <i>lex specialis</i> : 96. Մյուս կողմից չնայած իր ինքնուրույն դերին և կիրառության որոշակի ոլորտին 11-րդ հոդվածը սույն գործի հանգամանքների հաշվառմամբ, ևս պետք է քննարկվի 10-րդ հոդվածի լույսի ներքո: Անձնական կարծիքի պաշտպանությունը, որը երաշխավորվում է 10-րդ հոդվածի կողմից, հանդիսանում է 11-րդ հոդվածով սահմանված խաղաղ միավորումներ կազմելու իրավունքի նպատակներից մեկը: ... 101. Դատարանը այնուհետև նշում է, որ որևէ հիմք չկա ենթադրելու, որ այս հանրահավաքը նախատեսված չէր որպես խաղաղ: Ավելին, գործում առկա ոչ մի նյութ չի հիմնավորում, որ այն եղել է արգելված կամ չարտոնված կամ, իշխանությունները փորձել են ցրել այն կամ հրահանգել են մասնակիցներին, ներառյալ դիմումատուին հեռանալ, քանի որ հանրահավաքը ապօրինի է, կամ չարտոնված, կամ խոչընդոտում է երթևեկությունը: ...ձեռնարար	ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434 Անհատական բնույթի միջոցառումներ. Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախսեր՝ 7,000 եվրո: Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ. Օրենսդրական միջոցառումներ Կոնվենցիայի 11-րդ հոդված Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ. ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Հավաքների ազատության մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին: Այս օրենքով փոխարինվել է ինդրոն առարկա ժամանակահատվածում գործող « <i>Ժողովների, հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման կարգի մասին</i> » օրենքը: Թեև նշված օրենքով ամրագրված էր հավաքների ազատության սահմանադրական իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի

հանրահավաքը արգելված չէր: Միանալով դրան օգտվել է իր խաղաղ հավաքների իրավունքից և դրան հետևած դատապարտումը հանդիսացել է միջամտություն նրա խաղաղ հավաքների իրավունքի իրականացմանը:

103. Միջամտությունը կհանդիսանա հողված 11-ի խախտում, եթե այն չլինի «նախատեսված օրենքով», չհետապնդի երկրորդ պարբերությամբ նախատեսված մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակ, և չլինի «անհրաժեշտ ժողովրդավարկական հասարակությունում» այդ նպատակներին հասնելու համար:

...

106. Դատարանը նշում է, որ նորմը չի կարող դիտվել որպես «օրենք» եթե այն ձևակերպված չէ բավարար հստակությամբ, հնարավորություն տալով անձին, եթե անհրաժեշտ լինի պատշաճ խորհրդատվության օգնությամբ, տվյալ հանգամանքներում ողջամտության սահմաններում կանխատեսել այն հետևանքները, որ տվյալ գործողությունը կարող է հանգեցնել: Նշված հետևանքները պարտադիր չէ, որ կանխատեսելի լինեն բացարձակ որոշակիությամբ, փորձը ցույց է տալիս, որ դա անիրականանալի է: Կրկին, չնայած որոշակիությունը խիստ ցանկալի է, այն կարող է իր հետևից բերել չափից դուրս կարծրություն այն դեպքում, երբ օրնքը պետք է հնարավորություն ունենա համահունչ լինել փոփոխվող իրավիճակներին: Հետևաբար շատ օրենքներ ձևակերպված են այնպիսի տերմիններով, որոնք առավել կամ նված չափով անորոշ են և որոնց մեկնաբանությունը և կիրառելիությունը խնդիրներ են, որ վերաբերում են դրանց պրակտիկ կիրառությանը:

Էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում՝ հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը՝ Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը՝ ապահովելով գործնականում հավաքների ազատության իրավունքի իրացումը և պաշտպանության երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. «Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...):» Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն ոչ միայն քաղաքացիները, այլև օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով, հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն

107.Սույն գործում դիմումատուն դատապարտվել էր համաձայն ՎԻՎՕ-ի 172-րդ հոդվածի, որը նախատեսում է պատիժ, այլոց շարքում, այնպիսի արարքների համար, որոնք խախտում են հասարակական կարգը և քաղաքացիների անդորրը: Հաշվի առնելով, այն բազմազանությունը, որ ներհատուկ է հասարակական կարգին առնչվող իրավախախտումներին, Դատարանը համարում է, որ այս նորմը ձևակերպված է բավարար ճգրտությամբ, որպեսզի բավարարի հոդված 11-ով նախատեսված պահանջները: Այստեղից հետևում է, որ միջամտությունը նախատեսված է եղել օրենքով:

110.Դատարանը նկատի է առնում, որ ակնհայտ է, որ դիմումատուն ենթարկվել է պատժի արարքների համար, որոնք իշխանությունների կողմից որակվել են որպես հասարակական կարգը խախտող: Հետևաբար միջամտությունը հետապնդում էր իրավաչափ նպատակ, այն է՝ «անկարգությունների կանխում»:

...

114. Ի սկզբանե Դատարանը նշում է, որ հավաքների ազատության իրավունքը հանդիսանում է հիմնարար իրավունք ժողովրդավարական հասարակությունում և նման հասարակության հիմքերից մեկն է: Այս իրավունքը, որի նպատակներից մեկը հանդիսանում է անձանց կարծիքի պաշտպանությունը, ենթակա է մի շարք սահմանափակումների, որոնք պետք է նեղ մեկնաբանություն ստանան և յուրաքանչյուր միջանտության անհրաժեշտությունը պետք է համոզիչ կերպով հաստատվի, այն դեպքերում, երբ քննվում է թե արդյոք Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների և

գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180՝ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները:

Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎԴՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկված գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

• Վճիռների հրապարակում և տարածում

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի

ազատությունների սահմանափակումները կարող են համարվել «անհրաժեշտ ժողովրդավարական

հասարակությունում» Պայմանավորող կողմերը ունեն որոշակի, բայց ոչ անսահման, հայեցողության ազատություն: Ամեն դեպքում, Եվրոպական դատարանն է, որ վերջնական որոշում է կայացնում սահմանափակումների Կոնվենցիայի հետ համապատասխանության առնչությամբ և դա արվում է գնահատելով տվյալ գործի հանգամանքները:

115.Դատարանը հիշեցնում է, որ հանրահավաքի ժամանակ բռնության հրահրելուն ուղղված գործողությունների համար դատապարտումը որոշ հանգամանքներում կարող է համարվել ընդունելի միջոց: Ավելին, չարտոնված հանրահավաքին մասնակցության համար կիրառված պատժամիջոցները նույնպես համատեղելի են համարվել 11-րդ հոդվածի հետ: Մյուս կողմից, խաղաղ հավաքին մասնակցությունը այնպիսի կարևորություն ունի, որ անձը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել, նույնիսկ այնպիսի, որ գտնվում է վարչական պատասխանատվությունների սանդղակի ամենացածր տեղերում, այն բանի համար, որ մասնակցել է չարգելված հանրահավաքի, եթե իհարկե այս անձը ինքը այդ ընթացքում չի կատարել դատապարտելի արարք:

...

117.Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմումատուն պատժվել է սոսկ խնդրո առարկա հանրահավաքին ներկա գտնվելու և ակտիվություն ցուցաբերելու համար, այլ ոչ թե դրա ընթացքում որևէ հակաօրինական, բռնի կամ անպարկեշտ գործողություն կատարելու համար: Այս

գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

առնչությամբ դատարանը գտնում է, որ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի էությանը վնաս կհասցվի, եթե պետությունը, չարգելելով հանրահավաքը, այնուամենայնիվ պատժամիջոցներ կիրառի, հատկապես նման խիստ պատժամիջոցներ, դրա մասնակիցների նկատմամբ սուկ հանրահավաքին գալու համար, երբ չի կատարվել որևէ դատապարտելի արարք, ինչպես տեղի է ունեցել դիմումատուի գործում: Հետևաբար, դատարանը եզրակացնում է, որ միջամտությունը դիմումատուի խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքին չի հանդիսացել «անհրաժեշտ ժողովրդավարական հասարակությունում»:

61. **Հակոբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի**
(10.04.2012, 10.07.2012, 34320/04)

Կոնվեցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում

Ոչ նյութական վնասի փոխահտուցում յուրաքանչյուր դիմումատուին՝ 7,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխահտուցում միասնաբար բոլոր դիմումատուներին՝ 7,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուների արդարացի փոխահտուցման մնացած

85.Դատարանը նշել է, որ 10-րդ և 11-րդ հոդվածների ներքո դիմումատուների բողոքները հիմնականում հիմնված են այն պնդման վրա, որ վարչական կալանքը՝ ցույցերին նրանց մասնակցությունը կանխելու միջոց էր: Նման հանգամանքներում 10-րդ հոդվածը պետք է ընդունվի որպես lex generalis 11-րդ հոդվածի lex specialis նորմի նկատմամբ: Հետևաբար անհրաժեշտություն չկա բողոքը առանձին ուսումնասիրել 10-րդ հոդվածի ներքո: 86.Մյուս կողմից, չնայած իր ինքնավար դերի և կիրառության հատուկ ոլորտի, սույն գործում, 11-րդ հոդվածը պետք է ուսումնասիրվի 10-րդ հոդվածի լույսի ներքո: 10-րդ հոդվածով երաշխավորված անձնական կարծիքների

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխահտուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 7,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Օրենսդրական միջոցառումներ

Կոնվեցիայի 11-րդ Հոդված

Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ.

մասը:

պաշտպանությունը 11-րդ հոդվածով նախատեսված խաղաղ հավաքների ազատության նպատակներից մեկն է:

...

92.Տարբեր աղբյուրներից ստացված նման բազմաթիվ և համապատասխան հայտարարություններից կարելի է եզրակացնել, որ գոյություն է ունեցել ըդդիմության ակտիվիստներին ցույցերին մասնակցելուց հետո պահելու կամ խոչընդոտելու վարչական պրակտիկա կամ նման գործողության համար իրենց պատժելու պրակտիկա՝ դիմելով ՎԻՎՕ-ոի տարբեր դրույթներով նախատեսված վարչական կալանքի ընթացակարգին: ...

105.11-րդ հոդվածի հիմնական նպատակը հանրային իշխանությունների կամայական միջամտությունից անհատի երաշխավորված իրավունքների պաշտպանությունն է:

...Համապատասխանաբար, Պետության միջամտության դեպքում դա կհանդիսանա 11-րդ հոդվածի խախտում, բացառությամբ, եթե միջամտությունը «նախատեսված է օրենքով», 2-րդ կետի համաձայն հետապնդում է մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակներ կամ «անհրաժեշտ է ժովովրդավարական հասարակությունում» այդ նպատակներին օգնելու համար: ...

106.Դատարանի քննության առաջին քայլն է՝ որոշել, թե արդյոք դիմումատուների հանդեպ կիրառված միջոցը «սահմանված է օրենքով»՝ 11-րդ հոդվածի իմաստի ներքո: Այս արտահայտությունը պահանջում է, առաջին հերթին, որպեսզի

ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Հավաքների ազատության մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին: Այս օրենքով փոխարինվել է ինդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող «Ժողովների, հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման կարգի մասին» օրենքը: Թեև նշված օրենքով ամրագրված էր հավաքների ազատության սահմանադրական իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում՝ հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը՝ Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը՝ ապահովելով գործնականում հավաքների ազատության իրավունքի իրացումը և պաշտպանության երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. «Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...): Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն ոչ միայն քաղաքացիները, այլև՝ օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով,

միջամտությունն ունենա որոշակի հիմքեր ներպետական օրենսդրության մեջ:

107. Դատարանը նշում է, որ սույն գործով միջամտություն էր հանդիսանում դիմումատուներին կարճաժամկետ կալանքի ենթարկելը՝ ցույցերին նրանց մասնակցությունը կանխելու կամ խափանելու նպատակով: Այդ միջոցառման իրավական հիմքն էր հանդիսանում ՎԴՕ-ի 182-րդ հոդվածը, որը ոստիկանության սպաների օրինական հրամաններին չենթարկվելու համար նախատեսում էր վարչական տուգանք: Այսպիսով, քննության առարկա հանդիսացող միջոցառումը կիրառվել էր իրավական դրույթի հիման վրա, որը չունի որևէ առնչություն այդ միջոցառման կանխամտածված նպատակի հետ: ...

108. Դատարանը, այսպիսով եզրակացնում է, որ քննվող միջամտությունը չի բավարարում օրինականության մասին Կոնվենցիայի պահանջներին: Այսպիսով, չի պահանջվում սահմանել, թե արդյոք միջամտությունը հետապնդում էր օրինական նպատակ և, եթե այդպես է՝ արդյոք դա համաչափ էր հետապնդվող նպատակին:

հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180՝ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները:

Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎԴՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկած գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

<p>62. Մկրտչյանն ընդդեմ Հայաստանի (11.01.2007, 11.04.2007, <u>6562/03</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում</p>	<p>Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտման ճանաչման փաստն ինքնին</p>	<p>37.Կողմերը չեն վիճարկել այն հանգամանքը, որ դիմումատուի դատապարտումը հանդիսացել է միջամտություն նրա խաղաղ հավաքներին մասնակցելու իրավունքին: Դատարանը հիշեցնում է, որ Կոնվենցիայի 11-րդ</p>	<p>Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է՝ 03.27.2008 CM/ResDH(2008)2</p>
---	--	--	---	---

հանդիսանում է արդարացի փոխհատուցում՝ դիմումատուի կրած որևէ ոչ նյութական վնասի համար:

հողվածի 2-րդ պարբերության մեջ օգտագործվող «սահմանափակում» բառը չի կարող մեկնաբանվել այնպես, որ իր մեջ չներառի միջոցներ՝ ներառյալ պատժիչ միջոցներ, որոնք ձեռնարկվել են ոչ թե հավաքից առաջ կամ դրա ընթացքում, այլ դրանից հետո: ...

38. Միջամտությունը կհամարվի Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում, եթե այն չլինի՝ «նախատեսված օրենքով», չհետապնդի 2-րդ պարբերությամբ նախատեսված մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակ և չլինի «անհրաժեշտ ժողովրդավարական հասարակությունում» այդ նպատակների իրականացման համար:

39. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածում առկա «օրենքով նախատեսված» արտահայտությունը ոչ միայն պահանջում է, որ վիճարկվող միջոցառումը ունենա որոշ հիմնավորվածություն ներպետական օրենսդրության մեջ, այլ այն նաև վերաբերում է քննարկվող օրենքի որակին: Օրենքը պետք է մատչելի լինի բոլոր նրանց համար, ում այն վերաբերում է, ձևակերպված լինի բավարար ճշգրտությամբ, որպեսզի հնարավորություն տա նրանց, անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան խորհրդի առկայության պայմաններում, ողջամտության սահմաններում կանխատեսել, թե տվյալ պայմաններում, ինչ հետևանքներ կարող է ունենալ կոնկրետ գործողության կատարումը: ...Դատարանը նաև հիշեցնում է, որ այնպիսի հանգամանքներ, ինչպիսիք են՝ ներպետական դատարանների կողմից որպես միջամտության հիմնավորում որևէ

իրավական նորմին հղում չկատարելը և դատական նախադեպի ու ներպետական օրենսդրության միջև ակնհայտ անհամապատասխանությունները կարող են հիմք հանդիսանալ, որպեսզի տվյալ իրավական դրույթը չբավարարի կանխատեսելիության պահանջը:

41. Դատարանը նշում է, որ կողմերի միջև վեճի առարկա է այն հարցը, թե արդյոք նշված ժամանակահատվածում Հայաստանում գործել է որևէ իրավական ակտ, որը կնախատեսեր այն «սահմանված կարգը»-ը, որոնց հղում է կատարում ՎԻՎՕ-ի 180.1 հոդվածը:

Կառավարությունը պնդում էր, որ «սահմանված կարգը» նախատեսված էր Օրենքով և Հրամանագրով, մյուս կողմից՝ դիմումատուն պնդում էր, որ նշված ակտերը նախկին ԽՍՀՄ իրավական ակտեր են, որոնք ուժը կորցրած են և չեն կարող գործել Հայաստանում անկախացումից հետո: Համաձայն դիմումատուի՝ չկա որևէ «սահմանված կարգ», որը, վճռի համաձայն, նա խախտել է: Ի պաշտպանություն իրենց տեսակետների կողմերը ներկայացրել են տարբեր ներպետական և միջազգային նորմերի իրենց մեկնաբանությունը, ինչպիսիք են Հայաստանի անկախության հռչակագիրը, Անկախ պետականության հիմնադրույթների մասին սահմանադրական օրենքը, 1995 թվականի Սահմանադրությունը և ԱՊՀ կոնվենցիան:

42. Այս առումով, Դատարանը նշում է, որ նշված փաստաթղթերի հիման վրա նախկին ԽՍՀՄ օրենքների կիրառելիության հարցը կարող է տարբեր կերպ մեկնաբանվել: Ներպետական օրենսդրության մեջ չկա որևէ դրույթ, որը հստակ կսահմաներ, թե արդյոք ԽՍՀՄ

օրենսդրությունը Հայաստանի
Հանրապետության տարածքում ուժի մեջ է,
թե ուժը կորցրել է: Չնայած, 1992 թ.
փետրվարի 26-ի Հայաստանի Գերագույն
խորհրդի որոշումը, որը վկայակոչել էր
Կառավարությունը, հստակորեն թույլ էր
տալիս ԽՍՀՄ-ի երկու օրենքների
կիրառումը Հայաստանի
Հանրապետության տարածքում նման
որոշում երբևէ չէր կայացվել Օրենքի կամ
Հրամանագրի վերաբերյալ: Ավելին՝
Դատարանը համաձայն չէ
Կառավարության այն պնդման հետ, թե
Հայաստանը կկանգնե՞ր իրավական
ճգնաժամի առջև, եթե անկախացումից
հետո նախկին ԽՍՀՄ բոլոր օրենքները
չկիրառվեին, քանի որ Անկախության
հռչակագրի 1-ին և 2-րդ հոդվածներից
պարզ էրևում է, որ նախկին Հայկական
ԽՍՀ բոլոր իրավական ակտերը՝ ներառյալ
Սահմանադրությունը և կենսական
նշանակություն ունեցող օրենսգրքերը,
վերահաստատվել էին որպես նորանկախ
Հայաստանի Հանրապետության
իրավական ակտեր: Սակայն, նշված
դրույթների ձևակերպումներից պարզ չէ,
որ նույնը վերաբերում էր նաև նախկին
ԽՍՀՄ օրենքներին:

43. Դատարանը հիշեցնում է, որ
ներպետական օրենքին
համապատասխանության հարցը որոշելու
իր հնարավորությունները սահմանափակ
են, քանի որ, ներպետական
օրենսդրության մեկնաբանման և
կիրառման հարցը առաջին հերթին
գտնվում է ներպետական
իշխանությունների իրավասության ներքո:
Սակայն, Դատարանը ուշադրություն է
դարձնում այն հանգամանքի վրա, որ
խնդրո առարկա հարցի վերաբերյալ

բացակայում է ներպետական որևէ նախադեպ: Չնայած դատարանի խնդրանքին, Կառավարությանը չկարողացավ ներկայացնել որևէ օրինակ ներպետական պրակտիկայից, որևէ դատարանի որոշման կամ վճռի օրինակ, որը կհստակեցնեք այս հարցը, կամ գոնե հղում կկատարեք որևէ ԽՍՀՄ օրենքի ընդհանրապես կամ նշված Օրենքին կամ Հրամանագրին մասնավորապես: Ավելին՝ ներպետական դատարանները սույն գործում ևս չէին կարողացել հղում կատարել որևէ իրավական ակտի, որում նշված կլինեին ցույցերի և փողոցային երթերի համար սահմանված այն կարգը, որը վճռի համաձայն դիմումատուն խախտել էր: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ներպետական դատարանները հղում չեն կատարել որևէ իրավական ակտի վրա, որը կսահմաներ խնդրո առարկա կարգը և այն հանգամանքը, որ անկախացումից հետո Հայաստանի տարածքում ԽՍՀՄ օրենքների կիրառելիության վերաբերյալ չկա որևէ նախադեպ՝ Դատարանը հանգեց այն եզրակացության, որ քննարկվող օրենքը, մասնավորապես «սահմանված կարգը», որին հղում է կատարում ՎԻՎՕ-ի 180.1 հոդվածը, ձևակերպված չէր այնպիսի ճշգրտությամբ, որ հնարավորություն տար Դիմումատուին կանխատեսել իր գործողությունների հնարավոր հետևանքները՝ այնքանով, որքանով դա ողջամտորեն հնարավոր էր տվյալ իրավիճակում: Դատարանը նշում է, որ ԽՍՀՄ փլուզումից հետո չկար որևէ իրավական ակտ՝ կիրառելի Հայաստանում, որը կպարունակեր խնդրո առարկա կարգը և, որ համապատասխան օրենքը ընդունվել էր միայն 2004 թվականի

ապրիլի 28-ին: Դատարանը ընդունում է, որ անցումային շրջանում գտնվող պետության համար ժամանակ է պահանջվում օրենսդրական համակարգ ստեղծելու համար, սակայն, երբ խոսքը վերաբերում է այնպիսի հիմնարար իրավունքին, ինչպիսին է հավաքներին մասնակցելու ազատությունը՝ Դատարանը չի կարող մոտ տասներեք տարվա ձգձգումը համարել ողջամիտ: Դատարանը եզրակացնում է, որ Դիմումատուի՝ խաղաղ հավաքներին մասնակցելու իրավունքին միջամտությունը սահմանած չէր օրենքով: 44. Նման եզրահանգման գալով՝ Դատարանը այլևս կարիք չունի պարզելու, թե արդյոք մյուս երկու պահանջները (միջամտության իրավաչափ նպատակ և անհրաժեշտություն), որոնք նախատեսված են Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

63. **Գասպարյան և ընդդեմ Հայաստանի 1**
(13.01.2009, 13.04.2009, 35944/03)

Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում
Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 1,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 2,000 եվրո:

40. Դիմումատուն պնդել է, որ մանր խուլիգանության մեջ իրեն մեղադրելը հիմնված էր իր կողմից ցույցին մասնակցելու փաստի վրա և հետևաբար միջամտություն էր հանդիսացել 11-րդ հոդվածով երաշխավորված իր իրավունքներին: Իր կողմից ենթադրաբար կատարված հասարակական կարգի խախտման հանցանքի վերաբերյալ մանրամասնությունների բացակայության պարագայում իր մասնակցության փաստը միայն որակվել էր հասարակական կարգի խախտում: Ավելին, ՎԻՎՕ-ի 172-րդ հոդվածը շատ անորոշ էր և միջամտությունը իրավաչափ նպատակ չէր հետապնդել և այն անհրաժեշտ չէր ժողովրդավարական հասարակությունում: 41. Դատարանը նկատում է, որ այն արդեն

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի:

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 1,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 2,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Օրենսդրական միջոցառումներ

Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդված

քննել է մի շարք գործեր Հայաստանի դեմ, որտեղ դիմումատուները, ում գործողությունները պաշտոնապես որակվել են որպես «մանր խուլիգանություն» փաստորեն մեղադրվել են խաղաղ ցույցերին մասնակցելու համար, և գտել է, որ այսպիսի մեղադրանքները հանդիսացել են ազատության և խաղաղ հավաքների իրավունքի խախտում: Դատարանը որևէ պատճառ չի տեսնում սույն գործում այլ մոտեցում ցուցաբերելու համար և եզրակացնում է, որ 2003թ. մարտի 1-ի ՀՀ քրեական և զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի նախագահի որոշումը հանդիսացել է դիմումատուի՝ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի միջամտություն:

42. Վերադառնալով այն հարցին, թե արդյոք միջամտությունը արդարացված էր, Դատարանը կրկնում է, որ որպեսզի միջամտությունը չխախտի 11-րդ հոդվածը, այն պետք է լինի «նախատեսված օրենքով», հետապնդի այս հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակ և լինի «անհրաժեշտ ժողովրդավարական

հասարակությունում» այդ նպատակներին հասնելու համար: Դատարանը արդեն գտել է համանման հանգամանքներում, որ միջամտությունը ՎԻՎՕ-ի 172-րդ հոդվածի հիման վրա առաջադրված մեղադրանքի ձևով համապատասխանում է օրինականության պահանջին: Ավելին, այս գործերի նման սույն գործում դիմումատուին պատասխանատվության ենթարկելը հետապնդել է «անկարգության կանխման» իրավաչափ նպատակը (տե՛ս *Գալստյան*) և *Սշուրյան*:

43. Ինչ վերաբերում է միջամտության

Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ. ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Հավաքների ազատության մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին: Այս օրենքով փոխարինվել է խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող *«Ժողովների, հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման կարգի մասին» օրենքը*: Թեև նշված օրենքով ամրագրված էր հավաքների ազատության սահմանադրական իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում՝ հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը՝ Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը՝ ապահովելով գործնականում հավաքների ազատության իրավունքի իրացումը և պաշտպանության երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վեներեբլի հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. *«Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...)*»: Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն

անհրաժեշտությանը՝ Դատարանը կրկնում է, որ խաղաղ հավաքներին մասնակցելու ազատությունը այնչափ կարևոր է, որ անձը չի կարող պատժի ենթարկվել՝ անգամ այնպիսի պատժի, որը գտնվում է կարգապահական տույժերի սանդղակի ամենացածր մակարդակի վրա, այնպիսի ցույցին մասնակցելու համար, որը չէր արգելվել, քանի դեռ այդ անձը նման միջոցառման ժամանակ չի կատարել օրինազանց: ...

44.Սույն գործում, ինչպես և *Գալստյանի* և *Աշուրյանի* գործերում, Վերաքննիչ դատարանը չի նշել դիմումատուի կողմից 2003թ. փետրվարի 23-ի ցույցի ժամանակ ենթադրաբար կատարված գործողությունների մանրամասնությունները, որոնք կարող էին որակվել որպես անօրինական՝ ներառյալ ցանկացած բռնի կամ հանցավոր գործողություն, և սահմանափակվել է մի շատ վերացական եզրակացությամբ՝ նշելով, որ դիմումատուն «խախտել է հասարակական կարգը»: Դատարանի տրամադրության տակ գտնվող ոչ մի այլ նյութ ևս նման մանրամասներ չի պարունակում: Ավելին, պարզ չէ, թե ինչ հիմքերով է Վերաքննիչ դատարանը նշել, որ դիմումատուն մասնակցել է չարտոնված ցույցի՝ հաշվի առնելով այն, որ ինդրո առարկա ժամանակահատվածում Հայաստանում չկար որևէ իրավական ակտ, որը կսահմաներ ցույցեր և փողոցային երթեր կազմակերպելու և անցկացնելու կարգը, ներառյալ նման միջոցառումների թույլատրման կանոնները (տե՛ս *Մկրտչյանն ընդդեմ Հայաստանի*): Դատարանը արդեն եզրակացրել է վերը նշված *Գալստյանի* և *Աշուրյանի* գործերում

ոչ միայն քաղաքացիները, այլև՝ օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով, հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180՝ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները:

Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎԴՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկած գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

, որ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի էությունը կխախտվի, եթե Պետությունը չարգելի ցույցը, բայց հետագայում պատասխանատվության ենթարկի վերջինիս մասնակիցներին զուտ մասնակցության փաստի համար, եթե նրանք չեն կատարել որևէ օրինազանց գործողություն, և հանգեց այն եզրակացությանը, որ այսպիսի միջամտությունները «անհրաժեշտ չեն ժողովրդավարական հասարակությունում»:
Դատարանը որևէ պատճառ չի տեսնում սույն գործում այլ եզրակացության հանգելու համար:

• Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

64. Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի (13.01.2009,	Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 1,000 եվրո:	29. Դատարանը կրկնում է, որ որպեսզի միջամտությունը չխախտի 11-րդ հոդվածը, այն պետք է լինի «նախատեսված օրենքով», հետապնդի այս հոդվածի 2-րդ	<i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի 26-րդ կետ:</i> ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ
---	-----------------------------------	--	---	--

13.04.2009,
31553/03)

Ծախսերի և
ծախքերի
փոխհատուցում
մ` 2,000 եվրո:

մասով ամրագրված մեկ կամ մի քանի
իրավաչափ նպատակ և լինի «անհրաժեշտ
ժողովրդավարական
հասարակությունում» այդ նպատակներին
հասնելու համար:

32. Դատարանը հիշեցնում է, որ
նույնանման բողոք քննվել է *Մկրտչյանն
ընդդեմ Հայաստանի* գործի
շրջանակներում, որտեղ Դատարանը գտել
է, որ ՎԻՎՕ-ի 180.1 հոդվածը ձևակերպված
չէր այնպիսի ճշգրտությամբ, որ
հնարավորություն տար դիմումատուին
կանխատեսել իր գործողությունների
հնարավոր հետևանքները` այնքանով,
որքանով դա ողջամտորեն հնարավոր էր
տվյալ իրավիճակում, քանի որ չկար
Հայաստանում կիրառելի որևէ իրավական
ակտ, որը կպարունակեր «սահմանված
կարգը», որին հղում է կատարում այդ
դրույթը: 1988թ. հոկտեմբերի 28-ի ՍՍՀՄ
օրենքը այլևս չէր կիրառվում, իսկ
հավաքների և ժողովների վերաբերյալ նոր
օրենքը ընդունվել էր միայն 2004թ. ապրիլի
28-ին: Դատարանը եզրակացրեց, որ
միջամտությունը նախատեսված չէր
օրենքով:

33. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում
միջամտությունը նույնպես տեղի է ունեցել
մինչև հավաքների և ժողովների մասին
նոր օրենքն ուժի մեջ մտնելը: Դրանից
ելնելով Դատարանը պատճառ չի տեսնում
շեղվելու *Մկրտչյանի* գործում իր
կատարած եզրահանգումից: Այստեղից
հետևում է, որ միջամտությունը
դիմումատուի` խաղաղ հավաքների
ազատության իրավունքին նախատեսված
չէր օրենքով:

34. Գալով նման եզրահանգման`
Դատարանը կարիք չունի պարզելու, թե
արդյոք 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասով

Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի,
Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ
Հայաստանի 1, Մափեյանն ընդդեմ Հայաստանի,
Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք
ընդդեմ Հայաստանի գործերով:
DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում` ոչ նյութական վնաս` 1,000
եվրո, ծախսերի և ծախքեր` 2,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Օրենսդրական միջոցառումներ

Կունվենցիայի 11-րդ Հոդված

Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է
առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ.
ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության
մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ` Հավաքների ազատության
մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին:
Այս օրենքով փոխարինվել է խնդրո առարկա
ժամանակահատվածում գործող «*Ժողովների,
հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման
կարգի մասին*» օրենքը: Թեև նշված օրենքով ամրագրված
էր հավաքների ազատության սահմանադրական
իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի
էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին
տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում`
հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի
առնելով հավաքների ազատության իրավունքի
պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ
օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը`
Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը`
սպասելով գործնականում հավաքների ազատության
իրավունքի իրացումը և պաշտպանության
երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ
օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի
հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր
առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և
ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ
կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը

նախատեսված մյուս երկու պահանջները (միջամտության իրավաչափ նպատակ և անհրաժեշտություն) պահպանվել են:

մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. «Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...): Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն ոչ միայն քաղաքացիները, այլև՝ օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով, հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180¹ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները:

Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎՂՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական

մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկած գործողությունների օրինակաչափերը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

- **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

- **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան

դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

65. **Մափեյանն ընդդեմ Հայաստանի**
(13.01.2009, 13.04.2009, 35738/03)

Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում
Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 1,000 եվրո:
Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 2,000 եվրո:

32. Դատարանը հիշեցնում է, որ միջամտությունը կհանդիսանա 11-րդ հոդվածի խախտում, եթե այն չլինի «օրենքով նախատեսված», չհետապնդի սույն հոդվածի երկրորդ մասով նախատեսված մեկ կամ մի քանի իրավաչափ նպատակ և չլինի «անհրաժեշտ ժողովրդավարական հասարակությունում» այդ նպատակներին հասնելու համար:

35. Դատարանը հիշեցնում է, որ նույնանման բողոք քննվել է *Մկրտչյանն ընդդեմ Հայաստանի* գործի շրջանակներում, որտեղ Դատարանը գտել է, որ ՎԻՎՕ-ի 180.1 հոդվածը ձևակերպված չէր այնպիսի ճշգրտությամբ, որ հնարավորություն տար դիմումատուին կանխատեսել իր գործողությունների հնարավոր հետևանքները՝ այնքանով, որքանով դա ողջամտորեն հնարավոր էր տվյալ իրավիճակում, քանի որ չկար Հայաստանում կիրառելի որևէ իրավական ակտ, որը կպարունակեր «սահմանված կարգը», որին հղում է կատարում այդ դրույթը: 1988թ. հոկտեմբերի 28-ի ՄՍՀՄ օրենքը այլևս չէր կիրառվում, իսկ հավաքների և ժողովների վերաբերյալ նոր օրենքը ընդունվել էր միայն 2004թ. ապրիլի 28-ին: Դատարանը եզրակացրեց, որ միջամտությունը նախատեսված չէր

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Մափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով:
DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 1,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 2,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Օրենսդրական միջոցառումներ

Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդված

Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ. ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Հավաքների ազատության մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին: Այս օրենքով փոխարինվել է խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող *«Ժողովների, հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման կարգի մասին» օրենքը*: Թեև նշված օրենքով ամրագրված էր հավաքների ազատության սահմանադրական իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին

օրենքով:

36. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում միջամտությունը նույնպես տեղի է ունեցել մինչև հավաքների և ժողովների մասին նոր օրենքն ուժի մեջ մտնելը: Դրանից ելնելով՝ Դատարանը պատճառ չի տեսնում շեղվելու *Մկրտչյանի* գործում իր կատարած եզրահանգումից: Այստեղից հետևում է, որ միջամտությունը դիմումատուի՝ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքին նախատեսված չէր օրենքով:

37. Գալով նման եզրահանգման՝ Դատարանը կարիք չունի պարզելու, թե արդյոք 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված մյուս երկու պահանջները (միջամտության իրավաչափ նպատակ և անհրաժեշտություն) պահպանվել են:

տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում՝ հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը՝ Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը՝ ապահովելով գործնականում հավաքների ազատության իրավունքի իրացումը և պաշտպանության երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. «Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...):» Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն ոչ միայն քաղաքացիները, այլև՝ օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով, հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև

Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180¹ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները: Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎԴՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկած գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի

գործադրման ուղեցույց»։ Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը։

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների՝ դասընթացները։ Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ։ Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում։

66. **Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի** (17.07.2008, 01.12.2008, 33268/03)

Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածի խախտում

Դիմումատուն արդարացի փոխհատուցման պահանջ չի ներկայացրել

75. ... Դիմումատուն դատապարտվել է հանրահավաքի ժամանակ դրսևորած իր վարքագծի համար:

76. Դատարանն այնուհետև նշում է, որ քննարկվող հանրահավաքն այն նույն հանրահավաքն է, որին մասնակցել է նաև վերը նշված *Գալստյանի* գործով դիմումատուն: Այդ գործում Դատարանը հաստատեց, որ տվյալ հանրահավաքը նպատակ չունեի լինել ոչ խաղաղ, բացի այդ այն չէր էլ արգելվել: Ավելին, իշխանությունները երբևէ չեն փորձել հանրահավաքը անօրինական կամ չթույլատրված կամ էլ երթևեկությունը խոչընդոտող լինելու հիմքով ցրել այն կամ հրամայել դրա մասնակիցներին, այդ թվում՝ դիմումատուին, հեռանալ: Ճիշտ է, որ սույն գործում ոստիկանության զեկուցագրի համաձայն դիմումատուն մասնակցել է չթույլատրված երթին, որը Մատենադարանից շարժվել է Սահմանադրական դատարանի ուղղությամբ: Սակայն, ամենից առաջ, այս պնդումը չի հիմնավորվել դատաքննությունների ընթացքում, քանի որ դիմումատուն դատապարտվել է ոչ թե ենթադրյալ չթույլատրված հանրահավաքին մասնակցելու, այլ Մատենադարանի դիմաց գտնվող Մաշտոցի պողոտայում տեղի ունեցած հանրահավաքի ժամանակ կատարած որոշակի գործողությունների համար: Երկրորդ, պարզ չէ, թե ինչ հիմքերով էր նման ենթադրություն կատարել զեկուցող ոստիկանը՝ հաշվի առնելով, որ այդ ժամանակ Հայաստանում չկար երթեր և փողոցային քայլերթեր կազմակերպելու և անցկացնելու վերաբերյալ դրույթներ պարունակող և կիրառման ենթակա իրավական ակտ, ներառյալ նման

Տե՛ս նաև Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 7,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Օրենսդրական միջոցառումներ

Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդված

Այս առումով է, Կառավարությունը ցանկանում է առանձնացնել հետևյալ փոփոխությունները: 2011թ. ապրիլի 14-ին ընդունվել է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Հավաքների ազատության մասին օրենք), որն ուժի մեջ է մտել 2011թ. մայիսի 2-ին: Այս օրենքով փոխարինվել է խնդրո առարկա ժամանակահատվածում գործող *«Ժողովների, հավաքների, հանրահավաքների և ցույցերի անցկացման կարգի մասին» օրենքը*: Թեև նշված օրենքով ամրագրված էր հավաքների ազատության սահմանադրական իրավունքի բուն էությունը, այն ենթադրում էր մի քանի էական թերացումներ, որոնք հանգեցնում էին տարաբնույթ մեկնաբանությունների և արդյունքում՝ հակասական իրավակիրառ պրակտիկայի: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի պաշտպանության բուն էությունը և հստակ ու ճշգրիտ օրենսդրություն ընդունելու կարևորությունը՝ Հայաստանի իշխանություններն ընդունել են նոր օրենքը՝ ապահովելով գործնականում հավաքների ազատության իրավունքի իրացումը և պաշտպանության երաշխավորումը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ օրենքի նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի հանձնաժողովի փորձաքննությանը, որը, ընդհանուր

միջոցառումների կազմակերպման կանոններ: Դատարանն այնուհետև նշում է, որ Կառավարությունը չի պնդել նաև, որ հանրահավաքը եղել է չթույլատրված կամ հակաօրինական: Հետևաբար, սույն գործի նյութերում չկա որևէ բան, որը Դատարանին կհակեր շեղվել Գալստյանի գործում կատարված եզրահանգումներից: Այսպես, միանալով հանրահավաքին, դիմումատուն իրականացրել է խաղաղ հավաքների ազատության իր իրավունքը, և դրան հաջորդած սանկցիան իրենից ներկայացրել է այդ իրավունքի սահմանափակում:

77. Դատարանը հետևաբար եզրակացնում է, որ օրինական հանրահավաքին մասնակցելու համար դիմումատուի դատապարտումը խաղաղ հավաքների ազատության նրա իրավունքի սահմանափակում է:

78. Միջամտությունը կառաջացնի 11-րդ հոդվածի խախտում, եթե այն չի եղել «նախատեսված օրենքով», ուղղված չի եղել այդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված օրինական նպատակներից մեկի կամ մի քանիսի իրականացմանը և «անհրաժեշտ չի եղել ժողովրդավարական հասարակությունում» այդ նպատակներին հասնելուն: ...

89. Դատարանը նկատում է, որ հավաքների ազատության իրավունքը ժողովրդավարական հասարակությունում հիմնարար իրավունք է և այդպիսի հասարակության հիմնաքարերից մեկը: Այս իրավունքը, որի նպատակներից մեկը անձնական կարծիքի պաշտպանությունն է, ենթակա է մի շարք բացառությունների, որոնք պետք է ստանան սահմանափակ մեկնաբանում, և ցանկացած սահմանափակման անհրաժեշտություն

առմամբ, հայտնել է դրական եզրակացություն և ներկայացրել է որոշ դիտողություններ, որոնք պատշաճ կարգով հաշվի են առնվել օրենքի վերջնական նախագիծը մշակելիս:

«Հավաքների ազատության մասին» օրենքով երաշխավորվում է հավաքների ազատության իրավունքի համապարփակ իրավական համակարգ: Օրենքում ամրագրված են հավաքների կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև դրանց անցկացումը թույլատրելու, սահմանափակելու կամ արգելելու կանոնները: Մասնավորապես, օրենքում, *ի թիվս այլոց*, ամրագրված է հետևյալը. «Հավաքը երկու կամ ավելի անձանց խաղաղ և առանց զենքի ժամանակավոր ներկայությունն է որևէ վայրում (...): Նման լայն սահմանման իմաստով բոլոր տեսակի ժողովները, երթերը և ցույցերը համարվում են հավաքներ: Հավաքներ կազմակերպելու և դրանց մասնակցելու իրավունք ունեն ոչ միայն քաղաքացիները, այլև օտարերկրացիները կամ քաղաքացիություն չունեցող անձինք: Այսպիսով, հավասար վերաբերմունքը երաշխավորվում է: Ավելին, այժմ հստակ սահմանված են նշված իրավունքի սահմանափակման օրինական հիմքերը: Սահմանափակման ձևից անկախ՝ հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միմիայն ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ լինելու դեպքում և Կոնվենցիայի 11-րդ Հոդվածի 2-րդ կետին լիովին համահունչ օրինական նպատակներով: Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ ոչ միայն գործարկվել է նոր օրենք, այլև՝ փոփոխվել է նաև Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 180¹ Հոդվածը, որով սահմանվում են հավաքների կազմակերպման և անցկացման կանոնները խախտելու համար նախատեսված պատասխանատվության ձևերը: Նշված հոդվածով սահմանվում են խախտման հետ առնչվող տարբեր իրավիճակների ցանկը և դրանց դիմաց գանձվող վարչական տուգանքների գումարները: Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ այս դրույթը վերանայվել է և ձևակերպվել է բավականաչափ հստակ, որպեսզի անձը կարողանա կանխատեսել իր գործողությունների հետևանքները:

պետք է համոզիչ կերպով հաստատվի: Երբ քննարկվում է այն հարցը, թե արդյոք Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումները կարող են դիտարկվել «անհրաժեշտ ժողովրդավարական

հասարակությունում», Պայմանավորվող Պետությունները օգտվում են որոշակի հայեցողության սահմանից, որը սակայն անսահմանափակ չէ: Ամեն դեպքում Եվրոպական Դատարանն է, որ սահմանափակումները Կոնվենցիային համապատասխան լինելու վերաբերյալ պետք է տա վերջնական գնահատական, և դա պետք է կատարվի տվյալ գործի հանգամանքները գնահատելով:

90. Դատարանն այնուհետև հիշեցնում է, որ խաղաղ հավաքներին մասնակցելու ազատությունն այնչափ կարևոր է, որ անձը չի կարող ենթարկվել կարգապահական տույժերի համակարգում նույնիսկ ամենաստորին աստիճանի վրա գտնվող սանկցիայի այնպիսի հանրահավաքի մասնակցելու համար, որը չի արգելվել, քանի դեռ այդ դեպքում անձը չի կատարել ինքնին դատապարտման ենթակա արարք: Ավելին, հասարակական վայրում տեղի ունեցող ցանկացած հանրահավաք կարող է առաջ բերել բնականոն կյանքի որոշակի աստիճանի խաթարում, ներառյալ երթևեկության խաթարումը, և եթե ցուցարարները բռնի գործողություններ չեն կատարում, ապա կարևոր է, որ իշխանությունները որոշակի հանդուրժողականություն ցուցաբերեն խաղաղ հավաքների նկատմամբ, եթե Կոնվենցիայի 11-րդ հոդվածով երաշխավորված հավաքների

Ինչ վերաբերում է դատական վերանայման իրավունքին, ՎԴՕ-ի մի գլուխ նվիրված է հավաքների կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ իրավասու վարչական մարմինների կայացրած որոշումների և ձեռնարկած գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու նպատակով հայց ներկայացնելու վարչական ընթացակարգերին:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության սկադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես

ագատությունը չպետք է զրկվի իր ողջ էությունից:

91. Դատարանն ի սկզբանե նկատում է, որ դիմումատուին սույն գործում մեղավոր ճանաչող 2003թ. ապրիլի 7-ի որոշումը բառօգտագործման տեսանկյունից նույնական է Գալստյանի գործում դիմումատուին մեղավոր ճանաչող որոշմանը միայն ժամանակին վերաբերող աննշան բացառությամբ: Ավելին, սույն գործում դիմումատուն 2003թ. ապրիլի 7-ի միևնույն հանրահավաքին մասնակցելու համար դատապարտվել է նույն դատավորի կողմից և նույն օրը: Մանկցիայի կիրառմանը հանգեցրած գործողությունները նմանապես «փողոցային երթևեկությանը խոչընդոտելն էր» և «բարձրաձայն աղմկելը»:

92. Դատարանը *Գալստյանի* գործում արդեն հաստատել է, որ փողոցը, որտեղ 2003թ. ապրիլի 7-ին տեղի է ունեցել հանրահավաքը, այն է՝ Մաշտոցի պողոտան, լցված է եղել հսկայական ամբոխով, որտեղ մարդկանց թիվը հասնում էր 30 000-ի: Այնուհետև հաստատվել է նաև, որ փողոցային երթևեկությունը ճանապարհային ոստիկանության կողմից նախապես կասեցված է եղել հանրահավաքի անցկացումը հեշտացնելու նպատակով, և իշխանությունները որևէ փորձ չեն կատարել ինչ-որ պահին երթևեկությունը ապօրինի խոչընդոտելու համար հանրահավաքը ցրելու ուղղությամբ: Դատարանը նշում է, որ սույն գործի նյութերում չկա ոչինչ, որ իրեն կհակի շեղվել այդ եզրահանգումներից: Հետևաբար, «փողոցային երթևեկությանը խոչընդոտելը», որի համար դիմումատուն մեղավոր է ճանաչվել, նույն կերպով

նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

հանգում է հանրահավաքին նրա ֆիզիկական ներկայությանը: Ինչ վերաբերում է դիմումատուի կողմից բարձրաձայն աղմկելուն, ապա նույնպես որևէ ակնարկ չկա, որ այդ աղմուկը եղել է անհարիր կամ հրահրել բռնության: Դատարանը հետևաբար հանգում է այն եզրակացության, որ սույն գործում դիմումատուն ենթարկվել է պատասխանատվության ընդամենը տվյալ հանրահավաքին ներկա գտնվելու և ակտիվորեն մասնակցելու, այլ ոչ թե դրա ընթացքում ինչ-որ հակաիրավական, բռնի կամ անհարիր արարք կատարելու համար:

93. Դատարանը հիշեցնում է, որ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի բուն էությունը կխաթարվի, եթե Պետությունը չի արգելում հանրահավաքը, սակայն այնուհետև պատասխանատվության է ենթարկում դրա մասնակիցներին, նույնիսկ եթե խոսքը գնում է տույժերի համակարգում ամենամեղմ սանկցիայի մասին հանրահավաքին ընդամենը մասնակցելու համար առանց պատժելի որևէ արարք կատարելու, ինչպես դա տեղի էր ունեցել դիմումատուի պարագայում: Դատարանը հետևաբար հանգում է այն եզրակացության, որ խաղաղ հավաքների ազատության դիմումատուի իրավունքի սահմանափակումը չի եղել «անհրաժեշտ ժողովրդավարական հասարակությունում»:

67. **Հայաստանի
Հելսինկյան
կոմիտեն
ընդդեմ
Հայաստանի
(31.03.2015թ.,
վերջնական՝
30.06.2015թ.,
59109/08)**

Կոնվենցիայ
ի 11-րդ
հոդվածի
(Հավաքներ
ի և
միավորման
ազատությու
ն)
խախտում:

Դիմումատուն
պահանջ չի
ներկայացրել
արդարացի
փոխհատուցմ
ան համար:

Կառավարությունը, թերևս նշել է, որ
դիմումատու կազմակերպության՝ խաղաղ
հավաքների ազատության իրավունքի
իրականացմանը միջամտություն չի եղել,
քանի որ այն չստանալով քաղաքապետի
2008թ. մայիսի 8-ի որոշման պատճենը,
ծրագրված միջոցառումն անցկացնելու
իրավունք է ունեցել: Սակայն, Դատարանը
չի ընդունում Կառավարության
փաստարկները: Համապատասխան
որոշմամբ դիմումատու
կազմակերպությանն արգելված էր
անցկացնել միջոցառումը, և այն փաստը,
որ դրա պատճենը չէր հանձնվել
դիմումատու կազմակերպությանը, որևէ
կերպ չի վերացրել այդ որոշումը: Ավելին,
ոստիկանությունը, հավանաբար,
քաղաքապետի արգելքի հիման վրա, թույլ
չի տվել դիմումատու կազմակերպությանն
անցկացնել ծրագրված երթը: Ուստի
միջամտություն է եղել դիմումատու
կազմակերպության՝ խաղաղ հավաքների
ազատության իրավունքի
իրականացմանը: (41-42-րդ կետեր)
Միջամտությունը կհամարվի հոդված 11-ի
խախտում, եթե այն չլինի «օրենքով
նախատեսված», չհետապնդի 2-րդ կետով
նախատեսված մեկ կամ մի քանի
իրավաչափ նպատակն այդ նպատակներն
իրագործելու համար չլինի «անհրաժեշտ
ժողովրդավարական
հասարակությունում»: Դատարանը նշում
է, որ ոչինչ չի վկայում այն մասին, որ
միջամտությունը նախատեսված չէր
օրենքով: Ավելին, Դատարանը, կարող է
ընդունել, որ միջամտությունն
անկարգությունները կամ
հանցագործությունները կանխելու
իրավաչափ նպատակ է ունեցել: (44-րդ
կետ)

Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված
չէ:

...Դատաարանը կրկին նշում է, որ 11-րդ հոդվածով ամրագրված՝ խաղաղ հավաքների իրավունքը հիմնարար իրավունք է ժողովրդավարական հասարակությունում և այն ինչպես և արտահայտվելու իրավունքը, այդպիսի հասարակության հիմնաքարերից մեկն է: (45-րդ կետ)

Պետությունները ոչ միայն պետք է երաշխավորեն խաղաղ հավաքներ անցկացնելու իրավունքը, այլ նաև պետք է ձեռնպահ մնան այդ իրավունքի նկատմամբ անհիմն և անուղղակի սահմանափակումներ կիրառելուց: Հաշվի առնելով հավաքների ազատության իրավունքի կարևոր բնույթը և ժողովրդավարության հետ դրա սերտ կապը՝ պետք է առկա լինեն համոզիչ և ծանրակշիռ պատճառներ՝ այդ իրավունքի իրականացմանը միջամտությունն արդարացնելու համար: (46-րդ կետ)

Սույն գործով դատարանը նշում է, որ տվյալ երթն արգելելու պատճառն այն էր, որ հետընտրական հանրահավաքները հանգեցրել էին բախումների և մարդկային զոհերի, քննությունը դեռևս շարունակվում էր, և հանցագործություն կատարած անձինք չէին բացահայտվել կամ ամբողջ զենքը չէր հայտնաբերվել: Սակայն դատարանը կասկածներ ունի առ այն, թե արդյոք նշվածը կարող էր համարվել տվյալ երթը արգելելու վերաբերելի և բավարար պատճառ: (48-րդ կետ)

Առաջին, երթը նախատեսում էր անցկացնել հետընտրական բախումներից ավելի քան երկու և ՀՀ նախագահի կողմից հայտարարված արտակարգ դրության ժամկետի ավարտից ավելի քան մեկ ամիս հետո: Երկրորդ չկա որևէ ապացույց, որը կվկայեր այն մասին, որ ծրագրված երթի

կազմակերպիչները կամ մասնակիցները որևէ կերպ ներգրաված կամ ներքաշված են եղել հետընտրական անկարգությունների կամ բռնության մեջ: Երրորդ, ոչինչ չի վկայում այն մասին, որ ծրագրված երթի կազմակերպիչները կամ մասնակիցները բռնություն գործադրելու մտադրություններ են ունեցել, կամ որ երթը կարող էր որևէ այլ պատճառով վերածվել զանգվածային անկարգությունների: Դատարանն այս առումով նշում է, որ ծրագրված երթի նպատակը որևէ առնչություն չուներ քաղաքականության, ընտրությունների կամ ընդդիմության և կառավարության միջև հակամարտության հետ, այլ փոխարենը՝ նպատակ ուներ բարձրացնելու հանրային կարևորության հարցի, այն է՝ ոստիկանության բաժնում գտնվելու ժամանակ անձի մահվան վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակը: Ըստ դիմումաու կազմակերպության՝ այն պետք է լիներ ողբերգական իրադարձության տարելիցը նշելու նպատակով կազմակերպված և անվտանգությանը որևէ սպառնալիք չներկայացնող խաղաղ երթ: Դատարանը պատճառ չունի կասկածի տակ դնելու այս պնդումը: Այն նշում է, որ քաղաքապետի հղումը ազգային անվտանգության ծառայության պաշտոնական եզրակացությանը, ըստ որի երթը վտանգ է ներկայացրել, շատ ընդհանուր է ձևակերպված: Նույնիսկ պարզ չէ, քաղաքապետին երբևէ ներկայացրել են նշված «հավաստի ու ստուգված տվյալները», կամ արդյոք այդ տվյալները գոյություն են ունեցել: Ուստի պարզվել է, որ այս առումով քաղաքապետի եզրակացությունը հիմնավորված չէ որևէ

կոնկրետ, հստակ և համոզիչ ապացույցով:
(49-51-րդ կետեր)

Վերոնշյալ դիտարկումները բավարար են, որպեսզի Դատարանը եզրակացնի, որ դիմումատու կազմակերպության՝ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքի իրականացմանը միջամտելն «անհրաժեշտ չէր ժողովրդավարական հասարակությունում:»

13. ՄԻԵԿ 13-րդ հոդվածի խախտում		Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
<p>68. Պողոսյանը և Բաղդասարյանը ընդդեմ Հայաստանի (12.06.2012թ. 12.09.2012թ., 22999/06)</p>	<p>Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածի խախտում</p> <p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 30,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 500 եվրո:</p>	<p>43.Դատարանը ևս մեկ անգամ նշում է, որ իրավագործության բացակայության բերումով այն չի կարող քննության առնել ոստիկանության բաժանմունքում դիմումատուի նկատմամբ ցուցաբերված վերաբերմունքի հանգամանքները՝ հաստատելու համար, թե արդյոք նշված վերաբերմունքը չի համապատասխանել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի պահանջներին: Մակայն Դատարանը վերահաստատում է, որ Կոնվենցիայի որևէ այլ դրույթի փաստացի խախտումը 13-րդ հոդվածի կիրառման համար նախապայման չի հանդիսանում: 13-րդ հոդվածով երաշխավորվում է ներպետական մակարդակով իրավական պաշտպանության այնպիսի միջոցի հասանելիությունը, որը հնարավորություն է ընձեռում ըստ էության կենսագործել Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքներն ու ազատությունները՝ անկախ ներպետական իրավական համակարգում դրանց ամրագրման ձևից և</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 12.08.2013 DD(2013)851</p> <p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ՝ Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 30,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 500 եվրո:</p> <p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում • Օրենսդրական միջոցառումներ • Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և 2013 թվականի հուլիսի 31-

ենթադրություն հայտնել դրանց հետ որևէ գործողության կամ անգործության անհամապատասխանության վերաբերյալ: Այսպիսով, 13-րդ հոդվածի կիրառման համար բավարար է, որ անձը ներկայացնի Կոնվենցիայի իմաստով փաստարկերի պահանջ:

45. Ոստիկանների դատապարտումից հետո դիմումատուն առանձին դատավարական կարգով ներկայացրել է վնասների փոխհատուցման, այդ թվում՝ վատ վերաբերմունքի դիմաց փոխհատուցման քաղաքացիական հայց՝ ի թիվս այլոց պահանջելով ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում: Մակայն ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում դիմումատուին չի տրամադրվել, քանի որ փոխհատուցման այդ տեսակը ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված չի եղել:

46. ... Համապատասխան գործեր քննելիս Դատարանը բավարարում է արդար փոխհատուցման մասին հայցերը՝ ցավը, սթրեսը, անհանգստությունը և հիասթափությունը բավարար հիմք համարելով ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում տրամադրելու համար: Ավելի վաղ Դատարանը գտել է, որ, Կոնվենցիայի առավել հիմնարար դրույթներ հանդիսացող 2-րդ և 3-րդ հոդվածների խախտման հետևանքով պատճառված ոչ նյութական վնասի փոխհատուցումը պետք է սկզբունքորեն հասանելի լինի իրավական պաշտպանության հնարավոր միջոցների շարքում ... :

47. Խնդրո առարկա գործով Դատարանը եզրահանգում է, որ դիմումատուն պետք է ունենար վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու հետևանքով կրած ոչ

ին տեղադրվել Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճռի մասին և ստացել դրա թարգմանությունը: Բացի այդ, վճիռը պատշաճ կարգով տարածվել է համապատասխան անձանց շրջանում: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Պողոսյանի և Բադդասարյանի գործի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի և Դատական դպրոցի, ինչպես նաև պետական ծառայողների և ձեռքակալվածների պահման վայրերի աշխատակիցների համար

նյութական վնասի դիմաց փոխհատուցում ստանալու հնարավորություն: Քանի որ Հայաստանի օրենսդրությամբ նման փոխհատուցում չի նախատեսվում, դիմումատուն գրկված է եղել իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցից օգտվելու հնարավորությունից:

կազմակերպվող դասընթացների ուսումնական ծրագրերում:

- Կառավարությունը հայտարարել է, որ դատական սխալի արդյունքում կրած վնասի համար փոխհատուցման վճարումը կարգավորող հայաստանյան օրենսդրությամբ՝ քրեական դատավարությամբ սահմանված իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի մշակումը գտնվում է կառուցվածքային բարեփոխումների փուլում: Քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը մշակվել է Արդարադատության նախարարության աշխատանքային խմբի կողմից՝ միջազգային գործընկերների (ԵԱՀԿ, Գերմանիայի միջազգային համագործակցության կազմակերպություն (GIZ), ԱՄՆ դեսպանատուն) աջակցությամբ: Որոշ

դրույթներ մշակելիս
 հաշվի է առնվել
 Պողոսյանի և
 Բաղդասարյանի
 գործում արձանագրած
 խախտումը:
 Արդարացված
 մեղադրյալի կողմից
 կրած վնասի
 փոխհատուցման հետ
 կապված գործի
 քննության համար
 ավելի շատ
 երաշխիքներ
 ապահովելու
 նպատակով մշակվել
 են նոր մոտեցումներ:
 Համապատասխան
 իրավական դրույթները
 մանրամասն
 ամրագրված են
 Քրեական
 դատավարության նոր
 օրենսգրքի
 նախագծում:
 Գործարկվել է ի
 պաշտոնե
 ռեաբիլիտացիայի
 հայեցակարգը, որը
 երաշխավորում է
 ռեաբիլիտացիայի
 հարցի ի պաշտոնե
 քննարկումը լրացուցիչ
 դատալսումներին ոչ
 մեղադրական
 դատավճռի
 կայացումից հետո:

---

69. **Հայաստանի Հելսինկյան** Կոնվենցիայ Դիմումատուն Դատարանը կրկին նշում է, որ 13-րդ Գործողությունների ծրագիր կամ զեկույց ներկայացված ի 13-րդ պահանջ չի հողվածով պահանջվում է ապահովել չէ:

**Կոմիտեն
ընդդեմ
Հայաստանի**
(31.03.2015թ.,
վերջնական՝
30.06.2015թ.,
59109/08)

հողվածի
(Իրավական
պաշտպանու
թյան
արդյունավե
տ միջոցի
իրավունք)

ներկայացրել
արդարացի
փոխհատուցմ
ան համար:

ներպետական իրավական
պաշտպանության այնպիսի միջոց, որը
հնարավորություն կտա իրավասու
պետական մարմինն ըստ էության
քննության առնելու Կոնվենցիայի հիման
վրա ներկայացված համապատասխան
բողոքը և տրամադրելու
համապատասխան հատուցում, թեև
պայմանավորող պետություններն
որոշակի հայեցողական իրավունք ունեն
որոշելու թե ինչպես պետք է կատարեն
սույն դրույթով նախատեսված իրենց
պարտավորությունները: (58-րդ կետ)
Տեսականորեն Դիմումատու
կազմակերպությունը իր
տրամադրության տակ ուներ իրավական
պաշտպանության միջոց, որով հնարավոր
էր ստանալ համապատասխան
հատուցում՝ սահմանված ժամկետում
անվավեր ճանաչելով քաղաքապետի
արգելքը: (32-րդ կետ) Դիմումատու
կազմակերպությունը գործնականում
զրկված է եղել իրավական
պաշտպանության միջոցից, որով
հնարավոր կլիներ ստանալ բավարար և
համապատասխան հատուցում՝ ելնելով
գործի որոշակի հանգամաքներից. այն է՝
քաղաքապետի որոշումը Դիմումատուին է
հաձնվել սահմանված ժամկետից ուշ,
ավելին՝ միջոցառման անցկացման հաջորդ
օրը, և որ չի ապացուցվել իրավական
պաշտպանության այլ արդյունավետ
միջոցների առկայությունը: (60-րդ կետ)
Դիմումատու կազմակերպությունը
հավաքների ազատության իր իրավունքի
խախտման հետ կապված բողոքի մասով
չի ունեցել իրավական պաշտպանության
արդյունավետ ներպետական միջոց: (33
կետ)

**այլոք ընդդեմ
Հայաստանի**
(16.06.2015թ.,
13216/05)

ի 13-րդ
հոդվածի
խախտում
առնելով գործի
բացառիկ
բնույթը՝
դատարանը
գտնում է, որ
պատրաստ չէ
որոշում
կայացնել 41-
րդ հոդվածի
կիրառման
վերաբերյալ:
Հարկավոր է
սահմանված
կարգով
հետաձգել այդ
որոշման
կայացումը և
ամրագրել
հետագա
ընթացակարգե
րը:

1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի և
Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի
խախտումներ՝ դիմումատուներին՝ իրենց
գույքը և բնակարաններն օգտագործելու
հնարավորություն չտալու առումով:
Ուստիև, նրանց բողոքները հանդիսանում
են «վիճելի» 13-րդ հոդվածի
շրջանակներում:

2. Խնդրո առարկա բողոքի տարրերը
համընկնում կամ նման են իրավական
պաշտպանության ներպետական
միջոցների սպառմանն առնչվող
առարկության համատեքստում
դիտարկված տարրերին: Դատարանը
պնդում է իր վերոնշյալ եզրակացությունն
այն մասին, որ պատասխանող պետության
կառավարությունը չի կատարել իր
պարտավորությունը՝ ապացուցելու, որ
դիմումատուներին հասանելի է եղել
իրավական պաշտպանության այնպիսի
միջոց, որը հաջողության իրատեսական
հեռանկարներով փոխհատուցում
կապահովեր Կոնվենցիայի դրույթներին
համապատասխան նրանց ներկայացրած
բողոքների առնչությամբ (տե՛ս վերը
բերված 120 կետը): Նշված պատճառներով
Դատարանը գտնում է, որ
դիմումատուներին հասանելի չեն եղել
իրավական պաշտպանության
արդյունավետ միջոցներ Լաչինի շրջանում
գտնվող իրենց գույքը և բնակարաններն
օգտագործելու հնարավորության մերժման
առնչությամբ:

3. Ուստիև Դատարանը եզրակացնում է, որ
տեղի է ունեցել և շարունակվում է
դիմումատուների՝ Կոնվենցիայի 13-րդ
հոդվածով սահմանված իրավունքների
խախտում, որի համար
պատասխանատու է Հայաստանի
Հանրապետությունը:

13. ՄԻԵԿ 14-րդ հոդվածի խախտում գուգակցված 3-րդ հոդվածի հետ

Գործողությունների ծրագիր

Գործողությունների զեկույց

71. Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի
(02.10.2012թ. վերջնական 02.01.2013թ. 40094/ 05)

Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի ընթացակարգային խախտում Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի համակցությամբ

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 25,000 եվրո, Ծախսերի ու ծախքերի փոխհատուցում՝ 6,000 եվրո

Ինչպես վերը նշված է, Դատարանը սահմանել է, որ պատասխանող Պետության ներկայացուցիչները դիմումատուի նկատմամբ ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում դրսևորել են վատ վերաբերմունք խախտելով Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը: Այնուհետև, դիմումատուն հայտարարել է, որ տեղի է ունեցել նաև 14-րդ հոդվածի առանձին խախտում այն առումով, որ իր նկատմամբ դրսևորվել է վատ վերաբերմունք քաղաքական դրդապատճառներով: Խտրականությունը տարբեր վերաբերմունքի դրսևորումն է համեմատաբար նույն իրավիճակում գտնվող անձանց նկատմամբ առանց որևէ օբյեկտիվ կամ հիմնավորված պատճառի: Նախկինում Դատարանում քննվել են մի շարք գործեր, որոնց ժամանակ դիմումատուները, Կոնվենցիայի 2-րդ կամ 3-րդ և 14-րդ հոդվածների համաձայն, հայտարարել են, որ մահը կամ վատ վերաբերմունքը խտրականության, մասնավորապես ռասայական ատելության, դրսևորման արդյունք է եղել: Նշվեց, որ ռասայական հիմքով բռնությունը վիրավորում է մարդակային արժանապատվությունը և, հաշվի առնելով դրա կործանարար հետևանքները, պետական մարմիններից պահանջվում է հատուկ զգոնություն և վճռորոշ քայլերի ձեռնարկում: Այդ իսկ պատճառով պետական մարմինները պետք է բոլոր հասանելի ձևերով պայքարեն ռասիզմի և ռասայական հիմքով բռնության դեմ՝ այդպիսով իսկ խթանելով

Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 2014 փետրվարի 25-ին [DH-DD\(2014\)328](#), Վճռի կատարման վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվություն ներկայացվել է 2015 թ. փետրվարի 16-ին [DH-DD\(2015\)206](#)

Իշխանությունների կողմից ՄԻԵԿ 14-րդ և 3-րդ հոդվածով նախատեսված իրենց պարտականության հարցը՝ ձեռնարկել բոլոր միջոցները քննելու, թե արդյոք խտրականությունը եղել է վատ վերաբերմունքի դրսևորման պատճառ, ավելի շատ կապված է ոչ թե օրենսդրության, այլ պրակտիայի հետ: Այդ պատճառով էլ որևէ օրենսդրական միջոցառում չի իրականացվել այդ ուղղությամբ:

հասարակության՝ ժողովրդավարության պատկերա խթանելու նպատակով, որում բազմազանությունն ընկալվում է ոչ թե որպես սպառնալիք, այլ որպես զարգացման աղբյուր:

Դատարանը համարում է, որ վերոհիշյալը կիրառվում է նաև այնպիսի գործերի դեպքում, երբ հայտարարվում է, որ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքը դրսևորվել է՝ ելնելով քաղաքական դրդապատճառներից: Այն վերահաստատում է, որ բազմակարծությունը, հանդուրժողականությունը և լայն մտածելակերպը «ժողովրդավարական հասարակության»

առանձնահատկություններն են: Քաղաքական բազմակարծությունը, որը ենթադրում է քաղաքական բազմազան համոզմունքների և շարժումների խաղաղ գոյակցություն, առանձնակի կարևորություն է ներկայացնում օրենքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական հասարակության գոյատևման համար, մինչդեռ քաղաքական տարակարծությունը ճնշելու, վերացնելու կամ դրանից խուսափելու կամ քաղաքական տարակարծություն ունեցող կամ այն բարձրաձայնող անձանց պատժելու նպատակով Պետության ներկայացուցիչների կողմից իրականացվող բռնության գործողությունները վտանգում են ժողովրդավարական հասարակության սկզբունքներն ու արժեքները: (198-200-րդ կետ) ...

Դատարանը համարում է, որ բռնությամբ ուղեկցվող միջադեպեր հետաքննելիս պետական մարմինները լրացուցիչ պարտավորություն են ստանձնում. այն է՝

ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ քայլերը՝ քաղաքական ցանկացած դրդապատճառ բացահայտելու և պարզելու, թե արդյոք տարբերվող քաղաքական համոզմունքների նկատմամբ անհանդուրժողականությունը իր դերն է ունեցել այդ դեպքերում: Այդ պարտավորությունը չկատարելը և քաղաքական նկատառումներով պայմանավորված բռնությունը որևէ քաղաքական երանգ չունեցող գործերի հետ նույն հիմքով քննելը կնշանակի այք փակել այն գործողությունների վրա, որոնցով խախտվում են հիմնարար իրավունքները: Էապես տարբեր իրավիճակները կարգավորելու եղանակների միջև տարբերակում չկատարելը կարող է հանգեցնել չհիմնավորված վերաբերմունքի, որը չի համապատասխանում Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածին: (218-րդ կետ) Բռի գործողության քաղաքական հնարավոր երանգները հետաքննելու պատասխանող Պետության պարտականությունն ենթադրում է հնարավոր, սակայն ոչ ծայրահեղ ջանքերի գործադրում: Պետական մարմինները պետք է ձեռնարկեն բոլոր համապատասխան քայլերը վկայություններ հավաքելու ու ապահովելու, ճշմարտությունը բացահայտելու բոլոր գործնական միջոցներն օգտագործելու և ամբողջովին հիմնավորված, անկողմնակալ և օբյեկտիվ որոշումներ ընդունելու համար բաց չթողնելով որևէ կասկածելի փաստ, որը կարող է մատնանշել քաղաքական նկատառումներով բռնությանը: (219-րդ կետ)

Այնուհետև Դատարանը համարում է, որ քաղաքական մոտեցումների և բռնության

գործողության միջև հնարավոր կապի առկայության փաստի հետաքննությունը իրենց՝ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածից բխող ընթացակարգային

պարտականություններից է, սակայն այն կարող է դիտվել նաև որպես իրենց՝ Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածով սահմանված պարտականությունների (3-րդ հոդվածով ամրագրված՝ հիմնարար արժեքների ապահովումը՝ առանց խտրականության) ոչ հստակ կատարում: Այդ երկու դրույթների փոխազդեցության շնորհիվ սույն գործում առկա խնդիրները, ինչպես նաև նմանատիպ այլ խնդիրներ, կարող են ուսումնասիրվել միայն նշված երկու դրույթներից մեկի համաձայն՝ առանց մյուսի համաձայն որևէ խնդրի առաջացման կամ կարող է անհրաժեշտություն առաջանալ, որպեսզի դրանք ուսումնասիրվեն երկու հոդվածների համաձայն: Յուրաքանչյուր գործի ժամանակ այս հարցի լուծումը կարող է տարբեր լինել՝ կախված առկա փաստերից և ներկայացված պնդումներից: (220-րդ կետ)

Դատարանը նշում է, որ դիմումատուն բազմաթիվ առիթներով հետաքննության մարմիններին պնդել է, որ իր նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը կապված է ընդդիմության կողմից կազմակերպված ցույցերին իր մասնակցության հետ, և ունի քաղաքական դրդապատճառներ և պահանջել, որ այս հանգամանքը հետաքննվի, իսկ մեղավորները պատժվեն: Երկու այլ վկաներ այս պնդումը հիմնավորող փաստարկներ են ներկայացրել: Վերջապես Դատարանը նկատում է, որ Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանը նշել է ձերբակալման պատճառների

բացակայությունը (տես՝ վերոնշյալ § 46):
Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը համարում է, որ հետաքննության մարմիններն ունեին հավաստի և բավարար տեղեկություններ, որոնց հիման վրա ակնհայտ էր դառնում նախնական ստուգում և, կախված արդյունքից, դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքի հնարավոր քաղաքական դրդապատճառների հետաքննություն անցկացնելու անհրաժեշտությունը:

Այդուհանդերձ, պետական մարմինները գրեթե ոչինչ չեն արել այս տեղեկությունները ստուգելու համար: Ոստիկանության միայն երկու աշխատակիցներից՝ Ա.Մ.–ից և Ռ.Ս.–ից, էին հարցրել, թե արդյոք իրենք տեղյակ են եղել դիմումատուի քաղաքական պատկանելիության մասին, սակայն սա չի կարող համարվել նման լուրջ պնդումը հետաքննելու իրական փորձ և պարզապես ձևական բնույթ է կրում: Այլ հարցեր չեն տրվել, իսկ ոստիկանության մյուս աշխատակիցները, այդ թվում՝ Հ.Մ.–ն և Ա.Կ.–ըն, ում դիմումատուն ուղղակիորեն մատնանշել է, որպես իր նկատմամբ բոի գործողություններ կատարելուց առաջ և հետո քաղաքական տեսանկյունից անհանդուրժողական հայտարարություններ արած անձանց, նույնիսկ չեն հարցաքննվել այդ պնդումների առնչությամբ: Ոչ մի փորձ չի կատարվել՝ պարզելու դիմումատուի ձերբակալման հանգամանքները, այդ թվում՝ բազմաթիվ անճշտություններ և ձերբակալման հնարավոր քաղաքական երանգը մատնանշող այլ տարրեր, իսկ ներկայացված նյութերից ոչ մի եզրակացություն չի արվել: Ուստի

Դատարանը եզրակացնում է, որ պետական մարմինները չեն կատարել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի համաձայն ստանձնած իրենց պարտավորությունը, այն է՝ ձեռնարկել բոլոր հնարավոր քայլերը՝ պարզելու, թե արդյոք դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը ցուցաբերվել է խտրականության հիմքով: (222-224-րդ կետեր)

14. ՄԻԵԿ թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
--	--	--	--	--------------------------	---------------------------

<p>72. Խաչատրյան և ընդդեմ Հայաստանի (01.12.2009, 01.03.2010, 31761/04) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)37</p>	<p>Կոնվենցիայի Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում</p>	<p>Նյութական վնասի փոխհատուցում՝ Առաջին դիմումատու՝ 365 եվրո, Երկրորդ դիմումատու՝ 380 եվրո: Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ երկու դիմումատուներին՝ 1,000 եվրո:</p>	<p>... 65.Դիմումատուները պնդեցին, որ իրենց օգտին կայացված վճիռը պատշաճորեն չի կատարվել: Ընկերության գույքի մեծ մասը կա՛մ յուրացվել է, կա՛մ էլ կառավարության որոշումներով փոխանցվել է պետական բյուջե: Ուստի, նրան զրկված են եղել արդար դատաքննության իրավունքից և իրենց սեփականությունից: 66.Դատարանը հիշեցնում է, որ 6-րդ հոդվածի առաջին մասը պաշտպանում է քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների հետ կապված հարյց հարուցելու յուրաքանչյուրի իրավունքը: Այսպիսով այն ներառում է «դատարան դիմելու իրավունքը», որի ասպեկտներից մեկը հանդիսանում է դատարանի մատչելիության իրավունքը, այսինքն դատարանում քաղաքացիական գործերով վարույթ հարուցելու իրավունքը: Մինչդեռ այդ իրավունքը կլիներ անիրական, եթե Պայմանավորվող պետության իրավական համակարգը թույլ տար, որ վերջնական, պարտադիր</p>	<p>Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝ 18.11.2014 DD(2015)207 16.02.2015 DD(2014)1419</p>
--	--	---	---	--

դատական որոշումները մնան չկատարված՝ ի վնաս մի կողմի: Անընդունելի կլիներ, եթե 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը մանրամասն նկարագրեր կողմերին տրված դատավարական երաշխիքները առանց դատական որոշումների կատարման երաշխիքների: Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի մեկնաբանումը միայն դատարանի մատչելիության և դատավարությունների անցկացման իրավունքի շրջանակներում, հավանաբար, կառաջացներ մի իրավիճակ, որը անհամատեղելի կլիներ օրինականության սկզբունքի հետ, որը Պայամանավորող Պետությունները Կոնվենցիան վավերացնելիս պարտավորվել են հարգել: Ցանկացած դատարանի կողմից ընդունված դատական որոշման կատարումը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի իմաստով պետք է դիտվի որպես «դատավարության» բաղկացուցիչ մաս:

67. Դատարանը նշում է, որ այն արդեն մերժել է Կառավարության այն փաստարկը, որ Պետությունը պատասխանատու չի եղել Հրազդանմաշի պարտքերի համար: Այս առումով դատարանը կրկնում է, որ իշխանությունները չեն կարող որպես վճռի չկատարման արդարացում վկայակոչել միջոցների պակասը: Ինչպես հայտնի է, վճռի կատարման ուշացումը կարող է արդարացվել հազվադեպ պարագաներում: Ինչևէ այն չի կարող լինել այնպիսին, որ նվազեցվի Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված իրավունքի էությունը:

68. Դատարանը այնուհետև կրկնում է իր նախադեպային իրավունքը այն առումով, որ դիմումատուի օգտին կայացրած վճռի կատարմանը հասնելու անհնարինությունը հանգեցրել է Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին նախադասության մեջ սահմանված իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի միջամտության:

69. Դատարանը նշում է, որ մինչ օրս, 2001թ. հուլիսի 2-ին Դիմումատուների օգտին կայացված վճիռը ընդհանուր առմամբ մնում է չկատարված: Հետևաբար, դիմումատուների դեպքում պարտքերի վերադարձման ընթացքը մինչ այժմ տևել է ավելի քան ութ տարի և չորս ամիս, որից յոթ ու կես տարին ընկնում է Դատարանի իրվասության տակ *ratione temporis*: Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուների օգտին կայացված վճռի կատարման համար անհրաժեշտ միջոցներ չձեռնարկելով՝ հայաստանյան իշխանությունները սահմանափակել են դիմումատուների «Դատարան դիմելու իրավունքի» իմաստը, և զգալի ժամանակահատվածով խոչընդոտել են և դեռ խոչընդոտում են Դիմումատուների՝ գումարն ամբողջությամբ ստանալուն, որի իրավունքը նրանք ունեին, որն էլ հավասարեցվում է իրենց գույքից անարգել օգտվելու անհամաչափ միջամտություն:

<p>73. Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի (23.06.2009,</p>	<p>Կոնվենցիայի Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում</p>	<p>Նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ոչ նյութական վնասի</p>	<p>52. Դատարանը, ի սկզբանե, նշում է, որ կողմերի միջև հիմնական տարաձայնությունը վերաբերում է այն հարցին, թե արդյոք երկրորդ դիմումատուն ունեցել է առաջին դիմումատուին սեփականության իրավունքով պատկանող</p>	<p><i>Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝ 14.10.2015թ. (վերանայված) <u>DD (2015)1088</u> Անհատական բնույթի միջոցառումներ- Նյութական</p>
--	--	---	---	--

23.09.2009,
[27651/05](#))
Եզրափակիչ
բանաձև՝
[CM/ResDH\(20
15\)191](#)

փոխհատուցու
մ՝ 4,000 եվրո:
Ծախսերի և
ծախքերի
փոխհատուցու
մ՝ 2,500 եվրո:

բնակարանի նկատմամբ օգտագործման իրավունք: Իրենց փաստարկները հիմնավորելու համար կողմերը վկայակոչեցին ներպետական տարբեր իրավական դրույթներ: 53. Այս կապակցությամբ, Դատարանը նշում է, որ ներպետական դատարանները խնդրո առարկա բնակարանի նկատմամբ դիմումատուների իրավունքների դադարեցման հարցը լուծելիս, *մասնավորապես*, վկայակոչել են Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի երկրորդ մասը, որը պայմաններ է նախատեսում բնակարանի նկատմամբ օգտագործման իրավունքի դադարեցման համար: Հետևաբար, երկրորդ դիմումատուի կողմից բնակարանի նկատմամբ օգտագործման իրավունքից գտվելը լուծվում է կերպով ճանաչվել է ներպետական դատարանների կողմից, որոնք որոշել են քննարկվող իրավունքի դադարեցման համար սահմանել փոխհատուցում: ...

55. Դատարանը կրկնում է, որ Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին մասով նախատեսված «գույք» հասկացությունն ինքնուրույն նշանակություն ունի, որը չի սահմանափակվում նյութական իրերի նկատմամբ սեփականության իրավունքով և կապված չէ ներպետական օրենսդրության ձևական դասակարգման հետ: Ինչպես նյութական իրերը, գույքային հանդիսացող որոշակի այլ իրավունքներ ու շահեր նույնպես կարող են համարվել «գույքային իրավունքներ» և հետևաբար նաև «գույք» սույն դրույթի իմաստով: Յուրաքանչյուր գործով պարզաբանման ենթակա հարցն այն է, թե արդյոք, գործի բոլոր հանգամանքներից ելնելով,

վնասի փոխհատուցում՝ 8,000 եվրո: Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում
  - Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ
  - Օրենսդրական միջոցներ
  - Դատական պրակտիկա
-
- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և հրատարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և 2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին, «Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին, «Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի», «Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի 22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը ներգրավված համապատասխան մարմիններին շրջանում:
  - Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ

դիմումատուն ունեցել է Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածով պաշտպանվող նյութական շահ:

56. Դատարանը հայտարարում է, որ Հայաստանի Հանրապետության ներպետական օրենսդրության համաձայն գույքի օգտագործման իրավունքը գույքային մյուս իրավունքների թվում առանձին նախատեսված իրավունք է (տես, 38-րդ և 39-րդ պարբերություններում վկայակոչված ներպետական դրույթները): Խնդրո առարկա ժամանակահատվածում բնակարանի օգտագործման իրավունք ունեցող անձը շարունակում էր օգտվել այդ իրավունքից նույնիսկ եթե այդ բնակարանի նկատմամբ սեփականության իրավունքը փոխանցվում է այլ անձի (Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 5-րդ մաս):

Ավելին, այդ իրավունքը կարող էր դադարեցվել միայն համարժեք փոխհատուցման դեպքում (Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Հետևաբար, Դատարանը գտնում է, որ առաջին դիմումատուին սեփականության իրավունքով պատկանող բնակարանի նկատմամբ երկրորդ դիմումատուի օգտագործման իրավունքը նյութական շահ հետապնդող ինքնուրույն գույքային իրավունք է և, հետևաբար, իրենից ներկայացնում է «գույք» Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով:

66. Դատարանը կրկնում է, որ Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ պետական մարմինների կողմից գույքից անարգել օգտվելու իրավունքին միջամտությունը պետք է լինի օրինական.

իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագրության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

• Օրենսդրական միջոցներ
Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի

Առաջին պարբերության երկրորդ նախադասությունը թույլատրում է գույքից օգտվելու իրավունքի դադարումը միայն «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով» և երկրորդ պարբերությունը սահմանում է, որ պետությունն իրավունք ունի իրականացնել վերահսկողություն գույքի օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով «օրենքներ»: Ավելին, օրենքի գերակայությունը, հանդիսանալով ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ներհատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներին: Հետևաբար, այն հարցը, թե արդյոք պահպանվել է ընդհանուր հասարակական շահի պահանջների և անձի հիմնարար իրավունքների պաշտպանության պահանջների միջև արդարացի հավասարակշռությունը դառնում է հիմնավորված այն ժամանակ, երբ հաստատվում է, որ այդ միջամտությունը բավարարել է օրինականության պահանջը և կամայական չի եղել:

67. Դատարանն, այնուհետև, կրկնում է, որ «օրենքով սահմանված պայմաններով» արտահայտությունն առաջին հերթին պահանջում է պատշաճ մակարդակի մատչելի և բավարար հստակ ներպետական իրավական նորմերի առկայություն և դրանց համապատասխանություն:

68. Վերադառնալով սույն գործի հանգամանքներին՝ Դատարանը գտնում է, որ առաջին և երկրորդ դիմումատուներունեցել են և գրկվել են երկու առանձին իրավունքներից, այն է՝ բնակարանի նկատմամբ սեփականության իրավունքից և օգտագործման իրավունքից: Հետևաբար, Դատարանը, Թիվ 1

Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով:

Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Սույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման

Արձանագրության 1-ին հոդվածի երաշխիքների պահպանման հարցը յուրաքանչյուր դիմումատուի դեպքում քննելու է առանձին:

Առաջին դիմումատու-70.Դատարանը, այնուհետև, նկատում է, որ խնդրո առարկա ժամանակահատվածում հիմնական ներպետական իրավական նորմը, որը կարգավորում էր հասարակության կարիքների համար գույքի օտարումը, Սահմանադրության 28-րդ հոդվածն էր: ...

71.Դատարանը նկատում է, որ այլ իրավական ակտերի նկատմամբ գերակայություն ունեցող սահմանադրական այս նորմի պահանջներից մեկն այն էր, որ պետական կարիքների համար գույքի ցանկացած օտարում պետք է իրականացվի «օրենքով սահմանված կարգով»: Սահմանադրական դատարանը, որի որոշումները պարտադիր ուժ ունեն, 1998թ. փետրվարի 27-ի իր որոշմամբ, այս արտահայտությունը մեկնաբանելիս, մասնավորապես, նշել է, որ պետության կարիքների համար մասնավոր սեփականության օտարումը պետք է իրականացվի միայն կոնկրետ անշարժ գույքի վերաբերյալ օրենք ընդունելու միջոցով: Ավելին, «օրենք» բառը Սահմանադրական դատարանի կողմից մատնանշվում է ոչ թե որպես ցանկացած իրավական ակտ, այլ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենք՝ դրանով պետության կարիքների համար օտարման հատուկ դեպքերում որոշման կայացման հարցը վերապահելով օրենսդրին: Հետագայում, այս մեկնաբանությունը վերահաստատվել է Սահմանադրական դատարանի այն որոշմամբ, համաձայն որի՝ Կառավարությունը, այսինքն

իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում:

Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես, օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

• Դատական պրակտիկա
2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար

գործադիր իշխանությունը, պետության կարիքների համար մասնավոր սեփականության օտարման վերաբերյալ որոշում կայացնելու իրավունք չունեն:

74. Դատարանը կրկնում է, որ օրինականության պահանջը ենթադրում է, որ ներպետական օրենսդրության դրույթները պետք է լինեն բավարար մատչելի, հստակ և կանխատեսելի:

75. Դատարանը նշում է, որ վերը նշված 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասը բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի դադարեցման նորմեր էր պարունակում: Այնուամենայնիվ, այդ նորմերը խոսում էին *սեփականատիրոջ* պահանջով օգտագործման իրավունքի դադարման մասին և չէին նախատեսում նշված իրավունքի դադարեցում սեփականատիրոջից բացի որևէ այլ անձի կողմից հայց ներկայացնելու միջոցով՝ լինի դա պետություն կամ, ինչպես սույն գործում է, պետության անունից գործող մասնավոր կազմակերպություն: Հետևաբար, երկրորդ դիմումատուի օգտագործման իրավունքը դադարեցվել է այնպիսի իրավական նորմերի հիման վրա, որոնք կիրառելի չեն նրա գործով: Դատարանը գտնում է, որ օգտագործման իրավունքի նման դադարեցումն անխուսափելիորեն հանգեցրել է անկանխատեսելի և կամայական հետևանքների և, հավանաբար, զրկել է երկրորդ դիմումատուին իր իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունից: Հետևաբար, նման իրավական հիմնավորմամբ, երկրորդ դիմումատուի գույքային իրավունքին միջամտությունը չի կարող բնորոշվել ոչ այլ կերպ, քան կամայական:

76. Դատարանը եզրահանգում է, որ

սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝ և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետական տարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

դիմումատուներին գույքից զրկելը չի համապատասխանում օրինականության սկզբունքին: Նման եզրահանգումն անհիմաստ է դարձնում պարզելը, թե արդյոք հասարակության ընդհանուր շահի պահանջների և անհատի հիմնարար իրավունքների պաշտպանության պահանջների միջև պահպանվել է արդարացի հավասարակշռություն:

74. **Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի** (20.07.2010, 20.10.2010, 5065/06)
Եզրափակիչ քանաձև՝ [CM/ResDH\(2015\)191](#)

Կոնվենցիայի Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում

Նյութական և ոչ նյութական վնաս՝ 12,500 եվրո և 6,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 45 եվրո:

40. Դատարանը կրկնում է, որ Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջնային և ամենակարևոր պահանջը հանդիսանում է այն, որ պետական մարմինների կողմից գույքից անարգել օգտվելու իրավունքին միջամտությունը պետք է լինի օրինական. առաջին մասի երկրորդ նախադասությունը թույլատրում է գույքից օգտվելու իրավունքի դադարումը միայն «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով» և երկրորդ մասը սահմանում է, որ պետությունն իրավունք ունի իրականացնել վերահսկողություն սեփականության օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով «օրենքները»: Ավելին, օրենքի գերակայությունը, հանդիսանալով ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ներհատում է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներին:

41. Դատարանը, այնուհետև, կրկնում է, որ «այն պայմաններով, որոնք սահմանված են օրենքով» արտահայտությունն առաջին հերթին ենթադրում է պատշաճ մակարդակի մատչելի, բավարար հստակ և կանխատեսելի ներպետական իրավական նորմերի առկայություն և համապատասխանություն:

42. Դատարանը նշում է, որ այն արդեն ուսումնասիրել է Երևան քաղաքի

Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:

Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է 14.10.2015թ. (վերանայված) [DD \(2015\)1088](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումներ- Նյութական և ոչ նյութական վնաս՝ 12,500 եվրո և 6,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 45 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում
  - Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ
  - Օրենսդրական միջոցներ
  - Դատական պրակտիկա
- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և հրատարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և 2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին, «Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝

կենտրոնում կառուցապատման աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով իշխանությունների կողմից Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի հիման վրա օգտագործման իրավունքի դադարեցման վերաբերյալ գանգատ և գտել է, որ դիմումատուների գույքի նկատմամբ միջամտությունն եղել է կամայական և անօրինական:

43. Դատարանը, սակայն, նշում է, որ պետությունը Քաղաքացիական օրենսգրքի 135-րդ և 176-րդ հոդվածներին համապատասխան այդ բնակարանի նկատմամբ սեփականության իրավունքը ձեռք է բերել միայն 2005թ. հունիսի 24-ին, երբ սեփականության իրավունքը պաշտոնապես գրանցվեց: Այսպիսով, «Վիզկոն» ՍՊԸ-ի կողմից դիմումատուների՝ օգտագործման իրավունքը դադարեցնելու պահանջով հայց ներկայացնելու և Առաջին ատյանի դատարանին Վերաքննիչ դատարանի կողմից այդ հայցի ըստ էության քննության արդյունքում որոշումներ ընդունելու ժամանակ, մասնավորապես, համապատասխանաբար 2005թ. մարտի 16-ին և հունիսի 3-ին, այդ բնակարանի միակ սեփականատերն էր երրորդ անձը՝ Կ.Հ.-ն: Կ.Հ.-ի և «Վիզկոն» ՍՊԸ-ի միջև պայմանագիրն իրոք կնքվել էր մինչև Առաջին ատյանի դատարանի և Վերաքննիչ դատարանի կողմից վերոնշյալ հայցի ըստ էության քննությունը (տե՛ս վերը՝ պարբ. 13): Սակայն, ենթադրվում է, որ այդ պայմանագիրը չի իրագործվել, իսկ պետության սեփականության իրավունքը պաշտոնապես գրանցվել է միայն Վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված վճռի արդյունքում նույն կողմերի միջև երկրորդ պայմանագիր

2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին, «Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի», «Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի 22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը ներգրավված համապատասխան մարմիններին շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ

Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի

կնքվելուց հետո: Ավելին, Վճռաբեկ դատարանում գործի քննությունը, որը կայացել է պետության կողմից սեփականության իրավունքն արդեն իսկ ձեռք բերելուց հետո, սահմանափակված էր վճռաբեկ բողոքով և նույնիսկ չի անդրադարձել այդ հարցին:

43. Ամեն դեպքում Դատարանը նշում է, որ դիմումատուների՝ օգտագործման իրավունքը դադարեցնելու մասին պահանջ ներկայացնելիս և որոշում ընդունելիս, հայցվորը և դատարանները չեն հիմնվել Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի վրա: Փաստորեն, դա իրականացվել է Քաղաքացիական օրենսգրքի, մասնավորապես, 218-րդ և 220-րդ հոդվածների դրույթների հիման վրա, որոնցով կարգավորվում էր հողամասի հարկադիր օտարման հարցը: ...

44. Դատարանը, ինչպես արդեն վերը նշվել է, գտնում է, որ դիմումատուների՝ բնակարանի նկատմամբ օգտագործման իրավունքը դատարանների կողմից դադարեցվել է Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ և 220-րդ հոդվածների վկայակոչմամբ: Դատարանը, այնուամենայնիվ, նշում է, որ այդ հոդվածները սահմանում են հողամասի նկատմամբ սեփականության իրավունքի դադարեցման հնարավորությունը և չեն պարունակում որևէ դրույթ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի դադարեցման վերաբերյալ:

Հետևաբար, դիմումատուների՝ օգտագործման իրավունքը դադարեցվել է այն իրավական դրույթների հիման վրա, որոնք կիրառելի չէին նրանց գործով: Դատարանը գտնում է, որ օգտագործման իրավունքի նման դադարեցումն անխուսափելիորեն կհանգեցնե

բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

• Օրենսդրական միջոցներ
Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով: Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը: Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին

անկանխատեսելի կամ կամայական հետևանքների և կզրկեր դիմումատուներին իրենց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունից: Հետևաբար, նման իրավական հիմնավորմամբ դիմումատուների սեփականությանը միջամտությունը սխալմամբ, բայց և այնպես, մեկնաբանվում է կամայական և անօրինական:

45. Նման եզրահանգումն ավելորդ է դարձնում պարզելը, թե արդյոք հասարակական գերակա շահի և անհատի հիմնարար իրավունքների պաշտպանության համար ներկայացվող պահանջների միջև առկա է արդարացի հավասարակշռության խախտում:

համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում:

Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես,

օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա

2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝ և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետական դատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք. ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով

75. **Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի** (20.07.2010, 20.10.2010, [13916/06](#))
Եզրափակիչ բանաձև՝ [CM/ResDH\(2015\)191](#)

Կոնվենցիայի Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի խախտում
Վճռում է, որ առկա չէ դիմումատուներին արդարացի փոխհատուցում նշանակելու վերաբերյալ որևէ պահանջ:

25. Դատարանը նշում է, որ ըստ Կառավարության դիրքորոշման դիմումատուները չեն ունեցել «գույք» Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով: Դատարանն այնուհանդերձ նշում է, որ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքը հանդիսանում է «գույք» այդ հոդվածի իմաստով:
27. Դատարանն եզրահանգում է, որ սույն գործով բոլոր դիմումատուներն ունեցել են խնդրո առարկա բնակարանի նկատմամբ օգտագործման իրավունք և այդ իրավունքի դադարեցումը գույքից զրկելու միջոցով և Երևան քաղաքի կենտրոնում կառուցապատում իրականացնելու նկատառումներով հանդիսանում է միջամտություն դիմումատուների գույքից անարգել օգտագործելու իրավունքին: ...
28. Դատարանը կրկնում է, որ Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջնային և կարևորագույն պահանջը հանդիսանում է այն, որ պետական մարմինների կողմից գույքից անարգել օգտվելու իրավունքին միջամտությունը պետք է լինի օրինական. առաջին մասի երկրորդ նախադասությունը թույլատրում է գույքից զրկելը միայն «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով» և երկրորդ մասը սահմանում է, որ պետությունն իրավունք ունի իրականացնել վերահսկողություն սեփականության օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով «օրենքները»: Ավելին, օրենքի գերակայությունը՝ հանդիսանալով ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ներհատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներին:

Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:
Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է 14.10.2015թ. (վերանայված) [DD \(2015\)1088](#)
Անհատական բնույթի միջոցառումներ- առկա չէ դիմումատուներին արդարացի փոխհատուցում նշանակելու վերաբերյալ որևէ պահանջ:
Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ
• Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում
• Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ
• Օրենսդրական միջոցներ
• Դատական պրակտիկա

• Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և հրատարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և 2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին, «Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին, «Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի», «Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի 22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը

29. Դատարանն, այնուհետև, կրկնում է որ «այն պայմաններով, որոնք սահմանված են օրենքով» արտահայտությունն առաջին հերթին ենթադրում է պատշաճ մակարդակի մատչելի, բավարար հստակ և կանխատեսելի ներպետական իրավական նորմերի առկայություն և համապատասխանություն: ...

30. Դատարանը նշում է, որ այն արդեն ուսումնասիրել է Երևան քաղաքի կենտրոնում կառուցապատման աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով դատարանների կողմից Քաղաքացիական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի հիման վրա օգտագործման իրավունքի դադարեցման վերաբերյալ գանգատ և գտել, որ դիմումատուների գույքի նկատմամբ միջամտությունը եղել է կամայական և անօրինական:

31. Դատարանը գտնում է, որ սույն գործում խնդրո առարկա բնակարանի նկատմամբ դիմումատուների օգտագործման իրավունքը դատարանների կողմից դադարեցվել է միննույն հիմնավորմամբ, չնայած այն փաստին, որ հղում է կատարվել Քաղաքացիական օրենսգրքի 218 հոդվածի 1-ին կետին: Դատարանը, այնուամենայնիվ, նշում է, որ այդ հոդվածը սահմանում է հողամասի նկատմամբ սեփականության իրավունքի դադարեցման հնարավորությունը և չի պարունակում որևէ դրույթ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի դադարեցման վերաբերյալ: Այսպես, դիմումատուների օգտագործման իրավունքը դադարեցվել է այն օրենքի հիման վրա, որը կիրառելի չէր նրանց դեպքում: Դատարանը գտնում է, որ օգտագործման իրավունքի նման դադարեցումը անխուսափելիորեն

ներգրավված համապատասխան մարմիններին շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

- Օրենսդրական միջոցներ

կհանգեցնել անկանխատեսելի կամ կամայական հետևանքների և կզրկել դիմումատուներին իրենց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունից: Հետևաբար, նման իրավական հիմնավորմամբ դիմումատուների գույքից օգտվելու իրավունքին միջամտությունը չի կարող մեկնաբանվել այլ կերպ, քան կամայական և անօրինական:

32. Նման եզրահանգումն անիմաստ է դարձնում հասարակական գերակա շահի և անհատի հիմնարար իրավունքների պաշտպանության համար ներկայացվող պահանջների միջև արդարացի հավասարակշռության խախտման քննարկումը:

Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինսայանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում՝ ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով:

Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված

գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում: Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես, օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա

2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝ և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետականդատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

76. Չիրագովը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (16.06.2015թ., 13216/05.)	Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի շարունակական	Հաշվի առնելով գործի բացառիկ բնույթը՝ դատարանը գտնում է, որ պատրաստ չէ	Դատարանը նախ վկայակոչում է իր վերոնշյալ եզրակացությունն առ այն, որ թեև պարզ չէ, թե արդյոք դիմումատուների տները դեռևս կանգուն են, թե ոչ, թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով «գույք» հանդիսացող հողամասերի նկատմամբ նրանց բոլորի	Գործողությունների ծրագիրը կամ զեկույցը սպասվում է:
--	--	---	---	--

խախտում: որոշում կայացնել 41-րդ հոդվածի կիրառման վերաբերյալ: Հարկավոր է սահմանված կարգով հետաձգել այդ որոշման կայացումը և ամրագրել հետագա ընթացակարգերը:

իրավունքները, այդուհանդերձ, պահպանվել են: (192-րդ կետ) Ինչպես արդեն նշվել է, ինչպես Հայաստանի Հանրապետությունում, այնպես էլ «ԼՂՀ»-ում ներպետական իրավական պաշտպանության որևէ արդյունավետ միջոց չի արձանագրվել: Արդյունքում դիմումատուներին հասանելի չի եղել գույքի կորստի համար փոխհատուցում ստանալու կամ ինչն ավելի կարևոր է տվյալ համատեքստում, իրենց նախկին բնակության վայրեր, ուստիս՝ իրենց գույքը հանդիսացող տները ֆիզիկապես մուտք գործելու համար որևէ իրավական միջոց: Նման միջոցներ տրամադրելու շարունակական ժխտումն արտահայտվում է նաև պատասխանող պետության կառավարության այն պնդման մեջ՝ թեպետև չապացուցված, որ դիմումատուներին, ինչպես նաև ենթադրաբար այլ տեղահանված անձանց պատկանող գույքը «ԼՂՀ»-ի կառավարության կողմից հատկացվել է հողային կադաստրում գրանցված այլ անձանց: (194-րդ կետ) Ավելին, հրադադարի մասին համաձայնագրի կնքումից քսան տարի անց հակամարտության ընթացքում տեղահանված մարդիկ դեռևս չեն կարողանում վերադառնալ Լեռնային Ղարաբաղ և հարակից տարածքներ: Այս առնչությամբ Դատարանը վկայակոչում է ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի և Եվրախորհրդարանի ընդունած բանաձևերը: Դատարանի կարծիքով՝

գործնականում անիրատեսական և անգամ անհնարին է, որ ադրբեջանցիները կարողանան վերադառնալ նշված տարածքները՝ հաշվի առնելով այս ողջ ժամանակահատվածում տիրող իրավիճակը, որն ի թիվս այլոց՝ ներառում է նաև հայերի և հայերի աջակցությամբ գործերի շարունակական ներկայությունը, շփման գծում հրադարարի խախտումները, Հայաստանի և Ադրբեջանի միջև ընդհանուր առմամբ թշնամական հարաբերությունները և քաղաքական կարգավորման որևէ հեռանկարի բացակայությունը: (195-րդ կետ)

Ուստիև, դիմումատուներին շարունակաբար իրենց գույքից հասանելիությունից զրկելը (ինչի արդյունքում նրանք կորցրել են իրենց գույքը վերահսկելու և դրանից օգտվելու հնարավորությունը) հանդիսանում է նրանց՝ թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածով սահմանված իրավունքների խախտում (տե՛ս՝ վերը նշված «Լուիզիդուն ընդդեմ Թուրքիայի»: Սա հանդիսանում է անձի՝ իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի խախտում: (196-րդ կետ)

<p>77. Ղարիբյանը և այլքը ընդդեմ Հայաստանի (13.11.2015թ., վերջնական՝ 13.02.2015թ., <u>19940/05,</u>) Եզրափակվիչ</p>	<p>Կոնվենցիայի կից թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հոդվածի (սեփականու թյան պաշտպանու</p>	<p>Նյութական վնասի դիմաց՝ 34,000 եվրո Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6,000 եվրո</p>	<p>Թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հոդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ գույքից անարգել օգտվելուն պետական մարմինների կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է լինի օրինական. Առաջին պարբերության երկրորդ նախադասությամբ գույքից զրկելը թույլատրվում է միայն «այն պայմաններով,</p>	<p>Նախարարների կոմիտեի կողմից գործը քննվում է Մինսկայանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի գործերի խմբի շրջանակներում: Գործողությունների</p>
---	---	--	--	---

բանաձև՝ թյուն)
[CM/ResDH\(2015\)191](#) խախտում

որոնք նախատեսված են օրենքով», իսկ երկրորդ պարբերությամբ սահմանվում է, որ պետություններն իրավասու են իրականացնելու վերահսկողություն գույքի օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով՝ «օրենքներ»: Ավելին, իրավունքի գերակայությունը, լինելով ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ներահատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներին: Դատարանն այնուհետև վերահաստատում է, որ «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով» արտահայտությամբ առաջին հերթին պահանջվում է համարժեքորեն հասանելի և բավականաչափ հստակ ներպետական իրավական դրույթների առկայություն և կիրառության ապահովում: Դատարանը նշում է, որ Հայաստանի դեմ մի շարք գործերի շրջանակում այն արդեն քննել է նմանատիպ բողոքներ ու փաստարկներ և եկել է այն եզրահանգման, որ գույքից զրկելը չի կատարվել «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով»: (24-25-րդ կետեր)

գեկույցն ներկայացվել է
14.10.2015 [DD\(2015\)1088](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումները

կատարված են՝
դիմումատուին վճարվել է 40,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

Դատարանի վճռի մասին տեղեկատվության տարածում-վճիռը թարգմանվել է հայերեն և տեղադրվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում:

Կոնվենցիոն ստանդարտների մասին տեղեկատվության տարածումը իրականացվել է բուհական ծրագրերում և մասնագիտական

վերապատրաստումներին դրանք օգտագործելու միջոցով: Ավելի կոնկրետ՝ դրանք ներառված են ՀՀ բուհերի իրավաբանական ֆակուլտետների ուսումնական ծրագրի մեջ:

Օրենսդրական միջոցառումներ.

Կառավարությունն ընդծում է, որ հարցին վերաբերող օրենսդրական

փոփոխությունների
գործընթացն արդեն իսկ
մեկնարկել էր մինչև սույն
գործով դատարանի կողմից
վճիռ կայացնելը: 2005թ.
սահմանադրական
բարեփոխումների
շրջանակներում ընդունվել
են մի շարք օրենսդրական
միջոցառումներ, որոնք
համահունչ են մարդու
իրավունքների հարգման,
օրենքի գերակայության,
ժողովրդավարության
եվրոպական
ստանդարտներին:
Այս առումով 2006թ.
ապրիլի 18-ին ՀՀ
սահմանադրական
դատարանը իր ՀՀ
քաղաքացիական
օրենսգրքի 208 և Հոդային
օրենսգրքի 104, 106, 108
հոդվածների
վերալուծության մեջ նշել է,
որ նշյալ իրավադրույթները
չեն ապահովում
սեփականության
իրավունքի
սահմանադրական
պաշտպանությունը: Հաշվի
առնելով նշյալը և մի շարք
այլ ինդրահարույց
դրույթների կարգավորման
նպատակով ընդունվեց՝
«Հասարակության և

<p>78. Ղասաբյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (13.12.2014թ., վերջնական 13.02.2015թ., <u>23566/05.</u>) Եզրափակիչ բանաձև՝ <u>CMResDH(2015)191</u></p>	<p>Կոնվենցիայի կից թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի (սեփականության պաշտպանություն) խախտում</p>	<p>Նյութական վնասի դիմաց՝ 40,000 եվրո Ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6,000 եվրո</p>	<p>Թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ գույքից անարգել օգտվելուն պետական մարմինների կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է լինի օրինական. Առաջին պարբերության երկրորդ նախադասությամբ գույքից զրկելը թույլատրվում է միայն «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով», իսկ երկրորդ պարբերությամբ սահմանվում է, որ պետություններն իրավասու են իրականացնելու վերահսկողություն գույքի օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով «օրենքներ»: Ավելին, իրավունքի գերակայությունը, լինելով ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ներահատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր հորդվածներին: Դատարանն այնուհետև վերահաստատում է, որ «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով» արտահայտությամբ առաջին հերթին պահանջվում է համարժեքորեն հասանելի և բավականաչափ հստակ ներպետական իրավական դրույթների առկայություն և կիրառության ապահովում: Դատարանը նշում է, որ Հայաստանի դեմ մի շարք գործերի շրջանակում այն արդեն քննել է նմանատիպ բողոքներ ու փաստարկներ և եկել է այն եզրահանգման, որ գույքից</p>	<p><i>Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է 14.10.2015թ. (վերանայված) <u>DD (2015)1088</u> Անհատական բնույթի միջոցառումներ- նյութական վնասի դիմաց՝ 40,000 եվրո, ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 6,000 եվրո Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում • Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ • Օրենսդրական միջոցներ • Դատական պրակտիկա <p>• Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում</p> <p>«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և հրատարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և 2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին, «Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին, «Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի», «Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի</p>
---	---	--	---	--

զրկելը չի կատարվել «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով»: (24-25-րդ կետեր)

22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը ներգրավված համապատասխան մարմիններին շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ

Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց

օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

- Օրենսդրական միջոցներ

Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով:

Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է

կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում:

Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես, օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության

կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա
2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետականդատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

79. Բաղդասարյանը և Զարիկյանցը	Կոնվենցիայի կից թիվ 1 Արձանագրո	Նյութական վնասի դիմաց՝ 32,000 եվրո	Թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է,	<i>Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝
--------------------------------------	---------------------------------	------------------------------------	---	--

**ընդդեմ
Հայաստանի**
(13.11.2014թ.,
վերջնական
13.02.2015թ.,
43242/05)
Եզրափակիչ
բանաձև՝
CMResDH(20
15)191

ւոյան թիվ 1
հոդվածի
(սեփականու
թյան
պաշտպանու
թյուն)
խախտում

Ոչ նյութական
վնասի դիմաց՝
6,000 եվրո

որ գույքից անարգել օգտվելուն պետական
մարմինների կողմից ցանկացա
միջամտություն պետք է լինի օրինական.
Առաջին պարբերության երկրորդ
նախադասությամբ գույքից զրկելը
թույլատրվում է միայն «այն պայմաններով,
որոնք նախատեսված են օրենքով», իսկ
երկրորդ պարբերությամբ սահմանվում է,
որ պետություններն իրավասու են
իրականացնելու վերահսկողություն գույքի
օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով՝
«օրենքներ»: Ավելին, իրավունքի
գերակայությունը, լինելով
ժողովրդավարական հասարակության
հիմնարար սկզբունքներից մեկը,
ներահատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր
հոդվածներին: Դատարանն այնուհետև
վերահաստատում է, որ «այն
պայմաններով, որոնք նախատեսված են
օրենքով» արտահայտությամբ առաջին
հերթին պահանջվում է համարժեքորեն
հասանելի և բավականաչափ հստակ
ներպետական իրավական դրույթների
առկայություն և կիրառության
ապահովում: Դատարանը նշում է, որ
Հայաստանի դեմ մի շարք գործերի
շրջանակում այն արդեն քննել է
նմանատիպ բողոքներ ու փաստարկներ և
եկել է այն եզրահանգման, որ գույքից
զրկելը չի կատարվել «այն պայմաններով,
որոնք նախատեսված են օրենքով»: (23-24-
րդ կետեր)

14.10.2015թ. (վերանայված) DD (2015)1088

Անհատական բնույթի միջոցառումներ- նյութական
վնասի դիմաց՝ 32,000 եվրո, ոչ նյութական վնասի դիմաց՝
6,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում
- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ
- Օրենսդրական միջոցներ
- Դատական պրակտիկա
- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի
գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և
հրատարակվել են Արդարադատության
նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը
և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության
կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին
վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-
ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և
Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության
կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին
վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և
2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլք ընդդեմ
Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին,
«Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝
2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ
Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին,
«Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի»,
«Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը
և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի
22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ
խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն
արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝
Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը
ներգրավված համապատասխան մարմիններին
շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ

Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

- Օրենսդրական միջոցներ

Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը

Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինասյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով:

Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն

օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում: Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես, օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա
2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ

ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝ և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետական դատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

<p>80. Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի (09.10.2012թ., վերջնական՝ 09.01.2013թ., <u>25825/05</u>.) Եզրափակիչ բանաձև՝</p>	<p>Կոնվենցիայի կից թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի (սեփականության պաշտպանություն)</p>	<p>Բոլոր դիմումատուներին միասին՝ նյութական վնասի դիմաց՝ 85 000 եվրո, Յուրաքանչյուր դիմումատուին՝ ոչ նյութական</p>	<p>Թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ գույքից անարգել օգտվելուն պետական մարմինների կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է լինի օրինական. Առաջին պարբերության երկրորդ նախադասությամբ գույքից զրկելը թույլատրվում է միայն «այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով», իսկ</p>	<p><i>Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝ 14.10.2015թ. (վերանայված) <u>DD (2015)1088</u> Անհատական բնույթի միջոցառումներ- նյութական վնասի դիմաց՝ 85,000 եվրո, ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 1500 եվրո Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում
--	---	---	---	---

վնասի դիմաց՝
1500 եվրո,
Բոլոր
դիմումատուներ
ընդմիջումը
և
ծախսերի
և
ծաղրերի
դիմաց՝ 6 եվրո

երկրորդ պարբերությամբ սահմանվում է,
որ պետություններն իրավասու են
իրականացնելու վերահսկողություն գույքի
օգտագործման նկատմամբ՝ կիրառելով
«օրենքներ»: Ավելին, իրավունքի
գերակայությունը, լինելով
ժողովրդավարական հասարակության
հիմնարար սկզբունքներից մեկը,
ներահատուկ է Կոնվենցիայի բոլոր
հոդվածներին: Դատարանն այնուհետև
վերահաստատում է, որ «այն
պայմաններով, որոնք նախատեսված են
օրենքով» արտահայտությամբ առաջին
հերթին պահանջվում է համարժեքորեն
հասանելի և բավականաչափ հստակ
ներպետական իրավական դրույթների
առկայություն և կիրառության
ապահովում: Դատարանը նշում է, որ
արդեն քննել է նմանատիպ բողոքներ ու
փաստարկներ ընդդեմ Հայաստանի մեկ
այլ գործում և եզրահանգել, որ գույքից
զրկելը և օգտագործման իրավունքը
դադարեցնելը չեն կատարվել «օրենքով
նախատեսված պայմաններով»: (37-38-րդ
կետեր)

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ
- Օրենսդրական միջոցներ
- Դատական պրակտիկա
- Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի
գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և
հրատարակվել են Արդարադատության
նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը
և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության
կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին
վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-
ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և
Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության
կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին
վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և
2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլք ընդդեմ
Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին,
«Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝
2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ
Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին,
«Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի»,
«Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը
և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի
22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ
խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն
արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝
Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը
ներգրավված համապատասխան մարմիններին
շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ

Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ
իրագրվածության մակարդակի բարձրացումն
իրականացվում է նաև համապատասխան
համալսարանական կրթության և մասնագիտական
վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով:
Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են

Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում:

Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

- **Օրենսդրական միջոցներ**

Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինասյանը և Մեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Մահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին

համապատասխանեցնելու նպատակով:

Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝

պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում:
Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության
և պետության կարիքների համար սեփականության
օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային
շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների
համար սեփականության օտարման սահմանադրական
պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է
իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող
սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական
համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի
բերումով «համարժեք փոխհատուցում»
արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝
«Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ)
հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման
գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ.
հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-
ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ
գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման
որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես,
օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության
սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները,
անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա
կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման
դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության
կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի
պահանջների խախտման համար նախատեսված
պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա

2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին»
օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ
ՄԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն
անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝
հասարակության և պետության կարիքների համար
սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝
և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝
գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝
հասարակության և պետության կարիքների համար
օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի

1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետական դատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք. ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

<p>81. Թունյանը և այլոք ընդդեմ Հայաստանի (09.10.2012թ. վերջնական՝ 11.02.2013թ., <u>22812/05.</u>) Եզրափակիչ բանաձև՝ <u>CMResDH(2015)191</u></p>	<p>Կոնվենցիայի թիվ Արձանագրության թիվ 1 հորդվածի (սեփականության պաշտպանություն) խախտում</p>	<p>Բոլոր դիմումատուներին միասին նյութական վնասի դիմաց՝ 30,000 եվրո, Յուրաքանչյուր դիմումատուին վնասի դիմաց՝ 1,500 եվրո, Դիմումատու Էմմա Թունյանին՝ 30 եվրո:</p>	<p>Թիվ 1 Արձանագրության թիվ 1 հոդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ գույքից անարգել օգտվելուն պետական մարմինների կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է լինի օրինական. Առաջին պարբերության երկրորդ նախադասությամբ թույլատրվում է գույքի օտարում միայն «օրենքով...նախատեսված պայմաններով», իսկ երկրորդ պարբերությամբ ճանաչվում է, որ պետություններն ունեն անշարժ գույքի օգտագործումը «օրենքների» գործադրման միջոցով վերահսկելու իրավունք: Ավելին, իրավունքի գերակայությունը՝ ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից մեկը,</p>	<p><i>Տե՛ս Մինասյանը և Սեմերջյանը ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է՝ 14.10.2015թ. (վերանայված) <u>DD (2015)1088</u> Անհատական բնույթի միջոցառումներ- նյութական վնասի դիմաց՝ 30,000 եվրո, ոչ նյութական վնասի դիմաց՝ 1500 եվրո: Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում • Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ • Օրենսդրական միջոցներ • Դատական պրակտիկա <p>• Վճիռների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածում «Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռները թարգմանվել և</p>
--	---	---	---	---

արտացոլված է Կոնվենցիայի բոլոր հոդվածներում: Այնուհետև դատարանը վերահաստատում է, որ «օրենքով նախատեսված պայմաններով» արտահայտությամբ, նախ, պահանջվում է համարժեքորեն հասանելի և բանականաչափ հստակ ներպետական իրավական դրույթների առկայություն և դրանց պահմանում: Դատարանը նշում է, որ արդեն քննել է նմանատիպ բողոքներ ու փաստարկներ ընդդեմ Հայաստանի մեկ այլ գործում և եզրահանգել, որ գույքից զրկելը և օգտագործման իրավունքը դադարեցնելը չեն կատարվել «օրենքով նախատեսված պայմաններով»: (37-38-րդ կետեր)

հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքում («Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2009թ. սեպտեմբերի 23-ին և 2012թ. հունվարի 13-ին, «Հովհաննիսյանը և Շիրոյանն ընդդեմ Հայաստանի» գործով ըստ էության կայացված վճիռ և արդարացի փոխհատուցման մասին վճիռ՝ համապատասխանաբար՝ 2010թ. հուլիսի 20-ին և 2011թ. նոյեմբերի 15-ին, «Երանոսյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2010թ. հոկտեմբերի 10-ին, «Դանիելյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. հոկտեմբերի 31-ին, «Թունյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործով վճիռ՝ 2013թ. օգոստոսի 27-ին, «Բաղդասարյանը և Զարիկյանցն ընդդեմ Հայաստանի», «Ղարիբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» և «Ղասաբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի» գործերով՝ 2015թ. հունվարի 22-ին): Հաշվի առնելով հետագա նմանօրինակ խախտումները կանխելու և Դատարանի վճիռներն արդյունավետորեն կատարելու կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը ներգրավված համապատասխան մարմիններին շրջանում:

- Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ

Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացումն իրականացվում է նաև համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի միջոցով: Մասնավորապես, նշված ծրագրերն ընդգրկված են Հայաստանի համալսարանների իրավաբանական բաժինների ուսումնական ծրագրերում, ինչպես նաև Կոնվենցիայի պահանջները կատարելու և դրանց առնչվող այլ հարցերի շուրջ պետական ծառայողների համար նախատեսված որակավորման բարձրացման ուսումնական ծրագրերում:

«Մինասյանը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերը Դատարանի նախադեպային իրավունքի հետ

մեկտեղ ընդգրկված են Արդարադատության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտի, պետական ծառայության դասընթացների, ինչպես նաև նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում: Ավելին, Մարդու իրավունքների եվրոպական չափանիշների միատեսակ կիրառությունն ազգային մակարդակով ապահովելու նպատակով մեկնարկել է «Հայաստանում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման ամրապնդումը» հատուկ ծրագիրը: Այս ծրագրի բաղադրիչներից մեկի նպատակն է հնարավորություն տալ և խրախուսել Վճռաբեկ դատարանին կիրառել Կոնվենցիայի և Դատարանի իրավագործության համապատասխան սկզբունքները: Այդ նպատակով Վճռաբեկ դատարանի դատավորների և նրանց օգնականների համար կազմակերպվում են համապատասխան վերապատրաստման սեմինարներ և աշխատաժողովներ:

- Օրենսդրական միջոցներ
Կառավարությունը ցանկանում է շեշտել, որ օրենսդրական փոփոխությունների գործընթացը Հայաստանում մեկնարկել է նախքան «Մինսկայնը և Սեմերջյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով Դատարանի վճռի հրապարակումը: 2005 թվականի Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում ընդունվել են մի շարք օրենսդրական միջոցառումներ՝ մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և օրենքի գերակայության նկատմամբ հարգանքի ոլորտում ազգային օրենսդրությունը Եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով: Այս առումով, 2006թ. ապրիլի 18-ին ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կատարել է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի 218-րդ հոդվածի, ինչպես նաև ՀՀ Հողային օրենսգրքի 104-րդ, 106-րդ և 108-րդ հոդվածների և Կառավարության թիվ 1151-Ն որոշման (2002թ. օգոստոսի 1) սահմանադրականության վերլուծություն: Դատարանը գտել է, որ վերոնշյալ իրավական նորմերը չեն

երաշխավորել սեփականության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունը:

Ընդունելով սահմանադրական երաշխիքների իրականացումն ապահովելու կարևորությունը՝ ոչ միայն փոփոխվել են վիճարկվող հոդվածները, այլև 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունվել է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» նոր օրենքը (այսուհետ՝ «Օտարման մասին» օրենք): Բացի այդ, Մարդու իրավունքների 1186-րդ ժողովին Նախարարների կոմիտեն գոհունակություն է հայտնել «Օտարման մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ, որը Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան հստակ իրավական հիմք է ապահովում խնդրո առարկա գործի նման իրավիճակներում գույքի օտարման համար:

Մույն օրենքը մանրամասն կարգավորում է օտարման ողջ ընթացակարգը և միաժամանակ ապահովում է կանխատեսելի, հասանելի և ճշգրիտ իրավական դաշտ գույքային իրավունքների՝ ինչպես սեփականության իրավունքի, այնպես էլ կացության իրավունքի պաշտպանության համար: Ավելի հստակ, հաշվի առնելով, որ Հայաստանի օրենսդրությամբ ամրագրված գույքային իրավունքների շրջանակը ներառում է նաև կացարանի սեփականատեր չհանդիսացող անձանց՝ այն օգտագործելու իրավունքը, Կառավարությունը վերահաստատում է, որ «Օտարման մասին» օրենքի դրույթները կիրառելի են կացարանի օգտագործման իրավունքի համար: Գործող դատական պրակտիկայի համաձայն՝ ներպետական դատարանը, կիրառելով «Օտարման մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները, վերականգնել է կացարանն օգտագործելու իրավունք ունեցող անձանց խախտված իրավունքները՝ պարտավորեցնելով վճարել պատշաճ փոխհատուցում:

Նշված օրենքի դրույթներին համաձայն՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքը գերակա հանրային շահն է: 11 Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական պահանջները հետևյալն են՝ ա. օտարումը պետք է իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով, բ) օտարվող

սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում:

Օտարման ընթացակարգի բարդության և նրբին բնույթի բերումով «համարժեք փոխհատուցում» արտահայտությունը գնահատելու նպատակով՝ «Օտարման մասին» օրենքում (11-րդ հոդվածի 6-րդ կետ) հղում է կատարվում «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» օրենքին (ընդունվել է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2005թ. նոյեմբերի 26-ին): Նշված օրենքը բավականաչափ ճշգրիտ է անշարժ գույքի օտարման համար պատշաճ փոխհատուցման որոշման և հաշվարկման առումով: Մասնավորապես, օրենքով սահմանվում են գնահատման գործունեության սուբյեկտների և օբյեկտների վերաբերյալ կանոնները, անշարժ գույքի գնահատման չափանիշը և դրա կիրառումը, անշարժ գույքի պարտադիր գնահատման դեպքերը, անշարժ գույքի գնահատման գործունեության կազմակերպումը և կարգավորումը, նշված օրենքի պահանջների խախտման համար նախատեսված պատասխանատվությունը և այլն:

- Դատական պրակտիկա

2009 թվականին քննության է առնվել «Օտարման մասին» օրենքի սահմանադրականությունը. 14.07.2009թ. թիվ ՍԴՈ-815 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման սահմանադրական հիմքերի՝ և պահանջների, 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահի որոշման, 6-րդ հոդվածի՝ հասարակության և պետության կարիքների համար օտարված սեփականության ձեռքբերողի, 7-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերի՝ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշման սահմանադրականությանը: Հարկ է նշել, որ թվարկված հոդվածները ներառում են օտարման ընթացակարգի օրինականությունն ապահովող հիմնական դրույթները: Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է, որ սեփականության պարտադիր օտարումը հնարավոր է միայն գերակա հանրային շահին

առնչվող հասարակական և պետական կարիքի առկայության դեպքում:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանը ուղեցույց է սահմանել ներպետական դատարանների համար. նախքան օտարման վարույթ սկսելը դատարանն առաջին հերթին պետք է պարզի՝ արդյո՞ք. ա) կա տվյալ անշարժ գույքը հասարակության և պետության կարիքների համար օտարելու անհրաժեշտությունը, և բ) արդյո՞ք այդ կարիքները պայմանավորված են գերակա հանրային շահով: Նշված հարցերի պատասխանները պարզելուց հետո միայն կարելի է օրենքով սահմանված կարգով շարունակել օտարման վարույթը:

<p>82. Անտոնյանն ընդդեմ Հայաստանի (02.10.2012թ. վերջնական 02.01.2013թ., <u>3946/05</u>) Եզրափակիչ բանաձև՝ <u>RES(2015)18</u></p>	<p>Կոնվենցիայի ի թիվ Արձանագրության թիվ 1 հոդվածի (սեփականության պաշտպանություն) խախտում</p>	<p>Վճիռը Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն ուժի մեջ մտնելուց հետո երեք ամսվա ընթացքում ոչ դրամական վնասի համար դիմումատուին պետք է վճարի 3,000 եվրո</p>	<p>Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի գլխավոր նպատակն այն է անձին պաշտպանել իր գույքից անարգել օգտվելու հարցում պետության կողմից անհիմն միջամտությունից: Այնուամենայնիվ, համաձայն Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի յուրաքանչյուր պայմանադիր կողմ «իր իրավասության շրջանակներում բոլորի համար ապահովում է Կոնվենցիայով սահմանված իրավունքներն ու ազատությունները»: Այդ ընդհանուր պարտականության կատարումն կարող է դրական պարտավորություններ առաջացնել, որոնք հատուկ են Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների արդյունավետ իրականացմանը: Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի համատեքստում այդ դրական պարտավորությունները կարող են պետությունից պահանջել, որ վերջինս անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկի, որպեսզի պաշտպանի սեփականության</p>	<p>Գործողությունների գեկույց ներկայացվել է 3 անգամ՝ 2013թ. դեկտեմբերի 25-ին, 2014թ. մարտի 10-ին, 2014թ. նոյեմբերի 13-ին DH-DD(2014)121 DH-DD(2014)325 DH-DD(2014)1395</p>	<p>Անհատական միջոցառումներ. Արդարացի փոխհատուցում-ոչ նյութական վնաս՝ 3,000 եվրո:</p>	<p>Ընդհանուր միջոցառումներ՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում • Օրենսդրական միջոցառումներ <p>Անհատական միջոցառումները կատարված են: Ընդհանուր միջոցառումներից Վճիռը թարգմանվել է հայերեն լեզվով և 2013թ. ապրիլի 17-ին տեղադրվել ՀՀ ԱՆ պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճռի մասին և ստացել դրա թարգմանությունը: Օրենսդրական միջոցառումներից՝ Նախքան ՄԻԵԴ-ի կողմից Անտոնյանի գործով վճռի կայացումը Կառավարությունն արդեն ձեռնարկել է օրենսդրական միջոցառումներ սույն գործի հատկանիշներով՝ հետազայում նմանօրինակ իրավունքների խախտումը</p>
---	--	--	--	---	---	--

իրավունքը: (45-րդ կետը)

Դատարանը գտնում է, որ սույն գործը վերաբերում է մի վեճի, որը գտնվում է հանրային իրավունքի գործողության ոլորտում և վարչական հայեցողության շրջանակներում, այլ ոչ թե մասնավոր իրավունքի: ... (46-րդ կետ)

Ինչ վերաբերում է միջամտության բնույթին, ապա Դատարանը նշում է, որ սույն գործում միջամտություն չի եղել: Ավելին, Դիմումատուի բնակարանում երեխաների հաշվառված մնալը *դե յուրե* համարժեք չէր գույքի օգտագործումը հսկելուն, քանի որ Հայաստանի օրենսդրությունն այս առումով դիմումատուի սեփականության իրավունքի որևէ սահմանափակում չի նախատեսում: Պետք է նշել, որ դիմումատուն որևէ ապացույց չի ներկայացրել, ի հավաստումն իր այն պնդման, որ նա հնարավորություն չի ունեցել իր բնակարանը վարձակալության հանձնել: Մյուս կողմից, դիմումատուի կամքին հակառակ, իր բնակարանում երեխաների հաշվառված մնալը կարող է համարվել, որ դիմումատուին՝ որպես բնակարանի սեփականատիրոջը, էական անհարմարություն է պատճառել և, հետևաբար, ինքնին թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածով պաշտպանություն է պահանջում: Ավելին, երեխաների հաշվառված մնալը կարող է բնակարանը մեկ այլ անձի վաճառելու իրական հնարավորությունից դիմումատուին *դե ֆակտո* զրկել համարվել: Նման հանգամանքների

կանխելու նպատակով: Մասնավորապես, 1982թ. Բնակարանային օրենսգիրքն ուժը կորցրած է ճանաչվել «Հայաստանի Հանրապետության Բնակարանային օրենսգիրքը ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» 2005թ. դեկտեմբերի 4-ի օրենքով և 2005թ. նոյեմբերի 26-ից ի վեր այլևս չի գործում: Այս փաստն արձանագրվել է Դատարանի խնդրո առարկա վճռով: Կառավարությունը նշել է, որ համապատասխան դրույթներն ամրագրված են նաև ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքով: Մասնավորապես, 2005թ. հոկտեմբերի 4-ի փոփոխություններով հստակեցվել է բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի հայեցակարգը: Մասնավորապես, նշված իրավունքը կարող է ծագել միայն անշարժ գույքի սեփականատիրոջ հետ կնքված համաձայնության հիման վրա: Ուստի, սեփականատիրոջ սեփականության իրավունքը պատշաճ կերպով պաշտպանված է, քանի որ որևէ մեկին կարելի է հաշվառել և (կամ) հաշվառումից հանել միայն սեփականատիրոջ թույլտվությամբ: Ընդ որում, բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի վերաբերյալ համաձայնության բացակայության պարագայում սեփականատերն իրավունք ունի ցանկացած անձի հանել հաշվառումից՝ առանց որևէ փոխհատուցման:

Կառավարությունը նաև հավելել է, որ հաշվառման և հաշվառումից հանելու հարցը ներկայումս կարգավորվում է 2005թ. հուլիսի 14-ի Կառավարության թիվ 1231-N որոշմամբ: Մասնավորապես, 2012թ. նոյեմբերի 15-ի փոփոխություններից հետո Կառավարության թիվ 1231-N որոշման 8.1 կետով հստակ սահմանվել են հաշվառումից հանելու հիմքերը: Համապատասխանաբար, անձին հաշվառումից հանելու համար, ի թիվս այլոց, հիմք է հանդիսանում սեփականատիրոջ դիմումը կամ դատարանի որոշումը: Ինչ վերաբերում է ազգային դատարանների կայացրած որոշումների հիմնավորվածությանը, Կառավարությունը նշել է, որ 2006թ. դեկտեմբերի 21-ի որոշմամբ Վճռաբեկ դատարանը վճռել է, որ «ամեն դեպքում դատարանը ներկայացնում է վճռի ինչպես փաստացի, այնպես էլ իրավական հիմնավորումները»: Նույն որոշմամբ Վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է նաև հետևյալ

պարագայում Դատարանը գտնում է, որ իր գույքից անարգել օգտվելու դիմումատուի իրավունքի ենթադրյալ խախտումը պետք է գտնվի սույն հոդվածի առաջին պարբերության, առաջին նախադասության, մասնավորապես՝ գույքից անարգել օգտվելու, գործողության շրջանակներում: (47-րդ կետ)

Դատարանը կրկին նշում է, որ 1-ին Արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին և ամենակարևոր պահանջն այն է, որ գույքից անարգել օգտվելուն հանրային իշխանության կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է օրինական լինի: (50-րդ կետ)

Դատարանը գտնում է, որ Հայաստանի օրենսդրությունը բնակելի տարածությունում անձի հաշվառումը չի կապել ու չի կապում այդ տարածությունում տվյալ անձի՝ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի ամրագրման հետ: (53-րդ կետը)

Ուստի կարելի է եզրակացնել, որ թե երեխաներին դիմումատուի բնակարանում հաշվառումից հանելու վերաբերյալ ոստիկանության մերժումը, թե նրանց փոխհատուցում վճարելու պահանջը, որպեսզի դադարեցվի տվյալ բնակարանի նկատմամբ նրանց՝ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքը՝ հստակ իրավական հիմնավորում չունենին: Նման եզրակացության հանգեցրվելով՝ Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուն պարտավոր չէր 225-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերության համաձայն առանձին գործ հարուցել, որպեսզի, փոխհատուցում

դիրքորոշումը. «[i] վճռում հարկավոր է ոչ միայն մեջբերել կիրառվող օրենքի նորմը», այլև «հիմնավորել տվյալ նորմը կիրառելու պատճառները»: Խնդրո առարկա գործի շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանը վերոնշյալ հիմքերի բացակայության բերումով դատարանի վճիռը ճանաչել է անհիմն, որն այդ իսկ պատճառով չի կարող ճանաչվել «օրինական, համոզիչ և իրավական ուժով օժտված»: Մի քանի տարի անց 2010թ. հունիսի 15-ի ՄԴՈ-896 որոշմամբ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանը վերահաստատել է 2007թ. ապրիլի 9-ի ՄԴՈ-690 որոշման մեջ արտահայտած իր դիրքորոշումը դատական ակտի պատճառաբանված լինելու «սահմանադրաիրավական անհրաժեշտության» վերաբերյալ՝ նշելով, որ «օրենսդրությունն ընդհանրապես պետք է բացառի չպատճառաբանված դատական ակտի գոյությունը, որովհետև նման ակտը չի կարող համապատասխանել իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներին, չի կարող երաշխավորել մարդկանց իրավունքների արդյունավետ դատական պաշտպանություն, ինչպես նաև ապահովել խախտված իրավունքների արդյունավետ վերականգնում»:

վճարելով, դադարեցվեր երեխաների՝
բնակելի տարածության օգտագործման
իրավունքը: (54-րդ կետ)

Դատարանը կցանկանար առանձին նշել,
որ անչափահասներին կարելի է
հաշվառումից հանել միայն նրանց
ծնողներից մեկի հաշվառումից հանելու
ժամանակ, մինչդեռ երեխաներն իրենց հոր
հետ բնակվել էին վերջինիս բնակության
վայրում՝ այլ քաղաքում:

Դատարանը գտնում է, որ այն ձևը, որով
Հայաստանի իշխանությունները մերժել են
երեխաներին դիմումատուի բնակարանում
հաշվառումից հանել, այն է՝ ընդհանուր
հղում կատարելով Կառավարության թիվ
821 որոշմանը և պահանջելով, որ
փոխհատուցում վճարվի նրանց, որպեսզի
դադարեցվի իր բնակարանի նկատմամբ
բնակելի տարածության օգտագործման
նրանց ենթադրյալ իրավունքը, հանգեցրել
է ներպետական օրենսդրության
անկանխատեսելի կիրառման և,
հետևաբար, չի համապատասխանում
իրավաչափության և օրենքի
գերակայության սկզբունքին: Հետևաբար,
իր գույքից անարգել օգտվելու
դիմումատուի իրավունքին միջամտելն
օրենքով նախատեսված չի եղել: (55-56-րդ
կետեր)

<p>83. Ամիրխանյա նն ընդդեմ Հայաստանի (03.12.2015թ., <u>22343/08</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայ ի թիվ 1 Արձանագրո ւթյան թիվ 1 հորդվածի (սեփականու թյան</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցու մ՝ 3,000 եվրո:</p>	<p>Դատարանը վերահաստատում է, որ «գույք» հասկացությունը կարող է ներառել «առկա գույքը» կամ ունեցվածքը (ակտիվները), այդ թվում՝ որոշ հստակ սահմանված իրավիճակներում՝ նաև գույքային պահանջները: Գույքի նկատմամբ անձի սեփականության իրավունքը ճանաչող վերջնական</p>	<p>Գործողությունների ծրագիրը կամ զեկույց ներկայացված չէ:</p>
---	--	--	---	--

պաշտպանու
թյուն)
խախտում

դատական վճիռը կարող է համարվել «գույք» թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով:

Ավելին, ուժի մեջ մտած և այլևս բողոքարկման ոչ ենթակա նման վճռի բեկանումը հանդիսանում է միջամտություն այն անձի՝ իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի իրականացմանը, ում նկատմամբ կայացվել է վճիռը:

Սույն գործով Դատարանը նշում է, որ դատավարության հակառակ կողմի բողոքը մերժելու մասին որոշում կայացրած Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը գտել է, որ նա հօգուտ Դիմումատուի հրաժարվել է հողակտորի նկատմամբ իր սեփականության իրավունքներից: Նշված վճիռն ուժի մեջ է մտել 2007թ. ապրիլի 12-ին, և կարող է համարվել «գույք»՝ թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով: Ուստի, հետագայում վճիռը բեկանելիս վճռաբեկ դատարանը միջամտել է դիմումատուի՝ թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածով սահմանված իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի իրականացմանը:

Այդ կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի առաջին և կարևորագույն պայմանն այն է, որ անձի՝ իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքին պետական մարմնի կողմից ցանկացած միջամտություն պետք է լինի իրավաչափ. առաջին կետի երկրորդ նախադասությամբ անձին թույլատրվում է զրկել իր գույքից միմիայն «օրենքով նախատեսված պայմաններով», իսկ երկրորդ կետով ճանաչվում է պետությունների՝ այնպիսի «օրենքներ» կիրառելու իրավունքը, որոնք այն

անհրաժեշտ է համարում սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու համար: Ինչպես արդեն նշվել է, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարության օրենսդրությամբ չի նախատեսվում ստորադաս դատարանի կայացրած վճռի վերաբերյալ կրկնակի վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու իրավունք: Ուստի, երկրորդ վարչական բողոքը բավարարելով և վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ 2007թ. մարտի 9-ի վերջնական վճիռը բեկանելով՝ վճռաբեկ դատարանն «օրենքով նախատեսված պայմաններով» չի գործել: Այս ամենից հետևում է, որ դիմումատուի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքի իրականացման միջամտությունը եղել է ոչ իրավաչափ՝ թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով: (45-47-րդ կետեր)

14. ՄԻՇԿ թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում			Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց	
84. Սարուխանյանն ընդդեմ Հայաստանի (27.05.2008, 27.08.2008 <u>38978/03</u>) Եզրափակիչ քանաձև՝ <u>CM/ResDH(2014)108</u>	Կոնվենցիայի Թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 1850 եվրո հանած 850 եվրո տրամադրած գումարը Եվրոպայի խորհրդի կողմից դիմումատուին որպես	34. Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածը ամրագրում է արդյունավետ քաղաքական ժողովրդավարության հիմնարար սկզբունքը, և հետևաբար, Կոնվենցիայի համակարգում առաջնային կարևորություն ունի: 35. Դատարանը հիշեցնում է, որ Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածով ամրագրված են ընտրելու և ընտրվելու սուբյեկտիվ իրավունքները: Չնայած այն հանգամանքին, որ այս իրավունքները կարևոր նշանակություն ունեն. դրանք բացարձակ չեն և հնարավոր է դրանց սահմանափակումը: Բարձր պայմանավորվող կողմերը իրենց ներքին իրավական համակարգերի շրջանակներում սահմանում են ընտրելու	Գործողությունների ծրագիր ներկայացվել է 8.14.2014 DH-DD(2014)965	Գործողությունների զեկույց 16.07.2014 DH-DD(2014)965

իրավական
օգնություն:

և ընտրվելու իրավունքների իրականացման պայմաններ, որոնց նախատեսումը ինքնին չի հակասում Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածին: Այս առումով նրանք ունեն հայեցողության լայն սահմաններ, սակայն Դատարանն է կայացնում վերջնական որոշում, թե որքանով են Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի պահանջները կատարվել: Դատարանը պետք է հանգի այն համոզման, որ նախատեսված պայմանները չեն սահմանափակում վիճարկվող իրավունքն այնչափ, որ վնասվի վերջինիս էությունը և դարձնի այն անարդյունավետ, և որ դրանց նախատեսումը հետապնդել է իրավաչափ նպատակ և կիրառված միջոցները չեն եղել անհամաչափ):

36. Ավելի կոնկրետ, պետություններն օժտված են իրենց սահմանադրական կարգում խորհրդարանականների կարգավիճակը կարգավորող կանոններ սահմանելու էական ինքնավարությամբ, ներառյալ նաև՝ նրանց լիազորությունները դադարեցնելու չափանիշների սահմանումը: Չնայած պայմանավորված լինելով ընդհանուր մտահոգությամբ, այն է՝ ապահովել խորհրդարանների անդամների անկախությունը, ինչպես նաև ընտրողների ընտրության ազատությունը, այս կանոնները տարբերակվում են կապված յուրաքանչյուր պետությանը ներհատուկ պատմական և քաղաքական գործոնների հետ: Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների մեծամասնության սահմանադրություններով և ընտրական օրենսդրությամբ նախատեսված տարաբնույթ իրավիճակների առկայությունը արտացոլում է խնդրի

լուծման ընտրության հնարավորության բազմազանությունը: Այնուամենայնիվ, այս չափանիշներից ոչ մեկը չի կարող համարվել ավելի արժեքավոր մյուսներից, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դրանք երաշխավորում են ժողովրդի կամքի ազատ արտահայտումը ազատ, արդար և ողջամիտ պարբերականությամբ անցկացվող ընտրությունների միջոցով:

37. Այնուհետև դատարանը հիշեցնում է, որ մարդու իրավունքների պաշտպանության գործիք համարվող Կոնվենցիայի առարկան և նպատակը, պահանջում է, որպեսզի դրա դրույթները մեկնաբանվեն և կիրառվեն այնպես որպեսզի դրանց դրույթները լինեն արդյունավետ և գործնականում կիրառելի այլ ոչ թե լինեն տեսական կամ անիրական: Ընտրություններում որպես թեկնածու հանդես գալու՝ Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածով երաշխավորված և իրական ժողովրդավարության հայեցակարգի անբաժան մասը կազմող իրավունքը կլինի անիրական, եթե հնարավոր լինի կամայականորեն և ցանկացած պահի զրկել անձին այդ իրավունքից: Հետևաբար, չնայած այն հանգամանքին, որ ընտրվելու իրավունքի հետ կապված չափանիշների ձևավորման հարցում պետություններն ունեն հայեցողության լայն սահմաններ, այնուամենայնիվ, որպեսզի իրավունքները լինեն արդյունավետ, ցանկացած թեկնածուի չհամապատասխանելը ձևավորված չափանիշներին պետք է որոշվի այնպիսի ընթացակարգի միջոցով, որը պարունակի բավարար երաշխիքներ ընդդեմ կամայականությունների:

38. Անդրադառնալով սույն գործին՝ Դատարանը հաշվի է առնում, որ

դիմումատուն դիմել է Ազգային ժողովի հերթական ընտրություններում պատգամավորության թեկնածու գրանցվելու համար: Սկզբնապես գրանցելով դիմումատուի թեկնածությունը՝ թիվ 12 Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն այնուհետև որոշել է գրանցումն անվավեր ճանաչել՝ սեփականության հայտարարագրում կեղծ տեղեկություն ներկայացնելու հիմքով: Այս ամենի արդյունքում դիմումատուն չի մասնակցել ընտրություններին: Հետևաբար, դատարանը, հաշվի առնելով պետության հայեցողության սահմանները, պետք է քննի, թե որքանով է դիմումատուի թեկնածության գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին որոշումը հետապնդել իրավաչափ նպատակ և եղել համաչափ այդ իրավաչափ նպատակին:

39. Ինչ վերաբերում է իրավաչափ նպատակին, ապա Դատարանը հիշեցնում է, որ յուրաքանչյուր պետություն շահագրգռված է իր կառուցվածքային համակարգի բնականոն գործունեության մեջ: Սա հատկապես վերաբերում է ազգային խորհրդարանների գործունեությանը, որոնք օժտված են օրենսդիր իշխանությամբ և ժողովրդավարական պետությունում ունեն առաջնային նշանակություն: Դատարանը գտնում է, որ թեկնածուների սեփականության մասին հայտարարագիր ներկայացնելու պահանջը նպատակ ունի ընտրողներին հնարավորություն տալու թեկնածուների ունեցվածքի մասին տեղեկացված ընտրություն կատարելու համար, որը ոչ պակաս կարևորություն ունեցող հանգամանք է թեկնածուի մասին կարծիք կազմելու համար: Հետևաբար,

նման պահանջի առկայությունը չի համարվում կամայական կամ ոչ ողջամիտ: Անկասկած իրավաչափ է նաև պահանջելը, որպեսզի թեկնածուների կողմից ներկայացված տեղեկատվությունը լինի առավելագույնս ճշգրիտ, որը հնարավորություն կտա խուսափել ընտրագանգվածին մոլորության մեջ գցելուց: Հետևաբար, ազգային խորհրդարանների ընտրություններին մասնակցելու համար գրանցված թեկնածուներից իրենց սեփականության մասին ճշգրիտ տեղեկատվություն պահանջելը Կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի իմաստով հետապնդում է իրավաչափ նպատակ:...

45. ... Դատարանը չի կարող շրջանցել այն հանգամանքը, որ եզրակացություններ անելիս պետական մարմինները հիմնվել են, *inter alia*, այնպիսի ապացույցների վրա, որոնցում առկա տեղեկատվությունը չի համապատասխանում իրականությանը: Ինչպես օրինակ այն փաստաթուղթը, որում նշված է, որ դիմումատուի հայրը, ով մահացել է շատ ավելի վաղ, քան բնակարանը սեփականաշնորհվել է, հանդիսանում է բնակարանի համասեփականատեր: Նման պարագայում, ինչպես նաև, հաշվի առնելով վերը նշված հանգամանքները, Դատարանը գտնում է, որ իշխանությունների այն եզրահանգումը, որի համաձայն՝ դիմումատուն կեղծ սեփականության հայտարարագիր է ներկայացրել, որը Դատարանի կարծիքով, նշանակում է, որ դա արվել է միտումնավոր, պատշաճ կերպով չի հիմնավորվել ապացույցներով և գործի հանգամանքներով, և չի կարող համարվել

ողջամիտ:

46. Բոլոր դեպքերում, Դատարանը հիշեցնում է, որ իր գնահատականի ներկայացման համար կարևոր է իշխանությունների կողմից կիրառված միջոցների և իրավաչափ նպատակի, որին ցանկացել են հասնել իշխանությունները, միջև առկա ողջամիտ համաչափության հարաբերակցությունը: Ինչպես

Դատարանը նշել է վերևում, իրավաչափ նպատակի տեսանկյունից անհրաժեշտ է խուսափել այնպիսի իրավիճակներից, երբ թեկնածուների կողմից ներկայացված սխալ տեղեկատվությունը կարող է մոլորության մեջ գցել ընտրողներին, այս առումով Դատարանը գտնում է, որ սա վերաբերում է նույնիսկ այն դեպքերին, երբ դիմումատուի կողմից ներկայացված տեղեկատվությունը ոչ միտումնավոր կերպով է պարունակում օբյեկտիվ անճշտություն: Այնուամենայնիվ,

Դատարանը գտնում է, որ չի կարելի դիմումատուի գործողությունները գնահատել անբարեխիղճ, քանի որ, ինչպես արդեն նշվել է վերևում, նա բոլոր հիմքերը ունեցել է ենթադրելու, որ ներկայացված տեղեկությունը ճշգրիտ է, առավել ևս՝ հաշվի առնելով այն, որ իր կողմից թույլ տրված սխալը մոլորության մեջ գցող սեփականաշնորհման կանոնների և պրակտիկայի արդյունք է, և որ դա չի կարող ողջամտորեն դիտվել որպես դիմումատուի մեղավորություն: Այնուհետև Դատարանը նշում է, որ տեղեկատվությունը, որը դիմումատուն ենթադրաբար թաքցրել է, վերաբերում է

64.7 քմ մակերեսի ընդամենը մի փոքր մասի սեփականատեր լինելու փաստին, և չի կարելի համարել, որ կար իրական վտանգ, որ նման փոքր նշանակություն

ունեցող տեղեկությունը կարող է մոլորության մեջ գցել ընտրազանգվածին: 47. Նման պարագայում, հաշվի առնելով դիմումատուի դիտավորությունը հիմնավորող համոզիչ ապացույցների բացակայությունը, նրա սխալն արդարացնող օբեկտիվ և բավարար պատճառների առկայությունը և նրա սեփականության իրավունքի չնչին բաժինը, Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմումատուի թեկնածությունն անվավեր ճանաչելն անհամաչափ է եղել հետապնդվող իրավաչափ նպատակին:

15. ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
85. Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի (15.11.2007, 15.02.2008, <u>26986/03</u>)	Կոնվենցիայն և կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո:	124. Դատարանը նախ նշում է, որ դիմումատուն պատասխանատվության է ենթարկվել համաձայն ՎԻՎՕ-ի, որը նախատեսում է պատժամիջոցներ այնպիսի իրավախախտումների համար, որոնք ներպետական օրենսդրությամբ չեն պատկանում քրեական հանցագործությունների ոլորտին: Այս հանգամանքը կարող է հարց առաջացնել, թե արդյո՞ք այն իրավախախտումը, որի համար դիմումատուն պատասխանատվության է ենթարկվել Կոնվենցիային կից թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի իմաստով հանդիսանում է աննշան հանցագործություն, թե՛ ոչ, և հոդվածում ամրագրված բացառությունը պետք է տարածվի դրա վրա: Դատարանը հիշեցնում է, որ նախկինում Հանձնաժողովը «աննշան հանցագործություն» է համարել Ավստրիայի քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված	ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ զեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434	
				Անհատական բնույթի միջոցառումներ. Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 3,000 եվրո:	
				Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ. • Օրենսդրական միջոցառումներ	
				Կոնվենցիայի Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդված Ինչ վերաբերում է Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտմանը, հարկավոր է նշել հետևյալ փոփոխությունները: 2012թ. փետրվարի 7-ին ամբողջովին չեղյալ է հայտարարվել նախկինում ՀՀ Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 294-րդ հոդվածով սահմանված թյուրիմացության տեղիք տվող ոչ պատշաճ	

«դատարանում կարգուկանոնի դեմ ուղղված իրավախախտումը», որի համար նախատեսված էր 100,000 Ավստրիական շիլինգ տուգանք, կամ, եթե դա անհրաժեշտ է կարգուկանոնի պահպանման համար, առավելագույնը 8-օրյա ազատազրկում: Սույն գործում դիմումատուն ենթարկվել է երեքօրյա կալանքի: Սակայն, ՎԻՎՕ-ի 172-րդ հոդվածը, որի համաձայն կիրառվել էր պատասխանատվությունը, նախատեսում էր առավելագույնը 15-օրյա ազատազրկում: Դատարանը գտնում է, որ 15-օրյա կալանքը բավականին խիստ պատիժ է, որպեսզի չհամարվի «աննշան հանցագործություն» Կոնվենցիային կից թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իմաստով:

125. Դատարանը հիշեցնում է, որ Պայմանավորվող կողմերը սկզբունքորեն ունեն հայեցողության լայն ազատություն որոշելու համար, թե Կոնվենցիային կից թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքները ինչպես պետք է իրականացվեն: Որոշ պետություններում, բողոքարկել ցանկացող անձից կարող է պահանջվել դրա համար թույլտվություն ստանալ: Սակայն բողոքարկման իրավունքի ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ցանկացած սահմանափակում, ինչպես Կոնվենցիայի հոդված 6-ի 1-ին մասով ամրագրված դատարանի մատչելիության իրավունքի դեպքում, պետք է հետապնդի իրավաչափ նպատակ և չվնասի այդ իրավունքի էությունը:

126. Դատարանը հիշեցնում է վերը նշված իր որոշումը, որ ՎԻՎՕ-ի 294-րդ հոդվածով նախատեսված վերանայման

գանգատարկման ընթացակարգը: Հաշվի առնելով Կոնվենցիայի չափանիշները և դատարանի լայնածավալ նախադեպային իրավունքը՝ Հայաստանի իշխանությունները եզրակացրել են, որ նշված կասկածելի օրենսդրական դրույթով խաթարվում է անձի՝ դատարան դիմելու և բողոք ներկայացնելու իրավունքը: Գործնականում դատարան դիմելու և բողոք ներկայացնելու իրավունքի արդյունավետ իրացումը երաշխավորելու նպատակով՝ վարչական արդարադատության ոլորտում հիմնվել է եռաստիճան դատական համակարգ: 2008թ. հունվարի 1-ից սկսել է գործել առաջին մասնագիտացված վարչական դատարանը, իսկ 2010 թվականին հիմնվել է մասնագիտացված վարչական վերաքննիչ դատարանը:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, գանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի

ընթացակարգը անձին չի ընձեռում բողոքարկելու հստակ և մատչելի իրավունք: Այս հոդվածը նախատեսում է վերադաս դատարանի նախագահի իրավունք վերանայելու որոշումը, լինի դա անձի խնդրանքով թե՛ առանց դրա, որը, ավելին՝ չունի որևէ հստակ ձևակերպված ընթացակարգ կամ ժամկետներ և չկա դրա կիրառության հետևողական պրակտիկա: Դատարանի կարծիքով, վերանայման նման հնարավորությունը չի կարող համարվել Կոնվենցիային կից թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածին համապատասխան: Այստեղից հետևում է, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կհամապատասխաներ այս հոդվածի պահանջներին:

հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

86. **Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի** (10.04.2012, 10.07.2012, 34320/04)

Կոնվենցիայ և կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում յուրաքանչյուր դիմումատուին՝ 7,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում միասնաբար բոլոր դիմումատուներին՝ 7,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուների արդարացի փոխհատուցման մնացած

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը

139. Դիմումատուները պնդել են, որ բողոքարկմանն ուղղված բոլոր օրենսդրական դրույթներն անհամարժեք և շփոթեցնող էին:

140. Դատարանը, նշում է, որ սույն գործով դիմումատուները երկու առիթով էլ դատապարտվել են վերը նշված Գալստյանի գործով ներկայացված միևնույն ընթացակարգով, որտեղ դատարանը եղրակացրել է, որ դիմումատուն իր տիրապետման տակ չի ունեցել Թիվ 7-րդ Արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխանող բողոքարկման ընթացակարգ: Դատարանը չի տեսնում որևէ պատճառ սույն գործով մեկ այլ եզրակացության գալու համար:

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, 26-րդ կետ:

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է Գործողությունների ամփոփ գեկույց Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի գործերով: DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 7,000 եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 7,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Օրենսդրական միջոցառումներ
Կոնվենցիայի Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդված
Ինչ վերաբերում է Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտմանը, հարկավոր է նշել հետևյալ

մասը:

փոփոխությունները: 2012թ. փետրվարի 7-ին ամբողջովին չեղյալ է հայտարարվել նախկինում ՀՀ Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքի 294-րդ հոդվածով սահմանված թյուրիմացության տեղիք տվող ոչ պատշաճ գանգատարկման ընթացակարգը: Հաշվի առնելով Կոնվենցիայի չափանիշները և դատարանի լայնածավալ նախադեպային իրավունքը՝ Հայաստանի իշխանությունները եզրակացրել են, որ նշված կասկածելի օրենսդրական դրույթով խաթարվում է անձի՝ դատարան դիմելու և բողոք ներկայացնելու իրավունքը: Գործնականում դատարան դիմելու և բողոք ներկայացնելու իրավունքի արդյունավետ իրացումը երաշխավորելու նպատակով՝ վարչական արդարադատության ոլորտում հիմնվել է եռաստիճան դատական համակարգ: 2008թ. հունվարի 1-ից սկսել է գործել առաջին մասնագիտացված վարչական դատարանը, իսկ 2010 թվականին հիմնվել է մասնագիտացված վարչական վերաքննիչ դատարանը: Վարչական վերաքննիչ դատարանի կայացրած դատական ակտերը կարելի է բողոքարկել Վճռաբեկ դատարանի Քաղաքացիական և վարչական պալատում: Բացի այդ, բոլորովին վերջերս կայացրած իր որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը վճռել է, որ ՎՂՕ-ի 154-րդ հոդվածի 4-րդ կետը հակասահմանադրական է անձի՝ Վճռաբեկ դատարան միայն փաստաբանի միջոցով դիմելու իրավունքը սահմանելու մասով: Սահմանադրական դատարանն ընդգծել է, որ նման կարգավորումն ավելորդ սոցիալական բեռ է դնում անձի վրա՝ կախված նրա ֆինանսական հնարավորություններից և այսպիսով չի երաշխավորում նրա՝ արդար դատաքննության, արդյունավետ դատական պաշտպանության և դատարան դիմելու իրավունքների պաշտպանությունը:

• **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը,

պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

• **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, գանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

**ն ընդդեմ
Հայաստանի
2** (16.06.2009,
16.09.2009,
22571/05)

ն կից Թիվ 7
Արձանագր
ության 2-րդ
հոդվածի
խախտում:

վնասի
փոխհատուցու
մ՝ 2,000 եվրո:
Ծախսերի և
ծախքերի
փոխհատուցու
մ՝ 3,000 եվրո:

գործը

35. Դիմումատուն առարկեց, որ ՎԻՎՕ 294-
րդ հոդվածով նախատեսված վերանայման
ընթացակարգն իրեն չի ընձեռել
բողոքարկելու հստակ և մատչելի
իրավունք:

36. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում
դիմումատուի դատապարտումն
իրականացվել է միևնույն ընթացակարգով,
ինչ վերոնշյալ Գալստյանի գործում, որով
Դատարանը եզրակացրել է, որ
դիմումատուին չի ընձեռվել վերանայման
այնպիսի հնարավորություն, որը կարող էր
համարվել Կոնվենցիային կից Թիվ 7
Արձանագրության 2-րդ հոդվածին
համապատասխան (տե՛ս *Գալստյան*)՝
վկայակոչված վերևում, պարբ. 124-27):
Սույն գործով Դատարանը այդ
մոտեցումից շեղվելու պատճառ չի
տեսնում:

ՀՀ կառավարությունը 2015թ. ապրիլի 16-ին նեկայացրել է
Գործողությունների ամփոփ գեկույց՝ Գալստյանն ընդդեմ
Հայաստանի, Ամիրյանն ընդդեմ Հայաստանի,
Աշուրյանն ընդդեմ Հայաստանի, Գասպարյանն ընդդեմ
Հայաստանի 1, Սափեյանն ընդդեմ Հայաստանի,
Գասպարյանն ընդդեմ Հայաստանի 2, Հակոբյանը և այլք
ընդդեմ Հայաստանի գործերով:
DH-DD(2015)434

Անհատական բնույթի միջոցառումներ.

Արդարացի փոխհատուցում՝ ոչ նյութական վնաս՝ 2,000
եվրո, ծախսերի և ծախքեր՝ 3,000 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ.

- Օրենսդրական միջոցառումներ

Կոնվենցիայի Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդված

Ինչ վերաբերում է Թիվ 7 արձանագրության 2-րդ հոդվածի
խախտմանը, հարկավոր է նշել հետևյալ
փոփոխությունները: 2012թ. փետրվարի 7-ին ամբողջովին
չեղյալ է հայտարարվել նախկինում ՀՀ Վարչական
իրավախախտումների օրենսգրքի 294-րդ հոդվածով
սահմանված թյուրիմացության տեղիք տվող ոչ պատշաճ
գանգատարկման ընթացակարգը: Հաշվի առնելով
Կոնվենցիայի չափանիշները և դատարանի լայնածավալ
նախադեպային իրավունքը՝ Հայաստանի
իշխանությունները եզրակացրել են, որ նշված կասկածելի
օրենսդրական դրույթով խաթարվում է անձի՝ դատարան
դիմելու և բողոք ներկայացնելու իրավունքը:
Գործնականում դատարան դիմելու և բողոք
ներկայացնելու իրավունքի արդյունավետ իրացումը
երաշխավորելու նպատակով՝ վարչական
արդարադատության ոլորտում հիմնվել է եռաստիճան
դատական համակարգ: 2008թ. հունվարի 1-ից սկսել է
գործել առաջին մասնագիտացված վարչական
դատարանը, իսկ 2010 թվականին հիմնվել է
մասնագիտացված վարչական վերաքննիչ դատարանը:
Վարչական վերաքննիչ դատարանի կայացրած
դատական ակտերը կարելի է բողոքարկել Վճռաբեկ
դատարանի Քաղաքացիական և վարչական պալատում:

Բացի այդ, բոլորովին վերջերս կայացրած իր որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը վճռել է, որ ՎՂՕ-ի 154-րդ հոդվածի 4-րդ կետը հակասահմանադրական է անձի՝ Վճռաբեկ դատարան միայն փաստաբանի միջոցով դիմելու իրավունքը սահմանելու մասով: Սահմանադրական դատարանն ընդգծել է, որ նման կարգավորումն ավելորդ սոցիալական բեռ է դնում անձի վրա՝ կախված նրա ֆինանսական հնարավորություններից և այսպիսով չի երաշխավորում նրա՝ արդար դատաքննության, արդյունավետ դատական պաշտպանության և դատարան դիմելու իրավունքների պաշտպանությունը:

- **Վճիռների հրապարակում և տարածում**

Գալստյանի գործերի շարքով վճիռները թարգմանվել են հայերեն և տեղադրվել Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները, մասնավորապես՝ դատավորները, դատախազները, ոստիկանները և կալանավայրերի ղեկավարությունը, պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճիռների մասին, և ստացել վճիռների թարգմանությունը:

- **Գործնական ուղեցույցներ և մասնագիտական դասընթացներ**

2011 թվականին ՀՀ ոստիկանապետը հաստատել է երկու ուղեցույց՝ «Հասարակական կարգը պահպանելիս և հասարակական անվտանգությունն ապահովելիս բանակցություններ վարելու վերաբերյալ ուղեցույցը» և «Հասարակական կարգի պահպանության մեջ ներգրավված ոստիկանության ստորաբաժանումների ծառայողների գործողությունների, զանգվածային անկարգությունների ժամանակ նրանց կողմից ֆիզիկական ուժի, հատուկ միջոցների և զենքի գործադրման ուղեցույց»: Մշակվել է «Հավաքների ժամանակ ոստիկանների գործողությունների մասին ուղեցույց» գործնական ձեռնարկը:

Երևանի քաղաքի ոստիկանության բաժնի տարածքային ստորաբաժանումների մոտ 140 համայնքային ոստիկանության աշխատակից անցել է 2014 թվականի հունիսին ՀՀ Ոստիկանության և ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի կողմից կազմակերպված հաղորդակցման և

բանակցություններ վարելու հմտությունների դասընթացները: Ի լրումն առանձին դասընթացների՝ հարկավոր է շեշտել, որ նորաստեղծ Արդարադատության ակադեմիայի, Ոստիկանության ակադեմիայի, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության Իրավաբանական ինստիտուտի ուսումնական ծրագրերում ընդգրկված են համապատասխան դասընթացներ Կոնվենցիայի, ընդհանուր առմամբ Դատարանի նախադեպային իրավունքի և մասնավորապես՝ Հայաստանի նկատմամբ կայացրած վճիռների վերաբերյալ: Բացի այդ, հարկավոր է նշել, որ ինչպես Կոնվենցիայի, այնպես էլ Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համապատասխան դասընթացները ներառված են նաև Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում:

<p>88. Կիրակոսյան և ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 31237/03) Եզրափակիչ բանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p><i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը</i></p> <p>84. Դիմումատուն պնդել է, որ բողոքարկման իրավունքի հետ կապված բոլոր իրավական դրույթները եղել են անբավարար և անհասկանալի:</p> <p>85. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում դիմումատուի դատապարտումը կատարվել է նույն ընթացակարգով, ինչ վերոնշյալ <i>Գալստյանի</i> գործով, որով Դատարանը եզրակացրել է, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կհամապատասխաներ Թիվ 7-րդ Արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին (տե՛ս վերը մեջբերված <i>Գալստյան</i> պարբ. 124-27): Սույն գործով Դատարանը այդ մոտեցումից շեղվելու պատճառ չի տեսնում:</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i></p> <p>Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. DG-HL 18.11.2014թ. DD(2014)1420 03.07.2015թ. DD(2015)738</p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո • Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ • Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը • Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ 				

Անհատական միջոցառումները կատարված են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքնության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

• *Վճիռների հրապարակում և տարածում*

«Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Գիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

• *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների

վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքբերվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

89. **Թաղևույթանն ընդդեմ Հայաստանի** (02.12.2008, 04.05.2009, [41698/04](#))
Եզրափակիչ բանաձև՝ [CM/ResDH\(2015\)169](#)

Կոնվենցիայի կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:

Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:

Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը

78. Դիմումատուն պնդել է, որ բողոքարկման իրավունքի հետ կապված բոլոր իրավական դրույթները եղել են անորոշ և անհասկանալի:

79. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում դիմումատուի դատապարտումը կատարվել է նույն ընթացակարգով, ինչ վերոնշյալ *Գալստյանի* գործով, որով Դատարանը եզրակացրել է, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կհամապատասխաներ Թիվ 7-րդ Արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին (տե՛ս վերը մեջբերված *Գալստյան* պարբ. 124-27): Սույն գործով Դատարանը այդ մոտեցումից շեղվելու պատճառ չի տեսնում:

Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:

Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. [DG-HL](#)

18.11.2014թ. [DD\(2014\)1420](#)

03.07.2015թ. [DD\(2015\)738](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումներ

- Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող

դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների

տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել

է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցույաատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>90. Կարապետյանն ընդդեմ Հայաստանի (27.10.2009, 27.01.2010, <u>22387/05</u>)</p>	<p>Կոնվենցիայն և կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո: Մերժում է դիմումատուի արդարացի փոխհատուցման մնացած մասը:</p>	<p><i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը</i> 72. Դիմումատուն պնդել է, որ բողոքարկման իրավունքի հետ կապված բոլոր իրավական դրույթները եղել են անբավարար և անհասկանալի: 73. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում դիմումատուի դատապարտումը կատարվել է նույն ընթացակարգով, ինչ վերոնշյալ <i>Գալստյանի</i> գործով, որով Դատարանը եզրակացրել է, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կհամապատասխաներ Թիվ 7-րդ Արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին (տե՛ս վերը մեջբերված <i>Գալստյան (Galstyan)</i>, պարբ. 124-27): Սույն գործով Դատարանը այդ</p>	<p><i>Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:</i> Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. <u>DG-HL</u> 18.11.2014թ. <u>DD(2014)1420</u> 03.07.2015թ. <u>DD(2015)738</u></p>
<p>Անհատական բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո • Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո 				
<p>Շնորհանուր բնույթի միջոցառումներ</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ • Միջցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի 				

մոտեցումից շեղվելու պատճառ չի տեսնում:

կատարելագործմանը

- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեաժ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքնության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի

խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

- *Վճիռների հրապարակում և տարածում*
«Գիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Գիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին): Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*
Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար

նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձերբակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝

համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>91. Մխիթարյան և ընդդեմ Հայաստանի (02.12.2008, 04.05.2009, 22390/05) Եզրափակիչ քանաձև՝ CM/ResDH(2015)169</p>	<p>Կոնվենցիայի կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:</p>	<p>Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո:</p>	<p><i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը</i></p>	<p>81. Դիմումատուն պնդել է, որ բողոքարկման իրավունքի հետ կապված բոլոր իրավական դրույթները եղել են անբավարար և անհասկանալի:</p> <p>82. Դատարանը նշում է, որ սույն գործում դիմումատուի դատապարտումը կատարվել է նույն ընթացակարգով, ինչ վերոնշյալ <i>Գալստյանի</i> գործով, որով Դատարանը եզրակացրել է, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կհամապատասխաներ Թիվ 7-րդ Արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջներին (տե՛ս վերը մեջբերված <i>Գալստյան</i>, պարբ. 124-27): Սույն գործով Դատարանը այդ մոտեցումից շեղվելու պատճառ չի տեսնում:</p>
---	---	---	---	---

Տե՛ս Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի խմբի գործերով կայացված վճիռների գործողությունների զեկույցը:
Գործողությունների զեկույց ներկայացվել է երեք անգամ՝ 09.04.2010 թ. [DG-HL](#)
18.11.2014թ. [DD\(2014\)1420](#)
03.07.2015թ. [DD\(2015\)738](#)

Անհատական բնույթի միջոցառումներ

- Արդարացի փոխհատուցում- ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 4,500 եվրո
- Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 3,000 եվրո

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ

- Օրենսդրության կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումներ
- Միջոցառումներ՝ ուղղված ներպետական փորձի կատարելագործմանը
- Կոնվենցիայի չափանիշների մասին իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ

Անհատական միջոցառումները կատարվեա՞ծ են:

Ընդհանուր բնույթի միջոցներից՝

- Ինչ վերաբերում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով գուգորդված 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետի բ ենթակետի և թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտումները վերացնելու համար ձեռնարկված միջոցառումներին, Կառավարությունը նաև շեշտում է, որ վերացվել է ոչ միայն վարչական կալանքը, այլև՝ բողոքարկման իրավունքին առնչվող ոչ համարժեք և շփոթեցնող իրավական դրույթը (նշված օրենսգրքի հոդված 294): Կառավարությունը շեշտում է նաև այն հանգամանքը, որ նշված օրենսդրական

փոփոխություններից հետո Դատարանի հայտնաբերած բոլոր թերությունները շտկվել են: Այսպիսով, վարչական վարույթում այլևս չի կարող հանդիպել նմանօրինակ անհամապատասխանություն: Ավելին, գործող դատավարական օրենսդրությամբ ամրագրված են արդար դատաքննության լիարժեք երաշխիքներ՝ Կոնվենցիայի չափանիշներին համապատասխան:

-Փոխհատուցման միջոցներ

- Ընդունելով, որ միայն կանխարգելիչ միջոցների ներդրումը ակնհայտորեն բավարար չի լինի, քանի որ 3-րդ հոդվածի խախտումները կանխելու համար նախատեսված միջոցը բավարար չի լինի այն իրավիճակը շտկելու համար, որի պարագայում անձն արդեն իսկ որոշ ժամանակ ենթարկվել է անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, Կառավարությունը գործարկել է փոխհատուցման միջոց, որի միջոցով հնարավոր է փոխհատուցում տրամադրել արդեն տեղի ունեցած խախտման համար: Ներպետական օրենսդրության համաձայն՝ նյութական փոխհատուցումը հասանելի է 3-րդ հոդվածի խախտմամբ անմարդկային և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկված յուրաքանչյուր անձի, ով համապատասխան դիմում է ներկայացրել:

• Վճիռների հրապարակում և տարածում

«Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված բոլոր վճիռներն անմիջապես թարգմանվել և հրապարակվել են Արդարադատության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում (Կիրակոսյանի, Թադևոսյանի և Մխիթարյանի գործերով վճիռները հրապարակվել են 2009թ. մայիսի 4-ին, իսկ Կարապետյանի գործով վճիռը՝ 2010թ. հունվարի 27-ին՝ համապատասխանաբար նշված վճիռների ուժի մեջ մտնելու օրերին):⁵ Նշված վճիռները հրապարակվել են նաև Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում: Հաշվի առնելով հետագա հնարավոր

խախտումների կանխման, ինչպես նաև վճիռների արդյունավետ իրականացման կարևորությունը՝ Կառավարությունն ապահովել է վճիռների տարածումը՝ համապատասխան մարմինների շրջանում, օրինակ՝ դատարաններ, ոստիկանության մարմիններ և քրեակատարողական հաստատությունների տնօրինություն:

- *Կրթություն և մասնագիտական դասընթացներ*

Կառավարությունը շեշտում է համապատասխան համալսարանական կրթության և մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերի՝ որպես Կոնվենցիայի չափանիշների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումն ապահովող արդյունավետ և կանխարգելիչ մեխանիզմի կարևորությունը:

15. Կառավարությունը ցանկանում է տեղեկացնել, որ առհասարակ Դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման և մասնավորապես Հայաստանի դեմ կայացվող վճիռների վերաբերյալ կրթությունը և դասընթացները ներառված են դատավորների, դատախազների, քրեակատարողական հաստատությունների և կալանավայրերի աշխատակազմի, քաղաքացիական ծառայողների, փաստաբանների և այլ մասնագետների համար նախատեսված հիմնական միասնական ուսումնական ծրագրում: Ի թիվս այլոց՝ «Կիրակոսյանն ընդդեմ Հայաստանի» խմբի գործերով կայացված վճիռները նույնպես ներառված են ՀՀ Ոստիկանության ակադեմիայի, քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների և Արդարադատության ակադեմիայի ուսումնական ծրագրերում:

Ի լրումն վերոնշյալի՝ հարկավոր է ընդգծել, որ Հայաստանի իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում են ձեռքակալվածներին պահելու վայրերի տնօրինությանը շարունակական աջակցության տրամադրումը, ինչպես նաև տվյալ ոլորտում պատշաճ ուսուցում ստացած արհեստավարժ թիմ պատրաստելուն ուղղված մասնագիտական դասընթացների և սեմինարների պարբերաբար կազմակերպումը: Ոստիկանության շտաբը պարբերաբար աջակցություն է

ցուցաբերում ՀՀ Ոստիկանության համակարգի աշխատակիցներին՝ տրամադրելով գործնական և մեթոդաբանական ուղեցույցներ ԽԿԿ չափանիշների և հանձնարարականների իրականացման վերաբերյալ: Այդ առումով Ոստիկանության ակադեմիայի համապատասխան ուսումնական ծրագրերում ներառվել է նաև Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության պետի «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման Եվրոպական կոմիտեի իրավական չափանիշների կիրառումն ապահովելու մասին» 2013թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 20 հատուկ հրամանը: Ի լրումն այս ամենի, օրինակ, 2013 և 2014 թվականներին կազմակերպվել են խորհրդատվական սեմինարներ՝ ստորադաս շտաբների և օպերատիվ ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև կալանավայրերի աշխատակիցների մասնակցությամբ: Ստորադաս շտաբներին տրամադրվել են մեթոդաբանական ուղեցույցներ և Հարցուպատասխանի ձեռնարկներ՝ կալանավայրերի աշխատանքը կարգավորող իրավական ակտերով հանդերձ: Բացի այդ, տվյալ ոլորտում ակադեմիական գիտելիքները կատարելագործելու նպատակով՝ համապատասխան նյութերը ներառվել են Ոստիկանության ակադեմիայի ինչպես ակադեմիական, այնպես էլ մասնագիտական վերապատրաստման ուսումնական ծրագրում:

<p>92. Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի (17.07.2008, 01.12.2008 33268/03)</p>	<p>Կոնվենցիայ - ն կից Թիվ 7 Արձանագրության 2-րդ հոդվածի խախտում:</p>	<p><i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը</i></p> <p>104. Դատարանը վերհիշում է, որ երբ իրավախախտումը համարվում է քրեաիրավական բնույթ ունեցող՝ ընդգրկելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով սահմանված բոլոր երաշխիքները, ապա այն արդյունքում ընդգրկում է նաև Թիվ 7-րդ արձանագրության 2-րդ հոդվածով սահմանված երաշխիքները: Սույն գործում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը կիրառելի է</p>	<p><i>Տե՛ս Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործը</i></p>
--	--	--	---

համարվել երկու դատաքննությունների նկատմամբ էլ: Արդյունքում Թիվ 7-րդ արձանագրության 2-րդ հոդվածը նույնպես կիրառելի է սույն գործում:

108. Դատարանը նշում է, որ նույնական գանգատ քննվել է նաև վերոնշյալ Գալստյանի գործում: Այդ գործում Դատարանը նախ գտավ, որ այն իրավախախտումը, որի կատարման մեջ մեղադրվում էր դիմումատուն «աննշան հանցագործություն» չէ Թիվ 7-րդ արձանագրության 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իմաստով, քանի որ ՎԻՎՕ-ի 172-րդ հոդվածը որպես առավելագույն պատիժ դրա համար նախատեսում է մինչև 15 օր ժամկետով կալանք: Դատարանն այնուհետև եզրակացրեց, որ դիմումատուն իր տրամադրության տակ չի ունեցել բողոքարկման այնպիսի ընթացակարգ, որը կբավարարեր Թիվ 7-րդ արձանագրության 2-րդ հոդվածի պահանջները (Գալստյանի գործը մեջբերված վերը, պարբ. 124-127):

109. Սույն գործում, ինչպես արդեն նշվել է վերը, դիմումատուն երկու դեպքում էլ մեղադրվել է նույն իրավախախտման համար և նույն ընթացակարգով, ինչ որ Գալստյանի գործում: Դատարանը հետևաբար որևէ պատճառ չի տեսնում այդ գործում իր կողմից արված եզրահանգումներից շեղվելու համար:

16. ՄԻԵԿ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում				Գործողությունների ծրագիր	Գործողությունների զեկույց
93. Պողոսյանը և Բաղդասարյանը ընդդեմ Հայաստանի (12.06.2012թ. 12.09.2012թ.,	Կոնվենցիայ ն կից Թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի խախտում	Ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 30,000 եվրո: Ծախսերի և ծախքերի	49. Դատարանը կրկնում է, որ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի նպատակն է փոխհատուցման իրավունք ընձեռել անձանց, ովքեր դատապարտվել են դատական սխալի հետևանքով և երբ հետագայում այդ դատավճիռը չեղյալ է	Գործողությունների ծրագիրը ներկայացվել է 12.08.2013 DD(2013)851	Անհատական բնույթի միջոցառումներ՝ Ոչ

փոխհատուցում՝ 500 եվրո:

հայտարարվել ազգային դատարան-ների կողմից՝ նոր կամ նոր բացահայտված որևէ փաստի հիմքով: Հետևաբար՝ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածը կիրառելի չէ, քանի դեռ դատավճիռը չեղյալ չի հայտարարվել:

50. Տվյալ գործով, քանի որ դիմումատուի նկատմամբ կայացված դատավճիռը չեղյալ էր հայտատարվել, և նա դիմել էր փոխհատուցման Հայաստանի համար թիվ 7 Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու օրվանից՝ 2002թ. հուլիսի 1-ից հետո, ուստի *ratione temporis* իրավագործության համար պայմանները բավարված են համարվում: Բացի այդ, Դատարանը կասկած չունի, որ այս հոդվածը կիրառելի է դիմումատուի գործով, քանի որ բոլոր անհրաժեշտ պայմանները առկա են:

51. Ինչ վերաբերում է թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքների համապատասխանության հարցին, ապա Դատարանը գտնում է, որ թեև այս դրույթն երաշխավորում է փոխհատուցման վճարումը տվյալ պետության օրենքին կամ պրակտիկային համապատասխան, այն չի ենթադրում, որ փոխհատուցում չի վճարվում, եթե ազգային օրենքը կամ պրակտիկան չեն նախատեսում նման փոխհատուցում: Բացի այդ, Դատարանը գտնում է, թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի նպատակը սոսկ սխալ դատապարտման դեպքում նյութական վնասի վերականգնումը չէ, այլ նաև դատական սխալի հետևանքով դատապարտված անձին ոչ նյութական փոխհատուցման տրամադրումը, օրինակ՝ հյուժման, անհանգստության, անհարմարության և կյանքի նկատմամբ հավատքի կորստի դեպքերում: Սակայն,

նյութական վնասի փոխհատուցում՝ 30,000 եվրո:

Ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում՝ 500 եվրո:

Ընդհանուր բնույթի միջոցառումներ՝

- Վճռի մասին տեղեկատվության տարածում
- Օրենսդրական միջոցառումներ
- Վճիռը թարգմանվել է հայերեն և 2013 թվականի հուլիսի 31-ին տեղադրվել Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարության պաշտոնական կայքէջում: Գործում ներգրավված իրավասու պետական մարմինները պատշաճ կարգով տեղեկացվել են վճռի մասին և ստացել դրա թարգմանությունը: Բացի այդ, վճիռը պատշաճ կարգով տարածվել է համապատասխան անձանց շրջանում: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի

նման փոխհատուցում դիմումատուին սույն գործով հասանելի չի եղել:

նախադեպային և իրավունքի մասնավորապես՝ Պողոսյանի և Բաղդասարյանի գործի ուսումնասիրությունն ընդգրկվել է Ոստիկանության ակադեմիայի, Դատախազների դպրոցի և Դատական դպրոցի, ինչպես նաև պետական ծառայողների և ձեռքակալվածների պահման վայրերի աշխատակիցների համար կազմակերպվող դասընթացների ուսումնական ծրագրերում:

- Կատավարությունը հայտարարել է, որ դատական սխալի արդյունքում կրած վնասի համար փոխհատուցման վճարումը կարգավորող հայաստանյան օրենսդրությամբ՝ քրեական դատավարությամբ սահմանված իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի մշակումը գտնվում է

կառուցվածքային
բարեփոխումների
փուլում: Քրեական
դատավարության նոր
օրենսգրքի նախագիծը
մշակվել է
Արդարադատության
նախարարության
աշխատանքային խմբի
կողմից՝ միջազգային
գործընկերների (ԵԱՀԿ,
Գերմանիայի
միջազգային
համագործակցության
կազմակերպություն
(GIZ), ԱՄՆ
դեսպանատուն)
աջակցությամբ: Որոշ
դրույթներ մշակելիս
հաշվի է առնվել
Պողոսյանի և
Բաղդասարյանի
գործում արձանագրած
խախտումը:
Արդարացված
մեղադրյալի կողմից
կրած վնասի
փոխհատուցման հետ
կապված գործի
քննության համար
ավելի շատ
երաշխիքներ
ապահովելու
նպատակով մշակվել
են նոր մոտեցումներ:
Համապատասխան
իրավական դրույթները
մանրամասն
ամրագրված են
Քրեական

դատավարության նոր
օրենսգրքի
նախագծում:
Գործարկվել է ի
պաշտոնե
ռեաբիլիտացիայի
հայեցակարգը, որը
երաշխավորում է
ռեաբիլիտացիայի
հարցի ի պաշտոնե
քննարկումը լրացուցիչ
դատալսումներին ոչ
մեղադրական
դատավճռի
կայացումից հետո: